

Η ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΣΥΝΤΑΞΗ

ΣΕ ΑΠΛΑ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ

ΖΩΗΣ ΚΩΤΟΥΛΑ — ΣΟΦΙΑΣ ΚΟΚΟΛΑΚΗ

Φιλολόγων

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Ι. ΣΙΔΕΡΗ»

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Αθήνα 17/5/65

Στο νέο πνευματικό άνθρωπο Κ.
Αλέξη Δημαρά, που τόσο ενδια-
φέρεται για την παιδεία και την
προκοπή των γραμμάτων στον
τόπο μας, με ποινή εκτίμηση το
το βιβλίο αφιερώνομε.

Κωνσταντίνος
Η ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ

ΣΥΝΤΑΞΗ ΣΕ

ΑΠΛΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΛΕΞΗ ΔΗΜΑΡΑ

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΕΚΠΕΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΑΤΑΚΗΘΑΜ ΑΔΙΑ

ΕΚΠΕΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Στὰ παιδιά μας,
πὸν γιὰ πρώτη φορὰ περπάτησαν μαζί μας στὸ δύσκολο
δρόμο τοῦ συνταχτικοῦ,

καὶ σ' ὅλα τὰ παιδιά τῆς Ἑλλάδας,
μὲ στοργή τὸ ἀφιερώνουμε.

183

ΖΩΗΣ ΚΩΤΟΥΛΑ - ΣΟΦΙΑΣ ΚΟΚΟΛΑΚΗ
ΦΙΛΟΛΟΓΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΥΝΤΑΞΗ

ΣΕ ΑΠΛΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ "Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ,, ΑΘΗΝΑΙ

ΚΕΝΤΡΟΝ ΕΡΕΥΝΑΣ - ΑΛΤΟΤΟΝ ΖΗΝΣ
ΚΕΤΣΑΡΑΡ

II

ΠΕΛΑΓΙΚΗ ΚΑΙΝΟΛΟΓΙΑ
ΣΕ ΑΛΛΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

ΚΕΝΤΡΟΝ ΕΡΕΥΝΑΣ - ΑΛΤΟΤΟΝ ΖΗΝΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Είναι, βέβαια, κοινός τόπος πώς, τὸ γεγονός ὅτι ὁ ἄνθρωπος μιλάει, ἐξαρτᾶται ἀπὸ μίαν ἔμφυτη φυσικὴ διάθεση· τὸ ὅτι ὅμως μπορεῖ καὶ μιλάει μ' αὐτὸν ἢ μ' ἐκεῖνο τὸν τρόπον εἶναι κάτι πὸν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἀτομικὴ πρωτοβουλία καθενὸς. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἕνας ἄνθρωπος ἐκφράζεται διαφορετικὰ ἀπὸ τὸν ἄλλον — ἀνάλογα μὲ τὸ βάθος τῆς μόρφωσής του. Κι ὁ ἕνας λαὸς ἐκφράζεται διαφορετικὰ ἀπὸ τὸν ἄλλον — ἀνάλογα μὲ τὴν καλλιέργειά του.

Ἔτσι ἡ ἱκανότητα νὰ μιλοῦμε, ἐνῶ ἀπὸ τὴ μιά πλευρὰ εἶναι ἕνα δῶρο φυσικὸ, πὸν γεννιέται μαζὶ μὲ τὶς ἄλλες φυσικὲς καὶ πνευματικὲς μας ἱκανότητες, εἶναι ὅμως καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ κάτι πὸν δέχεται ἐξέλιξη, κάτι πὸν διδάσκεται, κάτι πὸν ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὸ περιβάλλον τὸ πατριωτικὸ, τὸ οἰκογενειακὸ, τὸ σχολικὸ.

Εἰπώθηκε καὶ ὅλοι τὸ ξέρουμε ἀπὸ τὴ μάννα τὸ παιδί βυzaίνοντας τὸ γάλα, μαθαίνει νὰ μιλήσῃ αὐθόρμητα, ἀσυνειδητά — καὶ ὄχι μόνο ἀπὸ τὴ μάννα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν οἰκογένεια καὶ ἀπὸ τοὺς φίλους καὶ ἀπὸ κείνους πὸν τὸ περιβάλλουν. Καὶ τὴν ἀνάγκη αὐτὴ νὰ ἐκφραστῇ τὸ παιδί τὴ βοηθᾶνε ἔπειτα τὸ σχολεῖο, οἱ σπουδές, ἡ ἀνατροφὴ.

Ποιά εἶναι ἡ προσφορά τοῦ σχολείου; Αὐτὰ πού, χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνει, μαθαίνει τὸ παιδί στὸ πρῶτο περιβάλλον, νὰ τὰ δουλέψῃ καὶ νὰ τὰ κάνῃ συνειδητά. Νὰ τὸ κάνῃ νὰ ἀντιληφτῇ πῶς χτίζεται μιὰ φράση καὶ ἀπὸ ποιά μέρη ἀποτελεῖται. Νὰ τὸ βοηθήσῃ νὰ μελετήσῃ — καὶ πᾶ νὰ ξεχωρίσῃ κάθε φορὰ τὸ γιατί καὶ τὸ πῶς — τὰ μέρη τοῦ λόγου καὶ τὸν τρόπο, μὲ τὸν ὁποῖο πρέπει νὰ τὰ ντύνη γιὰ νὰ γίνετα πιὸ κομψοὺς αὐτὸς ὁ λόγος, πιὸ ζουμερός. Ἄλλὰ αὐτὰ μᾶς τὰ διδάσκει ἡ γραμματικὴ στὴν πιὸ πλατεῖα τῆς ἔννοια, πὸν μελετᾶ τὸ λόγο εἴτε σὰν ἦχο καὶ μορφὴ (ἢ καθαντὸ γραμματικὴ), εἴτε σὰν κατασκευὴ μέσα στὶς προτάσεις καὶ στὴν περίοδο (τὸ συντακτικὸ). Ἔτσι, τὸ συντακτικὸ ἐρευνᾶ κυρίως τὸ λογικὸ μηχανισμὸ πὸν πρέπει νὰ ἔχῃ ἡ κάθε φράση γιὰ νὰ εἶναι σωστὰ εἰπωμένη.

Τώρα δίκιο εἶναι νὰ ποῦμε πῶς, ὅποιος διδάσκει τὸ παιδί νὰ βλέπῃ σωστὰ τὰ παραπάνω, κάνει ὅπως πρέπει σὰ δάσκαλος τὴ δουλειά του. Ὅποιος, ὅμως, πέρα ἀπὸ τὴ διδακτικὴ πράξη, θέλει νὰ βοηθήσῃ καὶ

τοὺς συναδέλφους του, μιλώντας τους γιὰ τὰ προβλήματα ποὺ αὐτὸς ἀντιμετώπισε διδάσκοντας καὶ γιὰ τὸν τρόπο ποὺ τὰ ἔλυσε ἢ σκέφτεται νὰ τὰ λύσει καὶ προσφέροντάς τους ἓνα μεθοδικὸ ἐγχειρίδιο ποὺ νὰ μπορῇ νὰ ἀπλοποιηθῇ, ὅσο γίνεται, τὸν τεράστιο, ἄλλωστε, μόχθο τους τὸν καθημερινὸ — αὐτὸς πάει πιὸ πέρα. Συμβάλλει θετικὰ στὴν πρόοδο τῶν νέων.

Αὐτὴ, νομίζω, στάθηκε ἡ φιλοδοξία, εὐγενικὴ φιλοδοξία, τῶν δυὸ καθηγητριῶν, Σοφίας Κοκολάκη καὶ Ζωῆς Κοτούλα, ὅταν ξεκίνησαν στὸ γράψιμο αὐτοῦ τοῦ βιβλίου. Οἱ δυὸ αὐτὲς καθηγήτριες πῆραν ἀπάνω τους τὴν εὐθύνη τῆς διδασκαλίας τῶν ἐλληνικῶν στὴν Α' τάξη, ἡ κάθε μιὰ χωριστὰ στὸ κάθε τμήμα.

Αὐτὸς ποὺ ὑπογράφει τὶς γραμμὲς τοῦτες εἶναι σὲ θέση νὰ βεβαιώσῃ γιὰ τὴ φλόγα τοῦ ἐνθουσιασμοῦ μὲ τὸν ὁποῖον δούλεψαν καὶ δουλεύουν, γιὰ νὰ ολοκληρώσουν αὐτὸ ποὺ ἀνέλαβαν. Ἡ εὐσυνειδησία τους, ἡ ἐργατικότητά τους, ἡ ἀγρυπνη φροντίδα τους νὰ δώσουν τὸ καλύτερο εἶχαν σὰν καρπὸ τους, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦτο, ποὺ ἔχει τόσα καινούργια ἐνδιαφέροντα σημεῖα νὰ παρουσιάσῃ στὴ διδασκαλία τοῦ συντακτικοῦ, καὶ τὴν κατάλληλη καλλιέργεια τοῦ κλίματος τῆς ἀγάπης γι' αὐτὸ ποὺ μαθαίνουν, στὴν ψυχὴ τῶν παιδιῶν, ποὺ πῆραν νὰ μορφώσουν, ὥστε νὰ παρουσιάζεται τὸ φαινόμενον τὰ παιδιά τὰ ἴδια νὰ περιμένουν ἀνυπόμονα τὴ συνέχεια τοῦ μαθήματος.

Μὲ τὴ βεβαιότητα πὼς ἡ προσφορὰ τῶν δυὸ φιλολόγων ποὺ δούλεψαν πάνω σὲ τοῦτο τὸ βιβλίον, θὰ ἐκτιμηθῇ ὅσο πρέπει, χαιρετίζω τούτη τὴν ἐκδοσὴ καὶ τῆς εὐχομαι τὸ πιὸ λαμπρὸ ταξίδι πρὸς τὸ λιμάνι τῆς ἐπιτυχίας...

Κ. Π. ΔΕΜΕΡΤΖΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ ἀπόφαση τοῦ σχολείου μας νὰ μᾶς δώσῃ νὰ διδάξουμε στὴν πρώτη τάξη τὰ ἑλληνικά, σύμφωνα μὲ τὸ καινούργιο ἐκπαιδευτικὸ σύστημα, ἦταν ἡ ἀφορμὴ γιὰ νὰ καταπιαστοῦμε συστηματικὰ μὲ τὸ πρόβλημα τῆς διδασκαλίας τῆς ζωντανῆς γλώσσας μας, τῆς Δημοτικῆς.

Εἶναι γνωστὸ πὼς ἡ διδασκαλία μᾶς γλώσσας στηρίζεται στὴ Γραμματικὴ καὶ τὸ Συνταχτικὸ. Ἐμεῖς μὲ τὴν ἀρχὴ τῆς σχολικῆς χρονιάς βρεθήκαμε νὰ ἔχουμε δυὸ θαυμάσια βιβλία γιὰ τὴ διδασκαλία τῆς Γραμματικῆς, τὰ γνωστά: «Μικρὴ Νεοελληνικὴ Γραμματικὴ» τοῦ Μ. Τριανταφυλλίδη καὶ «Ἡ γλῶσσα μου» τῶν Μ. Οἰκονόμου, Θρ. Σταύρου, Μ. Τριανταφυλλίδη καὶ σχεδὸν τὰ χέρια ἄδεια γιὰ τὴ διδασκαλία τοῦ Συνταχτικοῦ. Τὸ ἀξιόλογο ἔργο τοῦ Ἀχ. Τζάρτζανου «Νεοελληνικὴ Σύνταξις» εἶναι μὲν ἀπαραίτητο γιὰ ἓνα ἐπιστήμονα ὄχι ὅμως κατάλληλο γιὰ σχολικὴ χρῆση.

Μὲ πολλὴ ἀγάπη γιὰ τὴ γλῶσσα μας καὶ γιὰ τὰ παιδιὰ πού εἶχαμε στὰ χέρια μας ἀποφασίσαμε νὰ φτιάξουμε μιὰ σειρά ἀπὸ μαθήματα Νεοελληνικῆς Σύνταξης καὶ νὰ τὰ διδάξουμε στὶς τάξεις μας.

Τὴν ἰδέα, τὰ μαθήματά μας καὶ τὴν πείρα μας ἀπὸ τὴ διδασκαλία τους νὰ τὰ κάνουμε βιβλίον, μᾶς τὴν ἔδωσε ὁ Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς κ. Δ. Μαντζουράνης καὶ γι' αὐτὸ πολὺ τὸν εὐχαριστοῦμε.

Πολύτιμος ἐμφυχωτὴς καὶ βοηθὸς στὴ δουλειά μας στάθηκε ὁ Γυμνασιάρχης μας κ. Κ. Δεμερτζῆς, στὴν ἐκπαιδευτικὴν πείρα τοῦ ὁποίου καὶ τὶς πολλὰς του γνώσεις ἑμεῖς, σὰν καθηγητὲς τοῦ σχολείου πού διενθύνει, ὀφείλομε πολλά.

Πολὺ θὰ θέλαμε τοῦτο τὸ βιβλίον νὰ τὸ δοῦν σὰν μιὰ προσπάθεια ὅλοι οἱ συνάδελφοι Δημοτικοῦ καὶ Γυμνασίου καὶ νὰ τὸ ἐφαρμόσουν στὶς τάξεις τους. Εἶναι ἀλήθεια πὼς θὰ παρουσιάξῃ πολλὰς ἐλλείψεις. Περιμένουμε τὶς παρατηρήσεις ὅλων αὐτῶν πού θὰ ἐργαστοῦν μὲ τὴ βοήθειά του καὶ ὑποσχομαστέ στὴ δευτέρῃ του ἔκδοση νὰ εἶναι πιὸ καλὸ.

Ἡ πορεία πού ἀκολοθήσαμε σὲ πολλὰ σημεῖα δὲν εἶναι ἡ καθιερωμένη στὰ γνωστὰ συνταχτικὰ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, γιὰτὶ αὐτὰ ἐξυπηρετοῦν περισσότερο μεταφραστικὸς σκοποὺς.

Ἀρχίσαμε μὲ τὸν ἀπλὸ καὶ ἀνεξάρτητο λόγο καὶ τελειώσαμε μὲ τὸν σύνθετο καὶ ἐξαοτημένο. Δώσαμε πρῶτα τὴν ἀπλὴ πρόταση μὲ τὰ εἶδη

της, τούς κύριους όρους της, έπομένως και τó ρήμα και έπειτα τούς προσδιορισμούς. Τοúτο τó κάναμε, γιατί πιστεύουμε πώς οί γνώσεις γύρω άπό τó ρήμα και τή χρήση του άποτελούν τή βάση για τή διδασκαλία όποιασδήποτε γλώσσας.

Σέ κάθε μάθημα προτάξαμε πολλά παραδείγματα. Άπ' αυτά ó μαθητής με τή βοήθειά μας θά βγάλει τόν κανόνα πού θά βρωθ διατυπωμένο κατόπιν. Οί άσκήσεις πού άκολουθοϋν είναι στα περισσότερα μαθήματα δυό λογιών. Οί πρώτες σκοπό έχουν τήν άναγνώριση τών συνταχτικῶν φαινομένων πού διδάσκει τó μάθημα πάνω σέ κείμενα μεγάλων τεχνιτῶν τού νεοελληνικού λόγου. Οί δεύτερες είναι κατασκευαστικές κι έχουν σκοπό τήν καλύτερη έμπέδωση και άφομοίωση τού μαθήματος.

Με τή μέθοδο αυτή θελήσαμε νά κινήσουμε τó παιδί σέ μιá αυτενεργό αντιμετώπιση τών προβλημάτων τῆς γλώσσας του, ώστε νά τή γνωρίσει σοβαρά, νά τήν αγαπήσει, νά μπη στόν έσωτερικό της ρυθμό και νά νοιώσει τήν όμορφιά της.

Κλείνοντας τó μικρό τούτο σημείωμα θά θέλαμε νά ευχαριστήσουμε όλους εκείνους πού με τήν πλούσια λογοτεχνική και έπιστημονική παραγωγή τους έκαναν τó βιβλίο μας νά πάρει λίγη άπό τήν όμορφιά τών έργων τους και νά ζητήσουμε τή συγγνώμη τους, πού έτσι κομματιαστά τó άνεβάσαμε στό ψυχρό άνατομικό τραπέζι ενός συνταχτικού.

ΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Σημείωση: Στα κείμενα τών άσκήσεων κρατήσαμε τήν όρθογραφία τών συγγραφέων τους. Στους γραμματικούς και συνταχτικούς όρους κρατήσαμε τήν όρολογία τῆς Μικρῆς Νεοελληνικῆς Γραμματικῆς τού Μ. Τριανταφυλλίδη, πού διδάσχομε, για νά άποφύγουμε τή σύγχυση τών μαθητῶν μας.

ΜΑΘΗΜΑ 1ο

Συνταχτικό είναι το μάθημα που μάς διδάσκει το σωστό τρόπο της γραφτής και προφορικής διατύπωσης των νοημάτων μας.

ΑΠΛΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

Παραδείγματα:

1. Γράφω.
2. Έγώ γράφω.
3. Ο Πέτρος είναι μαθητής.

Κανόνες:

Ἡ ἀπλή πρόταση λέγεται ἓνα σύντομο κομμάτι τοῦ λόγου μὲ ἀπλὸ περιεχόμενο.

Α'. Εἶδη προτάσεων κατὰ περιεχόμενο.

Παραδείγματα:

1. Ὁ οὐρανὸς εἶναι γαλανός.
2. Ὁ μαθητὴς προσέχει τὸν καθηγητή.
3. Κλείσε τὸ παράθυρο.
4. Περίμενε.
5. Εἶναι πλούσιος ὁ Γεώργιος;
6. Νὰ ἔρθω στὸ σχολεῖο τὸ ἀπόγεμα;
7. Τί ὥραία μέρα!
8. Πόσο σὲ ἀγαπῶ!

Κανόνες:

Οἱ προτάσεις ἀνάλογα μὲ τὸ περιεχόμενό τους χωρίζονται σέ:

1. Προτάσεις κρίσης, ὅταν ἐκφράζουν μιὰ κρίση (παρᾶ. 1, 2).

2. Προτάσεις ἐπιθυμίας, ὅταν ἐκφράζουν μιὰ ἐπιθυμία (παρδ. 3, 4).

3. Προτάσεις ἐρωτηματικές, ὅταν ἐκφράζουν ἐρώτηση (παρδ. 5, 6).

4. Προτάσεις ἐπιφωνηματικές, ὅταν ἐκφράζουν ἕνα ἔντονο συναίσθημα (παρδ. 7, 8).

Β'. Εἶδη προτάσεων κατὰ τὴ μορφή.

Παραδείγματα:

1. Ὁ οὐρανὸς δὲν εἶναι καθαρὸς.
2. Μὴν κάνετε θόρυθο.
3. Ὁ οὐρανὸς εἶναι καθαρὸς.
4. Προσέχετε.

Κανόνας:

Οἱ προτάσεις ἀνάλογα μὲ τὴ μορφή τους χωρίζονται σέ:

1. Ἀρνητικές προτάσεις, ἂν ἔχουν τὸ ἀρνητικὸ μόριο —δὲ (ν) — ἢ τὸ ἀπαγορευτικὸ —μὴ (ν) — (παρδ. 1, 2).
2. Καταφατικές προτάσεις, ἂν δὲν ἔχουν ἄρνηση (παρδ. 3, 4).

Σημείωση:

Οἱ προτάσεις κρίσης παίρνουν τὸ ἀρνητικὸ μόριο — δὲ(ν) — καὶ οἱ προτάσεις ἐπιθυμίας τὸ ἀπαγορευτικὸ — μὴ(ν) —.

Γ'. Εἶδη προτάσεων ἀνάλογα μὲ τὴ θέση τους στὸ λόγος.

Παραδείγματα:

1. Τὴν Κυριακὴ θὰ πᾶμε ἐκδρομῆ.
2. Τὴν Κυριακὴ θὰ πᾶμε ἐκδρομῆ, ἂν ὁ καιρὸς εἶναι καλὸς.

Κανόνας:

Οἱ προτάσεις ἀνάλογα μὲ τὴ θέση τους (τὸ θᾶρος τους) στὸ λόγο χωρίζονται σέ:

1. Κύριες, ὅταν ἔχουν ὀλοκληρωμένο γόημα καὶ γι' αὐτὸ μποροῦν νὰ σταθοῦν μόνες τους στὸ λόγο (παρδ. 1 καὶ ἀπὸ τὸ παρδ. 2 ἢ πρώτη πρόταση).

2. Δευτερεύουσες, όταν δὲν ἔχουν ὀλοκληρωμένο νόημα καὶ ἐπομένως δὲν μποροῦν νὰ σταθοῦν μόνες τους στὸ λόγο, ἀλλὰ ἔχουν ἀνάγκη μιᾶς κύριας πρότασης (παρδ. 2, ἡ δευτέρη πρόταση).

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Α'. Νὰ θρῆτε τὸ εἶδος τῶν προτάσεων πού ἀκολουθοῦν:

1. Ὁ Κώστας εἶναι ἐπιμελής.
2. Πῶς μ' ἀρέσει τὸ παιχνίδι!
3. Φεύγουμε;
4. Μὴ θιάζεσαι.
5. Δὲ μ' ἀρέσει τὸ ποδόσφαιρο.
6. Τὸ πρῶτ' σηκώνομαι, ἐτοιμάζομαι καὶ πηγαίνω στὸ σχολεῖο.
7. Τὸ πρῶτ', ἀφοῦ σηκωθῶ καὶ ἐτοιμαστῶ, πηγαίνω στὸ σχολεῖο.

Β'. Νὰ θρῆτε τὸ εἶδος τῶν προτάσεων πού περιέχει τὸ κείμενο πού ἀκολουθεῖ:

«Κατόπι γίνεται μεγάλη παύση, ὥσπου τελειώνουν τὰ τσιγάρα. Πρῶτα τὸ δικό του. Κατόπι τὸ δικό μου. Πολεμοῦμε κι οἱ δυὸ νὰ κοιμηθοῦμε. Ἀδύνατο. Στριφογυρίζουμε πολλὴν ὥρα μὲ τὰ μάτια ἀνοιχτά ἢ κλειστά. Τὸ ἴδιο κάνει. Συλλογίζομαι:

— Τὸ σκοτάδι εἶναι τὸ μόνο πράγμα πού μπορεῖ νὰ τὸ βλέπη κανεὶς εἴτε μὲ ἀνοιχτά μάτια εἴτε μὲ κλειστά.

Λέω τούτη τὴ φράση μέσα στὸ νοῦ μου, μιὰ, δυὸ, τρεῖς φορές. Στὸ τέλος γιὰ νὰ τὴν ξεφορτωθῶ, νὰ τελειώνω, φωνάζω τοῦ Φύκου:

— Ἄκους;

— Ἄκούω.

— Σκέφτηκες καμιά φορά αὐτό; Τὸ σκοτάδι εἶναι τὸ μόνο πράγμα πού μπορεῖ νὰ τὸ βλέπη κανεὶς μὲ ἀνοιχτά μάτια εἴτε μὲ κλειστά.

— Σωστό, λέει ὁ Φύκος. Ὅμως ἐγὼ δὲν τ' ἀγαπῶ τὸ σκοτάδι. Τὴ νύχτα ἀναθα πάντα νυχτοκάντηλο γιὰ νὰ κοιμηθῶ».

(Στράτη Μυριθήλη—Γαλάζιο βιβλίο — «Κεροδοσία»)

Γ'. Νὰ κάνετε δέκα προτάσεις στὶς ὁποῖες νὰ περιέχονται ὅλα τὰ εἶδη πού ἀναφέραμε.

ΜΑΘΗΜΑ 2ο

1. ΣΥΝΤΑΞΗ ΠΑΡΑΤΑΧΤΙΚΗ

Παραδείγματα:

1. Ὁ Πέτρος γράφει καὶ διαβάζει.
2. Ὁ Πέτρος ἢ διαβάζει ἢ παίζει.
3. Διάβασα τὸ μάθημα, ἀλλὰ δὲν τὸ ἔμαθα.
4. Ἄν ἔρθῃ νωρὶς ὁ πατέρας καὶ ἂν εἶναι καλὸς ὁ καιρὸς, θὰ πάμε περίπατο.
5. Ἐπειδὴ εἶμαι ἐπιμελής καὶ δὲν κάνω ἀταξίες, οἱ γονεῖς μου μοῦ χάρισαν ἓνα ποδήλατο.

Κανόνες:

Σύνταξη παραταχτική ἔχομε, ὅταν δύο ἢ περισσότερες προτάσεις συνδέονται μεταξύ τους μὲ συνδέσμους συμπληχτικούς, διαχωριστικούς ἢ ἀντιθετικούς. Οἱ σύνδεσμοι αὗτοι ἐνώνουν ὅμοιες προτάσεις, κύριες (παρδ. 1, 2, 3) ἢ δευτερεύουσες (παρδ. 4, 5).

2. ΤΟ ΚΟΜΜΑ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΤΑΧΤΙΚΗ ΣΥΝΤΑΞΗ

Παραδείγματα:

1. Ἡ γῆ εἶναι στρογγυλή καὶ γυρίζει γύρω ἀπὸ τὸν ἄξονά της.
2. Οὔτε τὸν εἶδα οὔτε τὸν γνωρίζω.
3. Ἦ ἔρθῃς ἢ δὲν ἔρθῃς, ἐγὼ θὰ φύγω.
4. Τὸ πρῶτὸ πῆγα στὸ σχολεῖο καί, ἐπειδὴ δὲν εἶχαμε μάθημα, γύρισα σπίτι καὶ ἔπαυσα.
5. Δὲν εἶχα πιά καμιὰ φροντίδα, οὔτε τί νὰ διαβάσω οὔτε μὲ τί ν' ἀσχοληθῶ.
6. Εἶναι λίγοι, ἀλλὰ ἔχουν μεγάλη δύναμη.

7. Ἦταν λίγοι ἀλλὰ γενναῖοι.
8. Χθὲς πῆγα σχολεῖο, γύρισα σπῖτι, ἔφαγα, διάβασα, ἔπαιξα καὶ κοιμήθηκα.
9. Ὅταν σηκωθῶ, πλυθῶ καὶ ἑτοιμαστῶ, ἀρχίζω τὴ δουλειά μου.
10. Καὶ ὅμως πίστεψα πὼς μᾶς εἶδε, πὼς ἄκουσε τὶς φωνές, γνώρισε τὸν κίνδυνο κ' ἐρχόταν βόλι κατ' ἐπάνω μας.

Κανόνες:

1. Οἱ παραταχτικὲς προτάσεις ποὺ ἐνώνονται μὲ συμπλεχτικοὺς καὶ διαχωριστικοὺς συνδέσμους κανονικὰ δὲ χωρίζονται μὲ κόμμα. (Παρδ. 1, 2, 3). Βάζομε κόμμα μετὰ ἢ πρὶν τὸ συμπλεχτικὸ ἢ διαχωριστικὸ σύνδεσμο, ὅταν αὐτὸς δὲν ἔχη σχέση μὲ τὴν πρόταση ποὺ ἀμέσως ἀκολουθεῖ ἢ προηγεῖται ἀλλὰ μὲ κάποια ἄλλη τῆς περιόδου (παρδ. 4, 5).

Σημείωση:

Πολλὲς φορές οἱ συγγραφεῖς, ὅταν θέλουν νὰ ξεχωρίσουν χτυπητὰ τὴ μιὰ πρόταση ἀπὸ τὴν ἄλλη, βάζουν κόμμα καὶ ἐκεῖ ποὺ δὲν εἶναι ἀπαραίτητο σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνες, π.χ.

«Ἀπὸ κείνους οὔτε κινήθηκε, οὔτε φώναξε κανένας».

(Καρκαδίτσα — Λόγια τῆς Πλώρης — «Ἡ δικαιοσύνη τῆς θάλασσας»)

«Ἡ γυναίκα του τὸν κοίταξε μὲ τὰ χέρια στὴ μέση, καὶ τὸ πρόσωπό της δὲν εἶχε καμιὰ ἔκφραση».

(Στράτη Μυριβίλη — Γαλάζιο Βιβλίο — «Νικημένος ἥρωας»).

2. Οἱ παραταχτικὲς προτάσεις ποὺ ἐνώνονται μὲ ἀντιθετικοὺς συνδέσμους χωρίζονται μὲ κόμμα (παρδ. 6), ἐκτὸς ἐὰν ἡ δευτέρη δὲν ἔχη ρῆμα (παρδ. 7).

3. Ὅταν ἔχουμε παράταξη προτάσεων ποὺ δὲν ἐνώνονται μετὰξὺ τους μὲ σύνδεσμο, τὶς χωρίζομε μὲ κόμμα (παρδ. 8, 9).

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

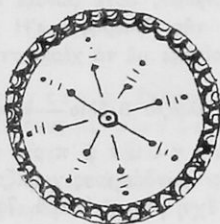
1. Νὰ διαβάσετε ἀπὸ τὴ Μικρὴ Νεοελληνικὴ Γραμματικὴ τοῦ Μ. Τριανταφυλλίδη στὴ σελίδα 191 τὶς παραγράφους 772, 773 (1, 2, 3).

2. Σχηματίσετε περιόδους χρησιμοποιοῦντας καθ' ἕνα ἀπὸ τοὺς συνδέσμους ποὺ διαβάσατε στὴν προηγούμενη ἄσκηση.

3. Βάλετε τὰ κόμματα ποὺ λείπουν ἀπὸ τὸ ἐπόμενο κείμενο:

Τὸ σπῖτι μας δὲν εἶναι μεγάλο ἀλλὰ εἶναι ὁμορφο. Χθὲς δὲν ἔβρεχε οὔτε ἔκανε πολὺ κρύο. Ὁ πατέρας ἦρθε στὸ σπῖτι, ἀφοῦ πέρασε ἀπὸ τὴν ἀγορὰ καὶ ἔκανε διάφορα ψώνια. Τὰ αὐριανὰ μου μαθήματα εἶναι πολλὰ

ἀλλὰ εὐχάριστα. Οἱ ἐργατικοὶ ἄνθρωποι ξυπνοῦν νωρὶς τὸ πρωτὶ πηγαί-
νον στή δουλειά τους ἐργάζονται περίπου ὀκτῶ ὥρες καὶ γυρνοῦν ἔπειτα
στὸ σπίτι τους, γιὰ νὰ ξεκουραστοῦν. Θὰ πάω στὸ κοντινὸ δάσος θὰ περ-
πατήσω πολὺ καὶ ὅταν κουρασθῶ θὰ καθίσω κάτω ἀπὸ ἓνα δέντρο, γιὰ
νὰ ἀπολαύσω τὴν ὁμορφιά του. Δὲ θέλω πιά οὔτε τὴ βοήθειά σου οὔτε
τις συμβουλές σου.

ΜΑΘΗΜΑ 3ο

1. ΣΥΝΤΑΞΗ ΥΠΟΤΑΧΤΙΚΗ

Παραδείγματα:

1. Τὸ σκοτάδι εἶναι τὸ μόνο πράγμα πού μέ φοβίξει.
2. Τόξερρα πῶς χωρὶς τὸν πατέρα θάμασταν μόνοι στὸν κόσμο.
3. Φοβήθηκε μήπως δὲν ἔρθω.
4. Μὲ ρώτησε ἂν θέλω τίποτα.
5. Σκέφτομαι τί νὰ κάνω.
6. Δὲ ρωτᾶ πιά κανένας γιατί εἶναι τέτοια πού εἶναι.
7. Ντύθηκα βαριά, γιατί κάνει κρύο.
8. Ἄρχισε νὰ βρέχει, μόλις τέλειωσε τὸ μάθημα.
9. Ὅταν ἔρθης σπίτι μου, θὰ σοῦ δείξω τὴ συλλογὴ τῶν γραμμα-
τοσήμων μου.
10. Θὰ πάω περίπατο, ἂν δὲ βρέχει.
11. Ἐβρέξε τόσο πολύ, πού πλημμύρισαν οἱ δρόμοι.
12. Σ' ἀγαπῶ τόσο, ὥστε δὲ λογαριάζω κόπους γιὰ σένα.
13. Πηγαίνω στὸ σχολεῖο, γιὰ νὰ μάθω γράμματα.
14. Θέλω νὰ μάθω μιὰ τέχνη.
15. Ἄν καὶ δὲν εἶναι ἔξυπνος, τὰ κατάφερε νὰ προκόψῃ.
16. Ὅσο καὶ ἂν τὸ ἐπιθυμῆς, δὲν μπορεῖς νὰ τὸ πετύχῃς.
17. Καὶ νάθελες νάρθης, δὲ θὰ σὲ ἄφηναν.

Ἰκανόνες:

1. Σύνταξη ὑποταχτικὴ ἔχομε, ὅταν συνδέονται δευτε-
ρεύουσες μὲ κύριες προτάσεις. Οἱ λέξεις πού κάνουν αὐτὴ
τὴ σύνδεση εἶναι οἱ ἐξῆς:

α' Οἱ Σύνδεσμοὶ (εἰδικοί, δισταχτικοί, χρονικοί, αἰτιολο-
γικοί, ὑποθετικοί, τελικοί, ἀποτελεσματικοί — μόνο οἱ: ὥστε, πού — καὶ
ἀπὸ τοὺς ἀντιθετικούς οἱ: ἂν καὶ, μολονότι, ἐνῶ).

β' Ἄναφορικὲς λέξεις (ἀντωνυμίες καὶ ἐπιρρήματα).

γ' Ἐρωτηματικὲς λέξεις (ἀντωνυμίες καὶ ἐπιρρήματα).

2. Οἱ δευτερεύουσες προτάσεις παίρνουν τὸ ὄνομά τους ἀπὸ τὴν λέξιν πού τὴν συνδέουν μὲ τὴν κύρια. Ἔτσι ἔχομε τὴν ἑξῆς δευτερεύουσες προτάσεις:

α' Ἀναφορικὲς (παρδ. 1, πρόταση 6').

β' Εἰδικὲς (παρδ. 2, πρόταση 6').

γ' Δισταχτικὲς (παρδ. 3, πρόταση 6').

δ' Πλάγιες ἐρωτηματικὲς (παρδ. 4, 5, 6, προτάσεις 6').

ε' Αἰτιολογικὲς (παρδ. 7, πρόταση 6').

στ' Χρονικὲς (παρδ. 8, πρόταση 6' καὶ 9, πρόταση α').

ζ' Ὑποθετικὲς (παρδ. 10, πρόταση 6').

η' Ἀποτελεσματικὲς (παρδ. 11, 12, προτάσεις 6').

θ' Τελικὲς (παρδ. 13, 14, προτάσεις 6').

ι' Παραχωρητικὲς (παρδ. 15, 16, 17, προτάσεις α').

ΤΟ ΚΟΜΜΑ ΣΤΗΝ ΥΠΟΤΑΧΤΙΚΗ ΣΥΝΤΑΞΗ

Παραδείγματα:

1. Σήμερα κάνει κρύο, γιατί στὰ βουνὰ χιόνισε.
2. Τρώμε, γιὰ νὰ ζοῦμε.
3. Ὁ Γιάννης θέλει νὰ πάη στὸν κινηματογράφο.
4. Ἦταν τόσο ἄμορφα στὴν ἐξοχή, ὥστε κανεὶς δὲν ἤθελε νὰ φύγη.
5. Θὰ ἔρθω στὸ θέατρο, ἂν δὲν ἔχω δουλειά.
6. Θὰ στρωθῶ πολὺ στὸ διάβασμα, ὅταν περάσουν οἱ γιορτές.
7. Ὁ ἄνθρωπος πού μου σύστησες δὲ μου ἄρεσε.
8. Ἡ πατρίδα μου, πού βρίσκεται στὴ νότια Πελοπόννησο, εἶναι ἕνα χωριουδάκι.
9. Οἱ γονεῖς μου μ' ἀγαποῦν, ὅσο καὶ ἂν μὲ μαλώνουν.
10. Ἔχω τὴ γνώμη πὼς δὲ λές τὴν ἀλήθεια.
11. Φοβήθηκα μὴπως βρέξη.
12. Δὲν ἤξερε πού νὰ πάη.

Κανόνες:

1. Χωρίζονται μὲ κόμμα ἀπὸ τὴν κύριες προτάσεις οἱ ἑξῆς δευτερεύουσες:

α' Αἰτιολογικὲς (παρδ. 1).

β' Τελικὲς (παρδ. 2), ἐκτὸς ἐὰν συνδέονται μὲ τὸ — νὰ — (παρδ. 3).

γ' Συμπερασματικὲς (παρδ. 4).

δ' Ὑποθετικὲς (παρδ. 5).

- ε' Χρονικές (παρδ. 6).
 στ' Αναφορικές, όταν δέν είναι απαραίτητο συμπλήρωμα στη κύρια πρόταση (παρδ. 8).
 ζ' Παραχωρητικές (παρδ. 9).
 2. Δέ χωρίζονται με κόμματα από τις κύριες προτάσεις οι έξης δευτερεύουσες:
 α' Ειδικές (παρδ. 10).
 β' Δισταχτικές (παρδ. 11).
 γ' Πλάγιες έρωτηματικές (παρδ. 12).
 δ' Αναφορικές, όταν είναι απαραίτητο συμπλήρωμα στην κύρια πρόταση (παρδ. 7).

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Α'. Νά μελετήσετε από τη Μικρή Νεοελληνική Γραμματική του Μ. Τριανταφυλλίδη τὰ έξης κεφάλαια:

1. Σύδεσμοι (§ 773, αριθμ. 3—12).
2. Άντωνιμίες: Έρωτηματικές (§ 577 — 580). Αναφορικές (§ 567 — 576).
3. Έπιρρήματα (§ 441, 443, 444, 445, 451, α' και β').

Β'. Νά κάνετε φράσεις μέσα στις όποιες νά βάλετε όλα τὰ είδη τών δευτερευουσών προτάσεων.

Γ'. Νά βάλετε τὰ κόμματα πού λείπουν στο παρακάτω κείμενο:

«Σ' όλο τó δρόμο δέν περπατούσε ó Κουτσογιάννης αλλά πετούσε. Μεγάλη χαρά τόν είχε πιάσει πού βγήκε έξω από τὰ σύνορα του χωριού του κι έμελλε νά ιδή τὰ Γιάννινα, τήν περίφημη πολιτεία κι αυτό του δινε φτερά: τὰ Γιάννινα πού του ήταν χρυσό όνειρο. Άκουε από τὰ μικρά του χρόνια ότι είναι πολιτεία κι όχι χωριό ότι είχε απ' όλα τὰ πράγματα του κόσμου αλλά δέν μπορούσε νά τó χωρέση ó νους του τί λογίων ήταν ή πολιτεία. Χωριά είχε ιδή απ' αγνάγια, καμιά δεκαριά και πλιότερα πού είναι γύρα στο χωριό του αλλά δέν μπορούσε νά καταλάβη τί πράμα και πώς ήταν ή πολιτεία. Έκείνο μονάχα πού ήξερε άόριστα για τὰ Γιάννινα ήταν ότι βρίσκονταν εκεί και του πουλιού τó γάλα κι ότι πουλούσαν κι άγόραζαν εκεί ó κόσμος ό,τι ήθελαν. Τά ήξερε αυτά τὰ πράματα από κουδέντες και μολογήματα τών άλλωνών και πάντα όνειρεύονταν νά τὰ ιδή και με τὰ μάτια του νά τὰ χορτάση και νά μὴν άνοιγη τó στόμα του σαν χάχας όταν μιλούσε κανείς για τὰ Γιάννινα πού τή θεωρούσε ως τή μόνη πόλη του κόσμου γιατί δέν έφταναν πάρα πέρα οι γεωγραφικές του γνώσεις».

(Χρηστοβασίλη: «Ο Κουτσογιάννης στα Γιάννινα»).

Κ'. Νά χωρίσετε τó παραπάνω κείμενο σε προτάσεις και νά βρήτε σε ποίο είδος άνήκει ή κάθε μιά.

ΜΑΘΗΜΑ 4ο

Η ΑΠΛΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

Κύριοι ὅροι

Παραδείγματα:

1. Γράφω.
2. Ὁ μαθητὴς γράφει.

Κανόνες:

Βασικοί ὅροι στὴν πρόταση εἶναι:

α' Τὸ ρῆμα, πού στὸ συνταχτικὸ λέγεται καὶ κατηγόρημα, καὶ πού μόνο του ἀποτελεῖ πρόταση (παρδ. 1).

β' Τὸ Ὑποκείμενο, δηλαδή ἐκεῖνο γιὰ τὸ ὁποῖο γίνεται ὁ λόγος στὴν πρόταση.

1. Κατηγόρημα (Ρῆμα)

Παραδείγματα:

1. Ὁ ἥλιος λάμπει.
2. Ὁ Σωκράτης εἶναι σοφός.
3. Ὁ Κώστας εἶναι γιατρός.

Κανόνες:

Τὸ κατηγόρημα μπορεῖ νὰ εἶναι:

Α'. Μονολεχτικὸ, δηλ. νὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓνα ρῆμα (παρδ.

1.) καὶ

Β'. Περιφραστικὸ, δηλ. νὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓναν τύπο τοῦ ρήματος εἶμαι καὶ ἓνα ὄνομα ἐπίθετο ἢ οὐσιαστικὸ πού ἀναφέρε-

ται στο υποκείμενο. Αυτό λέγεται κατηγορούμενο. Το ρήμα που συνδέει το υποκείμενο με το κατηγορούμενο λέγεται συνδετικό (παρδ. 2, 3).

2. Υποκείμενο

Παραδείγματα:

1. Ο Όλυμπος είναι βουνό.
2. Σεις εργάζεστε.
3. Εκείνος παίζει.
4. Ο καλός αμείβεται.
5. Το να θυσιάξεις για το συνάνθρωπό σου είναι άρετή.
6. Το λέγω είναι ρήμα.
7. Το άχ είναι επιφώνημα.

Κανόνες:

1. Υποκείμενο είναι εκείνο για το οποίο γίνεται ο λόγος στην πρόταση.

2. Το υποκείμενο κανονικά είναι όνομα ουσιαστικό ή αντωνυμία, συνήθως προσωπική ή δειχτική (παρδ. 1, 2, 3).

Μπορεί όμως σαν υποκείμενο να χρησιμοποιηθεί οποιοδήποτε άλλο μέρος του λόγου ή και ολόκληρη πρόταση. Τότε τα παίρνουμε σαν ουσιαστικά και βάζουμε μπροστά τους το άρθρο (παρδ. 4, 5, 6, 7).

3. Το υποκείμενο μπαίνει πάντα σε πτώση ονομαστική και το βρίσκουμε κάνοντας την ερώτηση: Ποιός; Τι;

3. Συνδετικό

Παραδείγματα:

1. Ο ούρανός είναι γαλανός.
2. Ο ούρανός έγινε μαύρος.
3. Ο Γιάννης φαίνεται λυπημένος.
4. Ο Μάρκος διορίστηκε καθηγητής.
5. Η Μαρία στάθηκε τυχερή.

Κανόνες:

1. Συνδετικό λέγεται το ρήμα που συνδέει το υποκείμενο με το κατηγορούμενο (παρδ. 1—5).

2. Συνδεδεικμένα ρήματα είναι κυρίως τὸ εἶμαι καὶ τὸ γίνομαι. Σὰ συνδεδεικτὰ θεωροῦνται καὶ τὰ ρήματα φαίνομαι, ὀνομάζομαι, ἐκλέγομαι, διορίζομαι, ἀποδείχνομαι, χειροτονοῦμαι καὶ ὅσα ἄλλα ἔχουν παρόμοια μὲ αὐτὰ σημασία (παρδ. 1—5).

4. Κατηγορούμενο

Παραδείγματα:

1. Ἡ μητέρα μου εἶναι νέα.
2. Ὁ ἀδελφός μου εἶναι γιαντρός.
3. Τὸ σύνθημα ἦταν ἐμπρός.
4. Ἡ ἀπάντηση ἦταν νὰ μὴ φύγη κανεὶς.
5. Τὸ τραπέζι εἶναι ἀπὸ ξύλο.

Κανόνες:

1. Κατηγορούμενο λέγεται τὸ ὄνομα ποῦ περιέχει τὸ περιφραστικὸ κατηγορήμα καὶ ποῦ ἀναφέρεται στὸ ὑποκείμενο.

2. Τὸ κατηγορούμενο εἶναι ὄνομα ἐπίθετο ἢ οὐσιαστικὸ (παρδ. 1, 2). Μπορεῖ ὅμως σὰν κατηγορούμενο νὰ χρησιμοποιηθῆ καὶ κάθε ἄλλο μέρος τοῦ λόγου, πρόταση δλόκληρη καὶ ὁποιαδήποτε φράση, ὅταν τὰ παίρνομε σὰν ὀνόματα (παρδ. 3, 4, 5).

Σημείωση Α'.

Πολλὰ ρήματα καὶ κυρίως αὐτὰ ποῦ φανερώνουν κίνηση παίρνουν κατηγορούμενο. Αὐτὸ λέγεται ἐπιρρηματικόν, γιατί ἔχει σημασία ἐπιρρηματος. Π.χ. Ὁ πατέρας ἔρχεται διαστικὸς (διαστικά). Ταξιδεύαμε ὄρθιοι (στὰ ὄρθια).

Σημείωση Β'.

Ὅταν σὰ συνδεδεικτὸ ἔχομε ρῆμα ποῦ ἐκφράζει μιὰ ἐνέργεια ὄχι τελειωμένη, τὸ κατηγορούμενο λέγεται προληπτικόν, γιατί ἐκφράζει ἀπὸ πρὶν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐνέργειας τοῦ ρήματος. Π.χ. Ὁ Χρῆστος σπουδάζει μηχανικὸς (γιὰ νὰ γίνῃ μηχανικός). Ὁ Βασίλης πάει γιὰ δήμαρχος (γιὰ νὰ γίνῃ δήμαρχος).

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Α'. Νὰ βρῆτε τοὺς κύριους ὄρους τῶν προτάσεων ποῦ ἀκολουθοῦν:

Ποιός είναι;

Τὸ νὰ νομίζης πὼς τὰ ξέρεις ὅλα εἶναι ἀνοησία.

Εἶναι εὐχῆς ἔργο πού σέ συνάντησα.

Γράφετε.

Φαίνεσαι κουρασμένος.

Αὐτὸς ἀποδείχτηκε ἀνόητος.

* Ἐγὶνα ἔξω φρενῶν.

Κατάντησα ράκος.

Τὸ σήμερα εἶναι ἐπίρρημα.

* Ὁ δυνατὸς ἀντέχει.

Αὐτὸς εἶναι ὅ,τι νὰ πῆς.

«Ἡ αἰτία ἦταν ἐκεῖνος.

* Τὸ καρὰδι ἀρμένιζε καμπαρωτό.

* Ὁ ἥλιος βασίλευε μαραμμένος».

(Ἄ. Καρμαδίτσας)

— «Καὶ φεύγεις ὁδοιπόρος γιὰ τὰ Σούσα.

* Κι ὅλοι γυροῦν στὰ σπίτια τους πολὺ συλλογισμένοι.

* Οἱ ψυχὲς πού κάθονται, κομικοτραγικές.

* Ἡ εἰκὼν ἀκούει, σοβαρὴ καὶ λυπημένη.

* Καὶ μεγαλοπρεπῆς ἐβάδιζε καὶ σιωπηλὴ.

* Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἦταν μιὰ κάποια λύσις».

(Καθάφης)

— «Μὰ νὰ τον καὶ κατέβαινε στοὺς κάμπους καθαλλάρης».

(Δημ. Μοιρολόγια)

— «Θέλω νὰ γένω χρυσοχός, νὰ φτιάνω δαχτυλίδια».

(Δημ. Δίστιχα)

— «Τ' ἄγνωρα ρεποθέμελα τοῦ ἀρχαίου ναοῦ στὸ ἔρμι ἀκροθαλάσσιο πλάι χορταριασμένα κοίτονται».

(Λ. Μαδίλη: «Καρδάκι»)

— «Ὁρθὸς ὁ γέρος, ἄσειστος ἀκούει»

(Βλαχογιάννης)

— «Ὁ Βάσος ἦταν μικρός, δούλευε σ' ἓνα μαραγκοῦδικο, θιάζονταν νὰ γίνῃ μάστορας. Κι ἡ τέταρτη, ἡ Δροσουλά, εἶναι ἀκόμα μικρή, πάει στὸ σχολεῖό, νὰ γίνῃ, λέει, δασκάλα».

(Καζαντζάκη: «Ἀδερφοφάδες»)

— «Ὁ οὐρανὸς ἦταν μαλακωμένος»

(Χρηστοδασίλης)

Β'. Νὰ κάνετε ἀπλὲς προτάσεις μὲ μονολεχτικὸ καὶ περιφραστικὸ κατηγόρημα καὶ μὲ διάφορα ὑποκείμενα καὶ κατηγορούμενα.

ΜΑΘΗΜΑ 5ο

ΕΛΛΗΘΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗ — ΣΥΝΘΕΤΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

1. Έλλιπής πρόταση.

Παραδείγματα:

1. Φύγε.
2. Κουράστηκα.
3. Βρέχει.
4. Καλό το παιχνίδι!
5. Έσύ είσαι προσεχτικός, εγώ δέν είμαι.
6. Η Αθήνα έχει ξηρό κλίμα, ή Θεσσαλονίκη ύγρό.

Κανόνες:

Μιά πρόταση λέγεται έλλιπής, όταν παραλείπεται απ' αυτή ένας ή και περισσότεροι από τους κύριους όρους (παρδ. 1—6).

Α'. Πότε παραλείπεται τδ ύποκείμενο.

Παραδείγματα:

1. Γράφετε.
2. Έρχομαι.
3. Έγώ τδ έκαμα αυτό.
4. Έσύ έπαιζες κι εγώ διάβαζα.
5. Τα παιδιά μπήκαν στην τάξη και άρχισαν μάθημα.
6. Χιονίζει.
7. Χτύπησε διάλειμμα.
8. Λένε πώς θά έχουμε βαρύ χειμώνα.

Κανόνες:

1. Τὸ ὑποκείμενο κανονικὰ παραλείπεται στὸ πρῶτο καὶ δευτέρο πρόσωπο ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ, γιατί ἐννοεῖται ἀπὸ τὴν κατάληξη τοῦ ρήματος (παρδ. 1, 2). Στὰ πρόσωπα αὐτὰ τὸ βάζουμε μόνο, ὅταν θέλουμε νὰ φανερώσουμε ἔμφαση (παρδ. 3) ἢ ἀντίθεση (παρδ. 4).

2. Στὸ τρίτο πρόσωπο τὸ ὑποκείμενο κανονικὰ δὲν πρέπει νὰ παραλείπεται, γιατί δὲν ἐννοεῖται ἀπὸ τὴν κατάληξη. Παραλείπεται ὅμως στὶς ἑξῆς περιπτώσεις:

α' Ὅταν ἐννοεῖται ἀπὸ τὰ προηγούμενα (παρδ. 5, πρόταση 6').

β' Ὅταν τὸ ρῆμα φανερώνη κάποιο φυσικὸ φαινόμενο, ὅπως τὰ ρήματα: θρέχει, χιονίζει, ξημερώνει, ἀστράφτει κ.λ.π. (παρδ. 6).

γ' Ὅταν τὸ ὑποκείμενο καθορίζεται ἀπὸ τὴν ἐννοια τοῦ ρήματος (παρδ. 7).

δ' Ὅταν τὸ ὑποκείμενο εἶναι γενικὸ καὶ ἀόριστο. Τότε τὸ ρῆμα μπαίνει στὸ τρίτο πληθυντικὸ πρόσωπο (παρδ. 8, πρόταση α').

Β'. Πότε παραλείπεται τὸ ρῆμα

Παραδείγματα:

1. Ἔτοιμοι;
2. Μαμά, τὸ γάλα μου.
3. Χρόνια πολλά.
4. Παρηγοριά στὸν ἄρρωστο.
5. Κατὰ μάνα, κατὰ κύρη, τὸ παιδί κι ἡ θυγατέρα (Παροιμία).
6. Διψοῦν οἱ κάμποι γιὰ νερὰ καὶ τὰ δουνὰ γιὰ χιόνια. (Δημ. Τραγούδι: «Τοῦ Γυφτάκη»).
7. Ὡρα γιὰ ὕπνο.
8. Ποιὸς ὁ λόγος νὰ σοῦ τὸ πῶ;
9. Εὐκολο νὰ τὸ μάθης.
10. Φοβερὸ ἀγριοκαίρι, Χριστούγεννα, καρδιά τοῦ χειμῶνα (Χρηστοδασίλη: «Ὁγεῖρο τῶν Χριστουγέννων»).
11. Προσοχή, χρώματα.
12. Κίνδυνος θάνατος.
13. Σύκα, γλυκὰ σύκα!
14. Ὁραῖος καιρός!

Κανόνες:

Τὸ ρῆμα παραλείπεται στὶς ἑξῆς περιπτώσεις:

α' Όταν έννοείται ή τὸ ἔχουμε πεί στήν προηγούμενη πρόταση (παρδ. 1, 2 καί 6).

β' Στις εὐχές καί τίς παροιμίες (παρδ. 3, 4, 5).

γ' Τὸ τρίτο ἐνικό πρόσωπο τοῦ ἐνεστώτα τῆς ὀριστικῆς τοῦ εἰμαί στίς ἀπρόσωπες ἐκφράσεις: ἀδύνατο (εἶναι), ἀνάγκη (εἶναι), ὦρα (εἶναι) κ.λ.π. (παρδ. 7, 8, 9, προτάσεις α').

δ' Στις διηγήσεις, ἔταν θέλουμε νά ἐκφραστοῦμε μέ ζωηρότητα (παρδ. 10).

ε' Στις ἐπιγραφές, προσταγές, ἀναφωνήσεις, διαλαλήσεις (παρδ. 11, 12, 13, 14).

Γ'. Πότε παραλείπεται τὸ κατηγορούμενο

Παραδείγματα:

1. Ὁ Γιώργος εἶναι ψηλός, ὁ Νίκος δὲν εἶναι.
2. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι λογικός, τὰ ζῶα δὲν εἶναι.

Ἐκανόνας:

Τὸ κατηγορούμενο παραλείπεται μόνο, ἔταν ἐννοεῖται ἀπὸ τὰ προηγούμενα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Α'. Νά βρῆτε τίς ἑλλειπτεῖς προτάσεις καί τοὺς ὅρους πού παραλείπονται σ' αὐτές ἀπὸ τὰ κείμενα πού ἀκολουθοῦν.

Β'. Νά δικαιολογήσετε τὴν καθεμιά παράλειψη καί νά τὴ συμπληρώσετε.

— «Τὴ βλέπετε αὐτὴ ἐκεῖ τὴ γλώσσα τῆς ἀμμουδιάς; Τὴ λένε «τοῦ Θανατᾶ». Τὴν κατάρρα μου! ἐμουρμούρισε... Ἔργα διαβολικά... Μοῦ τὸ βούλιαξαν... Δυὸ ψυχές ἐκεῖ μέσα... ἡ καπετάνισσα καὶ ἡ μικρούλα».

(Πετιμεζᾶ — Λαύρα: «Ὁ θάνατος τοῦ καραβιοῦ»)

— «Ὁ ἄνεμος παίρνει τὰ κεραμίδια ἀπὸ τίς σκεπές, τὰ τινάζει στοὺς τσίγκους, πετροβολᾷ τίς μανταλωμένες πόρτες καὶ τσακίζει τίς τρυφερές λεῦκες».

(Στράτη Μυριθήλη: «Ἡ Παναγιά ἡ Γοργόνα»)

— «Πλάκωσε ὥστόσο ἡ νύχτα. Καὶ τί νύχτα! Κόλαση σωστή! Οὔτε ἄστρο στὸν οὐρανό, οὔτε φανὸς στὴ θάλασσα!»

(Καρκαβίτσα: «Ἡ δικαιοσύνη τῆς θάλασσας»)

- « Άνοιξη! Ή νύχτη του χρόνου! Είπε ένας ποιητής.
(Ξενόπουλου: «Τὸ περιβάλλει μας»)
- « Ποιὸς θὲ ν' ἀκούσῃ κλάματα καὶ μαῦρα μοιρολόγια,
ἄς πᾶ στὰ κάστρη τοῦ Μωρεᾶ, σ' τῆς πόλης τὰ καντούνια
ποῦ κλαίγ' ἡ μάγνα τὸ παιδί καὶ τὸ παιδί τῆ μάγνα».
(Δημοτικὸ: «Θρήνος μητρικὸς»)
- « Τώρα μαῖά, τώρα ὄροσιά, τώρα τὸ καλοκαίρι».
(Δημοτικὸ: «Ξενητεμὸς»)
- « Πραγματευτὴς κατέβαινε ἀπὸ τὰ κορφοδοῦνια.
Σέρνει μουλάρια δώδεκα καὶ μούλες δεκαπέντε.
Καὶ κλέφτες τὸν ἀπάντησαν καταμεσῆς τοῦ δρόμου.
Κι ἔπιασαν τὰ μουλάρια του, γιὰ νὰ τὰ ξεφορτώσουν».
(Δημοτικὸ: «Οἱ δύο ἀδερφοί»)
- « Πῆραν τὰ κάστρα, πῆραν τα, πῆραν καὶ τὰ Δερβένια,
πῆραν καὶ τὴν Τριπολιτσάν, τὴν ξακουσμένην χώραν».
(Δημοτικὸ: «Ἄλωση Τριπολιτσᾶς»)
- « Φωτιά τὸ ζῶνει,
φωτιά τὸ τρώει.
Στάχτη καὶ σκόνη καὶ μοιρολόι.
Γειά σας τριαντάφυλλα καὶ γιασεμιά
στοῦ βράχου φέρτε με τὴν κυκλαμιά.
(Παλαμιά: «Πεντασύλλαδοι»)
- « Τ' ἀδέρφια ὄντας σμίγουνε, τριαντάφυλλα ἀνοιγμένα»
(Παροιμία)
- « Γλυκεῖα ἡ ζωὴ κι ὁ θάνατος μαυρίλα».
(Σολωμοῦ: «Ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς»)
- « Ὁμορφος κόσμος, ἠθικός, ἀγγελικὰ πλασμένος».
(Σολωμοῦ: «Εἰς Φραγκίσκαν Φραιζερ»)
- « Ὡ κρύα, φαντὰ σεντόνια, χιόνια τοῦ Μαρτιοῦ!
Ὡ φρένα θαμπωμένα μπρὸς στὸ διάπλατο βομὸ!»
(Σικελιανοῦ: «Χωριάτικος γάμος»)
- « Ἄλλὰ ἡ μέρα ἦτανε ζεστή καὶ ποιητικὴ,
ὁ οὐρανὸς ἓνα γαλάζιο ἀνοιχτό,
τὸ Ἀλεξανδρινὸ Γυμνάσιο ἓνα,
θριαμβικὸ κατόρθωμα τῆς τέχνης,
τῶν αὐλικῶν ἡ πολυτέλεια ἔκτακτη,
ὁ Καισαρίων βλο χάρις κι ἔμορφιά».
(Καβάφη: «Ἀλεξανδρινοὶ βασιλεῖς»)

2. ΣΥΝΘΕΤΗ ΠΡΟΤΑΣΗ.

Παραδείγματα:

1. «Πέτρες και χῶμα και ἄνθρωποι ἔγιναν ἓνα».
(Καμπούρογλου: «Λουμπαρδιάρης»)
2. «Γίνε ὀργωτόμος, φυτευτής, διαφεντευτής».
(Παλαμᾶ: «Πατέρες»)

Κανόνες:

Ὅταν μιὰ πρόταση ἔχη περισσότερα ἀπὸ ἓνα ὑποκείμενα ἢ κατηγορούμενα, λέγεται σύνθετη (παρδ. 1—2).

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Α'. Νὰ βρῆτε ἀπὸ τὰ παρακάτω κείμενα τὶς σύνθετες προτάσεις καὶ νὰ τὶς δικαιολογήσετε.

- «Σαρανταπέντε μάστοροι κι ἑξήντα μαθητάδες,
γιοφύρι ἔθεμέλιωγαν στῆς Ἄρτας τὸ ποτάμι.
Ὀλημερίς τὸ χιτίζανε, τὸ βράδυ ἐγκρεμιζόταν».
(Δημοτικό: «Τοῦ γιοφυριοῦ τῆς Ἄρτας»)
- «Τὰ παλληκάρια τοῦ Μωριά κι ἔμορφες τῆς Πάτρας
ποτὲ δὲν καταδέχονται πεζοὶ νὰ περπατήσουν».
(Δημοτικό: «Σκλάβοι στοὺς Ἀρβανίτες»)
- «Ὁ Πάτροκλος ποὺ ἦταν τόσο ἀνδρεῖος, δυνατὸς καὶ νέος».
(Καβάφη: «Τὰ ἄλογα τοῦ Ἀχιλλέως»)
- «Σύγνεφο, καταχνιά δὲν ἀπερνοῦσε
τὸ οὐρανοῦ σὲ κανένα ἀπὸ τὰ μέρη».
(Σολωμοῦ «Ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς»)
- «Κάθε μοσκοβολιά καὶ κάθε χρῶμα,
κάθε πουλιοῦ κελάηδημα ξυπνάει
πόθο στὰ φυλλοκάρδια μου κι ἐλπίδα».
(Μαβίλη: «Πατρίδα»)
- «Ἔσεῖς τραγούδια
καὶ φῶς μαζί
λευκὰ λουλούδια
ξανθοὶ καρποί».
(Παλαμᾶ: «Πεντασύλλαβοι»)

—« Δὲ θὰ ν' ἀπλωθῇ τὸ χέρι μου
ἀπάνω ἀπ' ὅλες τὶς ἀντινομίες
γαλήνιο,
σὰν πλατάνου κλώνος,
σὰν τοῦ Ἀπόλλωνα τὸ χέρι, δλόῃσο».

(Σικελιανοῦ: «Ἡ συνείδηση τῆς προσωπικῆς δημιουργίας»)

—« Τὸ ξανθὸ καὶ τὸ κοντὸ μουστάκι του, τὰ χωριάτικα μάτια του
κι ἡ μικρὴ κλίτσα του ἔδειχναν κάθε ἄλλο παρά ποιητῆ».

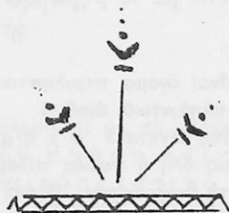
(Ζ. Παπαντωνίου: «Τὸ λαμπρὸ ἀμάξι»)

—« Ἡ προκοπὴ σας καὶ ἡ μάθησή σας νὰ μὴ γίνη σκεπάρνι γιὰ τὸ
ἔτομό σας».

(Σπ. Μελά: «Ὁ Γέρος τοῦ Μωριᾶ»)

—« Ἀρχοντιὰ κι ὀμορφιά καὶ στόλος στὸ ἀνάστημά του ὄλο».

(Κρυστάλλη: «Εἰκόνα»)

ΜΑΘΗΜΑ 6ο

ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΟΡΩΝ ΣΤΗΝ ΠΡΟΤΑΣΗ

1. Πώς συμφωνεί τὸ ρήμα μὲ τὸ ὑποκείμενο.

Α'. Στὴν ἀπλή πρόταση.

Παραδείγματα:

1. Τὰ παιδιά τρέχουν.
2. Τὸ παιδί τρέχει.
3. Ἐγὼ μίλησα, σεῖς ἀκούσατε.

Κανόνας:

Τὸ ὑποκείμενο συμφωνεῖ μὲ τὸ ρήμα στὸ πρόσωπο καὶ τὸν ἀριθμὸ.

Σημείωση:

Ὅταν τὸ ὑποκείμενο εἶναι ὄνομα περιληπτικὸ ἢ ἀόριστη ἀντωνυμία, τὸ ρήμα μπορεῖ νὰ μῆ στὸν πληθυντικὸ ἀριθμὸ.

Αὐτὸς ὁ τρόπος ἔκφρασης λέγεται: **σχημα κατὰ τὸ νοοῦμενο**. Π.χ. «Στὴν ταβέρνα ὄλη ἡ παρέα πίναμε ἐφές» (Βάρναλη «Οἱ μοιραῖοι»). Κάνετε ὁ καθ' ἑνας τὴ δουλειά σας. Βλέπε καὶ ἄσκηση Γ', μάθημα 3.

Β'. Στὴ σύνηθετη.

Παραδείγματα:

1. Ὁ μαθητὴς καὶ ἡ μαθήτρια γράφουν.
2. Ἡ ἀγάπη καὶ ἡ στοργὴ τῆς μάννας παρακολουθεῖ τὰ παιδιά.
3. Ἐγὼ κι ἐσὺ θὰ παίξουμε.
4. Ἐσὺ καὶ αὐτὸς θὰ φύγετε.

Κανόνες:

1. Όταν έχουμε πολλά υποκείμενα, το ρήμα συνήθως μπαίνει στον πληθυντικό αριθμό (παρδ. 1). Μπορεί όμως να μπει και στον ενικό (παρδ. 2).

2. Όταν τα υποκείμενα είναι διαφορετικού προσώπου, τότε το ρήμα μπαίνει στον πληθυντικό και συμφωνεί με το πιό ισχυρό. Είναι δε στη γραμματική και το συνταχτικό το πρώτο πρόσωπο πιό ισχυρό από το δεύτερο και το τρίτο, το δε δεύτερο πιό ισχυρό από το τρίτο (παρδ. 3, 4).

2. Πώς συμφωνεί το κατηγορούμενο με το υποκείμενο.

Α'. Στη γ' απλή πρόταση.

1. Ο ήλιος είναι λαμπρός.
2. Η τάξη είναι μεγάλη.
3. Το χιόνι είναι άσπρο.
4. Τα παιδιά ήταν φρόνιμα.
5. Τα βιβλία είναι θησαυρός.
6. Η ειλικρίνεια είναι άρετή.
7. Η κραυγή έγινε θρήνος.
8. Σεις είστε δικαστής.

Κανόνας:

Το κατηγορούμενο συμφωνεί με το υποκείμενο, εάν είναι επίθετο στο γένος, την πτώση και τον αριθμό (παρδ. 1, 2, 3, 4). Εάν όμως είναι ουσιαστικό, συμφωνεί πάντα μεν στη γ' πτώση, τυχαία δε στο γένος και τον αριθμό (παρδ. 5, 6, 7).

Σημείωση:

Όταν χρησιμοποιούμε πληθυντικό από ευγένεια, το κατηγορούμενο μπαίνει πάντα στον ενικό, γιατί πρόκειται για ένα πρόσωπο (παρδ. 8).

Β'. Στη σύνθετη

Παραδείγματα:

1. Ο καθηγητής και ο δάσκαλος είναι αυστηροί.

2. Ἡ Μαρία καὶ ἡ Σοφία εἶναι φίλες.
3. Ὁ Πέτρος καὶ ἡ Μαρία εἶναι μαθητές.
4. Ἡ μητέρα καὶ τὸ ἀγόρι εἶναι περιποιητικοί.
5. Ἡ μητέρα καὶ τὸ κορίτσι εἶναι λεπτές.
6. Ὁ γλῆρος καὶ τὸ περιστέρι εἶναι ἄσπρα.
7. Ὁ καναπές, ἡ καρέκλα καὶ τὸ τραπέζι εἶναι ἔπιπλα.

Ἰκανόνες:

1. Ὄταν ἔχουμε πολλὰ ὑποκείμενα, τὸ κατηγορούμενο μπαίνει πάντα στὸν πληθυντικὸ (παρδ. 1—7).

2. Σχετικὰ μὲ τὸ γένος τοῦ κατηγορουμένου, ἂν εἶναι ἐπίθετο, παρατηροῦμε τὰ ἑξῆς:

α' Ἐὰν τὰ ὑποκείμενα εἶναι τοῦ ἴδιου γένους, τὸ κατηγορούμενο συμφωνεῖ μὲ τὸ γένος τους (παρδ. 1, 2).

β' Ἐὰν τὰ ὑποκείμενα εἶναι ἔμφυχα διαφορετικοῦ γένους, τὸ κατηγορούμενο συμφωνεῖ μὲ τὸ πιὸ ἰσχυρὸ. Εἶναι δὲ πιὸ ἰσχυρὸ τὸ ἀρσενικὸ ἀπὸ τὸ θηλυκὸ (παρδ. 3).

γ' Ἐὰν ἓνα ἀπὸ τὰ ἔμφυχα ὑποκείμενα εἶναι οὐδέτερο (γραμματικὸ γένος), τότε θὰ ὑπολογίσουμε τὸ φυσικὸ γένος (παρδ. 4, 5).

δ' Ἐὰν τὰ ὑποκείμενα εἶναι ἄψυχα, ἢ ζῶα διαφορετικοῦ γένους, τὸ κατηγορούμενο μπαίνει στὸ οὐδέτερο (παρδ. 6, 7).

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Α'. Στὰ κείμενα ποὺ ἀκολουθοῦν νὰ δικαιολογήσετε τὴ συμφωνία τῶν κύριων ὄρων τους.

—«Ψωμί, κρέας, ρύζι, κρασί εἶχαν γίνει πάλε ἄφαντα.

* Χριστιανοί, Τούρκοι, Ἑβραῖοι πήγαιναν ἄνω κάτω.

* Τὸ ξερακιανὸ κορμί, τὸ ψηλὸ ἀνάστημά της, τὸ κατάμαυρο πρόσωπό της, ἡ πλατιά μύτη της, τὰ χοντρά χεῖλια της καὶ τὰ μακρουλά χέρια της ἦταν τὸ καθένα σὰ μασιάς μὲ πέντε περόνια.

Μπαίνοντας στὰ Γιάννινα προχωροῦσαν μπροστὰ ὁ Κώστας καβάλα καὶ πίσω αὐτὸς πεζός».

(Χρηστοδασίλη: «Ὁ Κουτσογιάννης στὰ Γιάννινα»)

—«Ὁ Σκέντος, ὁ Λιούλιος κι ἄλλοι σύντροφοί τους ἀναδάκρυσαν καὶ κρέμασαν λυπητερὰ καὶ παραπονεμένα τὰ ξέσκεπα κεφάλια τους».

(Κρυστάλλη: «Εἰκόνα»)

— «Καί στ' Ἀπριλιοῦ τοῦ μήνα τὸ ἔθγα
τὸ κάστρο ἀγνάντια τὸ μεγάλο,
τὸ τριδιπλοθεμελιωμένο,
κι αὐτὸ χλωρὸ κι δλάνθιστο εἶναι·
κισσοὶ κι ἀγράμπες καὶ δάφνες,
βραγιές τὰ κάνουν, ὡς κι αὐτὰ
τὰ πολεμόχαρα μουράγια
τὰ πυργωτά».

(Παλαμᾶ: «Τὸ πανηγύρι τῆς Κακάδας»)

— «Ὅμως ὅλα ἦταν ἄγρια, φοβερά».

(Βενέζη — Νικημένοι: «Ἡ Λεύκα»)

— «Ὁ ἥλιος στραφτοκοποῦσε στοὺς γυμνοὺς βράχους, οἱ ἄντρες
περπατοῦσαν ἀποφασισμένοι, πιστεῦοντας στὴν ἐλπίδα καὶ τὴν Ἑλλάδα,
οἱ γυναῖκες χαμογελοῦσαν, πενθοῦσαν ἢ περιμένανε· ὅλα ἦταν ταραχὴ
καὶ φωνὴ καὶ ἀγῶνας».

(Βενέζη — Νικημένοι: «Ὁ Ναυαγός»)

— «Οἱ ἐκκλησιές εἶναι τῶν ἐλευθέρων ὁ σεπτὸς δωμός».

(Καρκαδίτσα: «Θυσία»)

— «Ἄν ὅλος αὐτὸς ὁ κόσμος χαιρετοῦσαν τὸν ἕναν καὶ τὸν ἄλλον
ποὺ ἀπαντοῦσαν στὸ δρόμο, τότε δὲ θάκχαναν ἄλλη δουλειά, παρὰ νὰ
χαιρετοῦν ἀπὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ».

* Ἐκεῖ ἔμπαιναν κι ἔδβαιναν κόσμος».

(Χρηστοβασίλη: «Ὁ Κουτσογιάννης στὰ Γιάννινα»)

Β'. Νὰ συμπληρώσετε τοὺς ὅρους ποὺ λείπουν ἀπὸ τῆς παρακάτω
προτάσεις:

1. Ὁ Κώστας, ὁ Γιάννης κι ἡ Μαρία —
2. Ἡ μητέρα καὶ τὰ παιδιὰ εἶναι —
3. Ὁ οὐρανὸς κι ἡ θάλασσα ἦταν —
4. — — φαίνονται περιποιημένα.
5. Τὰ ἐλάφια καὶ οἱ τίγρεις εἶναι —
6. — — ἀκούγαν σιωπηλοί.
7. Ἄντρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ — χαρούμενοι.
8. Μηλιές, κερασιές καὶ ἀχλαδιές ἦταν —
9. Οἱ κῆποι, τὰ δέντρα, οἱ γλάστρες — —
10. — — — ἔγιναν —

ΜΑΘΗΜΑ 7ο

ΓΕΝΙΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑΤΙΚΗ

Παραδείγματα:

1. Τò σπίτι είναι τοῦ πατέρα μου.
2. Ὁ κήπος είναι τοῦ γείτονα.
3. Αὐτός είναι τῆς συντροφιάς μας.
4. Αὐτός ὁ μαθητής είναι τῆς τάξης μας.
5. Τò παιδί είναι ἑφτά χρονῶ.
6. Τò ἄγαλμα είναι τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς.
7. Εἶναι κρασί δέκα χρονῶ.
8. Τò ποτήρι είναι τοῦ ταλήρου.
9. Ὁ δρόμος είναι ἑκατὸ μέτρων.
10. Τò δαχτυλίδι είναι μεγάλης ἀξίας.

Κανόνες:

“Ὅταν σὲ μιὰ πρόταση τὸ κατηγορούμενο εἶναι σὲ πτώση γενική, λέγεται γενικὴ κατηγορηματικὴ καὶ φανερώνει:

α' Κ τ ῆ σ η (παρδ. 1, 2).

β' Τ ὸ σ ὄ ν ο λ ο (παρδ. 3, 4).

γ' Ἰ δ ι ὀ τ η τ α (παρδ. 5, 6, 7, 9).

δ' Ἀ ξ ί α (παρδ. 8, 10).

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Α'. Στὶς φράσεις ποὺ ἀκολουθοῦν νὰ θρῆτε τίς γενικὲς κατηγορηματικὲς καὶ νὰ δηλώσετε τὴ σημασία τους.

— Τὸν ἔκαμε τ' ἀλατιῶ.

— Αὐτὸ δὲν εἶναι τοῦ χαρακτήρα μου.

— Αὐτὸ τὸ ποίημα εἶναι τοῦ Δροσίνη.

- Τὸ χωράφι εἶναι τοῦ παπποῦ μου.
- « Ὅχι, ἐδῶ δὲν ἦταν χώρα τοῦ θανάτου, χώρα τῶν τάφων».
(Βενέζη — Νικημένοι: «Θεώνυχος καὶ Μνησαρέτη»)
- « Δὲν πρόφτασε νὰ γίνη δέκα χρονῶ κι ἄρχισαν τὰ προξενιά».
(Καρκαδίτσα — Λόγια τῆς Πλώρης — «Καβομαλιάς»)
- « Σοῦ δίνει ἕνα γιατρικό, στάλες εἶναι, σκονάκια εἶναι, θὰ σὲ γε-
λάσω καὶ γίνεσαι πάλι εἴκοσι χρονῶ».
(Καζατζάκη: «Ζορμπᾶς»)
- « Ἄλλωστε μιὰ πανελλήνια ἐκστρατεία χωρὶς
Σπαρτιάτη βασιλέα γι ἄρχηγὸ
δὲν θὰ τοὺς φαινόταν πολλῆς περιωπῆς».
(Καδάφη: «Στὰ 200 π.Χ.»)
- « Τὸ τρίτον, τὸ ὑστερινόν, νὰ ἴναι τῆς ποθητῆς μου».
(Δημοτικό: «Θρῆνος μητρικός»)
- « Ἡ ὥρα εἶναι λουλουδάτη, τοῦ σούρουπου»
(Τερζάκη: «Δόξιοι Θεοὶ»)

Β'. Κάμετε προτάσεις μὲ ὅλα τὰ εἶδη τῶν γενικῶν κατηγορημα-
τικῶν.

ΜΑΘΗΜΑ 8ο

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΕΝΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

Παραδείγματα:

1. Ὁ μαθητὴς γράφει.
2. Γράφετε.
3. Ὁ μαθητὴς καὶ ἡ μαθήτρια γράφουν.
4. Ὁ καλὸς μαθητὴς γράφει τὸ μάθημα καθαρά.

Κανόνες:

Οἱ προτάσεις μπορεῖ νὰ εἶναι:

- α' Ἀ π λ ἔ ς (παρδ. 1), ὅταν ἔχουν μόνο τοὺς κύριους ὄρους.
- β' Ἐ λ λ ι π ε ῖ ς (παρδ. 2), ὅταν ἕνας ἀπὸ τοὺς κύριους ὄρους λείπει.
- γ' Σ ὕ ν θ ε τ ε ς (παρδ. 3), ὅταν ἔχουν δυὸ ἢ περισσότερα ὑποκείμενα ἢ κατηγορούμενα.
- δ' Σ υ μ π λ η ρ ω μ ἔ ν ε ς (παρδ. 4), ὅταν κάποιος ἀπὸ τοὺς ὄρους ἢ καὶ ὅλοι ἔχουν συμπληρώματα.

ΑΣΚΗΣΗ

Σὲ ποῖο εἶδος ἀνήκει κάθε μιὰ ἀπὸ τίς προτάσεις τοῦ κειμένου πού ἀκολουθεῖ;

— « Ἡ ἀστροφεγγιά φώτιζε τὴ στάνη σὰν ἡμέρα. Ὁ οὐρανὸς ἦταν βαθιὰ γαλανός. Ὁ γαλαξίας τὸν ἐχώριζε τὸν οὐρανὸ στὴ μέση σὰν ἀπέραντο ἀσημόστρωτο ποτάμι.

Μέσα στὸ μαντρί τὰ πρόβατα πλαγιασμένα κατὰ γῆς, τὸ ἕνα κοντὰ στὸ ἄλλο, φαίνονταν σὰ μεγάλη φλοκάτα ἀπλωμένη στὴν ἀστροφεγγιά. Ἡ πόρτα τοῦ μαντριοῦ ἦταν κλειστή. Δεξιά κι ἀριστερὰ γυάλιζαν οἱ μεγάλες πέτρες πού κάθονται οἱ τσοπάνηδες τὴν αὐγὴ καὶ ἀριμέγουν. Ἀπά-

νω στά ξύλα φαίνονταν οί ξύλινες καρδάρες ανάποδα σάν καπέλλα στρα-
θοβαλμένα. Πάρα έξω τὸ γάλα. Καί βαθιά μέσα στοῦ μαντρί ξεχώριζε ἡ
καλύβα τοῦ τσοπάνη μετ' τῆ στρογγυλῆ μικρῆ πορτοῦλα τῆς, σά μεγάλο
μάτι ὀρθάνοιχτο. Φωνή, μιλιὰ, τίποτα. Μόνο κάπου - κάπου ἕνα κουδου-
νάκι ξυπνοῦσε τῆ νύχτα μετ' τῆ φωνίτσα του: γνίν! γνίν! γνίν!...».

(Καρκαδίτσα: «Αὐτοθυσία μάννας»)

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ:

Ἐάν προσέξουμε τὸ παραπάνω κείμενο θὰ παρατηρήσουμε πὺς ἀπο-
τελεῖται ἀπὸ δυὸ μεγάλα κομμάτια. Τὰ κομμάτια αὐτὰ τὰ λέμε **π α ρ α -
γ ρ ά φ ο υ ς**.

Κάθε παράγραφος ἀποτελεῖται ἀπὸ **π ε ρ ι ὀ δ ο υ ς**.

Κάθε περίοδος ἀποτελεῖται ἀπὸ μιὰ ἢ περισσότερες προτάσεις.

Ἡ **π α ρ ά γ ρ α φ ο ς** ἀρχίζει ἀπὸ καινούργια σειρά καὶ ἀποτε-
λεῖται ἀπὸ προτάσεις ἢ περιόδους μετ' τις ὅποιες ἀναπτύσσουμε μιὰ **ὀ λ ο -
κ λ η ρ ω μ έ ν η σ κ έ ψ η**.

Ἡ **π ε ρ ι ὀ δ ο ς** εἶναι τὸ κομμάτι τοῦ λόγου πὺ θρῖσκεται ἀνάμεσα
σὲ δυὸ τελείες καὶ μπορεῖ νὰ περιέχη μιὰ ἢ περισσότερες προτάσεις.

Καμιὰ φορά στά κείμενα συναντοῦμε ἕνα κομμάτι τοῦ λόγου ἀνά-
μεσα σὲ μιὰ τελεία καὶ σὲ μιὰ ἄνω τελεία. Τὸ κομμάτι αὐτὸ λέγεται
ἡ μ ι π ε ρ ι ὀ δ ο ς.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Α'. Ἀναγνωρίστε τὸ παραπάνω κείμενο τῖς παραγράφους καὶ πε-
ρίόδους.

Β'. Χωρίσετε τὸ κείμενο πὺ ἀκολουθεῖ σὲ παραγράφους καὶ πε-
ρίόδους.

«Ἀκούω τῆ φωνῆ του μονότονη νὰ φλυαρεῖ ὅμως πάλι εἶναι μιὰ πα-
ρηγόρια κι αὐτὸ μιὰ φωνῆ ἀνθρώπινη μέσα στοῦ ἀπόλυτο σκοτάδι, εἶναι μιὰ
ἀντίσταση, μιὰ νίκη ἐνάντια στοῦ σκοτάδι, ὅπως ἕνα φῶς γίνεται πάλι
σιωπῆ μιὰ μακριὰ σιωπῆ χωρὶς καμιὰ παύλα τότε ἀρχίζει κατὶ νὰ γρα-
τσοῦναι φοβισμένα δισταχτικὰ στὴν ἀρχὴ κατόπι πιὸ θαρραλέα, πιὸ γρη-
γορα εἶναι σάν ἕνα δόντι πὺ ροκανίζει τῆ σιωπῆ χτυπῶ δυνατὰ τὸ σάνι-
δωμα μετ' τὰ παπουτσωμένα μου πόδια».

(Στράτη Μυριδῆλη — Τὸ Γαλάζιο Βιβλίο — «Κεροδοσία»)

ΜΑΘΗΜΑ 9ο

ΤΟ ΡΗΜΑ

1. Διὰ θ ε σ η

Παραδείγματα:

1. Λύνω τὸ πρόβλημα.
2. Ἡ ἀδερφή μου χτενίζεται.
3. Οἱ ἄταχτοι τιμωρήθηκαν.
4. Τὰ παιδιά κοιμούνται.

Κανόνες:

Τὰ ρήματα ἀνάλογα μὲ τὴ σημασία τους χωρίζονται σὲ τέσσερες διαθέσεις: ἐνεργητική, μέση, παθητική καὶ οὐδέτερη. Γι' αὐτὸ ἔχουμε καὶ τέσσερες κατηγορίες ρημάτων:

α' Ἐνεργητικά, πὺ φανερώνουν πὺς τὸ ὑποκείμενο ἐνεργεῖ (παρδ. 1).

β' Μέσα, πὺ φανερώνουν πὺς τὸ ὑποκείμενο ἐνεργεῖ καὶ ἡ ἐνέργεια γυρίζει στὸ ἴδιο (παρδ. 2).

γ' Παθητικά, πὺ φανερώνουν πὺς τὸ ὑποκείμενο παθαίνει κάτι ἀπὸ ἄλλο (παρδ. 3).

δ' Οὐδέτερα, πὺ φανερώνουν πὺς τὸ ὑποκείμενο θρῖσκαται σὲ μιὰ κατάσταση (παρδ. 4).

2. Ρήματα μεταβατικά καὶ ἀμετάβατα

Παραδείγματα:

1. Λέρωσα τὸ τετράδιό μου.
2. Περιποιῶμαι τοὺς φίλους μου.

3. "Όλοι οί μαθητές γέλασαν.
4. "Έτρεξαν όλοι γρήγορα.

Κανόνας:

Τά ρήματα πού ή ενέργειά τους πηγαίνει (μεταβαίνει) σέ άλλο πρόσωπο ή πράγμα, λέγονται **μεταβατικά** (παρδ. 1, 2).

Τά ρήματα πού ή ενέργειά τους δέν πηγαίνει σέ άλλο πρόσωπο ή πράγμα, λέγονται **άμετάβατα** (παρδ. 3, 4)

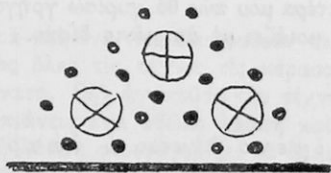
Σημείωση:

Πολλά μεταβατικά ρήματα χρησιμοποιούνται και σάν άμετάβατα και τó αντίθετο. Π.χ. Πιάνω τήν κιμωλία. "Η γαρδένια έπιασε. Τó πουλί πετά. Πετώ τή μπάλα. Ταξιδεύω. «Νά τότε ταξιδέψουμε στής θάλασσας τά πλάτια» ('Όμηρου "Οδύσσεια, Μετ. "Εφταλιώτη, Ε 17).

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Α'. Νά μελετήσετε από τή Μικρή Νεοελληνική Γραμματική τού Μ. Τριανταφυλλίδη τις § 600—612.

Β'. Νά βρῆτε από τήν πρώτη σελίδα τού μαθήματός σας τών Νέων Έλληνικών τά ρήματα. Βάλετε σέ χωριστές στήλες τά μεταβατικά και τά άμετάβατα και σημειώσετε πλάι στό καθένα τή διάθεσή του.

ΜΑΘΗΜΑ 10ο

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

Παραδείγματα:

1. Κυττάζω τὸ βιβλίο.
2. Ἀκούω θόρυβο.
3. Δὲ σοῦ πάει τὸ γαλάξιο.
4. Τοῦ μίλησα.
5. Γεμίζω τὴ στάμνα νερό.
6. Τοῦ τὸ πήρα.
7. Διάβασα τοῦ πατέρα τὸ γράμμα σου.
8. Δὲ μοῦ εἶπες τὴν ἀλήθεια.
9. Ἡ Μαρία ἔστειλε τῆς μητέρας της χρήματα.
10. Ποιὸν συνάντησες;
11. Τί φαντάζεσαι πὼς θὰ γίνῃ;
12. Ἔέρω τὸ γιατί.
13. Ὅλοι φώναζαν «στὸ καλό!».
14. Εἶδα τὰ πλοῖα νὰ φεύγουν.
15. Μοῦ διηγήθημε πὼς τὰ κατάφερε.
16. Εἶπα τοῦ πατέρα μου πὼς θὰ γυρίσω γρήγορα.
17. Τὸ φεγγάρι μοιάζει μὲ ἀσημένιο δίσκο.

Κανόνες:

1. Ἀντικείμενο λέγεται τὸ ἀπαραίτητο συμπλήρωμα τῶν ἐνεργητικῶν μεταβατικῶν ρημάτων καὶ φανερῶν τὸ πρόσωπο ἢ τὸ πράγμα ὅπου πηγαίνει (μεταβαίνει) ἢ ἐνέργεια τοῦ ρήματος (παρδ. 1—16). Τὸ βρίσκουμε μὲ τὴν ἐρώτηση: ποιὸν; τί;
2. Τὸ ἀντικείμενο εἶναι κυρίως οὐσιαστικὸ (παρδ. 1, 2, 5, 7, 8, 9, 14, 16) ἢ ἀντωνυμία, συνήθως προσωπικὴ ἢ (παρδ. 3, 4, 6, 8, 10, 11, 15).

Ἄλλα καὶ κάθε ἄλλο μέρος τοῦ λόγου, ὁλόκληρη πρόταση καὶ σὲ ἔρισμένα ρήματα ἐμπρόθετος προσδιορισμὸς μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθῆ σὰν ἀντικείμενο (παρδ. 11, 12, 13, 14, 15, 16) 17)

3. Πτώση τοῦ ἀντικειμένου εἶναι κυρίως ἡ αἰτιατικὴ (παρδ. 1, 2, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14) καὶ σπάνια ἡ γενικὴ. Τὸ ἀντικείμενο σὲ πτώση γενικὴ εἶναι συνήθως προσωπικὴ ἀντωνυμία (παρδ. 3, 4, 6, 8, 15)

4. Τὸ ἀντικείμενο σὲ πτώση αἰτιατικὴ, ὅταν εἶναι λέξη ποῦ ἔχει τὴν ἴδια ρίζα μὲ τὸ ρῆμα λέγεται ἔσωτερικὸ ἀντικείμενο καὶ συνήθως συνοδεύεται ἀπὸ κάποιο ἐπίθετο.

Ἐπειδὴ τὸ ἔσωτερικὸ ἀντικείμενο τὸ φανερώνει τὸ ἴδιο τὸ ρῆμα κατὰ κανόνα παραλείπεται καὶ μένει τὸ ἐπίθετο ἢ σὰν οὐσιαστικὸ (χορεύουν — χορὸ — καλαματιανὸ) ἢ σὰν ἐπίρρημα τροπικὸ (ζῶ — ζῶη — πλούσια).

5. Ἄλλα ἐνεργητικὰ μεταβατικὰ ρήματα ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ ἓνα μόνον ἀντικείμενο (παρδ. 1, 2, 3, 4, 10, 12, 13) καὶ ἄλλα ἀπὸ δύο στήν ἴδια πτώση (παρδ. 5) ἢ σὲ διαφορετικὴ (παρδ. 6, 7, 8, 9). Ἀπὸ αὐτὰ τὸ ἓνα, τὸ πιὸ ἀπαραίτητο, λέγεται ἄμεσο καὶ τὸ ἄλλο, ποῦ θὰ μπορούσαμε νὰ τὸ συνοδέψουμε καὶ μὲ μιὰ πρόθεση, ἔμμεσο. Π.χ. Γεμίζω τὴ στάμνα νερὸ (μὲ νερό). — Διάβασα τοῦ πατέρα (στὸν πατέρα) τὸ γράμμα σου.

Σημείωση:

Ὅταν σὲ μιὰ πρόταση ἔχουμε δύο ἢ περισσότερα ἀντικείμενα σὲ παράταξη (μὲ κόμμα ἀνάμεσά τους ἢ σύνδεσμο παραταχτικὸ), δὲν πρόκειται γιὰ ἄμεσα καὶ ἔμμεσα ἀντικείμενα ἀλλὰ γιὰ σύνθετη πρόταση. Π.χ. Κυττάζω τὸ βιβλίον, τὸ μολύβι, τὸ θρανίον. Δὲν ἄκουσα οὔτε θόρυβο, οὔτε μουσικὴ. Γέμισα τὴ θαλίτσα ρούχα, παπούτσια, δῶρα κ.λπ.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Α'. Νὰ θρῆτε στὰ κείμενα ποῦ ἀκολουθοῦν τὰ ἀντικείμενα.

— «Σοῦ εἶπα πῶς ὄλες τίς τέχνες τίς πέρασα. Μιά φορά τὸ λοιπὸν ἔκανα καὶ τὸν κανατά. Τὴν ἀγαποῦσα τὴν τέχνη αὐτὴ σὰν παλαβὸς. Ἐρεῖς τί θὰ πεῖ νὰ πιάνεις ἓνα σβῶλο λάσπη καὶ νὰ κάνεις ὅτι θές; Φρρρ! Ὁ τροχός, κι ἡ λάσπη στριφογυρίζει σὰ δαιμονισμένη καὶ σὺ ἀπὸ πάνω της καὶ λές: Θὰ κάμω κανάτι, θὰ κάμω πιάτο, θὰ κάμω λιχναρί.

* Ἐάπλωσα στήν καμπίνα μου, πῆρα ἓνα βιβλίον, ὁ Βούδας κυβερνοῦσε ἀκόμα τίς ἐγγονίες μου; διάβασα τὸ «Διάλογο Βούδα καὶ Βοσκού» ποῦ τὰ τελευταῖα του τὰ χρόνια γέμιζε τὸ στήθος μου εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια.

* Ἄμ' τί ἔχεις στὶς τσέπες σου καὶ φουσκώνουν;

— Ἐνα βιβλίον, ἓνα μαντήλι, χαρτί, μολύβι, ἓνα σουγιά, ἀποκριθῆ-

κα θγάζοντας ένα - ένα ό,τι είχα στή τσέπη μου. Νά σοῦ χαρίσω τό σουγιά;

— Ἔχω ἀπ' όλα ἔχω. Καί ψωμί καί τυρί καί ἐλιές καί μαχαίρι καί σουβλί καί πετσά για τὰ στιβάνια μου κι ένα φλασκί νερό».

(Καζαντζάκη: «Ζορμπᾶς»)

— «Τό κατάστημα πουλοῦσε βαφτιστικά, κουστομακία, φουστανάκια, μπλουζίτσες, πουκαμισάκια κι ένα σωρό ἄλλα πράματα για παιδιά».

* Ἡ Ἀμαλία κεντοῦσε τίς τραχιλιές, τὰ τσεπάνια, τὰ μανίκια, τίς ὄγιες.

(Ι. Μ. Παναγιωτόπουλου: «Ἴχνη δακρύων»)

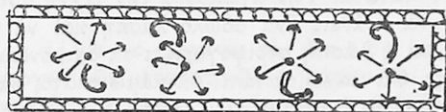
— «Νά χάνωμεν ἀδέρφια,
Πατρίδα καί γονεῖς,
τοὺς φίλους, τὰ παιδιά μας,
κι ὄλους τοὺς συγγενεῖς».

(Ρήγα: «Θούριος»)

— «... Νά μ' ἀπλώνουν
τίς φουχτες τους οἱ ἀνθρώποι κι ἕνας ἕνας
νά προσπερνοῦν κι ἀδιάκοπα νά ρέω
τῆ ζωῆ, τῆν ἐλπίδα, τῆν ἀγάπη,
τὸ χρώμα τ' οὐρανοῦ, τῆ λάμψη τοῦ ἡλίου,
τοῦ ἡλιογέρματος τὸ γαρουφαλένιο
ψιχάλισμα στὰ ὄρη, τῆ χαρά,
τὰ χρώματα νά ρέω τοῦ οὐράνιου τόξου
καί τῆ βροχούλα τῆς ἀστροφεγγιάς».

(Ν. Βρεττάκου: «Ἡ βρύση τοῦ Πουλιῶ»)

Β'. Γράψετε προτάσεις μὲ μεταβατικὰ ρήματα.

ΜΑΘΗΜΑ 11ο

ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟ ΤΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ

Παράδειγμα:

1. Όλοι τὸν φώναζαν τρελλό.
2. Στὴ βόρεια Ἑλλάδα τὴ γιαγιὰ τὴ λένε θάβω.
3. Ὁ πατέρας εἶπε πὼς θὰ μὲ κάμῃ γιατρό.
4. Τὸ Γιάννη τὸν βγάλανε δήμαρχο.
5. Τὸν ἔκαναν τ' ἀλατιοῦ.
6. Μᾶς πῆραν γιὰ πλούσιους.

Κανόνες:

Τὰ συνδυαστικὰ ῥήματα, ὅταν χρησιμοποιοῦνται σὰν ἐνεργητικὰ μεταβατικά, ἔχουν στὸ ἀντικείμενο τοὺς σὰ συμπλήρωμα κατηγορούμενο (παρδ. 1—6)*

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Α' Νὰ βρῆτε τοὺς γνωστούς ὅρους στὰ κείμενα ποὺ ἀκολουθοῦν:

—« Εἶχε τὰ πράσινα ματάκια μισόκλειστα, τὴ γλωσσίσσα ξεχασμένη ἀπ' ἔξω».

(Στράτη Μυριβήλη—Γαλάζιο Βιβλίο— «Ἱστορία τῆς Γιουγιούσας»).

—« Τὸ ἐργαστήρι, «ἀτελιὲ» τὸ ἔλεγαν τὰ κορίτσια».

(Ι. Μ. Παναγιωτόπουλου: «Ίχνη δακρύων»)

—« Κάνει τὸ σύγγεφο ἄλογο καὶ τ' ἄστρο χαλιναρί καὶ τὸ φεγγάρι συντροφιά καὶ πάει νὰ τῆς τὴν φέρη.

* Βλέπει τοὺς κήπους τῆς γυμνοῦς, τὰ δέντρα μαραμμένα, βλέπει τὸ μπάλσαμο ξερό, τὸ καρυσόφυλλι μαῦρο, βλέπει μπροστὰ στὴ πόρτα του χορτάρια φουτωμένα,

και τὰ πορτοπαράθυρα σφιχτὰ μανταλωμένα».

(Δημοτικό: «Τοῦ νεκροῦ ἀδερφοῦ»)

— «Μιά μαύρη πέτρα τοῦ γιαλοῦ
νὰ βάλω προσκεφάλι».

(Δημ. Δίστιχα)

— «Τὸν Καισαρίωνα καὶ τὰ μικρά του ἀδέρφια
ἐκεῖ νὰ τὰ κηρύξουν βασιλεῖς.

* Αὐτὸν τὸν εἶπαν βασιλέα τῶν βασιλέων.

(Καβάφη: «Ἀλεξανδρινοὶ βασιλεῖς»)

— «Δὲν ξέρει ἡ μητέρα μου τί εἶναι ὁ ἥλιος.

Τὸν φαντάζεται ἀγάπη πὺ ἀνατέλλει στὸν οὐρανό».

(Νικ. Βρεττάκου: «Ἡ μητέρα μου στὴν ἐκκλησία»)

Β' Νὰ συμπληρώσετε στὶς φράσεις τὰ κενὰ μὲ τοὺς ἀπαραίτητους ὄρους.

1. Ἡ Μαρία καὶ ἡ Χριστίνα — τὸ μάθημα.
2. Ὁ πατέρας καὶ ἡ κόρη εἶναι —
3. Χαρτιά, ροῦχα, ξύλα — στάχτη.
4. Νόμισα —
5. Δίνω — —
6. — — ἔδωσα.
7. Βλέπαμε — — — —
8. Τὸν — κομμάτια.
9. Ἡ μητέρα ἔλεγε —
10. Τὸ σχολεῖο μας εἶναι — — — —

ΜΑΘΗΜΑ 12ο

ΜΕΣΑ ΡΗΜΑΤΑ

Παραδείγματα:

1. Ἡ ἀδερφή μου νύνεται.
2. Ἐγὼ χτενίζομαι στὸ κομμωτήριο.
3. Ὁ Γιῶργος καὶ ὁ Γιάννης τσακώνονται.

Κανόνες:

Τὰ μέσα ρήματα ἀνάλογα μὲ τὴ σημασία τους χωρίζονται σέ:

α' Μέσα αὐτοπαθῆ, ὅταν φανερώνουν πὼς ἡ ἐνέργεια τοῦ ὑποκειμένου γυρίζει ἄμεσα στὸ ἴδιο (παρδ. 1).

β' Μέσα πλάγια, ὅταν φανερώνουν πὼς τὸ ὑποκείμενο ἐνεργεῖ γιὰ τὸν ἑαυτό του ἑμμεσα, δηλ. διὰ μέσου ἄλλου (παρδ. 2).

γ' Μέσα ἀλληλοπαθῆ, ὅταν φανερώνουν πὼς ἡ ἴδια ἐνέργεια δυὸ ἢ πολλῶν ὑποκειμένων πηγαίνει ἀπὸ τὸ ἓνα στὸ ἄλλο (παρδ. 3).

ΑΣΚΗΣΗ

Νὰ ὀνομάσετε, σύμφωνα μὲ τὴ σημασία τους, τὰ μέσα ρήματα τῶν κειμένων ποῦ ἀκολουθοῦν:

— «Ἄφου φοβοῦνται καὶ ποῦ μᾶς θλέπουν μοναχά, σφίξη καμιά δὲν ἔχουμε νὰ κρυδόμεστε: θὰ πᾶμε νὰ χωθοῦμε μέσα στὸ μάτι τους».

(Σπύρου Μελά: «Ὁ Γέρος τοῦ Μωριά»)

«Ἔτσι, πολλοὶ ποῦ τρέφανε μεγάλη ἔχθρητα ἀπὸ παλιὰ πάθη, συμφιλιωθήκανε καὶ τοὺς ἔβλεπες πολλὰ ἀγαπημένους».

* Ἡ διευθυντικὴ ἐπιτροπὴ κι ἡ στρατιωτικὴ ἐπιτροπὴ συνηγορήκανε καὶ πῆραν ἀπόφαση.

* Ὁ Σαρασκέρης ἐτοιμάστηκε, μὰ δὲ διάζεται νὰ κάνει ἀκόμα τὸ ρεσάλτο.

* Οἱ Τούρκοι ἔτσι θὰ ξεγελιόνταν πὼς οἱ δικοὶ μας θὰ κάνουν κίνημα κατὰ κεῖ».

(Φωτιάδη: «Καραϊσκάκης»)

—« Σὲ λίγο μπήκαν σὰν παλίρροια κι ἄλλοι τρεῖς συνάδελφοί του. Φιλήθηκαν. Χτυπήθηκαν στοὺς ὤμους. Στρώθηκαν σὲ μιὰν ἀμέριμνη, εἰρηνικὴ συνομιλία.

* Δοκίμασε τὸ πρῶι νὰ ξυριστῆ μόνος του καὶ κόπηκε.

(Δουντέμης)

—« Καὶ σὰν ἐλούστηκαν κι αὐτὲς κι ἀλείφθηκαν μὲ λάδι.

* Κι αὐτὲς ἀποτραβήχτηκαν, καὶ τὸ εἶπαν τῆς παρθένας καὶ στὸ ποτάμι πλένονταν ὁ μέγας Ὀδυσσεύς».

(Ὁμήρου Ὀδύσεια. Μετάφραση Ἐφταλιώτη)

—« Ἐὰν μισοῦνται ἀνάμεσὸ τους.

δὲν τοὺς πρέπει ἐλευθεριά.

* Σᾶς ὀρρίζω ἀγκαλιασθῆτε
σὰν ἀδελφια γκαρδιακά.

* Πάντα ἢ νίκη, ἢ ἐνωθῆτε,
πάντα ἐσᾶς θ' ἀκολουθῆ».

(Σολωμοῦ: «Ὕμνος πρὸς τὴν Ἐλευθερίαν»)

ΜΑΘΗΜΑ 13ο

ΠΑΘΗΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ

Σύνταξη παθητικής

1. Το ποιητικό αίτιο

Παράδειγμα:

1. Τὸ σπίτι χτίστηκε.
2. Τὰ δέντρα ξεριζώθηκαν ἀπὸ τὴν καταιγίδα.
3. Πάγωσαν τὰ χέρια μου ἀπὸ τὸ κρύο.
4. Εἶμαι ἀναγκασμένος νὰ δουλέψω.
5. Τὰ χιόνια ἔλυσαν.
6. Ζεστάθηκα.
7. Ἔχω τιμωρηθῆ ἀπὸ τὴ μητέρα μου.
8. Τὰ λουλούδια ποτίζονται ἀπὸ τὸν κηπουρό.

Κανόνας:

Στὶς προτάσεις μὲ ρήματα παθητικῆς διάθεσης, ἔχουμε γιὰ συμπλήρωμα τὸ ποιητικὸ αἶτιο. Αὐτὸ φανερώνεται ἀπὸ ποῦ προέρχεται τὸ πάθημα τοῦ ὑποκειμένου καὶ ἐκφέρεται μὲ τὴν πρόθεση ἀπὸ καὶ αἰτιατικῆ (παρδ. 2, 3, 7, 8). Συχνὰ ὅμως παραλείπεται, γιὰτὶ ἐννοεῖται (παρδ. 1, 4, 5, 6).

Σημείωση:

Τὸ ποιητικὸ αἶτιο μὲ ρηματικὰ σὲ -τος, ἐκφέρεται καὶ μὲ τὴν πρόθεση σὲ καὶ αἰτιατικῆ (σεβαστὸς σὲ ὄλους), μὲ μετοχές σὲ -μενος καὶ μὲ τὴν πρόθεση μὲ καὶ αἰτιατικῆ (θυμωμένος μὲ τὰ καμώματά σου).

2. Πῶς μετατρέπομε τὴν ἐνεργητικὴν σύνταξιν σὲ παθητικὴ καὶ ἀντίστροφα.

Παραδείγματα:

1. Ἡ καταιγίδα ξερίζωσε τὰ δέντρα.
Ἐκείνη τὴν καταιγίδα ξεριζώθηκαν τὰ δέντρα.
2. Ἡ μητέρα τιμώρησε τὴ Μαρία.
Ἐκείνη τὴν μητέρα τιμωρήθηκε ἡ Μαρία.
3. Ἡ βροχὴ ἔλυσε τὰ χιόνια.
Ἐκείνη τὴν βροχὴ ἔλυσαν τὰ χιόνια.
4. Ὁ καθηγητὴς διδάσκει τὸ μαθητὴ τὸ μάθημα.
Ἐκείνον τὸν καθηγητὴ διδάσκεται ὁ μαθητὴς τὸ μάθημα.
5. Πλήρωσα τὸ ἐνοίκιο.
Ἐκείνο μὲν πληρώθηκε τὸ ἐνοίκιο.

Κανόνας:

Γιὰ νὰ μετατρέψουμε μιὰ σύνταξη ἀπὸ ἐνεργητικὴ σὲ παθητικὴ κάνουμε:

α' Τὸ ρῆμα παθητικὸ στὸν ἴδιο χρόνο.

β' Τὸ ὑποκείμενο ποιητικὸ αἷτιο.

γ' Τὸ ἀντικείμενο ὑποκείμενο. (παρδ. 1, 2, 3) 5)

Ἐάν τὸ ρῆμα ἔχη δύο ἀντικείμενα, τότε τὸ ἓνα γίνεται ὑποκείμενο καὶ τὸ ἄλλο παραμένει ἀντικείμενο (παρδ. 4).

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Α'. Νὰ μετατρέψετε τὴ σύνταξη τῶν προτάσεων:

1. Ἡ Σοφία κυτάχτηκε στὸν καθρέφτη.
2. Οἱ δρόμοι πλύθηκαν ἀπὸ τὴ βροχὴ.
3. Ὁ χείμαρρος πλημμύρισε τὰ χωράφια.
4. Ἡ καταιγίδα γκρέμισε τίς καλύδες.
5. Μαύρισε ἡ ψυχὴ μου ἀπὸ τὴ συμφορὰ.
6. Τ' ἀκρογάλια βάφθηκαν ρόδινα ἀπὸ τὸν ἥλιο.
7. Ὁ Ὀμηρος τραγοῦδησε τὸν Ὀδυσσεά.
8. Ὁ Παλαιῆς ἔγραψε «Τὸ Δωδεκάλογο τοῦ γύφτου».
9. Ὁ στρατηγὸς ὀργάνωσε τὸ στράτευμα.
10. Ὁ Μάνος εἰδοποίησε τὸ Μίλτο.
11. Ὁ πατέρας μ' ἐξουσιοδότησε νὰ ἐνεργήσω.
12. Ὁ Κολοκοτρώνης διάταξε τὰ παλληκάρια νὰ ἐπιτεθοῦν.
13. Τὰ εἰσοδήματα κατατέθηκαν κανονικὰ στὶς Τράπεζες.
14. Ὁ σκυπὸς φρουρεῖ τὴν εἴσοδο τοῦ κάστρου.

15. Ὁ δικαστὴς τὸν ἀνάγκασε νὰ πῆ τὴν ἀλήθεια.

16. Ἡ κάμαρά σου θὰ φωτίζεται μόνο ἀπὸ τὴ φλόγα τοῦ τζακιοῦ.
(Σεφέρη: «Μυθιστόρημα»)

Β'. Νὰ ἔρῃτε τὰ ποιητικὰ αἷτια στὰ κείμενα τοῦ ἀκολουθοῦν:

«Ὁ Παραδείσης κυριεύτηκε ἀπὸ τὸ νευρικό του, ἕνα τίναγμα τῆς ὀμοπλάτης ποῦ τὸν ἔπιανε μονάχα στὶς ἐξαιρετικὲς περιστάσεις.

* Ἡ «σάλλα», ὅπου ἔμπασαν τοὺς δύο φίλους, ἔβλεπε στὸ δρόμο, ἕνα δρόμο κατηφορικό, σκαμμένο ἀπὸ τὰ νερά τοῦ χειμῶνα».

(Τερζάκη: «Χῶμα Θεό»)

— «Χῶμα δροσιμένο μὲ νυχτιᾶς ἀγέρι,
χῶμα θαφτισμένο μὲ βροχὴ τοῦ Μάη,
χῶμα μυρισμένο ἀπ' τὸ καλοκαίρι».

(Δροσίνη: «Χῶμα Ἑλληνικό»)

— «Γυρίσαμε στὰ σπίτια μας τσακισμένοι
μ' ἀνήμπορα μέλη, μὲ τὸ στόμα ρημαγμένο
ἀπὸ τὴ γέψη τῆς σκουργιάς καὶ τῆς ἀρμύρας».

(Σεφέρη: «Μυθιστόρημα»)

— «Ἀπλώνει μιὰ παλάμη ροζιασμένη ἀπὸ τὰ σκοινιά καὶ
τὸ δαϊάκι, μὲ δέρμα δουλεμένο ἀπὸ τὸ ξεροβόρι
ἀπὸ τὴν κάψα κι ἀπὸ τὰ χιόνια».

* Μοῦ λέει τὸ δύσκολο πόνος νὰ νοιώθεις τὰ πανιά τοῦ
καραβιοῦ σου φουσκωμένα ἀπὸ τὴ θύμηση
καὶ τὴν ψυχὴ σου νὰ γίνεται τιμόνι».

(Σεφέρη: «Πάνω σ' ἕνα ξένο στίχο»)

ΜΑΘΗΜΑ 14ο

ΑΠΡΟΣΩΠΑ ΡΗΜΑΤΑ

Παραδείγματα:

1. Πρέπει να φύγω.
2. Δεν μου επιτρέπεται να μιλήσω.
3. Δεν πρόκειται να μάθω.
4. Είναι ανάγκη να έρθω.
5. Δεν είναι σωστό να μαλώνετε.
6. Αξίζει να αγωνίζεστε για την πατρίδα.
7. Μου φαίνεται πως θα βρέξει.
8. Είναι ευτύχημα που πρόλαβες.
9. Υποτίθεται πως το ήξερες.

Κανόνες:

1. Απρόσωπα λέγονται τα ρήματα που κανονικά χρησιμοποιούνται στο τρίτο ενικό πρόσωπο και δεν έχουν υποκείμενο πρόσωπο ή πράγμα που να υπάρχει ή να εννοείται. Σαν υποκείμενο παίρουν πρόταση τελική (παρδ. 1, 2, 3, 4, 5, 6) ή ειδική (παρδ. 7, 8, 9).

2. Εκτός από τα μονολεχτικά απρόσωπα ρήματα έχουμε και απρόσωπες εκφράσεις που αποτελούνται από το τρίτο ενικό πρόσωπο του ρήματος—είμαι—και ένα ουδέτερο επιθέτου ή ένα ουσιαστικό (παρδ. 4, 5, 8).

3. Συχνά κοντά στα πρόσωπα ρήματα ή τις απρόσωπες εκφράσεις βρίσκουμε μια πλάγια πτώση, συνήθως προσωπικής αντωνυμίας, που φανερώνει το πρόσωπο το σχετικό με το ρήμα. Η πτώση αυτή λέγεται γενική ή αιτιατική προσωπική (παρδ. 2, 7)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Α'. Να κάνετε συνταχτική ανάλυση στις παρακάτω φράσεις:

— «Κάτι πρέπει νά κάνης καί δὲν ξέρεις τί.

* Ὡ! Πάντα ἀξίζει νά πολεμιᾷ κανεὶς γιὰ τὴ λευτεριά καί γιὰ τοὺς σκλάβους».

(Στράτη Μυριθήλη: «Ἡ Ζωὴ ἐν τάφῳ»)

— «Ὅπου τοῦ μέλει νά πνιγῆ, ποτέ του δὲν πεθαίνει».

(Παροιμία)

— «Δὲν εἶναι κρῖμα κι ἄδικο, παράξενο μεγάλο
νά περπατοῦν οἱ ζωντανοὶ μὲ τοὺς ἀποθαμένους».

(Δημοτικό: «Τοῦ νεκροῦ ἀδερφοῦ»)

— «Ποῦ ἄλλο στὴ γῆς καλλίτερο καὶ πιὸ λαμπρὸ δὲν εἶναι,
παρὰ μία γνώμη νᾶχουμε γυναίκα κι ἄντρας πάντα
στὸ σπίτι».

* Νά τὸν δεχτοῦμε πρέπει μας, γιὰτὶ ὁ Δίας
μᾶς στέλνει φτωχοὺς καί ξένους».

(Ὁμήρου Ὀδύσεια. Μετάφραση Ἐφταλιώτη)

«Δὲν εἶναι κρῖμα στὸ γιάλδ τοῦ ποταμοῦ ἀπλωμένο
νά σέπεται τὸ κῆμα του θολὸ χορταριασμένο».

(Βαλαωρίτη: «Φωτεινὸς»)

«Καὶ δύσκολο στὴ πόλι ἐκείνην εἶναι
καὶ σπάνιο νά σὲ πολιτογραφῆσουν».

Κι ἂν εἶσαι στὸ σκαλί τὸ πρῶτο πρέπει
νᾶσαι ὑπερήφανος κι εὐτυχησμένος.

(Καβάφη: «Τὸ πρῶτο σκαλί»)

— «Μοῦ φαινότανε πὼς ἤμουν μετ' ἑσένα μὰ νυχτιὰ».

(Σολωμοῦ: «Τὸ ὄνειρο»)

Β'. Διαλέξετε δέκα ἀπὸ τὰ ἀπρόσωπα ῥήματα καὶ τὶς ἀπρόσωπες ἐκφράσεις ποὺ ἀκολουθοῦν καὶ σχηματίσετε μὲ αὐτὰ προτάσεις.

Πειράζει, λέγεται, ταιριάζει, πρέπει, μέλει, εἶναι δίκαιο, εἶναι ἀνάγκη, εἶναι κρῖμα, εἶναι ἀλήθεια, εἶναι γεγονός, ὑποτίθεται, διαδίδεται, ἀρκεῖ, φτάνει, ἀξίζει, πρόκειται, τυχαίνει.

ΜΑΘΗΜΑ 15ο

ΡΗΜΑ

1. Φωνή

Παραδείγματα:

1. Γράφω
2. Υποφέρω
3. Έρχομαι
4. Τιμωροῦμαι

Κανόνες:

Τὰ ρήματα, ανάλογα με τὴ μορφή τους (κατάληξη), χωρίζονται σὲ δύο μεγάλες κατηγορίες πὺ λέγονται φωνές. Αὐτὲς εἶναι:

- α' Ένεργητική.
- β' Παθητική.

Στὴν πρώτη ἀνήκουν ὅσα ρήματα ἔχουν κατάληξη —ω στὸ α' ἐνικό πρόσωπο τοῦ ἐνεστώτα τῆς ὀριστικῆς καὶ στὴ δεύτερη ὅσα ἔχουν κατάληξη —μαι.

Ὅσα ρήματα ἔχουν μόνο παθητικὴ φωνὴ λέγονται ἀ π ο θ ε = τ ι κ ἄ. Π.χ. ἔρχομαι, ἐργάζομαι, γίνομαι, δέχομαι, φοβοῦμαι, αἰσθάνομαι κ.λ.π.

Σημείωση:

Ἡ διαίρεση σὲ φωνές δὲν ἔχει καμιὰ σχέση με τὴ διαίρεση σὲ διαθέσεις. Ἡ πρώτη εἶναι διαίρεση μορφῆς ἐνῶ ἡ δεύτερη σημασίας.

2. Έγκλίσεις

Παραδείγματα:

1. Τὸ σχολεῖο μας εἶναι μεγάλο.

2. Νά μελετήσετε καλά.
3. Φύγετε.

Κανόνες:

Οι μορφές του ρήματος που φανερώνουν την ψυχική διάθεση του υποκειμένου λέγονται ἐγκλίσεις. Αὐτές εἶναι τρεῖς:

- α' Ὀριστική (παρδ. 1)
- β' Ὑποταχτική (παρδ. 2)
- γ' Προσταχτική (παρδ. 3)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Α'. Νά βρῆτε τὰ ρήματα τοῦ κειμένου πού ἀκολουθεῖ καί νά πῆτε σέ ποιά φωνή ἀνήκει τὸ καθένα.

«Χωρίς νά τὸ ἰδῆ κανεῖς, κουκουλώθηκε μὲ τὸ παπλωματάκι του, πῆρε τὸ προσκεφαλάκι του καὶ πῆγε νά ξαπλωθῆ ἐκεῖ ἔξω. Δὲν εἶχε φόβο κανένα. Στὴ χειμωνιάτικη νύχτα τὸ ζέσταινε τὸ πάπλωμα κι ἡ ἐλπίδα.

Γύρισε τρέμοντας στὸ κρεβατάκι του. Σκεπάστηκε ἀπὸ τὸ κεφάλι καὶ προσπάθησε νά κοιμηθῆ. Μὰ τὸ ἄφησε γιὰ πολλή ὥρα ἀγρυπνο τὸ ἐκπληκτικὸ θέαμα ἀπ' τὸνα μέρος, πού βασάνιζε ἀκόμα τὰ μάτια του, καὶ μιὰ ἀνήσυχη σκέψη ἀπὸ τ' ἄλλο, πού βασάνιζε τὸ μυαλό του. Τί λαμπρὸ κι ἀπίστευτο θαῦμα! Νά τὸν ἄκουσε τάχα ὁ Θεός; Πρόφτασε νά μιλήσῃ σὲ κατάλληλη στιγμή; "Ἄχ, καὶ θ' ἀποχτούσε τὸν πλοῦτο, τὸ ἕνα πράγμα πού ζήτησε μὲ τὴν καρδιά του τὸ φτωχὸ παιδάκι;».

(Ξενόπουλου: «Ὁ πλοῦτος καὶ ἡ εὐτυχία»).

Β'. Νά κάνετε προτάσεις στὶς ὁποῖες νά μεταχειριστῆτε ρήματα καὶ τῶν δυὸ φωνῶν.

ΜΑΘΗΜΑ 16ο

Α' ΟΡΙΣΤΙΚΗ

Παραδείγματα:

1. Ο κόσμος εξελίσσεται.
2. "Αν είχα χρήματα, θα σου έδινα.
3. Μακάρι να ταξίδευα τότε κι εγώ.
4. Θα τράβηξες πολλά.
5. Θα ήρουνα στο θέατρο, όταν πέρασα από το σπίτι σου.

Κανόνες:

Η οριστική είναι ή έγκλιση του πραγματικού και κανονικά εκφράζει μιá κρίση (παρδ. 1).

Εκφράζει όμως και άλλες σημασίες, όπως ευχή, τó δυνατό να γίνη, πιθανότητα κ.λπ. "Έτσι έχουμε:

α' Δυνητική οριστική (παρδ. 2, πρόταση 6') που εκφέρεται με χρόνο παρατατικό και με τó μόριο θα ή να μπροστά της.

β' Ευχετική οριστική (παρδ. 3) που εκφέρεται με παρατατικό και τά: μακάρι να, να, ως κ.ά.

γ' Πιθανολογική οριστική (παρδ. 4, 5) που εκφέρεται με τó θα και με χρόνους τού παρελθόντος.

Οί χρόνοι στην οριστική

1. Ένεστώτας (Τί κάνεις; Γράφω).
2. Παρατατικός (Τί έκανες; "Εγγραφα)
3. Μέλλοντας Στιγμιαίος (Τί θα κάνης; Θα γράψω).
4. Μέλλοντας Έξακολουθητικός (Τί θα κάνης; Θα γράφω)
5. Άόριστος (Τί έκαμες; "Εγγραφα)

6. Παρακείμενος (Τί έχεις κάμει; *Έχω γράφει).
7. Υπερσυντέλικος (Τί είχες κάμει, όταν ήρθα; Είχα γράφει).
8. Μέλλοντας Συντελεσμένος (Τί θα έχεις κάμει, όταν θα έρθω; Θα έχω γράφει).

Κανόνες:

Οι χρόνοι στην όριστική είναι οι τύποι του ρήματος που φανερώνουν το χρόνο και τον τρόπο που γίνεται μια πράξη. Γι αυτό τους χωρίζουμε:

Β'. **Ανάλογα με τον τρόπο σε:**

1. Παραλθοντικούς (Παρατατικός, Αόριστος, Υπερσυντέλικος).
2. Παραρτικούς (Ένεστώτας, Παρακείμενος).
3. Μέλλοντικούς (Μέλλοντες: Έξακολουθητικός, Στιγμιαίος και Συντελεσμένος).

Β'. **Ανάλογα με τον τρόπο σε:**

1. Έξακολουθητικούς (Ένεστώτας, Παρατατικός, Έξακολουθητικός Μέλλοντας).
2. Στιγμιαίους (Αόριστος, Στιγμιαίος Μέλλοντας).
3. Συντελεσμένους (Παρακείμενος, Υπερσυντέλικος, Συντελεσμένος Μέλλοντας).

ΠΙΝΑΚΑΣ ΧΡΟΝΩΝ

ΤΡΟΠΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ	Παρελθόν	Έξακολουθητικός	Στιγμιαίος	Συντελεσμένος
	Παρόν	Παρατατικός	Αόριστος	Υπερσυντέλικος
	Παρόν	Ένεστώτας		Παρακείμενος
	Μέλλον	Έξακολουθητικός Μέλλοντας	Στιγμιαίος Μέλλοντας	Συντελεσμένος Μέλλοντας

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Α'. Νά βρῆτε τὰ εἶδη τῆς ὀριστικῆς στάς κείμενα πού ἀκολουθοῦν:

— «Ἀχ, ἔλεγε ὁ Κοκός,
παππούς νά ἤμουν τώρα»

(Σουρῆ: «Νά ἤμουνα παππούς»)

— «Ἦθελα νάμουν τσέλιγκας, νάμουν κι ἕνας σκουτέρης
νά πάω νά ζήσω στό μαντρί, στήν ἐρημιά στά δάση».

(Κρυστάλλη: «Ἦθελα νάμουν τσέλιγκας»)

— «ὦχ! ὡς ζοῦσα πάντα ἐδῶ, νάχα κονάκι
μιὰ ὀλόφτωχη καλύβα ἀπό κλαδιά
νά πίνω ἀπό τοῦ θράχου τήν καρδιά
τό κρύσταλλο, τό ἀθάνατο νεράκι».

(Στ. Σπεράντζα: «Ζωή καί θουνό»)

— «Ἐπειτα ἄρχισε τό κρύο. Νά κι ἄλλο πράγμα πού δέν φαντα-
ζόμουν πῶς στήν ἐξοχή ἢ θερινή νύχτα θά ἦταν τόσο... χει-
μωνιάτικη».

(Ξενοπούλου: «Ἡ ἐξοχή»)

— «Μά τότε δύσκολα θά γύριζες, γιατί στίς πόρτες θά σέ πιάνανε».

(Βλαχογιάννη: «Τά παλικάρια τά παλιά»)

— «Νά ἤμουν πουλι νά πέταγα, νά πῆγαινα τοῦ ψήλου,
Ν' ἀγνάντευα πρὸς τήν Φραγκιά, τήν ἐρημὴν Ἰθάκη,
Νά ἄκουα τήν Λούκαινα, τοῦ Λούκα τῆ γυναίκα,
Πῶς κλαίει, πῶς μοιρολογᾷ, πῶς μαῦρα δάκρυα χύνει».

(Δημοτικό: «Τοῦ Καλιακούδα»)

Β'. Νά βρῆτε τοὺς χρόνους τῶν ρημάτων τοῦ κειμένου πού ἀκολουθεῖ
καί νά τοὺς κατατάξετε σύμφωνα μὲ τὴ χρονική καί τροπική τους ση-
μασία.

«Ἦρθαν οἱ μπέηδες καί πῆγαν στό σπίτι τοῦ Κότσικα. Ἐκεῖ πού
εἶναι τώρα τὸ Κοτσικέικο, τότε ἦταν χαμηλὰ ἀκόμα τὸ ἐπάνω πάτωμα·
τὸ εἶχαν χαλάσει οἱ μπόμπες καί οἱ ἴδιοι οἱ νοικοκυραῖοι τὸ εἶχαν
ἀπογυρεμίσει.

Ἐκαμιν τεμενάδες, ρώτησαν «πῶς τὰ περνᾶμε» καί ὕστερα ἦρθαν
στὴν κουβέντα.

— Καπετάν Θανάση, τοῦ λέγε, τί περιμένετε, δὲ βλέπετε, πού εἶστε
κλεισμένοι ἀπ' ὅλες τίς μεριές; Νά παραδοθῆτε τώρα, καί κανεὶς δὲ θά

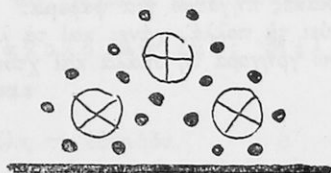
σας κατηγορήση. Οί πασαδες σας χαρίζουν τή ζωή και τὸ διό σας, νὰ ζήσωμε, ὅπως και πρίν, ἤσυχοι και ἀγαπημένοι».

(Τραυλαντώνη: «Τὸ νερὸ τῶν διψασμένων»)

«Ἡ γόνδολα περνοῦσε μέσα στὰ κανάλια. Καὶ στὰ πιὸ φαρδιά οἱ ἀντικαθρεφτίσεις τῶν σπιτιῶν ἀγγίζουσι ἢ μιὰ τὴν ἄλλη. Τὰ νερὰ εἶναι παντοῦ φορτωμένα. Τὰ συγκολλημένα σπύτια βυθίζονται κάθετα μέσα στὰ κανάλια, κι ὀρθώνουσι γύρω τους τοίχους ποὺ παρ' ὄλη τὴ λεπτή τους διακόσμηση δὲν κατορθώνουσι νὰ δώσουσι πουθενὰ τὴν ἔστω κι ἀμυδρὴν ὑπόσχεση μιᾶς διαφάνειας. Οὔτε μιὰ σπιθαμὴ γῆς δὲν εἶναι ἄκτιστη. Ἡ θάλασσα πνίγεται ἀπὸ τὴν πόλη και ἡ πόλη αἰχμαλωτίζεται ἀπὸ τὴ θάλασσα. Ἦλπισα πῶς, ἅμα θὰ ἔμενα λίγο σ' αὐτὸ τὸ περιβάλλον, τὸ πάρα πολὺ ἀλλοιώτικο ἀπὸ τὸ συνειθισμένο μου, θὰ ὑπερνικούσα αὐτὴ τὴν πρώτη ἐντύπωση τῆς ἀπογοήτευσης και τῆς ἀνυπόφορης δυσφορίας».

(Ἄλκη Θρύλου: «Ἐκδρομὲς και ταξίδια»)

Γ'. Νὰ κάνετε προτάσεις μὲ ὄλα τὰ εἶδη τῆς ὀριστικῆς και μὲ ὅλους τοὺς χρόνους τῆς.

ΜΑΘΗΜΑ 17ο

ΧΡΟΝΟΙ ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΗΤΙΚΟΙ

Παραδείγματα:

1. Τώρα παίζω μπάλα.
2. Χτές τὸ ἀπόγευμα ἔπαιζα κρυφτό.
3. Αὐριο τὸ πρωὶ θὰ παίζω μπάσκετ.

Κανόνες:

Ἐξακολουθητικοὶ λέγονται οἱ χρόνοι πὺν παρουσιάζουν μιὰ πράξη νὰ ἐξελισσεται ἢ στὸ παρόν (παρδ. 1) ἢ στὸ παρελθόν (παρδ. 2) ἢ στὸ μέλλον (παρδ. 3).

Α'. Ἐνεστώτας

Παραδείγματα:

1. Σὲ βλέπω κουρασμένο.
2. Ἐγὼ τίς Κυριακὲς πηγαίνω γιὰ ψάρεμα.
3. Ὅποιος γυρεύει τὰ πολλά, χάνει καὶ τὰ λίγα.
4. Τότε, ἀνεβαίνω γρήγορα τὴ σκάλα καὶ χτυπῶ τὴν πόρτα.

Κανόνες:

1. Ὁ Ἐνεστώτας εἶναι κανονικὰ ὁ ἐξακολουθητικὸς χρόνος τοῦ παρόντος.

2. Τὸν Ἐνεστώτα ὁμῶς τὸν μεταχειριζόμαστε καὶ στίς ἐξῆς ἄλλες περιπτώσεις.

α' Γιὰ νὰ δείξουμε πὺς μιὰ πράξη γίνεται συχνὰ ἢ πάντοτε.
Ἐπαναληπτικὸς Ἐνεστώτας (παρδ. 2).

6' Στά γνωμικά και τις παροιμίες. Γνωμικός Ένεστώτας (παρδ. 3).

γ' Στις διηγήσεις και τις περιγραφές στη θέση του Παρατατικού ή του Άορίστου, για να κάνουμε την αφήγηση πιά ζωηρή. Ιστορικός Ένεστώτας (παρδ. 4).

3. Τέλος, τόν Ένεστώτα τόν χρησιμοποιούμε για να εκφράσουμε:

α' Έναρξη (Ό πατέρας γερνάει).

β' Αποτέλεσμα (Καταλαβαίνω τί θέλεις να πής).

γ' Τό δυνατό τής πράξης (Αυτό δέ γίνεται).

δ' Βεβαιότητα (Τό τραίνο φεύγει σέ πέντε λεπτά).

ε' Θέληση (Με παίρνετε μαζί σας);

στ' Προσπάθεια (Ό Γιάννης μās κάνει τό σπουδαίο).

Β'. Παρατατικός

Παραδείγματα:

1. Τί έκανες χθές τό απόγευμα; Μελετούσα.
2. Τί θα έκανες σ' αυτή τήν περίπτωση; Θα έφευγα.
3. Τί θα ήθελες ν' αποκτήσεις; Θα ήθελα ύγεία.

Εκνόσεις:

1. Ό Παρατατικός είναι ό εξακολουθητικός χρόνος του παρελθόντος (παρδ. 1—3).

2. Ό Παρατατικός με τά μόρια: θα, να, και μακάρι να, σχηματίζει, όπως είπαμε, τήν εύχετική, δυναητική και πιθανολογική όριστική.

3. Ό Παρατατικός μπορεί να εκφράζει επίσης όλες τις σημασίες που σημειώσαμε για τόν ένεστώτα στον κανόνα 3.

Γ'. Έξακολουθητικός Μέλλοντας

Παραδείγματα:

1. Θα μελετώ ύλη τή βδομάδα.
2. Κάνει κρύο! Θα πέφτη χιόνι στά βουνά.

Εκνόσεις:

Ό Έξακολουθητικός μέλλοντας είναι ό εξακολουθητικός χρόνος του μέλλοντος. Μπορεί όμως να εκφράζει και πιθανότητα, όπως δείχνει τό παράδειγμα 2, πρόταση 6'.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Νά θρῆτε τοὺς ἐξακολουθητικούς χρόνους τῶν κειμένων πού ἀκολουθοῦν καὶ νά δηλώσετε τὴν ἰδιαιτέρη σημασία τους.

«Ταξιμάρηδες θὰ κρεμοῦσαν τὶς καμπάνες, θὰ χρύσωναν τὸ θρόνο καὶ τὶς θύρες, θὰ κάρφωναν τ' ἀσημοστέφανα καὶ τὶς κορόνες στὰ κονίσματα. Ὅλο τοῦτο τὸ μάλαμα, τὸ κρούσταλο καὶ τὸ πετράδι θὰ σπιθολοῦσε μιὰ γιορτερὴ μέρα μὲς τὴν κεροδοσιά, τότε πού θὰ ἐρχόταν ὁ Δεσπότης νὰ θρονιαίῃ τὴν καινούργια ἐκκλησία.

* Ἐφτανε πού λές τὸ θαπῆρι, φουντάριζε στ' ἀνοιχτά, ἔκανε τὴ δουλειά του καὶ ἔπαιρνε πράτιγο νὰ φύγη.

* Στὸ γυρισμὸ σου ἡ πολιτεία θὰ λάμπει μὲ τῆς νύχτας τὰ φῶτα, τὰ μαγειριά θὰ μοσκοβολίζουν τὸν ἀέρα καὶ μιὰ ἡμεράδα θάναι χυμὴν μέσα σου, σὰ νάχες σταυρώσει στὸ δρόμο σου ἓνα γαληνὸ καματερό πού γυρίζει ἀπ' τὸ χωράφι».

(II. Πρεβελάκη: «Τὸ χρονικὸ μιᾶς πολιτείας»)

«Σὰ δαιμονισμένος ὁ ἀρχιπυροβολητὴς τριγυρίζει τὰ πυροβόλα, τὰ κουνεῖ δεξιά, ἀριστερά, σκύθει, σηκώνεται, ξανασκύθει, ξανασηκώνεται, ὥσπου τὰ βάζει στὸ σημάδι. Δυνατὴ βροχὴ ἔπιασε τώρα. Ὁ Ἄχμητ ζυγώνει ἀναμμένο τὸ ἀλειματοκέρι πρῶτα στὴ λουμπάρδα».

(Καμπούρογλου: «Ὁ Λουμπαρδιάρης»)

«Ἡγαίνει τὴ νύχτα ἡ ἀλεπού, τρυπώνει ἀπὸ ἓνα μικρὸ παραθυράκι σ' ἓνα μαγαζὶ καὶ κλέβει μιὰ δεκάρα, ἓνα ἀσημένιο τάληρο καὶ μιὰ χρυσὴ λίρα. Κολλάει ὕστερα στοῦ βασιλιᾶ τὸ πιάτο μιὰ δεκάρα — τάχα πῶς κόλλησε μοναχὴ τῆς στὸ μέτρημα — καὶ πάει στὸ βασιλιᾶ».

(Λαϊκὸ παραμῦθι).

— «Καίει τὸ πυροφάνι τοῦ φαρά
κι οἱ σταλαχτίτες λάμπουν σὰν ἀστέρια
καὶ στῆς σπηλιάς τὰ διάφανα νερά
φεγγολοῦν καντήλια κι ἀγιοκέρια».

(Δροσίγη: «Τὸ πυροφάνι»)

— «Καὶ στὸν Ἄδη, πού ἡ ψυχὴ μας φτερωτὴ θὰ περιτρέχη
θὰ γυρεύωμε νὰ ἰδοῦμε τοὺς Ἁγίους τοὺς σεβαστοὺς,
ἀπαράλλαχτους, ἀλήθεια, ἔτσι ὅπως αὐτὴ τοὺς ἔχει,
στὶς ξυλῆνες τῆς εἰκόνες φτωχικὰ ζωγραφιστοὺς.»

(Γ. Ἀθάνα: «Ἄι Δημήτρης»)

— Τὸ ἀγῶγι ξυπνάει τὸν ἀγωγάτη.
— Ὅσα δὲ φτάνει ἡ ἀλεπού τὰ κάνει κρεμαστάρια.
— Φασούλι τὸ φασούλι γερμίζει τὸ σακούλι.

(Παροιμίες)

ΜΑΘΗΜΑ 18ο

ΧΡΟΝΟΙ ΣΤΙΓΜΙΑΙΟΙ

Παραδείγματα:

1. Ὁ ξυλοκόπος πήγε στὸ δάσος, ἔκοψε ξύλα καὶ γύρισε σπíti του.
2. Ὁ ξυλοκόπος αὔριο θὰ πάη στὸ δάσος, θὰ κόψῃ ξύλα καὶ θὰ γυρίσῃ στὸ σπíti του.

Κανόνας:

Στιγμιαῖοι λέγονται οἱ χρόνοι ποὺ παρουσιάζουν μιὰ πράξη νὰ γίνεταί σὲ μιὰ στιγμὴ στὸ παρελθόν (παρδ. 1) ἢ στὸ μέλλον (παρδ. 2).

1. Ἄόριστος

Παραδείγματα:

1. Χθὲς παίξαμε ποδόσφαιρο.
2. Ὁ Κολοκοτρώνης νίκησε τὸ Δράμαλη στὰ Δερβενάκια καὶ ἔδωσε φτερά στις ἐλπίδες τῶν Ἑλλήνων.
3. Σηκωθῆκαν τὰ ποδάρια νὰ βαρέσουν τὸ κεφάλι.
4. Γιάννη! — Ἔφτασα.

Κανόνες:

1. Ὁ Ἄόριστος εἶναι ὁ στιγμιαῖος χρόνος τοῦ παρελθόντος (παρδ. 1).
2. Τὸν ἄοριστο τὸν χρησιμοποιοῦμε συχνὰ στις διηγήσεις καὶ τὶς παροιμίες καὶ, ἀνάλογα, λέγεται ἱστορικὸς ἢ γνωμικὸς (παρδ. 2—3).
3. Ἐπίσης τὸν χρησιμοποιοῦμε καὶ στὴ θέση τοῦ μέλλοντα,

όταν θέλουμε να δώσουμε βεβαιότητα σε μια μελλοντική πράξη (παρδ. 4).

Σημείωση:

Όπως και οι προηγούμενοι χρόνοι, έτσι και ο άοριστος μπορεί να πάρη από λόγο διάφορες αποχρώσεις και να εκφράζη:

α' Έναρξη. Π.χ. Καλοκαίρισε.

β' Βεβαιότητα. Π.χ. Έζησες τη ζωή σου τίμια.

2. Στιγμιαίος Μέλλοντας

Παραδείγματα:

1. Αύριο θα φυτέψω στον κήπο μου μια λεμονιά.
2. Θα κάμης ό,τι σου πώ.
3. Θα φύγης επιτέλους;
4. Θα χάση ή Βενετιά βελόνα!

Κανόνες:

Ο Στιγμιαίος Μέλλοντας είναι ο στιγμιαίος χρόνος του μέλλοντος (παρδ. 1). Μπορεί να χρησιμοποιηθή και στη θέση της προσταχτικής (παρδ. 2, 3) ή στις παροιμίες σαν γνωμικός χρόνος (παρδ. 4).

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Νά βρῆτε τούς στιγμιαίους χρόνους τῶν κειμένων πού ἀκολουθοῦν και νά δηλώσετε τή σημασία τους.

«Πέρασε ἀπὸ τὴ μενιδιάτικη πόρτα τραγουδώντας, τὸ πρωί, ἀργά, καμαρωτά και δὲν ἔδωσε καιμὰ ὑποψία. Στου Ἄγα τὴ θρύση πότισε τ' ἄλογα. Ἐακολούθησε τὸ δρόμο του, ἔφτασε στὸ χωριό, τέλειωσε τὸ σκοπό του, ἔκοψε και σανὸ και γύρισε μὲ τὸν τρανὸ τὸ λόγο γραμμμένο βαθιά στὰ φυλλοκάρδια, πὸ ὁ Χατζη-Μελέτης κι ὁ Μητρο-Λέκας μὲ δισταγμὸ τοῦ ἐμπιστευτήκανε, γιατί τὸν εἶδανε τόσο μικρό».

(Βλαχογιάννη: «Τὰ παλικάρια τὰ Παλιὰ»)

«Ἀπὸ τὴ στιγμή, πὸ θὰ παρθεῖ ἡ μεγάλη και βαρύτατης ὀλκῆς ἀπόφαση, τὸ ἄτομο μπαίνει σ' ἕναν ὀρισμένο κόσμο δημιουργίας.

Οἱ ἐπιρροές τοῦ περίκοσμου δὲ θὰ σταματήσουν ποτέ. Ἡ βαρκούλα του σήκωσε τὰ πανιά και βγήκε στὸ πέλαγος. Θ' ἀντικρύσει φουρτού-

νες και άνεμοδαρμούς, εϋνοϊκούς κι ἐναντίους καιρούς, θά προσπεράσει γαλήνια και γελαστά περιγιαλία, μά και κάβους φουρτουνιασμένους. Θά πέσει ὁ δημιουργός, θά ξανασηκωθεί, θά ὀρμήσει κατά μπρός, θά γυρίσει πίσω, θά ξαναταυστεί σάν τόν Ὀδυσσεά στό τιμόνι τῆς σχεδίας του».

(Δ. Ἀλεξάνδρου: Εἰσαγωγή στό «Σοφιστή» τοῦ Πλάτωνα)

— «Θά τὰ κρατῶ τὰ ὄπλα αὐτά και δὲ θά τὰ ντροπιάσω και μόνος και μέ συντροφιά και ἐδῶ και ὅπου και ἂν λάχω. Θά πολεμήσω ἀκούραστα και ἀφρόνιστα θά πέσω, και τὴν πατρίδα μιά φορά μεγάλη θά τὴν κάμω. Και τοὺς δικαίους θ' ἀγαπῶ και θά τιμῶ τοὺς νόμους, θά κατατρέχω τὸν κακό, θά σφάζω τὸν προδότη, και ἀνίσως φέμματα μιῶ, κολάστε με, θεοί μου».

(«Ὅρκος Ἀθηναίων ἐφήβων» Μετ. Παλαμᾶ)

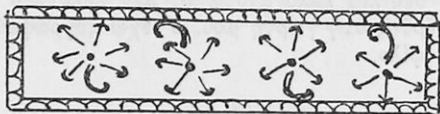
— Ἐβγήκε τὸ ροδάκινο, ἄρχισε τὸ νυχτέρι.

— Ἀκόμη δὲν ἐπέθανε και ἀνάφαν τὰ κεριά του.

(Παροιμίες)

«Και θά φυτρώση και θά βγῆ
τὸ φύτρο τὸ χλωρὸ
και πράσινο τὸ στάχυ του
τὸν ἥλιο θ' ἀντικρύση
και θά μεστῶση, θά ψηθῆ
μέ τὸν καλὸ καιρὸ
και θὲ νὰ πάη στό μλωνᾶ
και ἀλεύρι θά γυρίση».

(Πολέμη: «Τ' Ἀλέτρι»)

ΜΑΘΗΜΑ 19ο

ΧΡΟΝΟΙ ΣΥΝΤΕΛΕΣΜΕΝΟΙ

Παραδείγματα:

1. "Όταν έφτασε ή πυροσβεστική, ή φωτιά είχε σβήσει.
2. "Η πυροσβεστική έχει σβήσει τή φωτιά.
3. "Όπου νά τόν ειδοποιήσης, ή πυροσβεστική θά έχη σβήσει τή φωτιά.

Κανόνες:

Συντελεσμένοι λέγονται οί χρόνοι που παρουσιάζουν τήν πράξη τελειωμένη είτε στο παρελθόν (παρδ. 1), είτε στο παρόν (παρδ. 2), είτε στο μέλλον (παρδ. 3).

1. Παρακείμενος

Παραδείγματα:

1. "Εγραψες; — "Έχω γράψει.
2. Κουράστηκα νά περιμένω. "Έχω κουραστή νά περιμένω.
3. Δέν έχω δεί πιό καλό άνθρωπο. Δέν είδα πιό καλό άνθρωπο.
4. "Αν δέν έρθης στή γιορτή μου, σ' έχω ξεγράψει (θά σέ ξεγράψω) από φίλο.

Κανόνες:

1. Ο Παρακείμενος είναι ό συντελεσμένος χρόνος του παρόντος, γιατί φανερώνει πώς ή πράξη έχει τελειώσει στο παρελθόν, αλλά τό αποτέλεσμα της υπάρχει στο παρόν. Σ' αυτό διαφέρει από τόν άόριστο που δείχνει μόνο τό τέλος τής πράξης στο παρελθόν (παρδ. 1—3).

2. Συχνά γίνεται σύγχυση του παρακειμένου με τον άοριστο (παρδ. 2, 3) και γι' αυτό πολλές φορές τον χρησιμοποιούμε και αυτόν αντί για μέλλοντα (παρδ. 4).

2. Ὑπερσυντέλικος.

Παραδείγματα:

1. "Όταν φύγαμε, ή γιαγιά είχε κοιμηθῆ.
2. "Ήμουν άπασχολημένος με τῆ δουλειά μου και δὲν σε άκουσα.

Εκάνοντας:

Ὁ Ὑπερσυντέλικος εἶναι ὁ συντελεσμένος χρόνος τοῦ παρελθόντος και φανερώνει πὼς μιὰ πράξη ἦταν τελειωμένη στὸ παρελθὸν πρὶν ἀπὸ μιὰ ἄλλη πράξη τοῦ παρελθόντος.

Σημείωση:

Τὸν Ὑπερσυντέλικο τὸν χρησιμοποιούμε συχνά στῆ διήγηση σὰν ἄπλο άοριστο. Π.χ. Εἶχα κάνει (έκαμα) πολλὰ ταξίδια στὰ νιάτα μου.

3. Συντελεσμένος Μέλλοντας

Παραδείγματα:

1. "Όσπου νὰ τὸ ἀποφασίσῃς, ἐγὼ θὰ τὸ ἔχω τελειώσει.

Εκάνοντας:

Ὁ Συντελεσμένος Μέλλοντας εἶναι ὁ συντελεσμένος χρόνος τοῦ μέλλοντος και φανερώνει πὼς μιὰ πράξη θὰ εἶναι τελειωμένη στὸ μέλλον πρὶν ἀπὸ μιὰ ἄλλη, ἐπίσης μελλοντικῆ πράξη.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Νὰ ἔρῃτε τοὺς συντελεσμένους χρόνους τῶν κειμένων πὸ ἀκολουθοῦν και νὰ δηλώσετε τῆ σημασία τους.

«Ένας μικρὸς πὸ μᾶς εἶχε ἀκολουθήσει πουλώντας λουκούμια συριανά και κρύο νερό, ἔτρεξε τότε νὰ μᾶς περιποιηθῆ, σὰ νὰ εἶχε κα-

ταλάθει τήν ἐπιθυμία μας καί σά νάθελε νά ικανοποιήση τόν οἰκοδεσπότη».

(Π. Νιρβάνα: «Δῆλος»)

— «Δέν τῆς ἔχομε φτιαγμένο μαριμαρένιο εἰκονοστάσι.

* Φτωχικά ντυμένους ἔχει καί τούς γέρους τούς παπάδες».

(Γ. Ἀθάνα: «Ἄϊ - Δημήτρης»)

— «Χῶμα τιμημένο, ὅπου τῶχουν σκάφει

γιά νά θεμελιώσουν ἓνα Παρθενῶνα
χῶμα δοξασμένο, ὅπου τῶχουν θάψει
αἱμάτα στό Σούλι καί στό Μαραθῶνα
χῶμα πούχει θάψει λείψανα ἁγιασμένα
ἀπ' τῶ Μεσολόγγι κι ἀπό τὰ Ψαρά».

(Γ. Δροσίνη: «Χῶμα Ἑλληνικό»)

— «Θά τὸ ἀνοίξω πάλι τὸ παράθυρο,
πού τήν ὥρα τοῦ φεγγιοῦ εἶχα κλείσει,
θ' ἀντικρύσω πάλι τὸ σπιτάκι σου
πέρα ἀπ' τὸ πεσμένο ρημοκλήσι.

Θᾶχει φυλαγμένο ἡ καρμαρούλα μου,
σάν ἀγαπημένο μυστικό τῆς
ὄτι στεργὸ θύμημα τῆς ἔμεινε
ἀπ' τὸ διάβα τῆς ὥραίας σου νιότης».

(Δροσίνη: «Ὁ Γυρισμός μου»)

ΜΑΘΗΜΑ 20^ο

Β'. ΥΠΟΤΑΧΤΙΚΗ

Παραδείγματα:

1. Ίσως έρθω αύριο.
2. Να πās γρήγορα σπίτι.
3. Μή φωνάζετε.
4. "Ας περάσουν ελοι.
5. Να έχετε τήν ευχή μου.
6. Να πάτε στο καλό.
7. Να τὰ πάρη ό άνεμος.
8. Για να δούμε τί γίνεται.
9. "Ας έρθουν πιά!
10. Ό Θεός να φυλάη (ας φυλάη) τὰ παιδιά.
11. "Ας φεύγουμε.
12. Βρέξη δέ βρέξη τὸ ίδιο μου κάνει.
13. Γράφης δέ γράφης τὸ ίδιο μου κάνει.
14. Τί να γίνη; Γιατί να μὴν έρθω;
15. Να μὴ χαρῶ τὰ μάτια μου.
16. Αυτό, να πῆς, τόκανε από ευγένεια.
17. Τώρα, να δῆς, τί θα σέ κάνω.
18. Αυτό γίνονταν στο σπίτι μου κι εγὼ να μὴ ξέρω τίποτα.
19. Καθὼς μιλοῦσα, να τὸν πάρουν, πού λές, τὰ δάκρυα και να μὴ ξέρω τί να κάνω.

Εκνόνας:

Ἡ Ὑποταχτικὴ, ὅπως τὸ φανερώνει καὶ τὸ ὄνομά της, εἶναι κυρίως ἡ ἔγκλιση τῆς ὑποταχτικῆς σύνταξης καὶ συνοδεύεται συνήθως μὲ τὰ μόρια *νά, γιά, ἄς, ἴσως*. Χρησιμοποιεῖται ὅμως πολὺ καὶ στίς ἀνεξάρτητες προτάσεις. Τότε, στήν κύρια σημασία της, ἐκφράζει μιὰ ἐπιθυμία ἢ κάτι ποὺ περιμένουμε.

Αυτή ή βασική της σημασία μπορεί στο λόγο, ανάλογα με την ψυχική διάθεση του ομιλητή, να πάρη διάφορες αποχρώσεις όπως:

α' Ἀπαγόρευση (παρδ. 3).

β' Προτροπή (παρδ. 2, 11).

γ' Εὐχή (παρδ. 5, 6, 10).

δ' Κατάρρα (παρδ. 7, 15).

ε' Παραχώρηση (παρδ. 4).

ς' Ἐρώτηση ή ἀπορία (παρδ. 8, 14).

ζ' Ἐπιθυμία (παρδ. 1, 9).

η' Τò δυνατò να γίνη (παρδ. 16, 17).

Ἀκόμη χρησιμοποιείται ή Ὑποταχτική σε διηγήσεις ἀντι χρόνου ιστορικού (παρδ. 18, 19) και σε ζεύγη προτάσεων με ἀντίθετη σημασία (παρδ. 12—13).

Οἱ χρόνοι στην Ὑποταχτική

Ἐπειδή ή Ὑποταχτική ἐκφράζει ἐπιθυμία ή προσδοκία είναι ἔγκλιση τοῦ μέλλοντος. Γι' αὐτò οἱ χρόνοι της μᾶς προσδιορίζουν μόνο τὸν τρόπο τῆς πράξης και ὅχι τὸ χρόνο, γιατί αὐτὸν μᾶς τὸν δίνει ή ἔγκλιση.

Ἔτσι κρατάει ἕνα χρόνο ἐξακολουθητικὸ (Ἐνεστώτα), ἕνα στιγμιαίο (Ἀόριστο) και ἕνα συντελεσμένο (Παρακείμενο).

Α'. Ἐνεστώτας: Ἐκφράζει τις σημασίες πὸ ἀναφέραμε για τὴν ἔγκλιση ἐξακολουθητικά. Π.χ. "Ἄς γράφω." "Ἄς ταξιδεύουν αὐτοί, ἐμεῖς μένομε ἐδῶ.

Β'. Ἀόριστος: Ἐκφράζει τις σημασίες τῆς ἔγκλισης στιγμιαία. Π.χ. "Ἄς γράψω." "Ἄς ταξιδέψουν.

Γ'. Παρακείμενος: Ἐκφράζει τὴν ἔγκλιτική σημασία με τρόπο συντελεσμένο. Π.χ. "Ἄς ἔχω γράψει." "Ἄς ἔχουν ταξιδέψει.

ΑΣΚΗΣΗ

Στὰ κείμενα πὸ ἀκολουθοῦν νὰ βρεθοῦν οἱ ὑποταχτικές και νὰ δηλωθῇ ή σημασία τους.

— «Καλά, ἄς φάμε πρώτα κι ἄς πιοῦμε.

*"Ἄς τὴν πάρουμε και τούτη μαζί μας, εἶπε ὁ Μουτούκου».

*Τί ἄλλο νὰ μπορέση νὰ πῆ. Ἔκανε κι ἐκεῖνος οὐρά. Και γιατί νὰ μὴ κάμνη;»

*"Ἄς τοῦ κόψουμε τὴ δαγκάνα, λέει τὸ κορίτσι με τὸ σωσίδιο.

- "Όχι, ἄς μὴ τὸ σκοτώσουμε. " Ἄς τοῦ κόψουμε τὴ δαγκάνα.
 — Καὶ γιατί νὰ τοῦ κόψουμε τὴ δαγκάνα; ρωτάει τὸ ἀγόρι.
 — Τότε, ἄς τὸ σκοτώσουμε τὸ καβούρι.
 — Ἀφοῦ μπορούμε καὶ νὰ μὴν τὸ σκοτώσουμε, νὰ τὸ ρίξουμε πάλι
 στὴ θάλασσα».

(Γ. Μ. Παναγιωτόπουλου: «Φλαμίνγκος»)

«Καὶ ἐκεῖ κοντὰ στὸν γέρο τὸν ψαρὰ παράμερα πανώριο ἀμπέλι:
 νάναϊ ἱστορισμένο, γεμάτο μακροστάφυλα σὰν τὴ φωτιὰ ροδισμένα, νὰ τὰ
 βλέπεις νὰ λιμπίζεσαι. Καὶ παρέκει ὁ δραγάτης, ἕνα μικρὸ παλικαράκι
 νὰ τὸ φυλάει τ' ἀμπέλι γερμένος πάνω στὶς φραγές, κι ἀνάγυρά του δυὸ
 ἀλωπούδες πονηρές: κι ἢ μὰ νὰ χώνεται ἀνάμεσα στὶς ταιριαστὲς κλη-
 ματαριές, νὰ λυώνει, νὰ τινάζει τὰ ὄριμα σταφύλια, κι ἢ ἄλλη ὅλη τὴν
 προσοχὴ καὶ πονηράδα τῆς νὰ ἔχει στοῦ μικροῦ δραγάτη τὸν τερβά, κι
 ὅλο νὰ λογαριάζει νὰ μὴν τ' ἀφήσει μὲς στὸ σακούλι τίποτα φαγί, καὶ
 νὰ τ' ἀφήσει τὸ παληκάρι θεοπήστικο στὰ κρύα τοῦ λουτροῦ.

(Κ. Πασαγιάννη: «Θεοκρίτου Εἰδύλλια»)

- «Θεέ μου,
 νὰ σφαλῆσω τὰ μάτια,
 νὰ σταυρώσω τὰ χέρια,
 καὶ ν' ἀφεθῶ στῶν ἀνέμων τὴ διάθεση.
 Ἔτσι γλυκὰ κουρασμένος
 νὰ πέσω στὴν ἔδυσσο,
 ἐνῶ ἡ ταχύτητα τῆς πτώσης
 θὰ σφυρίζει στ' αὐτιά μου
 τὸ τραγοῦδι τῆς ἀνάπαυσης.

- *Ἀδελφή μου, νυστάζω.

Ποῦ ν' ἀκουμπήσω;

Πῶς νὰ κοιμηθῶ;

Δὲν ἔχω κλίνη».

(Ρίτσου: «Τὸ τραγοῦδι τῆς ἀδελφῆς μου»)

ΜΑΘΗΜΑ 21ο

Γ'. ΠΡΟΣΤΑΧΤΙΚΗ

Εξαοκταδείγματα:

1. Γράφε γρήγορα.
2. Μή γράφης γρήγορα.
3. Γράφετε γρήγορα.
4. Μή γράφετε γρήγορα.
5. Μελέτα πιδ συστηματικά.
6. Βοηθήστε με.
7. Έχε γειά.
8. Πηγαίνετε σπιδ καλό.
9. Έγδ αυτδ έκανα, έπως θέλεις πάρε το.
10. Θέλεις γράψε, θέλεις κοιμήσου. Ήσύχασε έμως.
11. Ύστερα σου λένε λυπήσου τον.
12. Μην εργάζεσαι και περίμενε προκοπή.
13. Τράβα τράβα τδκοψες τδ σκονιδ.
14. Πες πες τδ κατδφερεις.
15. Δε μ' άρέσει τδ πάρε δδσε μ' αυτδν τδν ανθρωπο.
16. Να γράφουν γρήγορα.
17. Να περάση.

Εκάνοντες:

1. Η προσταχτική είναι έγκλιση τδν ανεξαρτήτων προτάσεων. Έκφράζει κυρίως προσταγή και καμιά φορά συνοδεύεται από τδ μόριο γιά. Π.χ. «Γιά δες καιρδ πιδ διάλεξε δ χάρος να με πάρη» (Δημοτικό).

2. Μπορεί έμως, ανάλογα με την ψυχική διάθεση τδ δμιλητδ, να πάρη διάφορες αποχρώσεις, έπως:

- α' Προτροπή ή απαγόρευση (παρδ. 1—4).
- β' Συμβουλή (παρδ. 5).

γ' Παράκληση (παρδ. 6).

δ' Εὐχὴ (παρδ. 7, 8).

ε' Παραχώρηση (παρδ. 9, 10).

ς' Κατάκριση ἢ ἀποδοκιμασία (παρδ. 11, 12).

ζ' Ἐντονη ἐνέργεια (παρδ. 13, 14).

3. Πολλές φορές τὸ β' ἐνικὸ πρόσωπο τῆς προσταχτικῆς χρησιμοποιεῖται μὲ τὸ ἄρθρο σὺν οὐσιαστικῷ (παρδ. 15).

4. Ἡ προσταχτικὴ συμπληρώνεται ἀπὸ τὴν ὑποταχτικὴ κανονικὰ σὰ ἐξῆς πρόσωπα:

α' Στὸ γ' ἐνικὸ καὶ πληθυντικὸ (παρδ. 16, 17).

β' Στὸ β' ἐνικὸ στίς ἀρνήσεις (παρδ. 2).

Τὴν ὑποταχτικὴν τὴν χρησιμοποιοῦμε ἐπίσης καὶ σὰ ἄλλα πρόσωπα τῆς προσταχτικῆς, ὅταν θέλομε νὰ δώσουμε στὴ σημασίᾳ τῆς πρὸς μέτριο τόνο. Π.χ. Νὰ γράφης (=γράφε).

Σημείωση Α'.

Ἡ προσταχτικὴ χρησιμοποιεῖται πολὺ σὰ γνωμικὰ καὶ στίς παροιμίες. Π.χ. θερίζετε πρὸς γρήγορα καὶ δὲ μᾶς παίρνει ἡ ὥρα.

Σημείωση Β'.

Στὴ Δημοτικὴ γλώσσα ἔχει μείνει ἀπὸ τὴν Ἀρχαία ὁ τύπος ἔστω, τῆς προσταχτικῆς τοῦ ρήματος —εἰμί— μὲ ἔννοια παραχωρητικὴ.

Οἱ χρόνοι στὴν προσταχτικὴν.

Ἐπειδὴ ἡ προσταχτικὴ, ὅπως καὶ ἡ ὑποταχτικὴ, εἶναι ἀπὸ τὴν σημασίᾳ τῆς ἐγγλισι μελλοντικὴ, οἱ χρόνοι τῆς μᾶς προσδιορίζουν μόνον τὸν τρόπο τῆς πράξεως καὶ ὄχι τὸ χρόνο. Ἔτσι κρατᾷ ἕνα χρόνο ἐξακολουθητικόν, δηλ. τὸν Ἐνεστώτα (γράφε) καὶ ἕνα στιγμιαῖον, δηλ. τὸν Ἀόριστο (γράψε). Πρὸς πράξιν συντελεσμένην δανείζεται τὸν Παρακείμενον τῆς ὑποταχτικῆς (νὰ ἔχῃς γράφει τὸ μάθημά σου).

ΑΣΚΗΣΗ

Νὰ θρῆτε σὰ κείμενα πὸς ἀκολουθοῦν τίς προσταχτικὰ καὶ ὑποταχτικὰ καὶ νὰ δηλώσετε τὴν σημασίαν τους.

«Τότε κατάλαβε πὸς εἶναι ἀνάγκη ἄμειση, ἀνάγκη ζωῆς, νὰ

βρή στή στιγμή ένα σκοπό, έστω και ισχνό, έστω και τυχαίο, για να μη τόν καταπιή ή άδυσσος».

(Άγγ. Τερζάκη: «Δίχως Θεό»)

- Τοῦ Σταυροῦ κι ἀρμένιζε, τοῦ Σταυροῦ καί δένε.
- Τὸ Νοέμβρη καί Δεκέμβρη φύτευε καταβολάδες.
- Γενάρη μῆνα κλάδευε, φεγγάρι μὴν ξετάζης.
- Ράβε ξύλωνε δουλειά νά μὴ σοῦ λείπη.

(Παροιμίες).

«Γύρε στή φτέρη ἀπάνω τῆ σγουρή
κοντὰ στήν πλούσια γούρνα, σῶπα κι ἄκου
πῶς γουργουρίζει τὸ νεράκι.

(Τάκη Τσιάνου: «Ἀπόσπασμα»)

«Σῶπα, βασιλοπούλα μου, κι ἐγὼ θὰ σέ γλυτώσω.
Φεύγα, ξένε μ', ξενάκη μου καί σύρε στή δουλειά σου
νά μὴ σέ φάη τὸ θεριό, κρῖμα τῆ λεβεντιά σου».

(Δημοτικό: «Δράκος κρατεῖ τὸ νερό»)

«Ἔβγα καὶ πρόβαλε, Θανάση Βάγια,
ἔλα νά τρέξωμε πέρα στὰ πλάγια.
Ἔβγα, μὴ σκιάζεσαι, δὲν εἶναι λύκοι.
Τὸ δρόμο δεῖξε μας γιὰ τὸ Γαρδίκι.

*Ἐλεημοσύνη, Χριστιανοί, κάμετε ἐλεημοσύνη,
ἔτσι ὁ Θεὸς παρηγοριὰ κι ἀγάπη νά σᾶς δίνη.

Ἐλεημοσύνη κάμετε στήν ἔρημη τῆ χήρα.

Ἄνοιξτετὲ μου, ἀπέθανα... κι ἐγὼ θεὸ λατρεύω».

(Βαλαωρίτη: «Θανάσης Βάγιας»)

«Νά μὴ σαλέψης ἀπ' ἐδῶ, μὴν ἀνασάνης λέξι,
νά ἰδοῦμε αὐτὸς ὁ ποταμὸς ὡς πόσο θὲ νά τρέξει.
Πιάσε τὰ βόδια μὴ σκιαχτοῦν... Ἄ, Μῆτρο, χέρι, χέρι.
Μόχτα, μωρὲ κ' ἐπλάκωσαν... Ἠρόσεχε τὸ Δευτέρη».

(Τοῦ ἴδιου: «Φωτεινὸς»)

«Ἦμουνα δάκρυ μιὰ φορά, καὶ τώρα κύτταξέ με,
ἔγινα θάλασσα πλατιά, πέσε, προσκύνησέ με».

(Τοῦ ἴδιου: «Ὁ θράχος καὶ τὸ κύμα»)

«Ἦρθε κ' ἐμένα ἢ ὦρα μου, παιδιὰ μου, μὴ μὲ κλάψτε.
Τ' ἀντρεωμένου ὁ θάνατος δίνει ζωὴ στή νιότη.
Σταθῆτ' ἐδῶ τριγύρω μου, σταθῆτ' ἐδῶ σιμά μου,
τὰ μάτια νά μοῦ κλείσετε, νά πάρτε τὴν εὐχὴ μου.
Κι ἐν' ἀπὸ σᾶς τὸ νιώτερο ἄς ἀνεβῆ στή ράχη.
Ἄς πάρη τὸ τουφέκι μου, τ' ἄξιο μου καρυφύλλι,

κι ἄς μοῦ τὸ ρίξη τρεῖς φορές καὶ τρεῖς φορές ἄς σκούξη.
Θέλω νὰ πάω νὰ κοιμηθῶ. Κόψτε κλαρί ἀπ' τὸ λόγγο,
νᾶναι χλωρὸ καὶ δροσερό, νᾶναι ἀνθοῦς γεμάτο,
καὶ στρώστε τὸ κρεβάτι μου καὶ βάλτε με νὰ πέσω».

(Τοῦ ἴδιου: «Δῆμος καὶ τὸ καρυσφύλλι του»)

«Ἡ μέρα φόρεσε τὴ νύχτα.
ὄλα εἶναι νύχτα, ὄλα εἶναι νύχτα,
κάτι θὰ βροῦμε ζήτα - ζήτα...».

(Σεφέρης: «Φῶγκ»)

« Παιδί, τὸ περιβόλι μου ποῦ θὰ κληρονομήσεις,
ὅπως τὸ θρεῖς κι ὅπως τὸ δεῖς νὰ μὴν τὸ παρατήσεις.
Σκάψε το ἀκόμα πιὰ βαθιὰ καὶ φράξε το πιὸ στέρεα,
καὶ πλούτισε τὴ χλωρὴ του καὶ πλάτυνε τὴ γῆ του,
κι ἀκλάδευτο ὅπου μπλέκεται νὰ τὸ θεργολογήσεις,
καὶ νὰ τοῦ φέρνεις τὸ νερὸ τὸ ἀγνὸ τῆς βρυσομάνας·
κι ἂν ἀγαπᾷς τ' ἀνθρωπινὰ κι ὅσα ἄρρωστα δὲν εἶναι,
ρίξε ἀγιασμὸ καὶ ξόρκισε τὰ ζωτικά, νὰ φύγουν,
καὶ τὴ ζωντάνια σπεῖρε του μ' ὅσα γερά, δροσάτα.
Γίνε ὀργωτόμος, φυτευτής, διαφεντευτής! Κι ἂν εἶναι
κι ἔρθουνε χρόνια δίσεχτα, πέσουν καιροὶ ὀργισμένοι,
κι ὅσα πουλιά, μισέψουνε σκιασμένα, κι ὅσα δέντρα,
γιὰ τίποτ' ἄλλο δὲ φελᾶν παρὰ γιὰ μετερίζια,
μὴ φοβηθεῖς τὸ χαλασμό! Φωτιά! Τσεκούρι! Τράβα,
ξεσπέρμεψέ το, χέρσωσε τὸ περιβόλι, κόψτο,
καὶ χτίσε κάστρο ἀπάνου του καὶ ταμπουρώσου μέσα,
γιὰ πάλεμα, γιὰ μάτωμα, γιὰ τὴν καινούργια γέννα,
π' ὄλο τὴν περιμένουμε κι ὄλο κινάει γιὰ νάρθει,
κι ὄλο συντρίμμι χάνεται στὸ γύρισμα τῶν κύκλων!
Φτάνει μιὰ ἰδέα νὰ στὸ πεῖ, μιὰ ἰδέα νὰ στὸ προστάξει,
κορώνα ἰδέα, ἰδέα σπαθί, ποῦ θὰ εἶν' ἀπάνου ἀπ' ὄλα!

(Κ. Παλαμᾶ: «Πατέρες»)

ΜΑΘΗΜΑ 22ο

ΑΠΡΟΣΩΠΙΕΣ ΕΓΚΛΙΣΕΙΣ

Α'. Ἀπαρέμφατο

Παραδείγματα:

1. Ἐχω τελειώσει. Εἶχα τελειώσει. Θά ἔχω τελειώσει.
2. Ἐχω χαθῆ. Εἶχα χαθῆ. Θά ἔχω χαθῆ.
3. Αὐτός ἔχει πολλά δοῦναι λαθεῖν μὲ τίς τράπεζες.
4. Αὐτός εἶναι μοναδικός στό λέγειν.
5. Ἀπαγορεύεται τὸ καπνίζειν.

Κανόνες:

1. Τὸ Ἀπαρέμφατο καὶ ἡ Μετοχή λέγονται ἀπρόσωπες ἐγκλίσεις, γιατί δὲν ἔχουν ξεχωριστὲς καταλήξεις γιὰ τὰ τρία πρόσωπα τοῦ λόγου.

2. Τὸ ἀπαρέμφατο στὴ Νέα Ἑλληνικὴ ἔχει μόνο δυὸ τύπους, ἓνα τοῦ ἐνεργητικοῦ ἀορίστου σέ: -σει, -εῖ, -ει (δώσει, πιεῖ, πάρει) καὶ ἓνα τοῦ παθητικοῦ ἀορίστου σέ: -θῆ ἢ -ῆ (τιμηθῆ, κοπῆ) καὶ δὲν συνηθίζεται μόνο του, παρά χρησιμεύει γιὰ τὸν σχηματισμὸ τῶν συντελεσιμένων χρόνων (παρδ. 1, 2).

3. Τύπους τοῦ ἀπαρεμφάτου τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ἔχει κρατήσῃ ἢ Δημοτικὴ μὲ τὸ ἄρθρο ἢ χωρὶς αὐτὸ σὲ ὀρισμένεσ ἐκφράσεις (παρδ. 3, 4, 5).

Β'. Μετοχή.

Παραδείγματα:

1. Ὁ μαθητὴς μελετώντας δὲν ἔχει φόβο νὰ χάσῃ τὴ χρονιά του.

2. Εημερώνοντας Χριστούγεννα, έφτασε τὸ θαπόρι.
3. Ξέροντας πὼς δὲν θάρηθς, ἔφυγα.
4. Μπαίνοντας στὴν ἐκκλησία, ἀναψα ἓνα κερί.
5. Ἔτρεξε πίσω μου φωνάζοντας.
6. Τρώω διαβάζοντας τὴν ἐφημερίδα.
7. Οἱ Ἀρχαῖοι ἔτρωγαν ξαπλωμένοι.
8. Φαίνεται ξενυχτισμένος.
9. Ὁ χορτασμένος δὲν πιστεύει τοῦ νηστικοῦ.
10. Οὔτε πουλί πετούμενο δὲν φαίνεται.
11. Ἄραξαν τὰ πλεούμενα.
12. Μοῦ μιλοῦσες μὲ τρεμάμενη φωνή.
13. Ὁ Πέτρος δὲν ἔχει μέλλον στὴν ὑπηρεσία.
14. Ὁ Γιάννης ἤρθε ἐπιλαχῶν στὴν Ἱατρική.

Ἐκκνώσεις:

1. Ἡ μετοχή ἔχει τοὺς ἑξῆς τύπους:
 α' - ὄν τ α ς, - ο ν τ α ς (ἐνεργητικῆς φωνῆς).
 β' - ο ὔ μ ε ν ο ς, - ἄ μ ε ν ο ς (παθητικῆς φωνῆς).
 γ' - μ ε ν ο ς. (« » »).
2. Ὁ τύπος - ὄν τ α ς, - ο ν τ α ς εἶναι ἄ κ λ ι τ ο ς. Οἱ ἄλλοι τύποι κλίνονται σὰν ἐπίθετα.
3. Ἡ μετοχή, ἐπειδὴ εἶναι ρηματικός τύπος, ἔχει ὑποκείμενο ἀντικείμενο κ.λ.π.
4. Ὅταν ἡ μετοχή δὲν ἔχει τὸ ἴδιο ὑποκείμενο μὲ τὸ ρῆμα τῆς πρότασης πὺ ἀνήκει, λέγεται ἀ π ὅ λ υ τ η (παρδ. 2).
5. Ἡ μετοχή - ὄν τ α ς, - ο ν τ α ς κυρίως ἔχει στὸ λόγο σημασία τ ρ ὄ π ο υ, χ ρ ὄ ν ο υ (τὸ ταυτόχρονο ἢ τὸ προτερόχρονο), αἰ τ ί α ς καὶ λέγεται:
 α' Τ ρ ο π ι κ ῆ (παρδ. 1, 6).
 β' Χ ρ ο ν ι κ ῆ (παρδ. 2, 4).
 γ' Αἰ τ ι ο λ ο γ ι κ ῆ (παρδ. 3).
6. Οἱ μετοχές σὲ - μ ε ν ο ς, - ἄ μ ε ν ο ς καὶ - ο ὔ μ ε ν ο ς παίρνονται σὰν ὀ ν ὄ μ α τ α, κυρίως ἐ π ί θ ε τ α καὶ χρησιμοποιοῦνται ὅπως αὐτὰ (παρδ. 7, 8, 9, 10, 11, 12).
7. Στὴ Δημοτικὴ γλῶσσα ἔχουν μείνει καὶ μερικὲς μετοχές τῆς Ἀρχαίας, ὅπως τὸ μέλλον, τὸ παρόν, τὸ παρελθόν, ὁ ἐπιτυχῶν, τὸ φαινόμενον, τὸ περιβάλλον, προϊστάμενος, οἰκουμένη, φορολογούμενος, μαθητεύμενος κ.λ.π. (παρδ. 13, 14).

Σημείωση Α'.

Οἱ χρονικὲς καὶ αἰτιολογικὲς μετοχές χωρίζονται μὲ κόμ-

μα από την πρόταση πού ἀνήκουν, γιατί είναι σὰν π ρ ο τ ά σ ε ι ς χ ρ ο ν ι κ έ ς καὶ αἰ τ ι ο λ ο γ ι κ έ ς (παρδ. 2, 3, 4).

Σημείωση Β'.

Οἱ μετοχές σὲ - μέ ν ο ς χρησιμοποιοῦνται γιὰ τὸν σχηματισμὸ τῶν συντελεσμένων χρόνων. Π.χ. Ἔχω γραμμένο τὸ μάθημα. Εἶμαι γραμμένος στὸν ὀρειβατικὸ σύλλογο.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Α'. Νὰ βρῆτε στὰ κείμενα πού ἀκολουθοῦν τὶς μετοχές καὶ νὰ πῆτε τί παρατηρεῖτε γιὰ τὴν καθεμιά.

— «Χύμηξαν

παρακινώντας τ' ἄλογα καὶ σειώντας
τὰ χαλινάρια.

*Δὲ χαριτώναν τὶς κεντιές, ζητώντας
νὰ προσπεράσουν τ' ἄλλουνοῦ τάζόνια.

*Τέτοιο ἦταν νῆβρη κακὸ τέλος,
πότε σερνάμενος στὴ γῆς καὶ πότε
στὸν οὐρανὸ τινάζοντας τὰ πόδια του.

* Πῶς εἶν' ὁ Ὀρέστης πεθαμένος — εἶπα καὶ Ξαναλέω».

(Σοφοκλέους: «Ἡλέκτρα», Μετ. Γρυπάρη)

«Πηγαινορχόταν ζητώντας ἕνα σπαθί.

*Ἔτσι ὅπως ἦταν λυσσασμένος.

*Καὶ χύνεται μέσα στὸ θάλαμο, ὅπου
βλέπουμε τὴ γυναῖκα κρεμασμένη.

*Τέτοια ἔψαλλε κι ὄλο ξανά καὶ πάλι
σηκώνοντας τὸ χέρι του χτυποῦσε
τὰ βλέφαρά του, καί, μαζί, οἱ βολβοὶ του
οἱ ματωμένοι τούβρεχαν τὰ γένεια».

(Σοφοκλέους: «Οἰδῖππος τύραννος», Μετ. Γρυπάρη)

— «Ὁ βράχος ἐκοιμότανε. Στὴν καταχνιά κρυμμένος,
ἀναίσθητος σοῦ φαίνεται, νεκρός, σαβανωμένος.

Τοῦ φώτιζαν τὸ μέτωπο, σχισμένο ἀπὸ ρυτίδες,

Τοῦ φεγγαριοῦ ποῦταν γλωμὸ, μισόσβηστες ἀχτίδες».

(Βαλαωρίτη: «Ὁ βράχος καὶ τὸ κῆμα»)

— «Δὲν εἶδες στὸ χωράφι σου τὰ στάχια μεστωμένα
νὰ τὰ θερίζουν τ' ἄλογα τοῦ τούρκου πεινασμένα
καὶ νὰ σ' ἀφήνουν τ' ἄχυρα τὰ ποδοπατημένα
γιὰ νὰ χορτάσης τὰ παιδιὰ πού σκούζουν λιμασμένα».

*Δὲν ἔφαγες ποτὲ ψωμί ξερὸ καὶ μουχλιασμένο
στὸν ἴδρωτα, στὸ δάκρυ σου, στὸ αἷμα σου βρεμμένο».

(Βαλαωρίτη: «Θάλασσα»)

— «Ποιά εἶναι ἐκείνη
ποὺ κατεβαίνει
ἀσπροντυμένη
ἀπ' τὸ βουνό».

(Σολωμοῦ: «Ἡ ἀγνώριστη»)

— «Ἦρτε γυναῖκα ἀπ' τὰ βουνά, σχιρτώντας
σὰν ἀλαφίνα, σειώντας τὰ μαλλιά της
σὰ νέο λιοντάρι, καὶ στήν ἀγκαλιά της,
σὰ μὲ ψηλὸ κρατώντας τὴ ζωνάρι,
σὲ μυστικὸ κανίσκι τὴν καρδιά της».

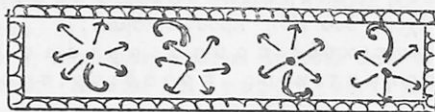
(Σικελιανοῦ: «Ἦρτε γυναῖκα ἀπ' τὰ βουνά»)

«Μέσα στὴ θλιμμένη νοσταλγία τῆς Ἄνοιξης ὅλη μέρα θარიές καμπά-
νες θρηγοῦν τὸ νεκρικὸ σπαραγμὸ τους. Ἐνας λυγμὸς ἀπέραντος κλαίει
τὸ Θεὸ ποὺ πεθαίνει. Τὸν κλαῖν αἱματομένους ὄλες οἱ καρδιές.

Γονατισμένοι λατρεύουν τὸ μαρτύριο οἱ πιστοὶ στὶς ἐκκλησίες· μ'
ὅλη τὴν ἀγάπη τους τὸ πονᾶνε. Εὐωδιές λουλουδιῶν ποὺ μαραίνονται
ἐγώνονται μὲ τὸ πυκνὸ λιθάνισμα. Ὅλοι οἱ σκυφοί, ὅλοι οἱ λυπημένοι,
ἀκοῦνε σὰν χᾶδι τὴν καλωσύνη τῶν Λόγων Ἐκείνου ποὺ πόνεσε καὶ
πέθανε θέλοντας ν' ἀγκαλιάσει τὸν πόνο ὅλων τῶν ἀνθρώπων, γιὰ νὰ
τοὺς δώσει τὴν χαρά. Καὶ τὸ βαθύ, βαθύ καημὸ τους τὸν παρηγορεῖ ἢ
ἐλπίδα τῆς Ἀγαλλίασης, ἢ πεποίθησι στὴν Ἀνάστασι».

«Ἄλλη Θρύλου — Ἡ δέκατη τρίτη ὥρα — «Ἐπιτάφιος»)

Β'. Νὰ κάνετε προτάσεις μὲ ὅλα τὰ εἶδη τῶν μετοχῶν.

ΜΑΘΗΜΑ 23ο

ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

Παραδείγματα:

1. Τὸ μικρὸ παιδὶ κοιμᾶται ἤσυχα.
2. Ὁ Σωκράτης, ὁ σοφός, ἦταν ἓνας μεγάλος δάσκαλος.
3. Διαβάζω πολλὰ χρήσιμα βιβλία.
4. Οἱ δρόμοι τοῦ χωριοῦ εἶναι πολὺ στενοί.
5. Ἡ πιὸ ὠραία ἐποχὴ τοῦ χρόνου, ἡ Ἄνοιξη, ἀρχίζει τὸ Μάρτη.
6. Ἔρχεται ταχτικά στὸ σπίτι μας ὁ Γιώργης.
7. Χθὲς ἔδρεχε πολὺ στὴν Ἀθήνα.
8. Ἐμεῖς, οἱ ἄνθρωποι, εἴμαστε θνητοί.

Γενικὴ παρατήρηση:

Οἱ κύριοι ὄροι, γιὰ τοὺς ὁποίους ὡς τώρα μιλήσαμε, παίρνουν δευτερεύοντες ὄρους σὰν συμπληρώματα τῆς σημασίας τους. Οἱ ὄροι αὐτοὶ λέγονται προσδιορισμοί.

Ἀπὸ τὰ παραπάνω παραδείγματα βλέπομε πὼς σὰν κύριοι ὄροι:

Α'. Τὰ οὐσιαστικὰ καὶ οἱ ἀντωνυμίες παίρνουν γιὰ προσδιορισμοὺς κυρίως ὀνόματα.

Β'. Τὰ ἐπίθετα καὶ τὸ ρῆμα παίρνουν ἐπιρρημὰτα ἢ ἐπιρρηματικὲς ἐκφράσεις.

Ἐπομένως ἔχομε δυὸ εἶδη προσδιορισμῶν:

Α'. Ὀνοματικούς προσδιορισμοὺς.

Β'. Ἐπιρρηματικούς προσδιορισμοὺς.

Ὀνοματικοὶ προσδιορισμοὶ

Παραδείγματα:

1. Ὁ καλὸς ἄνθρωπος εἶναι ἀγαπητός.

2. Σεις ὅλοι εἶστε ἐπιμελεῖς μαθητές.
3. Τὸ φηλότερο βουνὸ τῆς Ἑλλάδας, ὁ Ὀλυμπος, εἶναι πάντα χιονισμένο.
4. Τὰ βιβλία τῶν μαθητῶν πρέπει νὰ εἶναι καθαρὰ.

Ἐκανόνας:

Οἱ ὀνομαστικοὶ προσδιορισμοὶ λέγονται:

- Α'. Ὁμοιόπρωτοι, ὅταν εἶναι στὴν ἴδια πτώση μὲ τὸν ὄρο πού προσδιορίζουν (παρδ. 1, 2, 3).
- Β'. Ἐτερόπρωτοι, ὅταν εἶναι σὲ διαφορετικὴ πτώση (παρδ. 4, 5).

Ὁμοιόπρωτοι προσδιορισμοὶ

1. Παράθεση

Παραδείγματα:

1. Ὁ Θουκυδίδης, ὁ ἱστορικός, ἔγραψε τὸν Πελοποννησιακὸ πόλεμο.
2. Ὁ Ἰωάννης, ὁ ἀγαπημένος μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ, τὸν ἀκολούθησε ὡς τὸ Σταυρό.
3. Ὁ Σολωμὸς, ὁ ποιητὴς (πού ἦταν ποιητὴς), ἔγραψε τὸν ἐθνικὸ μας ὕμνο.
4. Θαυμάζω τὰ ἔργα τοῦ Πραξιτέλη, τοῦ γλύπτη.
5. Παράξενο πράγμα! Δὲν ἦρθε ἀκόμα.

Ἐκανόνας:

Παράθεση λέγεται ὁ ὀνομαστικὸς ὁμοιόπρωτος προσδιορισμὸς πού ἀκολουθεῖ ἕναν ὄρο στὴν πρόταση γιὰ νὰ τὸν χαρακτηρίσῃ μὲ μεγαλύτερη ἀκρίβεια (παρδ. 1, 2, 3, 4).

Τὴν παράθεση μπορούμε νὰ τὴν ἀναλύσουμε μὲ ἀναφορικὴ πρόταση (παρ. 3).

Καμιά φορὰ ἡ παράθεση μπαίνει μπροστὰ ἀπὸ τὸν ὄρο πού προσδιορίζει καὶ τότε λέγεται προεξαγγελτικὴ παράθεση (παρδ. 5).

2. Ἐπεξήγηση

Παραδείγματα:

1. Ἡ ἐκκλησία τοῦ χωριοῦ μας, ὁ Ἅγιος Δημήτρης (δηλ. ὁ Ἅγιος Δημήτρης) εἶναι πολὺ παλιά.

2. Ἐγὼ σοῦ λέω μόνο τοῦτο, πῶς δὲν πρέπει νὰ ἐπιμένῃς.
3. Ὁ συμμαθητῆς μου, ὁ Δημήτρης, εἶναι ἄριστος.
4. Τὸ φόρεμά μου, τὸ γαλάζιο, μοῦ ἀρέσει πολύ.

Κανόνας:

Ἐπεξήγηση λέγεται ὁ ὀνοματικὸς ὁμοίопτωτος προσδιορισμὸς ποὺ ἀκολουθεῖ ἕναν ὄρο στὴν πρόταση καὶ ἐπεξηγεῖ τὴ σημασία του.

Σὰν ἐπεξήγηση χρησιμοποιεῖται ὄχι μόνο ὄνομα, ἀλλὰ καὶ δλόκληρη πρόταση, κυρίως δὲ μετὰ τὸ οὐδέτερο τῆς δειχτικῆς ἀνωνομίας (παρδ. 2).

Στὴν ἐπεξήγηση μποροῦμε νὰ προσθέσουμε καὶ τὴ λέξη δηλαδὴ (παρδ. 1).

3. Διάφοροι ἄλλοι προσδιορισμοὶ

Παραδείγματα:

1. Ἐνα ποτήρι νερό.
2. Ἐνα μπαῦλο ρούχα.
3. Μιὰ φέτα ψωμί.
4. Μιὰ ὀμάδα ὄρειοῦτες.
5. Δευτέρα μεσημέρι ἦρθε ὁ Γιάννης.
6. Ἐχει χεῖλη τριαντάφυλλο.
7. Ἐχει μαλλιά μετὰξι.

Κανόνας:

Πολλὲς φορές ὁμοίопτωτοι ὀνοματικοὶ προσδιορισμοὶ φανερώνουν:

- α' Περιεχόμενο (παρδ. 1, 2).
- β' Μέρος ἐνὸς συνόλου (παρδ. 3, 4, 5).
- γ' Ὅμοιότητα (παρδ. 6, 7).

Παρατήρηση:

Ἡ παράθεση, ἡ ἐπεξήγηση καὶ οἱ ἄλλοι προσδιορισμοὶ ποὺ ἀναφέραμε εἶναι κυρίως ὀνόματα οὐσιαστικά.

Ἡ παράθεση ὅμως καὶ ἡ ἐπεξήγηση μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ δλόκληρη φράση.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Α'. Νά βρῆτε στὰ κείμενα πού ακολουθοῦν τούς προσδιορισμούς τοῦ μαθήματος.

— «Ὁ Παῦλος, ἕνας γεωργός, ἐξαιρετικά ἀπλός καὶ ἄκακος, εἶχε παντρευτῆ μιὰ γυναίκα ωραιότατη.

(Παπαντωνίου: «Τὸ Ἅγιον Ὄρος»)

— «Κι ὁ κατακτητής, Φράγκοι καὶ Βενετσιάνοι καὶ Γερμανοὶ ἀδέσποτοι, σὰν τὸ ἀψι πουλάρι πού τσαλαπατεῖ μὲ τὰ πέταλά του τ' ἀδρά λούλουδα, χύνονται ἀπάνω της ἀχόρταγοι».

(Καριαδίτσα: «Ἐκδικητής»)

— «Τ' ἄφησες ἔρημα ὄλα, τὸ σπίτι, τὸ μαγαζί, τὰ λιστάσια, τὰ χωράφια, τὸ διός σου».

(Ι. Μ. Παναγιωτόπουλου: «Αἰχμάλωτοι»)

— «Πολὺ μαυρίλα πλάκωσε, πεζούρα καὶ καθάλα».

(Δημ.: «Τοῦ Λάμπρου Τζαβέλα»)

— «Σκοτώθη ἕνας ντελή - πασάς, ὁ Παπα - Καλομοίρης».

(Δημ.: «Τοῦ Παπακαλομοίρη»)

— «Ἐκεῖ ν' ἀκοῦστε κλάματα, δάκρυα καὶ μοιρολόγια, ν' ἀκοῦστε τὴν Ἀνδρίτσαίνα, τὴ μάνα τοῦ Δυσσέα».

(Δημ.: «Τοῦ Ἀνδρούτσου»)

— «Οἱ κλέφτες ἐσκοπήσανε, γινῆκαν τρία μπουλούκια».

(Δημ.: «Νίκας καὶ Ζαχαριάς»)

— «Ἐνα χρόνο προτύτερα ὁ Παράσχος εἶχε γράψει στὴ δημοτικὴ τὸ «Γέρο Καπετάνο», τὸ ἀγνότερο καὶ συγκινητικώτερο ἔργο του, πού δὲν ἔχασε καὶ σήμερα τὴ φρεσκάδα του».

(Ζ. Παπαντωνίου: «Τὸ Ἐλεγεῖο τοῦ Παράσχου»)

— «Πρόσεξε μονάχα πὼς τὸ γραφεῖο, πελώριο καὶ θαρὸ τραπέζι μὲ ὄψος μνημειακό, εἶτανε κατάφορτο ἀπὸ βιβλία ὄλων τῶν σχημάτων, καὶ χαρτιά, καὶ χαρτοφύλακες, πού ξεχειλίζαν.

* Μέσα του, ἀπὸ τότε πού θυμᾶται τὸν ἑαυτὸ του ἀναδράζει ἀδιάκοπα ἢ ἀνησυχία, μιὰ ὀρμητικὴ ἀνάγκη ζωῆς, πόθος γιὰ καινούργιες λύσεις».

* Ἡ μοναδικὴ παρέα, τρεῖς ἄντρες, μιὰ γυναίκα, στὴν ἀντικρυνὴ γωνιά, πῆρε τώρα τὸ τραγούδι τετράφωνα, ἀπαλά, τὸ ξετύλιξε κορδέλλα γύρω στὴν κιθάρα».

(Ἀγγ. Τερζάκη: «Δίχως Θεὸ»)

— «Καὶ ὅταν ἔβλεπα καράβι νὰ σηκώνει τὴν ἄγκυρα... ἡ ψυχὴ μου πετοῦσε θλιθερὸ πουλάκι ἀπάνω του.

* Ἄναθα καὶ γὼ τὴν πίπα μου στὸ κατώφλι ξαπλωμένος, ἀνάμεσα

στό ξανθό αγιόκλημα, δίπλα στους βασιλικούς που δὲ ζητοῦσαν παρὰ λίγο σκόλισμα, κόμπο νεράκι γιὰ νὰ μᾶς λούσουν μὲ μύσκους.

* Θέλησα νὰ φύγω, ἀλλὰ δὲ θάσταξαν τὰ πόδια μου.

Μολύβι τὸ σῶμα κόλλησε στ' ὄρθολίθι.

* Ἐκείνο τὸ θαλασσοπούτημα... ἔσυρε τὴ ψυχὴ σκλάβο κατόπι του.

* Ἐνα ἡλιοβασίλεμα πού καθόμουν στ' ἀκρωτήρι βλέπω μιὰ φρεγάδα μὲ γιομάτα πανιά... Ἡ ψυχὴ μου μελαγχολικὸ πουλάνι κάθισε ἄπάνω της».

(Καρκαβίτσα: «Ἡ θάλασσα»)

«Σοῦ γράφουμε

κοιτάζοντας ὁ καθένας, τὸν ἴδιο κόσμο χωριστά,

τὸ φῶς καὶ τὸ σκοτάδι στὴ βουνοσειρὰ

κι ἐσένα».

* Σὰ μιὰ στάλα μελάνι σὲ μαντίλι ἢ πλήξη ἀπλώνει φορτία κάρβουνο, φορτία γεννήματα, κι οἱ φίλοι μας χαμένοι πίσω ἀπὸ τὸν ὠκεανὸ παντοτινά».

(Σεφέρης)

Β'. Συμπληρώστε μὲ προσδιορισμούς τὰ κενὰ τῶν προτάσεων:

1. Ὁ ἀδερφός μου,, εἶναι ὁ πιὸ μικρός.
2. Ἄγόρασα ἓνα καλάθι:
3. Αὔριο,, θὰ πᾶμε ἐκδρομῆ.
4. Ὁ Εὐριπίδης,, ἔγραψε τὴ «Μήδεια».
5. Φέρε μου ἓνα φλυτζάνι
6. Ἄγόρασα μιὰ ὀκά
7. Ἐνα δεμάτι
8. Αὐτὸς ἔχει καρδιὰ
9. Ἡ θρύση τοῦ χωριοῦ μας τρέχει νερὸ
10. Ἐγὼ ἓνα κατάλαθα

4. Ἐπιθετικοὶ προσδιορισμοὶ

Παραδείγματα:

1. Ὁ ἀνοιξιάτικος οὐρανὸς συνέφιασε.
2. Πέρασε ἓνας γέρος ἄνθρωπος.
3. Γάλλοι περιηγητὲς ἦρθαν χθές.
4. Τὸ Λιγαῖον Πέλαγος.
5. Ἡ Μεσόγειος θάλασσα.
6. Τὸ ἐπάνω πάτωμα.
7. Οἱ πλοῦσοι διασκεδάζουν.

Εκκλήσεις:

1. Έπιθετικοί προσδιορισμοί λέγονται τὰ επίθετα πού προσδιορίζουν ένα ουσιαστικό έτσι πού νά αποτελούν μ' αὐτό μιὰ ἔννοια (παρδ. 1).

2. Σάν ἐπιθετικοί προσδιορισμοί χρησιμοποιούνται καί:

α' Ὄνόματα πού φανερώνουν ἡλικία, ἐπάγγελμα, ἐθνικότητα (παρδ. 2, 3).

β' Γεωγραφικά κύρια ὀνόματα (παρδ. 4, 5).

γ' Ἐπιρρήματα μέ ἄρθρο (παρδ. 6).

Σημείωση:

Πολλές φορές ὁ ἐπιθετικός προσδιορισμός γίνεται ουσιαστικό, ἐπειδή παραλείπεται τὸ ουσιαστικό πού προσδιορίζει. (Παρδ. 7).

5. Κατηγορηματικοί προσδιορισμοί

Παραδείγματα:

1. Ὁ οὐρανὸς συνεφιασμένος ἀπειλοῦσε βροχή.
2. Δὲν μοῦ εἶπες ὅλη τὴν ἀλήθεια.
3. Ὁ δικαστὴς ἤρεμος ἀνακοίνωσε τὴν ἀπόφαση.
4. Κατακόκκινος ὁ μαθητὴς δέχτηκε τὴν παρατήρηση.

Εκκλήσεις:

1. Τὸ ἐπίθετο πού δίνει μιὰ παροδική ιδιότητα σὸ οὐσιαστικό λέγεται κατηγορηματικὸς προσδιορισμὸς (παρδ. 1-4).

2. Τὸ ἐπίθετο σάν κατηγορηματικὸς προσδιορισμὸς δὲν παίρνει ἄρθρο.

3. Οἱ πιὸ συνηθισμένοι κατηγορηματικοί προσδιορισμοί εἶναι: ὅλος, ὁλόκληρος, ἀκέρειος, ἀτόφιος, μονός, διπλός, ἄλογος, μισός.

ΑΣΚΗΣΗ

Νά θρῆτε τοὺς ἐπιθετικοὺς καὶ κατηγορηματικοὺς προσδιορισμοὺς σὰ κείμενα πού ἀκολουθοῦν:

«Μόλις πρωτάνοιξε ὁ νοῦς τοῦ Φωτεινοῦ, θρέθηκε ἀνάμεσα σὲ μιὰν ἀστραφτερὴ κι ἤρεμη, σοφὴ ὁμορφιά: Βουνὰ καὶ κάμποι, θάλασσες,

άνθοι και νερά κρεμαστά, γαλαχτερό ζουνάρι, που δένει τὰ σπλάχνα τ' ούρανοῦ, μάτια χρυσαφιά, μάτια ἀσημιά, παντοῦ γελαστά μάτια, τῆς μέλισσας καὶ τοῦ περιστεριοῦ, τὰ σμαραγδένια μάτια τοῦ φιδιοῦ, φύλλα σὰν παλάμες, βελωνοτὰ πολυτρίχια, κοχύλια ποὺ ἱστοροῦν τὸν καὶ μὴ τῶν χρωμάτων, ἀητοὶ ποὺ πεθαίνουν πάνω ἀπὸ τὰ σύγνεφα, μυρμηγκία ποὺ συχάζουνε στὰ σπλάχνα τῆς γῆς.

(Λ. Ἀκριτά: «Ἀρματοῦμενοι»)

«Μεγάλο φαράγγι: ἀνοιχτὴ αὐλαία στὰ σπλάχνα τῆς γῆς· σχήματα κυκλικά μὲ κυματισμοὺς στὶς γραμμὲς τους· πύργοι ἐφαπτόμενοι· τροῦλοι· κῶνοι· χρῶμα ἄλλοῦ αἱμάτινο σὰν βόδι σφαγμένο, ἄλλοῦ πράσινο, μαῦρο ἢ σταχτί· βράχοι κομμένοι κάθετα μὲ μαχαίρι· ἓνα χέρι ἐμπνευσμένο ποὺ ἔγραψε μὲ τὸν πηλὸ μιά ὀλόκληρη ἱστορία· βράχοι περασμένοι μὲ τόννο μὲ μισοφέγγαρες ραβδώσεις, σὰν ξεχασμένες ἐντυπώσεις τῆς θάλασσας στὴν ἀμμουδιά· ξεδιπλωμα ἀτέλειωτο ποὺ ὀλοένα φαρδαινίει, ὥσπου ταυτίζεται μὲ τὴν ἄμορφη καὶ ἄγραμμη γῆ· βράχοι, ἴδιες κορφές παγωτοῦ σὲ χωνάκι, ἀλειωτες, ἀναλλοιώτες· ρηματιῆς ἐγκάρσιες καὶ σκοτεινές· βραχοπτώσεις σὰν καταρράχτες· σκιές ποὺ μεταμορφώνονται πάνω στὴν ἀνώμαλη γῆς· ἐπάνω, στὴν κορφή, μιά βραχωτὴ ἀκυμάτιστη εὐθεῖα ὀρίζει τὰ βάθρο τοῦ οὐρανοῦ χωρὶς ὥστόσο νὰ ἀποτελεῖ καὶ τὸν ὀρίζοντά μας, καὶ κάτω μιά μαῦρη κατακόρυφη ρωγμὴ, σὲ σπλάχνα ἀθέατα, εἶναι πληγὴ βαθεῖα καὶ ἀγιάτρευτη σὰν τελεσιδικὸς χωρισμὸς, γιατί ὅσο κι ἂν μὲ τὸ μεγαλεῖο τὸ τοπίο σὲ ξενίζει, ὅσο κι ἂν σοῦ φαίνεται μακριὰ ἀπὸ τ' ἀνθρώπινά σου μέτρα, ὅσο κι ἂν μοιάζει ἐξωπραγματικό, τόσο μαντεύεις ὅτι στὸ βάθος ποὺ δὲν φαίνεται ὑπάρχει κρυμμένο ἓνα σπέρμα ἀλήθειας».

(Βασ. Βασιλικού: «Ἡ μυθολογία τῆς Ἀμερικῆς»)

«Μέσα τῆς ἦταν γιομάτη τραύματα, μὰ εἶχε κερδίσει τὸ μεγάλο χάρισμα τῆς ἐγκαρτέρησης. Κι ὅσοι καλὰ τὴν ξέραν, μολογοῦσαν πῶς μέσα σὲ κείνο τὸ ἄθλιο κορμὶ κατοικοῦσε μιά ψυχὴ χτυπημένη σὰν τὸ χταπόδι καὶ γι' αὐτὸ τόσο ἀπαλή. Δὲν ἦταν βέβαια πάντα τῆς ἔτσι στραπατσαρισμένη. Ὡς νέα μποροῦσε νὰ ἔτανε καὶ ὑποφερτὴ».

(Γεράσιμου Γρηγόρη: «Πέρα ἀπ' τὴν ὄχθη»)

— «Ἐνα κολονάκι ἄρχισε νὰ προβαίνει στὸ φῶς, ἓνα δωρικὸ κολονάκι, καμωμένο ἀπὸ χλωμὴ ἀλαφρόπετρα, σακατεμένο, καταφαγωμένο, θρυμματισμένο. Κι ἄλλο κολονάκι. Καὶ μιά πλάκα μαρμάρινη, μισὸ μέτρο, ὄχι πιὸ μεγάλη, σπασμένη. Τὴν ἀνεβάσαμε πάνω, τὴν ξαπλώσαμε χάμου, στὸ χῶμα. Ἐνα μεθύσι μᾶς συντάραξε ὄλους, καὶ τοὺς σκαφτιάδες καὶ τοὺς ἀρχαιολόγους καὶ τὸ δάσκαλο καὶ τὸν ἐλάχιστο ἐμένα, τὸν τιποτένιο. Ἡ ψυχὴ μας ξεχειλοῦσε στὰ μάτια μας· ἓνα ζῶο στὴ μέση, λείπανε τὰ δύο τοῦ πόδια τὰ πιασινὰ κ' ἡ οὐρά του, μὰ τὸ μουσοῦδι του ἦταν μακρὺ καὶ τὰ δόντια του μᾶς φοβέριζαν σουβερὰ ἀπὸ τὸ μισανοιγμένο του στόμα καὶ ὀλογοῦρά του λιγερὰ παλικάρια καὶ μιά κοπέλα ἀναμεσα τους, πρώτη καὶ καλύτερη, μιά κοπέλα γεμάτη σβελτάδα καὶ χάρη.

(Γ. Μ. Π.: «Αἰχμάλωτοι»)

ΜΑΘΗΜΑ 24ο

ΕΤΕΡΟΠΤΩΤΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

Παραδείγματα:

1. Τα τετράδια του Δημήτρη είναι καθαρά.
2. Η μητέρα του Γιάννη ήρθε στο σχολείο.
3. Ο Δισκοβόλος του Μύρωνα είναι αριστούργημα.
4. Πήρα δροσερό αεράκι του θουνοῦ.
5. Τῆ ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας μᾶς περιγράφει ὁ Αἰσχύλος στοὺς «Πέρσες».
6. Τὰ κοράλια ζοῦνε στὸ βάθος τῆς θάλασσας.
7. Τὰ αὐγά τῆς ἡμέρας εἶναι πιὸ ἀκριβά.
8. Τὰ δωμάτια τοῦ ὕπνου πρέπει νὰ εἶναι ἀνατολικά.
9. Τὰ χέρια τῆς εἶχαν τὴν ἀσπράδα τοῦ χιονιοῦ.
10. Ἐκαμα δρόμο πέντε ὥρων.
11. Ἀγόρασα ψάρι ἑνὸς κιλοῦ.
12. Ὁ παπούς μου ἔχει μιὰ ἐλιά ἑκατὸ χρονῶ.
13. Μοῦ χάρισαν ἓνα στυλὸ χιλίων δραχμῶν.
14. Ἡ λευτεριά καρδίζεται μὲ ποταμοὺς αἱμάτων.
15. Φωνὴ λαοῦ, ὀργὴ Θεοῦ.
16. Ἡ μητέρα ἔχει ὄλη τὴ φροντίδα τοῦ σπιτιοῦ.
17. Οἱ γέροντες ζοῦν μὲ τίς ἀναμνήσεις τῶν περασμένων.
18. Τὰ ἔξοδα τοῦ ταξιδιοῦ μου ξεπέρασαν τίς προβλέψεις μου.

Εξανόντας:

Ἐτερόπτωτο προσδιορισμὸ ἔχομε μόνο σὲ πτώση γενική. Αὐτή, ἀνάλογα μὲ τὴ σημασία τῆς, λέγεται:

α' Κτητική καὶ φανερώνει τὴν κτήση, τὴν συγγένεια, τὸ δημιουργό, τὴν προέλευση, τὸν τόπο, χρόνο, καὶ μέρος ἑνὸς συνόλου (παρδ. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7).

β' Τῆς ιδιότητος πού φανερώνει: σκοπό, παρομοίωση, μέτρο βάρους, μήκους κ.λπ. καί ἡλικία (παρδ. 8, 9, 10, 11, 12).

γ' Τῆς ἀξίας (παρδ. 13).

δ' Τοῦ περιεχομένου (παρδ. 14).

ε' Τῆς αἰτίας (παρδ. 18).

ς' Ὑποκειμενική (παρδ. 15).

ζ' Ἀντικειμενική (παρδ. 16, 17).

Σημείωση:

Ἡ γενική ὑποκειμενική καί ἀντικειμενική φανερώνουν, ἀνάλογα, τὸ ὑποκείμενο ἢ τὸ ἀντικείμενο τοῦ ρήματος στὸ ὅποιο μπορούμε νὰ μετατρέψουμε τὸ οὐσιαστικὸ πού προσδιορίζουν. Στὴ μετατροπὴ τοῦ οὐσιαστικοῦ σὲ ρῆμα τὸ κάνομε ρῆμα ἔνεργητικό. Π.χ. Ἡ φρονίδα τοῦ σπιτιοῦ = φροντίζει τὸ σπίτι. Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ = Ἀγαπᾷ ὁ Θεός.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Α'. Νὰ βρῆτε τίς γενικὲς τῶν κειμένων πού ἀκολουθοῦν καί νὰ τίς ὀνομάσετε.

«Ἦταν ἄσπρη καί τὴν ἀλιώτεψε τὸ πέρασμα τοῦ καιροῦ. Ἦταν νέα, ξανθιά, μὲ τὰ μάτια τῆς θάλασσας».

* Δὲ θὰ μπορέσω νὰ λησμονήσω τὴ γλύκα πού στάζαν τὰ μάτια τὰ κουρασμένα τῆς θεῖας τῆς Ἀννίκας, τὴν ἀναγάλλια τοῦ σπιτιοῦ.

* Καταντήσαμε τὸ περίγελο τοῦ χωριοῦ.

(Ι. Μ. Παναγιωτόπουλου: «Αἰχμάλωτοι»)

— «Ὁ Λάσκαρης, φαρμακωμένης ὥρας βασιλιάς, φεύγει μακριὰ συνεπαίρνοντας τοῦ γένους τὴν ἐλπίδα».

(Καρκαβίτσα: «Ἐκδικητής»)

— «Στὴν ἄκρη τοῦ γιालοῦ ξανθὴ κάθετα κόρη
καὶ ὀριόπλομο, λευκὸ χρυσοκεντάει μαντήλι
μαντήλι τοῦ γαμπροῦ, τοῦ γάμου τῆς κανίσκι».

(Κρυστάλλη: «Τὸ κέντημα τοῦ μαντηλιοῦ»)

— «Καὶ στὰ περίγυρα τοῦ Εὐφράτη
ὠμέ, στεφάνι τῆς ἀντρεῖας
ὠμέ τῆς τόλμης τὸ κεφάλι,
τὸ ρόδο τῆς Καπαδοκιᾶς».

* Ὡσὶ πηγῆς οἱ ἀθλόωτες τῆς σκέψης,
οἱ ἀουγένεφιαστοὶ τῆς τέχνης οὐρανοί,
οἱ Ἀθάνατοι καὶ Ὁραῖοι.

Κι είναι τῆς ἀλήθειας οἱ διδάχοι,
τῆς ἀκέρειας ὁμορφάδας οἱ πιστοί.

* Μάθε με πῶς νὰ κατέχω
τὰ γραφτὰ θνητῶν κι ἐθνῶν
πῶς τ' ἀπόκρυφα τῶν κύκλων
καί τῶν οὐρανῶν.

* Πῶς ὑπάκουους τοὺς δαιμόνους,
τοὺς λαοὺς τῶν ξωτικῶν,
στοὺς χρυσοὺς νὰ δένω γύρους,
τῶν δαχτυλιδιῶν.

(Κ. Παλαμᾶ: «Δωδεκάλογος τοῦ Γύφτου»)

Β'. Βάλε τοὺς ἑτερόπλευτους προσδιορισμοὺς πού λείπουν ἀπὸ τίς παρακάτω προτάσεις:

1. Ἦχοῦγα τὰ λόγια τοῦ
2. «Οἱ Ἐλεύθεροι πολιορκημένοι» τοῦ εἶναι ποίημα ἀτέλειωτο.
3. Τὸ γήπεδο τῆς εἶναι μεγάλο.
4. Τὰ δάκτυλα τοῦ εἶναι μακρὰ.
5. Τῇ Μεγάλῃ Ἑβδομάδῃ γιορτάζουμε τὰ Πάθη τοῦ
6. Τὸ νερὸ τῆς εἶναι ἀλμυρὸ.
7. Ἐγὼ εἶμαι (ἡλικία).
8. Τὸ πηγάδι ἔχει βάθος
9. Ἦ νοσταλγία τῆς εἶναι μεγάλη.
10. Ὁ φόβος τοῦ εἶναι ἀδικαιολόγητος.
11. Στὴν κορυφὴ τοῦ θρίσκειται ἡ ἐκκλησία τοῦ

Γ'. Νὰ ἀναλύσετε τίς γενικὲς ὑποκειμενικὲς καὶ ἀντικειμενικὲς.

1. Ἦ πηγὴ τοῦ ποταμοῦ.
2. Ἦ χρῆση τῆς γενικῆς.
4. Τὸ παράπονο τοῦ παιδιοῦ.
5. Ἦ ἀπαίτηση τῶν μαθητῶν.
6. Ἦ λαχτᾶρα τοῦ Γέρο Ἀνέστη.
7. Ἦ ἀμοιβὴ τῶν κόπων.
8. Ἦ τιμωρία τοῦ δολοφόνου.

ΜΑΘΗΜΑ 25ο

ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

Παραδείγματα:

1. Πέρασε μέσα.
2. Χθές έβρεχε.
3. Ταξίδεψες καλά;
4. Αυτό τὸ βιβλίο στοιχίζει πολύ.
5. Τὰ εἶπες πολὺ ὠραία.
6. Εὐπνήσα πρῶτ - πρῶτ.
7. Ἡ Μαρία εἶναι καταπληχτικὰ ἐξυπνη.
8. Ἀγαπᾷ τὰ γράμματα; Μάλιστα.
9. Σοῦ ἀρέσει ὁ χορός; Βεβαιότατα.
10. Ἴσως τὰ καταφέρω νὰ φέγω αὔριο.
11. Κάθε μέρα σχολάω στὸ 1.30'.
12. Τὴν Κυριακὴ θὰ πῶ στὸ θέατρο.
13. Ἦρθα μὲ τὰ πόδια.

Κανόνες*

1. Ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοὶ λέγονται τὰ ἐπιρρήματα, (παρδ. 1-7, 10), οἱ ἐπιρρηματικὲς ἐκφράσεις (παρδ. 11) καὶ πτώσεις μὲ πρόθεση ἢ χωρὶς αὐτὴ (παρδ. 12, 13) ποὺ προσδιορίζουν τὸ ῥῆμα καὶ τὸ ἐπίθετο.

2. Οἱ ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοί, ἀνάλογα μὲ τὴ σημασία τοῦ ἐπιρρήματος (τοπικὴ, χρονικὴ, τροπικὴ, ποσοτικὴ) ὀνομάζονται:

Ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοί:

- α' Τόπου (παρδ. 1, 12).
- β' Χρόνου (παρδ. 2, 6, 10, 11, 12).
- γ' Τρόπου (παρδ. 3, 5, 7, 13).
- δ' Ποσοῦ (παρδ. 4).

3. Συχνά συναντούμε μαζί ή δυο όμοια έπιρρήματα ή δυο διαφορετικά. Καί στις δυο περιπτώσεις είναι σαν να έχουμε ένα έπιρρημα με πιό δυνατή τή σημασία του (παρδ. 5, 6).

4. Τά άρνητικά και καταφατικά έπιρρήματα δέν κάνουν έπιρρηματικούς προσδιορισμούς, αλλά χρησιμοποιούνται σαν σύντομες άπαντήσεις στις εύθειες έρωτήσεις (παρδ. 8, 9). Από τά καταφατικά έπιρρήματα τά θεβαιωτικά μπαίνουν και παρενθετικά μέσα στις προτάσεις και δίνουν σ' αυτές μιá θεβαιωτική σημασία.

5. Τά δισταχτικά έπιρρήματα χρησιμοποιούνται για να δώσουν ένα χρώμα δισταγμού στή πρόταση (παρδ. 10).

Σημείωση Α'.

Τά έπιρρήματα με άναφορική σημασία χρησιμοποιούνται για να συνδέουν τις άναφορικές προτάσεις με τις κύριες. Π.χ. όποτε θέλεις, πές μου να φύγουμε. Καθώς έτρεχα, έπεσα και χτύπησα.

Σημείωση Β'.

Τά έπιρρήματα με τό άρθρο μπροστά τους μπορούν να πάρουν στο λόγο τή θέση όνόματος. Π.χ. Τό πάνω πάτωμα είναι εύρύχωρο. Δέν με νοιάζει τό αύριο.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Α'. Να βρήτε τους έπιρρηματικούς προσδιορισμούς των κειμένων που ακολουθούν και να τους όνομάσετε.

— «Ένα άπογεματάκι, ή κον' Άννίκα πήρε τους δρόμους, πέρασε τό τσαρσί, τους κάτω μαχαλάδες, δυνάμωσε τ' άλογατίσια πόδια της, έσιαξε τό τσεμπέρι πάνω στά κάτασπρα μαλλιά και βγήκε στον άνήφορο του "Αι Νικόλα ίσα για τήν άπάνω γειτονιά».

"Έπρεπε να τά πεί μιá και καλή και να ξεσκάση. Τέτοια ώρα πού θα τον εύρισκε τό γέρο "Ανθιμο; Στο σπίτι του, βέβαια, καθισμένο στο σκαμνί έμπρός στο κατώφλι. Πού άλλου;

Μόλις πού σήμανε ό έσπερινός, δέν μπορεί να είχε φύγει κιόλας για τό ούζάδικο του Φωτάκη. "Ίσα λοιπόν σπίτι του. Και ξανάσιαξε τ' τσεμπέρι θυμωμένη πού είχε ξεχάσει να πάρη τά κλειδιά πάνω άπ' τό τσεμπέρι της κουζίνας, θυμωμένη και για τον άνήφορο, θυμωμένη και για τά πόδια της πού κάπου - κάπου τρίκλιζαν. Μά πιότερο άπ' όλα για τον ήλιο αυτόν αντίκρυ πού δέν έλεγε ακόμα να βασιλέψει, παρά κρυφότεκα στα βουνά άπέναντι κι έπερφε μέσα στα μάτια της να τήν τυφλώνει».

(Θράσου Καστανάκη: «Ή φυλή των ανθρώπων»)

— «Έκαμες πολύ καλά. Τέτοια ώρα μπορείς να περιεργαστείς τα πάντα με την ήσυχία σου, μου είπε.

Υστερα ήρθε η ηλικιωμένη κυρία. Ήταν μία οποιαδήποτε ηλικιωμένη κυρία. Δέν την πρόσεξα. Κάθισε στο καναπέδάκι, στη μέση της αίθουσας. Τέλος άρχισαν ν' άρχονται οί πολλοί. Ήφυγα μιά όχι για πάντα. Το άπομεσήμερο θρισκόμουν και πάλι εκεί».

(Ι. Μ. Παναγιωτόπουλου: «Ανθρώπινη δίψα»)

«Χιονίζει. Ώραϊα πού είναι όλα! Άσπρες πεταλούδιτσες κατεβαίνουν άπ' τόν μολυβένιον ούρανό στις στέγες, στους δρόμους, στα γυμνά κλαδιά τών δέντρων.

Πεινάω! Πεινάω!

Στριφογυρίζουν έξω άπ' τó παράθυρό σου σ' ένα θεότρελλο χορό και γεμίζουν πέρα πέρα τόν άέρα. Άχ, τί γοητεία! Άσπρα είναι όλα, τά πάντα, κι οί στέγες, τά μπαλκόνια, οί δρόμοι κι οί πλατείες κι ó τρούλλος τής έκκλησιάζς πού φαίνεται εκεί μακριά άχνός, μέσα στο μολυβένιο φόντο. Γαλήνια είναι όλα και ποιητικά κι ειρηνικά και σουρχεται νά κυλιστής μέσα στο άχραντο αυτό χιόνι πού τά σκεπάζει όλα και τά πνίγει μέσ' στη λευκή του γοητεία.

Πεινάω! Πεινάω!

Καθώς ζύπνησες σήμερα τó πρωϊ, μαγευτικό άντίκρυσες τó κάτω σπρο πανόραμα πίσω άπ' τά τζάμια τών παραθυριών σου. Είσαι ευχαριστημένος; Ήβρισες και ξανάβρισες τόν μαύρο αυτόν χειμώνα, και κείνος τόβαλε πείσμα νά σου δείξη πώς δέν είν' έτσι πού τά λές, παρά έχει ταλέντο καλλιτέχνη και νά πού δούλειψε ελόκληρη τήν νύχτα κι άφησε νά ξεχειλίση ή ποιήσή του σ' ό,τι άγγιξε.

(Δημ. Ψαθό: «Λευκό δράμα»)

Β'. Νά συμπληρώσετε τά κενά στις επόμενες φράσεις:

1. Πήγα (πότε) (πού) (πώς).
2. Κοιμήθηκα (πότε) (πώς) (πόσο).
3. Μένω (πώς) (πού) (χρόνο).
4. (πότε) διάβασα (πόσο) (πώς).
5. Ο Νίκος είναι (πόσο) έξυπνος.
6. Η Σοφία είναι (τρόπος) ντυμένη.

ΜΑΘΗΜΑ 26ο

ΕΜΠΡΟΘΕΤΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

Παραδείγματα:

1. Τραβήξαμε κατά τὸ δάσος.
2. Νὰ κάνης συντροφιά μὲ τοὺς καλοὺς (ἀνθρώπους).
3. Στὸν ὀργισμένο ἄνθρωπο νὰ μὴν ἀντιμιλής.
4. Τὴν εἶδηση αὐτὴ τὴν ξέρω ἀπὸ χτές.
5. Τὸ ἔκαμα γιὰ σένα.
6. Ἔρχομαι μετὰ χαρᾶς.
7. Μή, πρὸς Θεοῦ!
8. Ἀπὸ καρδιάς σ' εὐχαριστῶ.
9. Ὅλη μου ἡ περιουσία πῆγε κατ' ἀνέμου.

Κανόνες:

1. Οἱ λέξεις πὺ ἔχουν μπροστὰ μιὰ πρόθεση λέγονται ἐπρόθετοι προσδιορισμοί. Τέτοιες λέξεις εἶναι:
α' Ὄνοματα (παρδ. 1, 2).
β' Μετοχές (παρδ. 3).
γ' Ἀντωνυμίες (παρδ. 5).
δ' Ἐπιρρήματα (παρδ. 4).
2. Ἡ πτώση τῶν ἐμπροθέτων προσδιορισμῶν εἶναι κανονικὰ ἢ αἰτιατικὴ (παρδ. 1, 2, 3, 5).
Οἱ προθέσεις μετὰ, πρὸς, ἀπὸ καὶ κατὰ ἐλάχιστες φορές συντάσσονται καὶ μὲ γενικὴ (παρδ. 6, 7, 8, 9).

Α'. Ἡ χρήση τῶν ἐμπροθέτων προσδιορισμῶν.

Παραδείγματα:

1. Τὸ σχολεῖο μας εἶναι στὸ κέντρο τῆς Ἀθήνας.

2. Ὁ πατέρας μου θὰ φύγη μετὰ τὰ Χριστούγεννα.
3. Πηγαίνω σπίτι μου μὲ τὰ πόδια.
4. Ἡ αἴθουσα αὐτὴ χωράει ἴσαμε πενήντα μαθητές.
5. Μάλωσα μὲ τοὺς δικούς μου γιὰ σένα.
6. Δέκα ἀπὸ τὰ παιδιά τῆς Πρώτης Τάξης πήραν βραβεῖα.
7. Δουλεύω γιὰ τὰ παιδιά μου.
8. Κατὰ τὴ γνώμη μου αὐτὸ δὲν εἶναι σωστό.
9. Ἡ ἀποθήκη εἶναι γεμάτη ἀπὸ ξύλα.
10. Μιὰ τσάντα ἀπὸ δέρμα.
11. Τὸ σπίτι πουλήθηκε γιὰ κομμάτι ψωμί.
12. Παρὰ τὴ θέλησή μου τὸ ἔκαμας.
13. Οἱ Ἕλληνες πολέμησαν τὸ 1821 μὲ τοὺς Τούρκους.
14. Γράψε ἐσὺ γιὰ μένα.
15. Ἔχω τοὺς φίλους μου γι' ἀδέρφια.
16. Τὰ σπίτια γκρεμίστηκαν ἀπ' τὸ σεισμό.
17. Ὁ Θεὸς νὰ σὲ φυλάη ἀπ' τ' ἄδικο.
18. Μοῦ ἀρέσει περισσότερο νὰ παίζω παρὰ νὰ διαβάζω.
19. Κατάγομαι ἀπὸ τὴν Κρήτη.
20. Εἶπα τοῦ πατέρα (στον πατέρα) τὰ νέα σου.
21. Σοῦ μίλησα καθαρά (μίλησα σὲ σένα καθαρά).
22. Ἡ ἐμπιστοσύνη μου στὴ σοβαρότητά σου εἶναι μεγάλη.
23. Πάνω στὸ γραφεῖο μου ἔχω ἓνα μελανοδοχεῖο.

Ἐκφώνημα:

Οἱ ἐμπρόθετοι προσδιορισμοὶ στὸ λόγο ἔχουν θέση:

1. Ἐπιρρηματικῶν προσδιορισμῶν καὶ φανερώνουν ἔπως αὐτοί:

- α' Τόπο (παρδ. 1).
- β' Χρόνο (παρδ. 2).
- γ' Τρόπο (παρδ. 3).
- δ' Ποσὸ (παρδ. 4).

2. Ἀπλοῦ προσδιορισμοῦ:

- α' Αἰτίας (παρδ. 5).
- β' Τοῦ συνόλου (παρδ. 6).
- γ' Σκοποῦ (παρδ. 7).
- δ' Ἀναφορᾶς (παρδ. 8).
- ε' Περιεχομένου (παρδ. 9).
- ς' Ὑλής (παρδ. 10).

- ζ' Ἀξίαις (παρδ. 11).
 η' Ἀντικατάστασης (παρδ. 14).
 θ' Ἀντίθεσης (παρδ. 12).

3. Ποιητικοῦ αἰτίου: Οἱ προθέσεις μὲ καὶ ἀπὸ μὲ αἰτιατικὴ κάνουν τὸ ποιητικὸ αἶτιο. (παρδ. 16). Βλέπε σχετικὸ κεφάλαιο.

4. Β'. ὄρου στὴ σύγκριση: Μὲ τίς προθέσεις παρὰ καὶ ἀπὸ ἐκφράζομε τὸ Β'. ὄρο στὴ σύγκριση (παρδ. 18). Βλέπε σχετικὸ κεφάλαιο.

5. Κατηγορουμένου: Οἱ προθέσεις κυρίως: γιὰ, μὲ, ἀπὸ μὲ αἰτιατικὴ παίρνουν θέση κατηγορουμένου (παρδ. 15). Βλέπε σχετικὸ κεφάλαιο.

6. Ἀντικείμενου: Τὰ ρήματα ποὺ φανερώνουν καταγωγή, προέλευση, χωρισμό, ἀρχή, διαφορά, ὁμοιότητα, φιλία, ἔχθρα, συναγωνισμό, προφύλαξη, ἀπαλλαγὴ, ἀπομάκρυνση κ.ἄ. παίρνουν γιὰ ἀντικείμενο ἐμπρόθετο προσδιορισμὸ (παρδ. 19, 13).

Σημείωση:

Στὰ ρήματα μὲ δυὸ ἀντικείμενα τὸ ἔμμεσο, πολλές φορές, μπορεῖ νὰ ἀντικατασταθῆ μὲ ἐμπρόθετο προσδιορισμὸ (παρδ. 20), ὅπως ἐπίσης καὶ τὸ ἀντικείμενο τῶν ρημάτων σὲ πτώση γενικῆ (παρδ. 21). Βλέπε σχετικὸ κεφάλαιο.

7. Συμπληρώματος σὲ ὀνόματα ἢ ἐπίθετα τῆς ἴδιας σημασίας μὲ τὰ ρήματα ποὺ ἀναφέραμε (παρδ. 22).

8. Συμπληρώματος σὲ ἐπιρρήματα κυρίως τοπικά. (Παρδ. 23).

Β'. Ποιές προθέσεις ἐκφράζουν:

1. Χρόνος:

Ἀπὸ (ἀφετηρία). Π.χ.

Εἶμαι στὸ πόδι ἀπὸ τὰ χαράματα.

Γιὰ (διάρκεια). Π.χ.

Νοίτιασα τὸ σπίτι μου γιὰ ἓνα χρόνο.

Ὡς - Ἰσαμε (ἄριστο, τέρμα). Π.χ.

Ἔδρεχε ὡς (ἴσαμε) τὰ μεσάνυχτα.

Κατὰ (προσέγγιση, διάρκεια). Π.χ.

Κατὰ τὸ βράδυ θὰ περάσω ἀπὸ τὸ σπίτι σου.
 Κατὰ τὴν τουρκοκρατία οἱ Ἕλληνες ὑπόφεραν πολλὰ.
 Μὲ (σύγχρονο, ἀμέσως, ὕστερα, ὄριο). Π.χ.
 Μὲ τὸ λάλημα τοῦ πετεινοῦ πετάχτηκα ἀπὸ τὸ κρεβάτι.
 Ἦ γιὰγιά μου κοιμᾶται μὲ τίς κότες.
 Μὲ τὸν καιρὸ. ἔλα θὰ διορθωθοῦν.
 Δουλεύω ὀχτῶ μὲ μία.
 Μετὰ (ὕστερα). Π.χ.
 Μετὰ τίς γιορτὲς θὰ ἐπισκευάσουμε τὸ σπίτι μας.
 Παρὰ (ἐναλλαγή). Π.χ.
 Μέρα παρὰ μέρα πηγαίνω στὸ γυμναστήριο.
 Σὲ (διάρκεια, ὕστερα ἀπὸ). Π.χ.
 Στὴ βδομάδα πὺν πέρασε τὸν συνάντησα δυὸ φορές.
 Τὸ φῶρεμα θὰ εἶναι ἕτοιμο σὲ τρεῖς μέρες.
 Πρὸς (προσέγγιση). Π.χ.
 Πρὸς τὸ τέλος τοῦ μηνὸς θὰ πᾶμε ἐκδρομῆ.

2. Τ ό π ο :

Ἄ π ὸ (ἀφετηρία, κοντά, διὰ μέσου). Π.χ.
 Ἔφυγα ἀπὸ τὸ σπίτι μου νωρίς.
 Πηγαίνοντας στὸ γραφεῖο πέρασα ἀπὸ τὸ ταχυδρομεῖο.
 Γιὰ γὰ πάω ἀπὸ τὸ γραφεῖο μου στὴ τραπεζαρία, περνῶ ἀπὸ τὸ διάδρομο.
 Ἰ σα με, ὡς (τέρμα, ὄριο). Π.χ.
 Θ' ἀνεβῶ ἴσαμε (ὡς) τὴν κορυφὴ τοῦ βουνοῦ.
 Κατὰ (κατεύθυνση, κοντά). Π.χ.
 Πάω κατὰ τὴν πλατεία.
 Ἡ βροχὴ μᾶς ἔπιασε κατὰ τὸν Ἴσθμό.
 Σὲ (κατεύθυνση, τέρμα, περιοχή, κοντά, μεταξύ, μπροστά, ἐπάνω, κάτω, γύρω). Π.χ.
 Πηγαίνοντας στὸ θέατρο, στὴν Ὁμόνοια, κοντὰ στὸ συντριβάνι, εἶδαμε πολλοὺς ἀνθρώπους μαζεμένους.
 Τὸ ἀεροπλάνο ἔφτασε στὴν Ἀθήνα στὶς 5 ἀκριβῶς.
 Στὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ ξεχωρίζει ἓνα διώροφο.
 Στὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ, στὸ κατώφλι, καθόταν ἡ μικρῆ.
 Καθίσαμε στὸ τραπέζι ὀχτῶ ἄτομα.
 Στὸν ἴσκιό τῶν δέντρων ξεκουράζονται οἱ διαβάτες.
 Ξεπρόβαλε στὰ μάτια μου ὀλοκάθαρη ἡ πολιτεία.
 Πρὸς (κατεύθυνση). Π.χ.
 Ὁ κόσμος ἔτρεχε πρὸς τὸ βουνό.

3. Τρόπος:
 Κατά. Π.χ.
 Κατά λάθος πήρα το βιβλίο σου.
 Μὲ (μαζί, συνοδεία, ὄργανο, συμφωνία, ανταλλαγή). Π.χ.
 Πηγαίνω μὲ τὸ Γιάννη στὴν ἴδια τάξη.
 Μὲ φωνές καὶ μὲ τραγούδια μπήκαν στὸ χορὸ.
 Γράφω μὲ τὸ μολύδι.
 Δουλεύει μὲ μεροκάματο.
 Ἰλλάζω σιτάρι μὲ λάδι.
 Σέ. Π.χ.
 Ἦρθε σὰ γρήγορα.
 Πληρώνομαι σὲ δεκαπενθήμερα.
 Πρὸς. Π.χ.
 Τὸ γράμμα σου τὸ διάβασα λέξη πρὸς λέξη.
4. Προσέγγιση ποσοῦ:
 Ἰσαμε, ὡς. Π.χ.
 Ἦτανε ἴσαμε (ὡς) δέκα άτομα.
5. Αἰτία:
 Ἀπό. Π.χ.
 Ἐπάγισα ἀπὸ τὸ κρῦο.
 Γιά. Π.χ.
 Κουράζομαι γιὰ σένα.
 Μέ. Π.χ.
 Ἀπογοητεύτηκα μὲ τὶς ἀνοησίες σου.
 Σέ. Π.χ.
 Πέθανα στὴ κούραση.
6. Μέρος συνόλου.
 Ἀπό. (Διανομή, ἀφαίρεση, ἐξαίρεση, χωρισμός). Π.χ.
 Νὰ ἔρθη ἓνας ἀπὸ ἐσάς.
 Νὰ πάρετε ἀπὸ δέκα βόλους ὁ καθένας.
 Δύο ἀπὸ ἔξη τέσσερα.
 Δὲν ἔβρεις ἄλλο ἀπὸ τὸ παιχνίδι.
 Παρὰ (ἀφαίρεση). Π.χ.
 Ἦ ὦρα εἶναι δύο παρὰ πέντε.
 Χωρὶς (ἐλλειψη). Π.χ.
 Χωρὶς χρήματα δὲν γίνεται τίποτα.
7. Σκοπός:
 Γιά. Π.χ.

Ἦρθα μόνο για σένα.
Πολλοί θυσιάζονται για την πατρίδα.
Σέ. Π.χ.
Μέ έχουν καλέσει σέ χορό.

8. Ἀναφορά:

Γιά. Π.χ.
Δέν ήταν σωστό αὐτό για τόν πατέρα.
Κατά (συμφωνία, ἀναφορά).
Κατά τή γνώμη μου πρέπει νά φύγης.
Κατά τά ἄλλα εἶναι ἀξιαγάπητος.
Μέ. Π.χ.
Ἡ μανία σου μέ τά γραμματόσημα εἶναι φοβερή.
Σέ. Π.χ.
Εἶσαι πολύ γερός στά Μαθηματικά.
Ἀπό. Π.χ.
Ἀπό περιπέτειες πιά, ἄλλο καλό.

9. Περιεχόμενο:

Ἀπό. Π.χ.
Ἦταν μιὰ συντροφιά ἀπό 56 ἄτομα.
Μέ. Π.χ.
Ἔχω δέκα ράφια μέ βιβλία.

10. Ὑλη:

Ἀπό. Π.χ.
Οἱ ἀρχαῖοι ἐφτιαναν ἀγάλματα ἤ ἀπό μάρμαρο ἤ ἀπό μπρουτζο.
Μέ. Π.χ.
«Ὁ ἔφηβος τοῦ Μαραθώνα» εἶναι καμωμένος μέ μπρουτζο.

11. Ἀξία:

Γιά. Π.χ.
Στήν κατοχή πουλήθηκαν σημαντικά πράγματα για κομμάτι ψωμί.

12. Ἀντικατάσταση:

Γιά. Π.χ.
Ὁ πατέρας σέ φωνάζει. Πάω ἐγώ για σένα.

13. Ἀντίτιμο:

Σέ. Π.χ.
Ποτήρια τρία στό δεκάριχο.

14. Ἀντίθεση :

Παρά. Π.χ.

Παρά τις αντιρρήσεις τοῦ πατέρα πήγα ἐκδρομή.

Γενική παρατήρηση:

Οἱ ἐμπρόθετοι προσδιορισμοὶ μὲ τις παραπάνω σημασίες καὶ χρήσεις μπορεῖ νὰ χρησιμοποιοῦνται στὸ λόγο καὶ μεταφορικά. Π.χ. Στηρίζομαι στὴν καλωσύνη σου. Οἱ καλὲς πράξεις ξεκινοῦν ἀπὸ τὴν ἀγάπη.

Ἡ πρόθεση σὲ τις πὺδ πολλές φορές βρίσκειται ἐνωμένη μὲ τὰ ἄρθρα. Π.χ. Πηγαίνω στὸ πάρκο.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Α'. Στὰ κείμενα πὺ ἀκολουθοῦν νὰ βρῆτε τοὺς ἐμπρόθετους προσδιορισμοὺς καὶ νὰ δηλώσετε τὴ χρήση τους.

«Ἦταν ἐρημιὰ κείνη τὴ νύκτα στὴν παραλία. Εἶχε βρέξει τὸ πρωὶ καὶ εἶχε γίνει ὁ καιρὸς ὑγρὸς καὶ ψυχρὸς. Κάτι σύννεφα μαῦρα εἶχανε σταθῆ πέρα στὸν ὀρίζοντα καὶ φαινότανε σὰν νᾶτανε ἡ προφυλακὴ τοῦ χειμῶνα. Τὰ φῶτα τῆς πλατείας φωτίζανε μόνο τὸ ἄσπρῳ χῶμα τῆς. Οἱ καρέκλες, πὺ ἄλλοτε σκεπάζανε τὴ γῆ σὲ μεγάλη ἀπόσταση, εἶχανε σαρωθῆ καὶ μόνον σὲ μιὰ γωνιά, κοντὰ στοὺς τοίχους τοῦ μεγάλου καφενείου, εἶχανε μαζευτῆ λίγοι ἀπὸ τοὺς περιπατητὲς τῆς πλατείας. Πέρα στὸ μεγάλο δρόμο, πὺ ἔφεργε στὴν πόλι, τὰ περισσότερα καταστήματα ἦτανε σκοτεινὰ καὶ μόνο σ' ἓνα ὑπῆρχε φῶς καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἐρχόντανε φωνὲς ὀργάνου καὶ τραγούδια.

* Δὲν ἔκλαιε τὸν ἄνδρα τῆς μ' αὐτὸ, οὔτε τὰ δυὸ παιδιά πὺ μαζί εἶχανε βρῆ τὸ θάνατο. Ἐκλαιε γιὰ μιὰ ἄλλη μεγάλη συμφορὰ καὶ μοιρολογοῦσε γιὰ κάποιον δικὸ τῆς, πὺ δὲν ἦταν δικὸς τῆς.

(Δημ. Βουτυρᾶ: «Ἡ μάνα τοῦ Γρίζα»)

«Τὸ περιθῶλι μὲ τὰ συντριβάνια τοῦ στῆ βροχῆ
θὰ τὸ βλέπεις μόνο ἀπὸ τὸ χαμηλὸ παράθυρο
πίσω ἀπὸ τὸ θολὸ τζάμι. Ἡ κάμαρά σου
θὰ φωτίζεται μόνο ἀπὸ τὴ φλόγα τοῦ τζακιοῦ
καὶ κάποτε, στῆς μακρινὲς ἀστραπὲς θὰ φαίνονται
οἱ ρυτίδες τοῦ μετώπου σου, παλιέ μου φίλε».

(Σεφέρης: «Μυθιστόρημα»)

«Τὸ μυστικὸ δὲ σοῦ ἔνωσε κανεῖς, ψυχὴ φτωχὴ
τὸ φάντασμά σου ὅλοι εἶδαμε μονάχα, εἶδαν δυὸ χέρια
λευκά, χλωμὰ ν' ἀπλώνονται θαρρεῖς σὲ προσευχὴ
πρὸς κάποια ἀπάνω ἀθώρητα χωμένα ἀδέρφια ἀστέρια».

(Χατζόπουλου: «Ἄπλοι τρόποι»)

Μέσ' ἀπὸ τὰ κάγκελα τ' ἀόρατα
 τῆς ἀπέραντῆς μας φυλακῆς,
 δὲν ἐθάσταξες στὸν πόνο τῆς Φυλῆς
 κι ἔπεσες σὰ δρῦς
 ἀπὸ τὰ χτυπήματα
 κάποιων μαύρων ξυλοκόπων
 στὸ σκοτάδι τῆς νυχτιᾶς τῆς τραγικῆς,
 δίχως νὰ προσμείνεις τὴν ἀχτίδα
 τῆς καινούργιας χαρραγῆς.

Κι ἔπεσες καθὼς ἀπὸ σεισμό
 πέφτει μιὰ μαρμάρινη κολόνα
 κάποιου παναρχαίου ναοῦ.
 Σὰ ναός, ἔπου χτυπιέται
 ἀπ' τὰ βόλια τῶν θαρβάρων.
 Σὰν τὸν Παρθενώνα,
 ἥρωα, ποιητῆ τοῦ Αἰῶνα.

(Σ. Σκίπη: «Στὸν Κωστή Παλαμᾶ»)

Β'. Νὰ συμπληρώσετε τὰ κενὰ στὶς παρακάτω προτάσεις:

1. Ἠγγαίνω (τόπο) μαζί
2. Διαβάζω (χρόνο) (χρόνο).
3. Ταξίδεψα (τόπο) (τρόπο).
4. Ἡ βιβλιοθήκη μου ἔχει (προσέγγιση ποσοῦ).
5. Τὸν βοήθησα (αἰτία).
7. Μερικοὶ (σύνολο) θὰ τιμωρηθοῦν.
8. Οἱ Ἕλληνες πολέμησαν (σκοπό).
9. (ἀναφορά) εἶναι ἐπιμελής.
10. Μιὰ δεξαμενὴ (περιεχόμενο).
11. Ἐνα βάζο (ὕλη).
12. Ἡ Κωνσταντινούπολη πολιορκήθηκε (ποιητικὸ αἶτιο)
 (χρόνο).
13. Ὁ Γιάννης εἶναι πιὸ ψηλὸς (σύγκριση).
14. Τὰ θρανία εἶναι (κατηγορούμενο).
15. Τὰ παιδιά μοιάζουν (ἀντικείμενο).
16. Τὸ μῖσος (συμπλήρωμα οὐσιαστικοῦ) εἶναι μεγάλο.
17. Πίσω (συμπλήρωμα ἐπιρρήματος) ἦταν ὁ κῆπος μας.

ΜΑΘΗΜΑ 27ο

Η ΣΥΓΚΡΙΣΗ

Παραδείγματα:

1. Ἡ τάξη μας εἶναι πιὸ μικρὴ ἀπὸ τὴ δική σας.
2. Ἀγαπῶ πιὸ πολὺ τὴ θάλασσα ἀπὸ τὸ βουνό.
3. Καλύτερα νὰ εἶσαι φτωχὸς καὶ τίμιος παρὰ πλούσιος καὶ ἄτιμος.
4. Καλύτερα πού πήρα τὸ βιβλίο ἐγὼ παρὰ ἐσὺ.
5. Τὰ λόγια του εἶναι πιὸ πολλὰ ἀπὸ τὰ ἔργα του.
6. Περισσότερο προσέχει τὸ μάθημα παρὰ τὸ διαβάζει.
7. Τὸ κλίμα εἶναι πιὸ ὑγιεινὸ στὴν ἐξοχὴ παρὰ στὶς πολιτείες.
8. Βλέπω πιὸ καλὰ κοντὰ παρὰ μακριά.
9. Σοῦ ἀρέσει τὸ φόρεμά μου; — Δὲν ἔχω δὴ πιὸ ὁμορφο.
10. Ἡ πρώτη τάξη ἔχει πιὸ πολλοὺς μαθητὲς ἀπὸ τὴ δεύτερη (ἀπὸ τοὺς μαθητὲς πού ἔχει ἡ δεύτερη).

Παραδείγματα:

Συχνὰ στὸ λόγο ἔχομε σύγκριση μεταξὺ προσώπων, πραγμάτων ἢ καταστάσεων. Στὴ σύγκριση διακρίνομε δυὸ ὄρους, τὸν πρῶτο καὶ τὸ δεύτερο.

Ὁ πρῶτος ὄρος μπορεῖ νὰ εἶναι ὁποιοδήποτε μέρος τοῦ λόγου καὶ σ' ὁποιαδήποτε μορφή (βλέπε παρδ.). Ὁ δεύτερος, ἂν συνδέεται μὲ τὸν πρῶτο μὲ τὴν πρόθεση ἀπὸ καὶ εἶναι καὶ σὶ δυὸ ὀνόματα ἢ ἀντωνυμίες, μπαίνει σὲ πτώση αἰτιατικῆ (παρδ. 1, 2) 5) Ἄν ὅμως συνδέεται μὲ τὴν πρόθεση παρὰ, ἐκφέρεται μὲ τὸν ἴδιον τρόπο πού ἐκφέρεται καὶ ὁ πρῶτος (παρδ. 3, 4, 6, 7, 8).

Σημείωση:

Ὁ δεύτερος ὄρος στὴ σύγκριση μπορεῖ νὰ παραλείπεται, ὅταν ἐννοεῖται (παρδ. 9, 10).

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Α'. Να βρῆτε στὰ κείμενα πού ἀκολουθοῦν τούς 6' ὅρους τῆς σύγ-
κρισης καί νά δικαιολογήσετε τόν τρόπο πού ἐκφέρονται.

«Αμάραντο τῆς δάφνης τὸ κλωνί.

Καί τίποτ' ἱερώτερο στὸν κόσμον ἄλλο.

Παρὰ νὰ βρῆ κανένας τὴ θανά.

Γράφοντας τ' ὄνομά του στὸ μεγάλο.

Βιβλίο τῆς πατρίδας».

(Μ. Μαλακάση: «Σὲ νέο φίλο»)

«Ἄστρο τῆς αὐγῆς, ὅταν χαμήλωνες τὰ μάτια

οἱ ὄρες ἦταν πιδ γλυκὲς ἀπὸ τὸ λάδι

πάνω στὴν πληγῆ, πιδ πρόσχαρες ἀπὸ τὸ κρύο νερὸ

στὸν οὐρανίσκο, πιδ γαλήνιες ἀπὸ τὰ φτερά τοῦ κύκνου».

(Σεφέρης: «Μυθιστόρημα»)

«Μιά θύμηση γλιστράει στὸ νοῦ μου

πιδ φευγαλέα καί πιδ ἀχνή

κι ἀπὸ τὸ φάντασμα ἑνὸς κύκνου

σὲ μιὰ λίμνη βορινή».

(Οὐράνη: «Ἐαρινὸ»)

«Ἔτσι ἔλεγεν ὁ Μάντης.....

παίρνουν τὰ μυαλά του ἀέρα

πίοτερο ἀπ' ὅτι σ' ἄνθρωπο ταιριάζει».

(Σοφοκλέους: «Αἴας», Μετ. Γρυπάρη)

Β'. Νά συμπληρώσετε τούς ὅρους πού λείπουν.

1. Ἐγὼ εἶμαι πιδ μεγάλος

2. Μελετῶ παρὰ

3. Ἦρθες ἀργότερα

4. Καλύτερα νὰ μὲ φθοноῦν

5. Τὸ νερὸ τῆς πηγῆς εἶναι ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ.

6. Τὸ ἀεροπλάνο τρέχει πιδ γρήγορα

7. Ἡ Καίτη γράφει ἀπὸ τῆ Μαρία.

8. Μοῦ ἀρέσει περισσότερο νὰ παρὰ

Γ'. Νά κάνετε συγκρίσεις μὲ τίς λέξεις:

1. Παίζω - διαβάζω.

2. Βουνό - λόφος.

3. Λιοντάρι - ἐλάφι.

4. Ἄλπεις - Ὀλυμπος.

5. Ἀθήνα - Θεσσαλονίκη.

6. Πολιτεία - χωριό.
7. Ποταμός - ρυάκι.
8. Διάβασμα - περίπατος.
9. Σπίτι - σχολείο.
10. Κοιμάμαι - διασκεδάζω.

Δ'. Νά αναγνωρίσετε στα κείμενα πού ακολουθούν τούς διάφορους προσδιορισμούς.

- Κάλλιο ένα καί στό χέρι παρά δέκα καί καρτέρι.
- Πιό πολύ ψωμί τρώγετε μέ τò μέλι παρά μέ τò ξύδι.
- Κάλλιο ένα φίλο παρά χίλια γρόσια.

(Παροιμίες)

«Μαθήτευσε λοιπόν ὁ Σωκράτης στούς προσωκρατικούς. Αὐτή του ἡ μαθητεία ἐπιτρέπει στόν Ἀριστοφάνη νά τόν παρουσιάσῃ στίς «Νεφέλες» μέ κάποια ἀλγθοφάνεια, σάν ἄνθρωπο πού ἀσχολεῖται μέ τόση ζέση στήν ἔρευνα τῆς φυσικῆς. Δέν εἶναι ὅμως ὁ Σωκράτης ἀπό ἐκείνους πού παραδίδονται στό βιβλίο πού διαβάζουν, ἤ στό ρήτορα πού ἀκούουν. Ἀκρίμῃτος εἶναι μέσα του ἕνας Κέρβερος, ὁ ἔλεγχος. Καί τοῦ δείχνει τò κενό. Ὁ νοῦς τοῦ Ἀναξαγόρα, δέν τοῦ λέγει τίποτε. Πέρα ἀπό τή φυσική ἐξήγηση, πού δέν μάς δίνει παρά μόνο τούς ὅρους, ζητᾷ τήν πραγματική αἰτία, τόν ἔσχατο λόγο.

(B. Τατάκη: «Ἐπίκαιρα στοιχεῖα τῆς Σωκρατικῆς πείρας»)

ΜΑΘΗΜΑ 28ο

ΟΙ ΠΤΩΣΕΙΣ

Α'. Όνομαστική

Παραδείγματα:

1. Ό καλός καιρός είναι ευχάριστος.
2. Τουριστικόν γραφείον «ὁ Ὀδυσσεύς».
3. Σὲ φιλῶ.—Ἡ μητέρα σου.
4. Νεοελληνικά Ἀναγνώσματα.
5. Καβάλα πάει ὁ Χάρωντας τὸ Διγενή στὸν Ἄδη.
6. Ναύπακτος, 15 Μαρτίου 1965.
7. Χθὲς σχόλασα δώδεκα ἡ ὥρα.
8. Χριστὸς καὶ Παναγία!

Κανόνες:

Ἡ ὀνομαστικὴ εἶναι κυρίως ἡ πτώση τοῦ ὑποκειμένου, τοῦ κατηγορουμένου καὶ τῶν ὁμοιόπτων προσδιορισμῶν τους (παρδ. 1). Χρησιμοποιεῖται ὁμοίως καὶ σὲ ἐπιγραφές (παρδ. 2), ὑπογραφές (παρδ. 3), τίτλους (παρδ. 4), σὰν ἐπιρρηματικὸς προσδιορισμὸς τρόπου (παρδ. 5), τόπου (παρδ. 6), χρόνου (παρδ. 7) καὶ σὰν ἐπιφώνηση (παρδ. 8). Βλέπε καὶ σχετικὰ κεφάλαια.

Β'. Γενική.

Παραδείγματα:

1. Μοῦ μίλησε πολὺ αὐστηρά.
2. Ἡ φλυαρία τῶν παιδιῶν μὲ κούρασε.

3. Μοῦ φαίνεται παράξενο πού δὲν ἦρθες. Ἐμένα μοῦ φαίνεται παράξενο. Τοῦ πατέρα τοῦ φαίνεται παράξενο.
4. Τῆς Παναγίας θὰ ἔχουμε πανηγύρι.
5. Τοῦ κάκου περιμένεις.
6. Ὁ Γιάννης κάθισε πλάι του.
7. Ποτέ μου δὲν εἶπα ψέματα.
8. Γειά σου.

Ἐκανόνες:

Ἡ γενικὴ ἢ χρησιμοποιοεῖται:

α' Σὰν ἑτερόπτωτος προσδιορισμὸς (παρδ. 2).

Ἡ χρῆση αὐτὴ τῆς γενικῆς εἶναι ἢ πιὸ συνηθισμένη.

β' Σὰν ἀντικείμενο (παρδ. 1). Ἡ χρῆση αὐτὴ τῆς γενικῆς ἔχει περιοριστὴ σχεδὸν μόνο στοὺς ἐγκλιτικὸς τύπους τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας ἐνικοῦ ἀριθμοῦ.

γ' Σὰν γενικὴ προσωπικὴ στὴν ἀπρόσωπη σύνταξη (παρδ. 3). Στὴν περίπτωσι αὐτὴ ἢ γενικὴ ἢ εἶναι μόνο ὁ ἐγκλιτικὸς τύπος τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας ἑνα ὄνομα πού ὀπωσδήποτε συνοδεύεται ἀπ' αὐτή. Τὸ ἴδιο συμβαίνει, ἀν στὴ θέση τοῦ ὀνόματος ἔχουμε καὶ τύπο τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας μὴ ἐγκλιτικὸς.

δ' Σὰν ἐπιρρηματικὸς προσδιορισμὸς χλῆνον (παρδ. 4) καὶ τρόπου (παρδ. 5). Ἡ χρῆση αὐτὴ τῆς γενικῆς εἶναι σπάνια.

ε' Μαζὶ μὲ ἐπιρρήματα καὶ ἐπιφωνηματικὰς λέξεις (παρδ. 6, 7, 8).

Γ'. Αἰτιατικὴ

Ἐαραδείγματα:

1. Κυττάζω τὴν ὁμορφὴ θάλασσα.
2. Μὰς φαίνεται παράξενο πού δὲν ἦρθες.
3. Κάθε καλοκαίρι πάω ἐξοχή.
4. Θὰ φύγω τὴν Κυριακή.
5. Κάνω ἐγγλέζικα ἀρκετὰ χρόνια.
6. Ἡ μητέρα πῆρε τὸ κοριτσάκι ἀγκαλιά.
7. Πληρώνομαι δέκα δραχμὲς τὸ κομμάτι.
8. Χθὲς ὁ πατέρας πῆγε ταξίδι.
9. Τὸν ἄθλιο! Γειά σας.
10. Κοντὰ σας μένει ἢ θεία μου.
11. Βλέπω ἕνα τραπέζι γεμάτο βιβλία.

Εξανόντες:

1. Ἡ αἰτιατική εἶναι κυρίως ἡ πτώση τοῦ ἀντικειμένου καὶ τῶν ὁμοιόπτωτων προσδιορισμῶν τοῦ (παρδ. 1).

2. Ἡ αἰτιατική χρησιμοποιεῖται καί:

α' Σὺν ἐπιρρηματικῶς προσδιορισμῶς τόπου (παρδ. 3), χρόνου (παρδ. 4), ποσοῦ (παρδ. 5) καὶ τρόπου (παρδ. 6).

β' Σὺν ἀπλῶς προσδιορισμῶς αἰτίας (παρδ. 7) καὶ σκοποῦ (παρδ. 8).

γ' Σὺν αἰτιατικῇ προσωπικῇ στὴν ἀπρόσωπη σύνταξη (παρδ. 2).

δ' Σὺν αἰτιατικῇ τοῦ περιεχομένου μὲ τὰ ἐπίθετα γεμάτος καὶ ὅλος (παρδ. 11).

ε' Σὲ ἐπιφωνηματικὰς ἐκφράσεις (παρδ. 9).

ς' Μὲ ἐπιρρηματικά (παρδ. 10).

ζ' Μὲ προθέσεις στοὺς πῶς πολλοὺς ἐμπρόθετους προσδιορισμούς.

Βλέπε καὶ σχετικὰ κεφάλαια.

Δ' Κλητική

Ἡαραδείγματα:

1. Ἀγαπητὲ φίλε.
2. Μαρία, τέλειωσες;
3. Θεέ μου, δοθήθῃσέ με!
4. Μαννούλα μου!
5. Τί λές, Καλλιρρόη, πηγαίνουμε;

Εξανόντες:

Ἡ κλητική εἶναι ἡ πτώση ποὺ χρησιμοποιοῦμε στὶς προσφωνήσεις, ἀναφωνήσεις καὶ ἐπικλήσεις (παρδ. 1-4).

Στὸ συνταχτικὸ τὴ λέμε κλητικῇ προσφώνηση καί, ὅταν βρίσκεται στὸ μέσο τῆς φράσης, τὴ χωρίζομε μὲ κόμματα (παρδ. 5)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Α'. Νὰ δικαιολογήσετε τὴ χρῆση τῶν πτώσεων στὰ παρακάτω κείμενα:

«Μιά μέρα, κοντά στα σύνορα, φόρεσε τὰ ρούχα καὶ τὰ ὄπλα τοῦ πολέμου καὶ πρώτη φορά φανερώθηκε καπετάνιος στὰ παλληκάρια τοῦ ὁ Μίκης Ζέξας. Τοὺς κάλεσε καὶ τοὺς εἶπε λόγια ζεστά καὶ φωτεινά».

(Γ. Δραγούμη: «Ὁ θάνατος τοῦ παλληκαριοῦ»).

«Καὶ τίς περισσότερες φορές ὁ ἄνθρωπος δὲν ἀντέχει στὸν πειρασμό, χαλαρώνει τὴν ἀγωνιστικότητά του καὶ ζῆ μέσα στὴ φαντασίωση μιᾶς ψευδοελευθερίας.

Τὸν περισσότερο καιρὸ ὁ ἄνθρωπος υποκύπτοντας ἀσυνείδητα σὲ κάθε λογῆς δουλεία χάνει τὸ ἀληθινὸ βίωμα τῆς ἐλευθερίας. Γι' αὐτὸ μόνο σὲ ἀγωνιστικὲς ἐποχές, ὅπως ἡ τωρινή, γίνεται βολετὸ νὰ ὑψωθοῦν τὰ ἀνθρώπινα μάτια στὴν ἐνατένιση τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας, ὅπως τὴν εἶδε καὶ ἡ ἐποχὴ τοῦ 21 καὶ τὴν ἐτραγουδῆσε μὲ τὸν μεγαλόστομο ὕμνο τοῦ Σολωμοῦ.

Κάτω ἀπὸ τὸν ἐπηρεασμὸ τῆς ἡ ἀνθρώπινη πολιτεία, ποὺ ὁ λόγος τῆς ὑπαρξῆς τῆς εἶναι ἡ διασφάλιση τῆς ἐλευθερίας τῶν μελῶν τῆς, μεταμορφώθηκε σὲ σατανικὴ μηχανὴ καταδούλωσης».

(Κ. Γεωργούλη: «Τὸ νόημα τῆς ἐλευθερίας»)

«Μπήκα μιὰ Κυριακὴ πρωΐ, στὶς ἔντεκα, στὸ Καμπουκί, τὸ περίφημο γαπωνέζικο θέατρο. Ὅταν βγήκα, ὕστερα ἀπὸ ἕξη ὥρες ποὺ κράτησε ἡ παράσταση, ἔνοιωθα πὼς ξυπνοῦσα ἀπὸ ἓνα χρωματισμένο ὄνειρο. Ἦταν πέντε ἡ ὦρα τὸ ἀπόγευμα καὶ μοῦ ἦταν ἀδύνατο νὰ καταλάβω πὼς κύλησε μὲ τόση ἀστραπὴ ὁ χρόνος.

* Ἔνα μεταξωτὸ ἀκριβὸ σάλι γεμάτο φανταχτερὰ χρώματα κυματίζει, σχεδὸν χορεύει μόνο του πάνω στὸ νερὸ τῆς λίμνης».

(Μ. Ἀργυράκη: «Ὁ γύρος τοῦ κόσμου»)

«Γρήγορα τότε ἔτρεχε ν' ἀνεβῆ στὴ κάμαρα τοῦ παπποῦ, τὴ γεμάτη βιβλία.

* Ἡ γιαγιά ἦταν πάλι ὄλη ἀγάπη καὶ γλύκες μὲ τὴ νύφη τῆς, μόλις ἄκουσε πὼς εἶχε τόσα λεφτά.

* — Συχώρεσέ με, Θεέ μου, καὶ γεννηθῆτω τὸ θέλημά Σου!

* — Τί λές, μαμά; Δὲν καλοάκουσα, γιατί ζαλίστηκα λίγο ἀπὸ τὸ τράνταγμα τοῦ φορεῖου, ἔκανε ὁ Ἀντρέας.

— Μπά! Τίποτα, παιδί μου, ἔτσι κάποτε παραμιλῶ μοναχῇ. Τότε κοίταξε τὴ μητέρα του μὲ συμπόνια. Ἔνοιωσε πὼς ὑπέφερε πολὺ ἐξ αἰτίας του.

— Καυμένη μάννα! Εἶπε μονάχα».

(Λ. Νάκου: «Γῆ τῆς Βοιωτίας»)

«Καὶ τὸ δράμα αὐτῶν τῶν ποιημάτων ἔχει ἓνα μεγάλο προσόν, τὴν καθολικότητα. Δὲν εἶναι τὸ δράμα ἐνὸς ἀτομικοῦ «ἥρωα», παρὰ ὀλάκερης τῆς ἀνθρωπότητας. Εἶναι ἡ ματαιότητα καὶ ἡ ἀνελέγητη φθορὰ ὄλων τῶν πραγμάτων τοῦ φυσικοῦ, τοῦ ἡθικοῦ καὶ τοῦ πνευματικοῦ κόσμου. Ὅσα

ἡ ἀνθρωπότητα θ' ἀντικρύζει κουρασμένη καὶ χωρὶς ὁδηγῶ τῆς τὸ φωτισμένο πνεῦμα, τὴν ἀντίσταση καὶ τὴν κακία τῆς Ἠράξης, θὰ κατέχεται πάντα ἀπὸ τὸ φόβο τῆς φθορᾶς, ποὺ ὁδηγεῖ στὴν παράλυση τῆς θέλησῆς. Ἔτσι ὁ Καθάφης ἀποτέίνεται στοὺς νικημένους τῆς ζωῆς. Κι ἡ ψυχολογία τῶν νικημένων στὰ χρόνια τῆς παρακμῆς ἔχει τὴν ἀναμφισβήτητη καθολικότητα.

(Κ. Βάρναλη: «Ἄνθρωποι»)

«ὦ! πόσο ἦταν πένθιμος κι ἀγριωπὸς ὁ τόπος.

Τὶς μέρες, μόνη συντροφιά τὸ πέταγμα ἐνὸς γλάρου·

τὶς νύχτες ὁ ἀδιάκοπος ὁ ρόχθος τῶν κυμάτων».

* (Θυράνη: «Φθινόπωρο ἐξορίας»)

«Ἄ! τί θυμάρι δυνατὸ ἢ ἀνασαιμιά του!

Τί χάρτης περιφάνειας τὸ γυμνὸ του στῆθος,

ὅπου ξεσποῦσαν λευτεριά καὶ θάλασσα!....

* Ἦλιε, δὲν ἦσουν ὁ παντοτεινός;

Πουλί, δὲν ἦσουν ἡ στιγμή χαρᾶς ποὺ δὲν καθίζει;

Λάμπη, δὲν ἦσουν ἡ ἀφοβία τοῦ σύγνεφου;

Κ' ἐσύ, περβόλι, ὠδεῖο τῶν λουλουδιῶν,

κ' ἐσύ, ρίζα σγουρή, φλογέρα τῆς μαγνολίας!».

(Ὀδ. Ἐλύτη: «Ἄσμα ἡρωϊκὸ καὶ πένθιμο γιὰ τὸν χαμένο ἀνθυπολοχαγὸ τῆς Ἀλβανίας»).

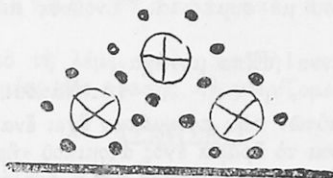
«Φεύγεις πάνου στὴν ἀνοιξή, γιέ μου, καλέ μου,

Ἄνοιξή μου γλυκιά, γυρισμὸ ποὺ δὲν ἔχεις!

Ἡ ὁμορφιά σου βασίλεψε κίτρινη, γιέ μου,

δὲ μιλάς, δὲν κοιτᾶς πῶς μαδιέμαι, γλυκέ μου!»

(Κ. Βάρναλη: «Ἡ Μάνα τοῦ Χριστοῦ»)

ΜΑΘΗΜΑ 29ο

ΤΟ ΚΟΜΜΑ ΣΤΗ ΣΥΝΘΕΤΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΕΝΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

Παραδείγματα:

1. Ἡ Μαρία, ἡ Σοφία, ἡ Ἐλένη καὶ ἡ Ρόζα μελετοῦν.
2. Ἡ Μαρία εἶναι ὑπάκουη, ἐπιμελής, εὐγενική καὶ ὁμορφῆ.
3. Ὁ κηπουρὸς ποτίζει τὰ δέντρα, τὰ λουλούδια, τὰ λαχανικά.
4. Ὁ καλὸς, ἐργατικὸς καὶ τίμιος ἄνθρωπος ἀμείβεται.
5. Ἔχω ἓνα καλὰθι σῦκα, σταφύλια καὶ ἀχλάδια.
6. Ἡ νύχτα ἀπλώθηκε σιγαλά, ἀθόρυβα, ἀπαλά.
8. Γελώντας, τραγουδώντας καὶ χορεύοντας ὑποδεχτήκαμε τὸν καινούργιο χρόνο.
9. Πάω συχνὰ στὴ θάλασσα γιὰ περίπατο, γιὰ μπάνιο, γιὰ καθαρὸ ἄερα.
10. Τὸν ξάδερφό μου, τὸ Δημήτρη, τὸν εἶδα χτές.
11. Ὁ Γιάννης, ὁ συμμαθητής μου, μελετᾶ πολὺ.
12. Ἡ Καίτη, χλωμὴ καὶ ντροπιασμένη, δὲν ἀπάντησε.
13. Μπῆκε μέσα στὰ νερά, τὰ καταγάλανα, καὶ κολύμπησε πολλὴ ὥρα.
14. Αὔριο, Κυριακή, θὰ φύγω.
15. Τὴν ἄλλη ἑβδομάδα, στὶς 16 τοῦ μήνα, θὰ φύγω.
16. Γιῶργο, μοῦ δίνεις, σὲ παρακαλῶ, τὸ μολύβι σου;
17. Πές μου, Κώστα, τί ξέρεις.

Κανόνες:

1. Χωρίζονται μὲ κόμματα μεταξύ τους οἱ ὅμοιοι συντακτικοὶ ὅροι (ὑποκείμενα, κατηγορούμενα, ἀντικείμενα, προσδιορισμοί), ὅταν δὲν ἐνώνονται μὲ συμπλεκτικὸ ἢ διαχωριστικὸ σύνδεσμο (παρδ. 1 - 9).
2. Μπαίνουν ἀνάμεσα σὲ κόμματα ἢ παράθεση, ἢ ἐπε-

εξηγήση και γενικά κάθε προσδιορισμός, λέξη ή φράση, που έχει επεξηγηματική ή παραθετική έννοια (παρδ. 10-16).

3. Η κλητική πτώση χωρίζεται με κόμμα και, αν θρῖσκειται στο μέσο της φράσης, μπαίνει ανάμεσα σε κόμματα (παρδ. 16, 17).

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Α'. Να δικαιολογήσετε όλα τα κόμματα που υπάρχουν στο παρακάτω κείμενο:

«Όσο, κόρη μου, για τους παλιούς που είπες τί κάνανε και γιατί δεν καλύτερέψανε τη ζωή του λαού, θα σ' απαντήσω αμέσως, δίχως καθόλου, πίστεψέ με, να θέλω να τους δικαιολογήσω..... Οί παλιοί, κυρά μου, οί παππούληδες μας τουλάχιστον, κάνανε ότι μπορούσαν για τον τόπο τουτον. Όλοι πολεμήσανε στο μεγάλο άγώνα. Όλοι δώσανε ό,τι μπορούσαν. Έμās, ή δικιά μας φαμιλιά, έδωσε όλη της την περιουσία στην επανάσταση και, βλέπεις, τώρα μείναμε δίχως δεκάρα. Το πλατάνι της πλατείας, αν μπορούσε να μιλήση, θα έλεγε πολλά. Κάθε άρχοντας και ένα κλαδί. Από κει τους κρεμούσαν τότε στην επανάσταση. Και ο παππούλης ο δικός μου πέθανε με μαρτύρια στις φυλακές, στα Γιάννενα. Και όλα αυτά, Έθελ, γίνηκαν για να ζήσουμε έμεις έλευθεροι, για να ξεσκαλωθώ τουτο το κομμάτι της γής. Κληρονομιά μεγάλη μās άφησαν Έθελ, οί πρόγονοί μας... Μās άφησαν τη Λευτεριά».

(Λιλίκας Νάνου: «Γή της Βοιωτίας»)

Β'. Να βάλετε τα κόμματα που λείπουν στα παρακάτω κείμενα:

«Τώρα ή χαράδρα άρχιζε να θροντάη από τις εκρήξεις ν' αντιβουίζη και οί βολές αυτές μπρός πίσω δεξιά ζερβά έκοβαν με μπαλταδιές τους βράχους γέμισαν τα πάντα άστραπές φλόγες και καπνό. Τα βλήματα έρχονταν από παντού διασταυρώνονταν. Οί έχθροι είδανε πώς είναι χαμένοι. Τότε έβαλαν τη φωνή παλάβωσαν. Έτρεχαν δώθε κείθε πέταγαν τα όπλα τους σήκωναν ψηλά τα χέρια κουτροβαλουσαν ούρλιαζαν το ήθικό τους είχε σπάσει. Μερικοί άτνιστέκονταν άλλοι όμως έγνεφαν με τα μαντήλια τους να παραδοθούν να γλυτώσουν».

(Άγγ. Τερζάκη: «Έλληνική Έποποιία 1940—1941»)

«Πλάι μου τα χόρτα είχανε ξαπλωμένη τη λαμπρή τους πρασινάδα μισοδρεμένα από την πρωινή δροσιά σαν καμαρωμένα μέσα στο ζωηρό τους το χρώμα όλα τους φορούσανε τη στολή τους διαμάντια σμαράγδια και μαργαριτάρια. Το χορτάρι χρυσολούουδα κεντημένο έμοιαζε ύφασμα ζωντανό. Άνοιγανε τα τριαντάφυλλα τα κόκκινά τους φύλλα. Το άγιόκλημα ή άλιφασκιά οί σπαρτιές περεχύνανε την καρδιά με τη μυρωδιά τους. Φυσούσε άγέρι σιγαλό παρέκει σε μιá κοιλάδα κουνιόντανε τα στά-

για αγάλια γάλια και κάνανε την κυριαστή τους την κουθέντα' έσκυβε
τό ένα προς τάλλο σά να χαιρετιόντανε.

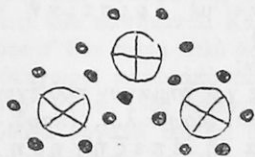
* Καθόμουνα ήσυχος δίχως φροντίδα δίχως καμιά συλλογή. Γαλήνη
γινότανε ή ψυχή μου. Μ' έλη μου τή δύναμη τέντωνα τά στήθια μου για
νά τά γεμίση ζωή. Χαιρόμουνα και γώ τήν άνοιξη τή φύση τόν κόσμο.
Ή εϋτυχία τί είναι; Μιά ενεργεια τίποτις άλλο. Ένεργούσανε όλα τρι-
γύρω μου και μέσα μου τά δέντρα για να λουλουδιάσουνε ή καρδιά μου
για να καταλάβη ακόμη καλύτερα τή γλύκα τήν όμορφιά τής ζήσης.
"Άκουγα τή φύση και τραγουδούσε κοντά κοντά στάφτιά μου τό παντο-
τινό της τό τραγούδι πού κάθε χρόνο τό ξαναλέει τό τραγούδι τής ζωής
και τής αγάπης. "Έβλεπα τήν όμορφη θέα πού είχα μπροστά μου από
πάνω μου τόν ουρανό με τή φεγγοβολιά του πλάϊ μου κάμπους και πρα-
σινάδα κι έξαφνα πιδ κάτω όμα σήκωνα τά μάτια άπέραντη θάλασσα
με τά κύματά της τά σμαραγδένια θάλασσα γελαστή άσπρους άφρους
στολισμένη».

(Ψυχάρη: «Τό ταξίδι μου»)

«Δέν συμμετέχουν μονάχα οι άγγελοι στή μυσταγωγία τής θείας
Λειτουργίας: Συμμετέχουν κατά κάποιο τρόπο με τήν ανάμνηση και οι
νεκροί μας όπου κι αν βρίσκονται δεμένοι κι έκεινοι πνευματικά με τήν
έκκλησία βαπτισμένοι στ' όνομα του Πατρός και του Υιού και του Άγίου
Πνεύματος κηδευμένοι με τήν εϋλογία τής εκκλησίας ψυχές πού θά ξανα-
συναντήσουμε στήν άλλη ζωή.

Οι νεκροί αύτοι πλούτος άτίμητος και πολυδύναμος για τόν πνευμα-
τικό κόσμο είναι για τούς περισσότερους ανθρώπους τής εποχής μας χα-
μένοι τελειωτικά άμετάκλητα».

(Κ. Τσιρόπουλου: «Μυστικός Δείπνος»)

ΜΑΘΗΜΑ 30^ο

ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. Ειδικές

Παραδείγματα:

1. Δέ μοῦ εἶπες πὼς θὰ ἐρχόσουνα;
2. Δὲν κατάλαβα πὼς ἦταν τόσο ἀσχημο αὐτὸ πού εἶπα.
3. Μοῦ φαίνεται πὼς θὰ βρέξῃ.
4. Ἡ γνώμη μου, πὼς ἔφταιγες, δὲν ἦταν σωστή.
5. Ἔμαθα τὴν καλὴ εἶδηση πὼς προβιβάστηκες.
6. Εἶναι κρίμα πού δὲν ἦρθες μαζί μας.
7. Ἐλπίζω νὰ ἔχουν τελειώσει πιά.
8. Πρόσεξες κάτι, ὅτι ἔφυγε μόλις μᾶς εἶδε;

Κανόνες:

Οἱ εἰδικές προτάσεις:

Α'. Εἰσάγονται μὲ τοὺς εἰδικούς συνδέσμους ὅτι, πὼς, πού καὶ μὲ τὸ νὰ (παρδ. 1-8).

Β'. Ἐκφέρονται μὲ ὀριστικὴ ὁποιοῦ δὴ ποτε χρόνου (παρδ. 1-8).

Γ'. Χρησιμεύουν σάν:

α' Ἀντικείμενο ρημάτων πού ἔχουν τὴ σημασία τοῦ λέγω, δείχνω, νομίζω, αἰσθάνομαι, ξέρω κ.λ.π. (παρδ. 1, 2).

β' Σμπλήρωμα ἢ ἐπεξήγηση σὲ λέξεις μὲ τὴ σημασία τῶν πάνω ρημάτων (παρδ. 4, 5).

γ' Ὑποκείμενο στὴν ἀπρόσωπη ἔκφραση (παρδ. 3, 6).

δ' Ἐπεξήγηση τοῦ οὐδέτερο τῆς δειχτικῆς ἀντωνυμίας (τοῦτο, αὐτό, ἐκεῖνο) καὶ τῆς ἀόριστης (κάτι). Παρδ. 8.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Α'. Να θρητέ στα κείμενα που ακολουθούν τις ειδικές προτάσεις και να τις αναγνωρίσετε.

«Κάποτε τούς έλεγε λίγα λόγια ο Παύλος, που τούς εγκαρδιώναν πάντα. Μερικοί του άποκρίθηκαν μιά φορά πώς τά θάσανά τους δέν τούς πειράζου, μόνο συλλογίζονται αὐτόν.

* Μόλις ξύπνησε ο άρχηγός, του είπαν πώς ένα από τά καλά παιδιά του έλειπε.

* Βλέπει πώς οί άντρες του άρχίζουν να κουράζονται.

* Κανένα εμπόδιο, καμιά δυσκολία δέν άφησαν που να μñν έστησαν κατάντικρυ στή θέληση του Παύλου, εκείνοι που κατάλαβαν τάχα και πείστηκαν πώς ήταν ανάγκη και μπορούσε να γίνη κάτω.

(Γ. Δραγούμη: «Ο θάνατος του παλληκαριού»)

«Και οί Πλαταιείς, μόλις κατάλαβαν πώς είναι μέσα οί Θηβαίοι και πώς ή πολιτεία τους είχε παρθει αϊφνιδιαστικά, φοβήθηκαν, και νομίζοντας πώς είχαν έρθει πολύ περισσότεροι (γιατί δέν έδλεπαν πόσοι ήταν μέσα στή νύχτα), τό πήραν απόφαση κ' έκλεισαν συνθήκη κι' άφου δέχτηκαν τις προτάσεις, κάθησαν ήσυχοι, άφου άλλωστε οί Θηβαίοι δέ χρησιμοποίησαν βία προς κανένα. Άλλά κατά κάποιον τρόπο, ενώ διαπραγματευόνταν τή σύμβαση, κατάλαβαν πώς οί Θηβαίοι δέν ήταν πολλοί, και πίστεψαν πώς, αν τούς επιτεθούν, θά τούς νικήσουν εύκολα γιατί, ο λαός τής Πλάταιας δέν ήθελε ν' άποστατήσει από τούς Άθηναίους. Άποφασίσανε λοιπόν πώς έπρεπε να τό επιχειρήσουν».

(«Θουκυδίδου Ίστορία», Μετ. Έ. Λαμπρίδη)

«Τό ότι ή αξία έρχεται σ' ένα πράγμα και τό κάνει αγαθό αποδειχεται από τοῦτο: Ότι μπορούν πολλές αξίες να επισκεφτούν ένα αγαθό και άλλες να του μείνουν, άλλες να τό εγκαταλείψουν.

* Ένώ κυλάει ήρεμα τό ποτάμι τής ζωής ενός ανθρώπου, αϊφνης ένα ρήγμα ανοίγει μέσα στήν ήθική του συνείδηση, ένα ρήγμα που δίνει τήν εντύπωση μιās φοβερής και άδυσώπητης σύγκρουσης. Συγκρούονται δύο χρέη, δύο υποχρεώσεις, δύο καθήκοντα. Και για μιά στιγμή, βλέπει ότι, ενώ νόμιζε ότι πατούσε σ' ένα πάρα πολύ ασφαλές έδαφος, τό έδαφος τοῦτο άρχίζει τώρα να υποχωρεί κάτω από τά πόδια του.

Μπήτε στή θέση, λόγου χάρη, ενός κυβερνήτη πολιτείας στόν όποιο αναφέρεται από τά υπεύθυνα όργανά του ότι ένας σφός περιωπής δέν θέλει ν' άποκαλύψει στήν κυβέρνησή του μιά πολύ σημαντική εφεύρεσή του, γιατί πιστεύει ότι με τήν εφεύρεση αυτή ή πατρίδα του θά γίνει ίσως πανίσχυρη, αλλά τοῦτο θά είναι ασφαλώς επιζήμιο για τήν ανθρωπότητα. Δέν σās λέγω άπίθανα γεγονότα: θά πληροφορηθήκατε ότι σε άλλες χώρες έχουν συμβή παρόμοια περιστατικά».

(Ε. Παπανούτσου: «Η ήθική συνείδηση»)

«Τὸ ζήτημα δὲν εἶναι πῶς θὰ πεθάνουμε κάποτε. Τὸ ζήτημα, τὸ μεγάλο ζήτημα, εἶναι πῶς δὲν προφταίνουμε, ὅσο ζοῦμε, νὰ χρησιμοποιήσουμε καὶ νὰ χαροῦμε οὔτε τὸ ἓνα δέκατο ἀπὸ τὶς ἐμπνεύσεις μας τῆς κάθε καινούργιας μέρας».

(Γ. Θεοδοκᾶ: «Ἀργώ»)

«Ἄμα ἔφτασε στὸ βασιλεῖα Δαρεῖο ἡ εἰδήση πῶς οἱ Σάρδεις εἶχαν κυριευθῆ καὶ καήκανε ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς Ἴωνες, καὶ πῶς αἴτιος τοῦ κακοῦ ἦταν ὁ Μιλήσιος Ἀρισταγόρας, λένε πῶς γιὰ τοὺς Ἴωνες δὲ φρόντισε καθόλου, βέβαιος πῶς αὐτοὶ δὲ θὰ μένανε ἀτιμώρητοι γιὰ τὴν ἀποστασία τους, ἀλλὰ ρώτησε ποιοὶ εἶναι αὐτοὶ οἱ Ἀθηναῖοι».

(Ἡροδότου: «Οἱ Περσικοὶ Πόλεμοι» — Μετ. Γ. Βλαχογιάννη — Κ. Κοσμιᾶ)

«Κι ὅπως κρατοῦσα τὴν πνοή μου,
ἄκουσα μέσ' στήν ἡσυχία
ν' ἀναστενάξῃ ἓνα ρόδο
σὰ λιγωμένο ἀπὸ εὐτυχία».

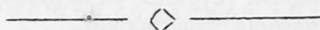
(Κ. Οὐράνη: «Ἐαρινὸ»)

«Τώρα ἄφηγε τὰ περιττὰ τὰ λόγια
καὶ μὴν καθίσῃς νὰ μοῦ λὲς πῶς εἶναι
ἡ μάννα μας σκληρὴ καὶ μῆτε πῶς
ὁ Αἴγιστος τ' ἀγαθὰ τὰ πατρικά μας ρημάζει
* Ὅσο γιὰ ἐδῶ, πιστεύω — καὶ πῶς ὄχι; —
νᾶχῃς ἀκούσει πῶς ἀπ' τὸ παλάτι
ὁ Αἴγιστος λείπει κι ἡ μητέρα μόνη
βρίσκεται μέσα».

(Σοφοκλέους: «Ἠλέκτρα», Μετ. Γρυπάρη)

Β'. Νὰ δάλετε τὶς εἰδικὲς προτάσεις ποὺ λείπουν:

1. Ἐέρω
2. Ὁ καθηγητὴς εἶπε
3. Εἶναι πιθανὸν
4. Ἔχω τὴ γνώμη
5. Δὲν κρυώνω, μόνο
6. Ἄκουσα καὶ τοῦτο
7. Λένε
8. Ἐαφνικὰ ἐνοιωσα
9. Ἡ ἐλπίδα
10. Ἡ χθεσινὴ ὁμολογία του δείχνει

ΜΑΘΗΜΑ 31ο

2. ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Παραδείγματα:

1. Δὲν διάβασα, γιατί ἤμουν ἄρρωστος.
2. Δὲν ἦρθα στὸ θέατρο, ἐπειδὴ εἶχα δουλειά.
3. Ἄφου νομίζεις πὼς εἶναι σωστό, κάμε το.
4. Μιὰ καὶ εἶχα τελειώσει τὰ μαθήματά μου, ἄκουγα μουσική.
5. Γιὰ νὰ τρέχης τόσο γρήγορα, ἔπесες καὶ χτύπησες.

Ἐκφώνηση:

Αἰτιολογικὲς λέγονται οἱ προτάσεις ποὺ αἰτιολογοῦν μιὰ πράξη, κατάσταση ἢ πάθημα.

Εἰσάγονται μὲ τοὺς αἰτιολογικοὺς συνδέσμους (γιατί, ἐπειδὴ, ἀφου, τί) ἢ μὲ ἄλλες αἰτιολογικὲς λέξεις (πού, μιὰ πού, γιὰ νὰ κ.λ.π.).

Ἐκφέρονται μὲ ὀριστικὴ (παρδ. 1-4) καί, μόνο ὅταν εἰσάγονται μὲ τὸ γιὰ νὰ, ἐκφέρονται μὲ ὑποταχτικὴ (παρδ. 5).

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Α'. Νὰ βρῆτε στὰ κείμενα ποὺ ἀκολουθοῦν τὶς αἰτιολογικὲς προτάσεις καὶ νὰ τὶς ἀναγνωρίσετε.

«Ἄς ἀνεβῶ ἐκεῖ πάνω, εἶπα μὲ τὸ νοῦ μου, μπορεῖ νὰ βρῶ πιὸ καθαρὸν ἀέρα. Καὶ εἶχα δίκιο, γιατί ὁ ἀέρας τοῦ δλόανθου κήπου, ὅσο περισσότερο τὸν ἀνέπνεα, τόσο καὶ περισσότερο μὲ λίγωνε. Ἀνέβηκα λοιπὸν σιγά-σιγά τὰ σκαλοπάτια, ποὺ ἦσαν καμιά εἰκοσαριά, γιατί τὸ παλάτι ἦτανε ψηλὸ καὶ βρέθηκα σ' ἓνα ἄλλο δῶμα.

* Καταλαβαίνω μέσα στὰ μάτια σου τὴν ἐκπληξή σου, ποὺ μὲ βλέπεις τέτοια ὦρα ἀνεδάσμενη στὸ δῶμα».

(Πολ. Δημητρακόπουλου: «Ἡ Ἄρετούσα»)

«Είναι κάτι τι τέλει, ύψηλο και τόσο ωραίο, πού μόνο τὸ θορινὸ παράθυρο μπορεῖ νὰ σοῦ χαρίσει. Γι' αὐτὸ τὸ ἀγαπῶ ἐγώ, τὸ λατρεύω..... Εἶναι ἀνοησία ἔστω, ἀλλὰ τί νὰ σοῦ κάμω, ἀφοῦ αὐτὴ εἶναι ἡ ἐντύπωσή μου, μόνο στὸ σκληρὸ θοριὰ αἰσθάνομαι τὸ γλυκὸ καταφύγιο τῆς στέγης τοῦ δωματίου.

* Καὶ λέγοντας αὐτά, ὁ Παπα - Ζήσιμος σηκώθηκε, γιατί εἶχε σκοτεινιάσει πιά στὸ περιβόλι καὶ δὲν ξεχώριζε τὰ γράμματα τοῦ θι-
βλίου του».

(Ξενόπουλος)

«Ἄν λοιπὸν δὲν παραδεχτήτε ἀμέσως τὴ συμφωνία, τώρα πού οἱ προτάσεις τῆς συμφωνίας σας εἶναι ὑπερβολικὰ ἀφελίμες, φοβοῦμαι, γιατί σεῖς περισσότερο ἀπὸ ἄλλους τοὺς συμμάχους ζήτε πιδ κοντὰ στὸν κίνδυνο, καὶ μόνοι ἐσεῖς ὑποφέρετε κάθε ζημία, ἀφοῦ κατοικεῖτε χώρα πού εἶναι πέρασμα μοναδικὸ (ἀνάμεσα στὴν Ἀσία καὶ τὴν Εὐρώπη). Ἐλάτε, ἀκού-
σετε τὴ γνώμη μου, γιατί ἀξίζει καὶ πολὺ».

(Ἡροδότου: «Οἱ Περσικοὶ πόλεμοι», Μετ. Γ. Βλαχογιάννη—Κ. Κοσμιᾶ)

«Μὰ πάλε δὲν τοὺς γλίτωσε κι ἂν τὸ ποθοῦσε ἐκείνους,

τί ἀπὸ δική τους χάθηκαν οἱ κούφιοι ἀμυαλωσύνη.

* Καὶ τώρα ἐγὼ πρὸς τὸ γοργὸ καράβι κατεβαίνω

τί στενοχώρια θάπιασε μεγάλη τοὺς συντρόφους.

* Μιάς καὶ ρωτᾶς μου, ὦ ξένε, αὐτὰ καὶ θεὸς νὰ τὰ κατέχης
πλούσιο καὶ τιμημένο αὐτὸ τὸ σπίτι πρέπει νάταν».

(Ὅμηρου «Ὀδύσσεια» — Μετ. Ἐφταλιώτη)

Β'. Νὰ βρῆτε στὰ κείμενα πού ἀκολουθοῦν τις εἰδικές καὶ αἰτιολο-
γικές προτάσεις.

«Θυμότανε τὰ λόγια τῆς γυναίκας του καὶ μετανοοῦσε πού δὲν τὴν ἄκουσε. Ἴσως ἡ ἀμαρτία νὰ δουλέψῃ μέρα ἐξαιρέσιμη, γιατί ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι κάποια δουλειὰ πῆγαινε νὰ κάνει, τοῦφερε στὸ δρόμο τὸ Μό-
χογλου νὰ τὸν τιμωρήσει.

* Θὰ πάω νὰ δῶ, ἂν εἶναι καιρὸς γιὰ διπλοσνάφισμα.

—Ὁ Θεὸς μαζί σου, μιὰ πού δὲ μ' ἀκούς. Λές πὼς δὲ θὰ δουλέ-
ψεις; μὰ μπορεῖς τοῦ λόγου σου νὰ πᾶς στὰ γονικά σου καὶ νὰ μὴν κάμης
καμιὰ δουλειὰ καὶ Λαμπρὴ νάναί!

—Μὰ σοῦ τῶπα δά! Σοῦ τῶπα πὼς δὲ θὰ δουλέψω. Πόσες φορὲς
πρέπει νὰ σοῦ τὸ πῶ;

—Ἐγὼ ἔπρεπε νὰ σοῦ τὸ πῶ, γιατί ἔναι βαριά σκόλην.

(Κονδυλάκη: «Κακὸ συναπάντημα»)

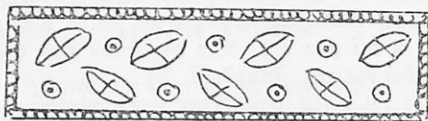
«Δὲν ὑπάρχει ἄλλωστε ἀμφιβολία ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δίχως
καμιὰν ἀπολύτως ἐξαιρέση ἔδλεπαν τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσσεια ἔργα
ἐνιαῖα. Ἀκόμα μάθαμε στὸ μεταξὺ ὅτι ἡ γραφὴ ἦταν γνωστὴ στοὺς Ἕλ-
ληνες ἀρκετοὺς αἰῶνες πρὶν ἀπὸ τὸν Ὅμηρο· ἂν ὁ ποιητὴς δὲν τὴν ἀνα-

φέρει, αυτό δὲ θὰ πεί πὼς δὲν τὴν ξέρεῖ· μὰ καὶ ἱστοροῦσε ὅμως τὰ κατορθώματα μιᾶς πανάρχαιης μυθικῆς ἐποχῆς τῆς πατρίδας του, εἶναι φανερὸ πὼς δὲ θέλησε νὰ κάνει τὸν ἀναχρονισμό νὰ βάζει τοὺς ἥρωές του νὰ γράφουν. Καὶ ἄσχετα ὅμως μὲ αὐτό, νεώτερες ἐρευνες ἔδειξαν ὅτι οἱ ραψωδοὶ μποροῦν καὶ θυμοῦνται χιλιάδες στίχους ἀπέξω χωρὶς δυσκολία.

Ἔτσι τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Βόλφ ἔπесαν ὅλα· καὶ ὅμως τὸ ὁμηρικὸ ζήτημα ἔμεινε· γιατί οἱ φιλόλογοι στὸ μεταξύ, γιὰ ν' ἀποδείξουν ὅτι οὔτε στὴν Ἰλιάδα οὔτε στὴν Ὀδύσσεια ὑπάρχει ἐνότητα, ζήτησαν νὰ στηριχτοῦν ὄχι πιά σὲ κριτήρια ἐξωτερικά, ὅπως ἐκεῖνος, οὔτε σὲ προσημαντισμένες γενικὲς θεωρίες γιὰ τὴν ἀρχαῖκὴ λαϊκὴ ποίηση, ὅπως οἱ ρομαντικοί, ἀλλὰ σὲ κριτήρια πού νὰ βγαίνουν ἀπὸ τὴν ἀνάλυση τῶν ἴδιων τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν».

(Ι. Κακριδῆ: «Εἰσαγωγή στὸ Ὀμηρικὸ ζήτημα»)

- Γ'. Νὰ συμπληρωθοῦν στὶς περιόδους οἱ προτάσεις πού λείπουν.
1. Τὸ βέβαιον εἶναι
 2. Τὸ πρῶτὸ φεύγοντας ἀπὸ τὸ σπῆτι πῆρα τὸ ἀδιάδροχό μου
 3. δὲν μπόρεσα νὰ κοιμηθῶ.
 4. Μοῦ εἶπε ἐπειδὴ
 5. Ἄκουσα ἀπὸ τὸ ραδιόφωνο καὶ
 6. Μιὰ καὶ πὼς ἔπρεπε νὰ τὸ πῆς.
 7. Ἄφου καὶ θὰ τὸ πετύχης.
 8. Μετάνοιωσα πολὺ πού
 9. Γιὰ νὰ μοῦ πὼς σοῦ τὸ ἔστειλα.
 10. Δὲν νομίζω γιατί

ΜΑΘΗΜΑ 32ο

3. ΤΕΛΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Παραδείγματα:

1. Δὲν πῆρα τὸ βιβλίον, γὰρ νὰ μὴ σοῦ κακοφανῆ.
2. Θέλω νὰ γράφης καθαρά.
3. Πρόσεξε μὴ μὲ κάνης καὶ θυμώσω.
4. Πρέπει νὰ ξεκινήσης νωρίς.
5. Δὲν εἶναι σωστὸ νὰ αὐθαδιάζης.
6. Ἡ ἀκλόνητη ἀπόφασί του νὰ σπουδάσῃ συγχίνησε τὸν πατέρα.
7. Ὁ Μιχάλης, πρόθυμος νὰ μὲ βοηθήσῃ, μοῦ ἔδωσε τὰ βιβλία του.

Κανόνες:

1. Τελικὲς λέγονται οἱ προτάσεις ποὺ ἐκφράζουν τὸ σκοπὸ μιᾶς πράξης ἢ τὸ περιεχόμενον μιᾶς ἐπιθυμίας (παρδ. 1-7).

Εἰσάγονται μὲ τοὺς τελικοὺς συνδέσμους γὰρ νὰ, νὰ. Στὶς ἀρνήσεις εἰσάγονται καὶ μόνον μὲ τὸ μὴ ἀντὶ μὲ τὸ γὰρ νὰ μὴ ἢ τὸ νὰ μὴ (παρδ. 1-7).

Ἐκφέρονται σὲ ἔγκλιση ὑποταχτικῆ.

2. Οἱ τελικὲς προτάσεις ποὺ εἰσάγονται μὲ τὸ νὰ χρησιμεύουν σάν:
α' Ἀντικείμενο τῶν ρημάτων ποὺ φανερώνουν κυρίως ἐπιθυμία ἢ δύναμη (παρδ. 2, 3).

β' Ὑποκειμενο στὴν ἀπρόσωπη σύνταξη (παρδ. 4, 5).

γ' Προσδιορισμὸς σὲ ὀνόματα μὲ τὴν ἔννοια τῶν παραπάνω ρημάτων (παρδ. 6, 7).

Σημείωση Α'.

Τὶς λέξεις ἀντί, δίχως, χωρὶς, κοντά, σπάνια, ἴσως, σάν κ.ἄ. ἀκολουθοῦν πολλὰς φορὲς τελικὲς προτάσεις. Π.χ. Ἦρθεσ χωρὶς νὰ μὲ εἰδοποιήσης.

Σημείωση Β'.

Τελική πρόταση για αντίκειμενο παίρνουν και ρήματα που μπορούν να πάρουν και ειδική πρόταση (βλέπω, λέω, πιστεύω, υπόσχομαι, ξέρω, λογαριάζω, θυμούμαι, όρκίζομαι κ.ά.). Π.χ. Όρκίζεται ότι θα πη την αλήθεια (να πη την αλήθεια).

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Α'. Να βρῆτε στὰ κείμενα που ακολουθούν τις τελικές προτάσεις και να δικαιολογήσετε τη χρήση τους.

«Όμιένα, ζωή δυστυχισμένη όπου περνάμε εδώ εις τὸ χωριό! Ἐλεγε μόνη της ἡ Μαρία. Νὰ μὴν εὑρίσκεται ἰατρός νὰ ἔλθει νὰ καθίσει ἐδῶ, νὰ κάνει χριστιανικά τὴν ἐπιστήμη του ἄμῃ νὰ εἶμαστε ἀναγκασμένοι, ὅταν ἀρρωστήσει κανένα παιδί μας ἢ νὰ τὸ φέρομε εις τὴν ἀγκυλιά μας εις τὴν πόλη, θερμασμένο, τρεῖς ὥρες δρόμο, μὲ τὸ λισιύρι, γιὰ νὰ τὸ ἰδεῖ μιὰ μόνη φορὰ ὁ ἰατρός, ἢ νὰ ἐξοδεύομε φουκτες φράγκα, γιὰ νὰ τὸν φέρομε ἐδῶ. Κι ἂν πουλεῖ κανεὶς ἐδῶ αὐτὸ τὸ εὐλογημένο κινίνο, νὰ τὸ πλερώνομε ὡς ἂν χρυσόχωμα».

(Γ. Πολυλά: «Ἐνα μικρὸ λάθος»)

«Δὲ μᾶς εἶναι βολετό, ἀγαπημένε μου βοσκέ, νὰ ψάλλομε ἐμεῖς μὲ τὴ φλογέρα τὸ καταμεσήμερο. Πρεπιό μας νὰ σεβόμαστε τὸ γέρο - Πάνα μας καὶ τὸ θυμὸ του κι ὅλα νὰ φοβόμαστε».

(Μ. Πασαγιάννη: «Θεόκριτου Εἰδύλλια»)

«Πρῶτος ὁ κ. Παναγιωτόπουλος τόλμησε, ἔχοντας συνείδηση τῆς ὑψηλῆς ἀποστολῆς τοῦ κριτικοῦ, νὰ μιλήσῃ τόσο πλατειά, καὶ πολλὰς φορὲς αὐστηρά, καὶ θάζοντας τὸ χέρι σὲ πολλὰς πληγές, νὰ τονίσῃ ἀρετὲς, νὰ ἐπαινήσῃ, νὰ κοιτάξῃ μὲ ἀντιλήψεις νέες πρόσωπα καὶ ἔργα, μὰ καὶ νὰ βρῆ τις ἐλλείψεις, τὰ χάσματα, τὰ προτερήματα, τις ἀδυναμίες ἀκόμα καὶ σὲ κείνους, που ὁμόφωνα σχεδὸν ἢ κριτικὴ τους εἶχεν ἀνυψώσει στὸ ὄχι τῆς τελειότητος».

(Δημ. Παπακωνσταντίνου: «Γ. Μ. Παναγιωτόπουλος»)

Β'. Νὰ βρῆτε στὸ κείμενο που ακολουθεῖ τις εἰδικές καὶ τελικές προτάσεις.

«Γι' αὐτὴ τὴν Ἀθηνᾶ, τὸ καινούργιο τετράψηλο ἀγάλμα, ἔγινε μεγάλη συζήτηση στὴν ἐκκλησία. Οἱ ὀλιγαρχικοὶ προσπαθοῦσαν νὰ δημιουργοῦν δυσκολίες κι ἕνας ἀπὸ τοὺς ἡγέτες τους, ὁ Νικίας ὁ Νικηράτου, θέλησε νὰ ἐμποδίσῃ τὴν κατασκευὴ τοῦ νέου ἀγάλματος. Εἶπε πὼς ἦταν ἀσέβεια μεγάλη πρὸς τὴν θεὰ τὸ νὰ ἀντικαταστήσουν μὲ καινούργιο ἀγάλμα τὸ παλιὸ ξόανο. Ὁ Νικίας, θρησκόληπτος, προληπτικὸς καὶ στενοκέφαλος, εἶπε στὴν ἐκκλησία πὼς τὸ ξόανο εἶχε πέσει ἀπὸ τὸν οὐρανὸ κι ἔπρεπε μονάχα αὐτὸ νὰ λατρεύεται. Σὲ τοῦτο ἀποκρίθηκε ὁ Περιελεῖς

πώς, αν ήταν έτσι, έπρεπε όλα τα άλλα αγάλματα της θεάς να τα σπάσουν ή να τα λυώσουν. Ευτυχώς ή πολιτική του Νικία αστόχησε κι έτσι ή θεά όρθώστη και δυνατή φύλαγε από ψηλά την πολιτεία».

(Άγγ. Βλάχου: «Ο κύριός μου ό Άλκιβιάδης»)

Γ'. Να βρῆτε τις ειδικές, αιτιολογικές και τελικές προτάσεις των κειμένων που ακολουθούν και να δικαιολογήσετε τη χρήση τους.

«Δέν είχα έρθει για να φύγω και να ξεχάσω ότι είχα ιδεί, δέν είχα έρθει για να γνωρίσω από περιέργεια την περιουσία, που κληρονόμησα, αλλά γιατί μιá φωνή με είχε τραβήξει σέ τούτη τη γῆ και τώρα αὐτή ή ίδια ή φωνή μου ζητούσε να ξαναχτίσω τά γκρεμισμένα. Ναι, θά τό ξαναχτίζα τό πατρογονικό μου σπίτι, για να δείξω στον κόσμο ότι δέν ανήκω σέ μιá γενιά που έσθησε, θά τό ξαναχτίζα, γιατί τά εἰκοσί μου χρόνια δέν αναγνώριζαν την ήττα, και γιατί, νόμιζα ότι, με τό χτίσιμό του, θά εξασφάλιζα την επιβίωση του όνόματός μου, τη σωτηρία από τη φθορά, χωρίς να καταλαβαίνω ότι ή φθορά ήταν μέσα μου και δέν κρεμόταν από τά πράγματα γύρω μου».

(Άλίχης Σταυροπούλου: «Η γῆ που τόσο αγάπησα»)

«Τό κωμικοτραγικό σ' αὐτή την ιστορία για την ανακάλυψη των έπαγωγικών φαινομένων είναι πως λίγους μήνες πριν από τον Φάρανταιν, ένας νεαρός μηχανικός, γεννημένος στή Γενεύη, ό Κολλαντόν, δούλευε, όπως και άλλοι της έποχής του, για τό ίδιο ζήτημα και λίγο έλειψε να πάρη αυτός τη δόξα αντί του Φάρανταιν.

Είχε στρωθεί λοιπόν στά πειράματα για να γεννήσει ρεύμα με τη βοήθεια του μαγνήτη κόνοντας κι αυτός τη σκέψη πως, αφού τό ρεύμα γεννάει μαγνητικό πεδίο, πρέπει και τό τελευταίο να γεννάει ρεύμα. Έφτασε μάλιστα στο σημείο να συνδέσῃ σ' ένα πηνίο ένα ευαίσθητο γαλβανόμετρο και να βυθίσει στο πηνίο τό μαγνήτη».

(Γ. Γιαννόπουλου: «Ήλεκτρολογία»)

Δ'. Να συμπληρώσετε στις περιόδους τις τελικές προτάσεις που λείπουν.

1. Ξεκίνησα πρωί
2. Θέλω για να
3. Η επιθυμία της μητέρας μου θά πραγματοποιηθῆ.
4. Αὔριο πρόκειται για να
5. Δέν είναι ανάγκη
6. Δέν είμαι άξιος ούτε
7. Ίσως για να
8. Τό έκαμα χωρίς
9. Συμπεριφέρεται σαν
10. Άντί έφερα τό βιβλίο της Γεωγραφίας.

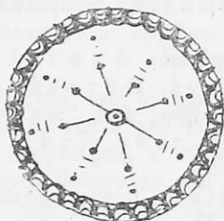
Ε'. Με καθ' ένα από τά ρήματα που ακολουθούν να κάνετε προτά-

σεις τελικές και ειδικές.

Πιστεύω, λογαριάζω, μαθαίνω, θυμούμαι, φαντάζομαι, υπόσχομαι, βλέπω, ξέρω, άρνούμαι.

ΣΤ'. Να βάλετε υποκείμενα στα άπρόσωπα ρήματα και τις άπρόσωπες έκφράσεις που ακολουθούν:

1. Δέν ταιριάζει
2. Βέβαιο είναι
3. Είναι κρίμα
4. Μοῦ φαίνεται
5. Είναι τίμο
6. Είναι άδικία
7. Είναι παράξενο
8. Πρέπει
9. Διαδίδεται
10. Αποφασίστηκε

ΜΑΘΗΜΑ 33ο

4. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Παραδείγματα:

1. Πέρασε τόσο άθόρυβα, πού κανένας δέν τόν άκουσε.
2. Είναι τόσο επίμονος, ώστε θα ήταν αδύνατο νά τόν πείσης.
3. Έκανα όσο μπορούσα πιδ καλά γράμματα, πού νά μή με μάλωση ό καθηγητής μου.
4. Δέν είμαι άνόητος, νά μήν ξέρω τί κάνω.
5. Άς διάβαζες, νά μήν έμενες στην ίδια τάξη.

Εκφάνσεις:

1. Οί άποτελεσματικές προτάσεις φανερώνουν ένα άποτέλεσμα.

2. Εισάγονται με τούς άποτελεσματικούς συνδέσμους ώστε, πού, νά, ώστε νά, πού νά, για νά.

Έξαρτώνται συνήθως από προτάσεις πού έχουν τις λέξεις τέτοιος, τόσος, τόσο, έτσι.

Έκφέρονται σέ:

α' Άπλή όριστική, όταν παρουσιάζουν τό άποτέλεσμα σάν πραγματικό (παρδ. 1).

β' Πιθανολογική ή δυνητική όριστική, όταν παρουσιάζουν τό άποτέλεσμα σάν πιθανό ή δυνατό (παρδ. 2).

γ' Υποταχτική, όταν παρουσιάζουν τό άποτέλεσμα ένδεχόμενο ή άπλή σκέψη (παρδ. 3, 4).

Σημείωση:

Καμιά φορά ή άποτελεσματική πρόταση πού εισάγεται με τό -νά- εκφέρεται με παρατατικό ή υπερσυντέλικό όριστικής αντί για υποταχτική ή από έλξη πρds τό ρήμα τής προηγούμενης πρότασης ή γιατί εκφράζει πόθο (παρδ. 5).

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Νά θρῆτε στὰ κείμενα πού ἀκολουθοῦν τίς ἀποτελεσματικές προτάσεις καί νά τίς ἀναγνωρίσετε.

«Ἐδῶ τὸ φῶς εἶναι λεπτὴ γαλήνη. Ἐνα φῶς ἀποστειωμένο, ψυχρῶ, χωρὶς παλμό, χωρὶς γυαλάδα, χωρὶς ἀντανάκλαση, ἀλλὰ τόσο λεπτό, διαπεραστικό, πού συμποτίζει ὅλα τὰ ἀντικείμενα, τὰ δέντρα, τὰ σπίτια καί τὰ κάνει διαφανή.

* Ἄργά μεσάνυχτα. Οἱ σημαδοῦρες χτυποῦν τὴ μυστηριώδη κἀμπάνα τους. Εἶναι γιὰ τοὺς καιροὺς τῆς ὁμίχλης. Ἄλλὰ τόσο πένθιμος ἦχος, πού νομίζεις ὅτι οἱ ἀπελπισμένοι ναυαγοὶ σοῦ ζητᾶνε βοήθεια.

* Πρέπει ἐξάλλου νά σᾶς θυμίσω ὅτι ἡ Ἰσλανδία δὲν ἔχει οὔτε στρατὸ οὔτε στόλο. Ἐχει μόνο ἑκατὸ χωροφύλακες. Ἡ ἀπραξία τους εἶναι τέτοια, πού ἀπορῶ πῶς δὲν αὐτοχτόνησαν ἀπὸ πλήξη.

(Θ. Ἀθανασιάδη - Νόβα: «Ἐνα μῆγα στὸ Βόρειο Πόλο»)

«Μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου τὸ ἀπέραντο κράτος του κομματιάστηκε κι ἀδυνάτισε τόσο, ὥστε νά προκαλεῖ τίς ἀρπακτικές διαθέσεις κατακτητῶν βαρβάρων.

* Ὁ Βρένος λαβῶθηκε θανάσιμα, κι ὅπως διηγεῖται ὁ ἱστορικός Ἰουστίνος, οὗτ' ἕνας ἄντρας δὲ σώθηκε, γιὰ νά διηγηθῆ τὴν τρομερὴ ἐκείνη καταστροφή».

(Κ. Καιροφύλλα: «Ἐμάχοντο καί οἱ Θεοί»)

«Δῆμο, δὲν εἶμαι δούλα σου, κρασὶ νά σέ κεράσω

Ἐγὼ εἶμαι νύφη προεστών κι ἀρχόντων θυγατέρα».

(Δημοτικό: «Τοῦ Σκυλλοδήμου»)

«Γραμματικέ μ' ἀγαπητέ, καί σὺ πιστέ μου Φέζο

Γυρίστε, πίσω τρέξετε, πάρτε μου τὸ κεφάλι,

Νά μὴν τὸ πάρ' ἢ κλεφτουριά, κι αὐτὸς ὁ Κατσαντώνης,

Καί μοῦ τὸ πάγη στὴν Φραγκιάν, καί στὴν Ἁγίαν Μαύραν,

Καί τὸ διαβάσ' ἀπ' τὴν Πλαγιάν, τὰ τούρκικα λημέρια,

Τὸ ἰδοῦν ἐχθροὶ καί χαίρονται, καί φίλοι καί λυποῦνται.

* Ὁ Κατσαντώνης φώναξεν ἀπὸ τὸ μετερίζι

Δὲν εἶναι ἐδῶ τὰ Γιάννινα, δὲν εἶναι οἱ ραγιαδες,

γιὰ νά τοὺς ψένης σάν τραγιά, σάν τὰ παχιὰ κριάρια».

(Δημοτικό: «Ὁ θάνατος τοῦ Βελῆ - Γκέκα»)

Β'. Νά ἀναγνωρίσετε τίς γνωστὲς δευτερεύουσες προτάσεις τῶν κειμένων.

«Ὁ οὐρανός, ὑπάρχει θέαμα πιὸ συνηθισμένο ἀπὸ τὸν ξάστερο οὐρανός; Καί ὅμως ἐδῶ πέρα δὲν τὸν χορταίνουμε, γιὰτι κι αὐτὸς ἔχει γίγει ἄλλο πράμα. Ἐχει γίγει τόσο λεπτός κι ἀνάλαφρος, πού νομίζεις

ὅτι σοῦ ἀποκαλύπτει τὸ ἱερώτερο βάθος του καὶ περιμένεις νὰ δῆς τοὺς ἀγγέλους».

(Θ. Ἀθανασιάδης - Νόβα: «Ἐνα μῆνα στὸ Βόρειο Πόλο»)

«Ὅταν μαθεύτηκε πῶς ἡ ὑπόθεση τῆς τραγωδίας ἦταν τὰ παθήματα τῆς τρωαδίτισσας στὴ Σπάρτη, διάφοροι πλούσιοι πολιόρκησαν τὸν Εὐριπίδη γιὰ νὰ πάρουν τὴ χορηγία. Στὴν «πρῶτη» τῆς Ἀνδρομάχης ὁ ἐνθουσιασμός ἦταν τέτοιος, πού ὁ κόσμος σήκωσε τὸ στεφανωμένο τραγῶδὸ στὰ χέρια καὶ τὸν πῆγε στὴν ἀγορά. Τόσα ἦταν τὰ χειροκροτήματα, τέτοιος ὁ ἐνθουσιασμός τοῦ κόσμου καὶ οἱ φωνές ἀπὸ τὸ ὑπερῶν, ὥστε ἔπρεπε ἡ Ἀνδρομάχη νὰ ξαναβγεῖ καὶ νὰ ξαναρχίσει τὴ σκηνή.

«Δίνω ἓνα τάλαντο», εἶπε ὁ κύριός μου, γιὰ νὰ πάει ὁ θιάσος νὰ παίξει τὴν Ἀνδρομάχη στὶς κυριότερες πόλεις τῆς Ἑλλάδος!».

«Ἐνα τάλαντο δὲν φτάνει!», εἶπε ὁ Καλλίας.

«Ἀφοῦ δὲ φτάνει, βάλε κι ἐσύ, νὰ βάλουν κι ἄλλοι κι ὁ Κέφαλος».

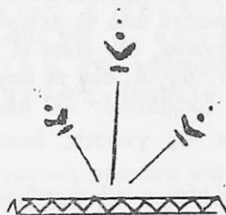
(Ἀγγ. Βλάχου: «Ὁ κύριός μου ὁ Ἀλκιβιάδης»)

Γ'. Νὰ συμπληρώσετε μὲ συμπερασματικὲς προτάσεις τὰ κενὰ στὶς παρακάτω περιόδους:

1. Ἡ μέρα ἦταν τόσο ὁμορφὴ
2. Ὁ πατέρας μου εἶναι τέτοιος στὴ δουλειά του
3. Ἡ εἴσοδος τοῦ σπιτιοῦ μου εἶναι φτιαγμένη ἔτσι
4. Ὁ Γιώργης δὲν εἶναι ἄνθρωπος τόσο ὑπομονετικὸς
5. Δούλεψα τόσο πολὺ χθὲς

Δ'. Συμπληρώστε στὶς παρακάτω περιόδους τὶς προτάσεις πού λείπουν:

1. Ἐκαμα τόσο καλὰ τὴ δουλειά μου (εἰδική).
2. (αιτιολογική) πῆρα μαζί μου τὴν ὀμπρέλα μου
3. Μοῦ εἶπες (τελική).
4. Εἶναι τόση ἡ ἐπιμέλειά του (εἰδική).
5. Ἦμουν τόσο ἔτοιμος (συμπερασματική).

ΜΑΘΗΜΑ 34ο

5. ΔΙΣΤΑΧΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Παραδείγματα:

1. Φοβούμαι μὴν ἀργήσω.
2. Φοβόμουν μὴν ἀργήσης.
3. Ἀνησυχῶ μήπως δὲν πάρῃ τὸ γράμμα μου.
4. Ἀνησυχῶ μήπως δὲν πῆρε τὸ γράμμα μου.

Κανόνες:

Οἱ δισταχτικὲς προτάσεις:

Α'. Ἐκφράζουν κάποιο φόβο μήπως γίνῃ (ἢ ἔγινε), ἀλλὰ καὶ μήπως δὲ γίνῃ (ἢ δὲν ἔγινε) κάτι (παρδ. 1-4).

Β'. Ἐξαρτῶνται ἀπὸ προτάσεις πού ἔχουν ρήματα, λέξεις ἢ ἐκφράσεις πού φανερώνουν φόβο, ἀνησυχία, προφύλαξη, ὀποψία (παρδ. 1-4).

Γ'. Εἰσάγονται μὲ τοὺς δισταχτικούς συνδέσμους μὴ (ν), μήπως ἢ μὴ (ν) δέ(ν), μήπως δέ(ν).

Δ'. Ἐκφέρονται κανονικὰ σὲ ἔγκλιση ὑποτακτικῆ (παρδ. 1-3) καί, ὅταν παρουσιάζουν τὸ φόβο σὰν πραγματικό, σὲ ἀπλή ὀριστικῆ (παρδ. 4).

Σημείωση:

Καμιὰ φορὰ παραλείπεται ἡ πρόταση ἀπ' ὅπου ἐξαρτᾶται ἡ δισταχτικὴ καὶ τότε αὐτὴ παρουσιάζεται σὰν κύρια. Π.χ. Μήπως κρυώσης μ' αὐτὸ τὸ φόρεμα (φοβάμαι μήπως κρυώσης μ' αὐτὸ τὸ φόρεμα).

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Α'. Νὰ θρῆτε στὰ κείμενα πού ἀκολουθοῦν τὶς δισταχτικὲς προτάσεις καὶ νὰ τὶς ἀναγνωρίσετε.

«Ο Θεόδωρος όμως αρνήθηκε, όχι τόσο από άφοσίωση στο Ρογέρη, όσο από φόβο μή ό βασιλιάς, πού δέν είχε φτάσει ακόμα στην Κορυφή, δέν αναγνωρίζε τις συμφωνίες.

* Σχεδόν λιποθύμησε ό Καματερός από φόβο μή ό κύρ Μανουήλ μιλούσε στα σοβάρα.

* Άλλά κανείς δέν τολμούσε νά κινηθεί, γιατί στήριγμα δέν ύπήρχε κανένα κι έτρεμαν όλοι, Νορμανδοί κι Ίταλοί, μή ό Κορράδος κατορθώσει νά νικήσει τους έπαναστάτες πού τον καθήλωσαν στην Γερμανία και κατέβει κι αυτός στην Ίταλία νά μάς βοηθήσει ως είχε συμφωνηθεί με τον βασιλέα.

Ήταν κι άλλος λόγος πού ώδηγούσε τον Άδριανό νά κάνει την πρόταση αυτή. Ο φόβος του μή ό νέος Άλαμανός ρήγας, ό φιλόδοξος Βαρβαρόσσος, κατέβει στην Ίταλία, όχι για νά μάς βοηθήσει, αλλά αντίθετα, για νά μάς διώξει από τή χερσόνησο. Η προσφορά του Άδριανού νά ξαναγίνει ή προσδυτέρα Ρώμη πρωτεύουσα του Κράτους άπασχόλησε τή σκέψη του κυρού Μανουήλ και μερικοί φοβήθηκαν μήν τή δεχτεί.

* Ο κύρ Μανουήλ έμεινε μιá βδομάδα στην Άντιόχεια παρά τους δισταγμούς μερικών αυλικών μήν τύχει και γίνει κανένα έπεισόδιο.

(Άγγ. Βλάχου: «Οί τελευταίοι γαληνότατοι»)

«Οί Λακεδαιμόνιοι, εκείνη τή χρονιά, από φόβο μήν περάσει και σ' αυτούς τó θανατικό, δέν ήρθαν στην Άττική».

(Άγγ. Βλάχου: «Ο κύριός μου ό Άλκιτιάδης»)

—Φοβούμαι μήπως ό βοριάς ξεσκίση τó πανί μας.

(Παροιμία)

Β'. Νά βρῆτε στα κείμενα πού ακολουθούν τις γνωστές προτάσεις και νά τις αναγνωρίσετε.

«Ο συγκεχυμένος αυτός φόβος τον έπιανε, ύπως είπα, τó βράδι, στην κάμαρά του, κάτω από τή συνδυασμένη επίδραση τής μοναξιάς, τής σιωπής και τής νύχτας. Κάποτε ό φόβος ήταν τόσο έντονος πού δέν τολμούσε για πολλή ώρα νά σηκώσει τά μάτια από τó βιβλίο του, μήν τυχόν αντικρύσει αυτό πού περίμενε. Πάσχιζε όσο μπορούσε νά διώξει την ιδέα από τó νοῦ του κι ό αγώνας αυτός έξαντλούσε τις δυνάμεις τής ψυχής του και του σώματός του.

Τά μέλη του έτρεμαν, τó μέτωπό του έκαιγε κ' ή σκέψη του παράλυε δέν μπορούσε νά συγκεντρωθεί. Σέ τέτοιες στιγμές του χρειαζότανε νά καταβάλει μιá προσπάθεια αληθινά ήρωική, για νά κατορθώσει νά σηκώσει τó κεφάλι, νά κοιτάξει τους τοίχους τριγύρω του και νά βεβαιωθεί πως δέν ύπήρχε τίποτα.

(Γ. Θεοτοκά: «Άργώ»)

«Οί άρχοντες, μιá κ' ήταν ισόβιοι, μπορούσαν νά παρανομήσουν

δίχως να φοβούνται μήπως αντικατασταθούν. Τις τέτοιες αυθαιρεσίες τους στεκόταν, φυσικά, πολύ πιο εύκολο να τις κάνουν σε βάρος των πιο αδύνατων κ' όχι των πιο ισχυρών. Έτσι, η απολυταρχική αυτή διοίκηση των ευπατριδών έριχνε βλο και σε μεγαλύτερη δυστυχία κι εξαθλίωση τις άλλες τάξεις. Βλέποντας ο κάθε ευπατρίδης ν' αυξάνει η δύναμη κ' η επιρροή του ανάλογα με τη χτηματική περιουσία που είχε, προσπαθούσε μ' όλα τα μέσα, ακόμα και με τα πιο απάνθρωπα, να την αυξήσει. Οι μικροκαλλιεργητές που δεν κατάφερναν να τα βγάλουν πέρα αναγκάστηκαν, υποθηκεύοντας τα χωράφια τους, τον έαυτό τους και την οικογένειά τους, να δανείζονται απ' αυτούς με τόκους που ανέβαιναν σε 50% το χρόνο. Κάτω απ' αυτές τις συνθήκες οι περισσότεροι δεν άργησαν να χάσουν τη λίγη γη που είχαν και να γίνουν είτε «πελάτες», είτε να πουληθούν για δούλοι».

(Δ. Φωτιάδη: «Ζωή και Τέχνη»)

Γ'. Να συμπληρώσετε στις παρακάτω φράσεις τα κενά με προτάσεις δισταχτικές.

1. Ήμουν πολύ ανήσυχη
2. Οι φόβοι σου είναι άδικαιολόγητοι.
3. Η αγωνία μου δεν με άφησε να κοιμηθώ.
4. Οι δισταγμοί του πατέρα δεν βγήκαν αληθινόι.
5. Είχα πολλές αμφιβολίες
6. Καθώς άργούσες να έρθης έτρεμα

ΜΑΘΗΜΑ 35ο

6. ΥΠΟΘΕΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Παραδείγματα:

1. "Αν μελέτησες καλά, δέν πρέπει νά φοβάσαι.
2. "Αν έτοιμάστηκες, έλα νά φύγουμε.
3. "Αν είχα χρήματα, θά έκανα πολλά ταξίδια.
4. "Αν μέ είχε προφτάσει τó γράμμα σου, δέν θά έρχόμουνα.
5. "Αν δουλέψης, θά φάς.
6. "Αν έχης μελετήσει, πήγαινε στόν κινηματογράφο.
7. "Αν δέ βρέξη, τó στάρι δέ μεστώνει.
8. "Αν γράφης διαστικά, κάνεις λάθη.

Εξανόντες:

1. Υποθετικές λέγονται οί δευτερεύουσες προτάσεις πού φανερώνουν σέ ποιά περίπτωση μπορεί νά γίνη αυτό πού εκφράζει ή κύρια πρόταση.

2. Η υποθετική πρόταση μαζί μέ τήν κύρια πού συμπληρώνει φτιάχνουν τó συνταχτικό σχήμα πού λέγεται **υποθετικός λόγος**. Σ' αυτό ή υποθετική πρόταση λέγεται **υπόθεση** ή δέ κύρια απόδοση.

3. Οί υποθετικές προτάσεις **εισάγονται** μέ τούς υποθετικούς συνδέσμους: **έάν, αν, σάν, άμα**.

4. Οί υποθετικοί λόγοι **έκφέρονται** μέ τέσσερις διαφορετικούς τρόπους, ανάλογα μέ τó πώς μάς παρουσιάζουν τήν υπόθεση: "Έτσι διακρίνομε τέσσερα είδη υποθετικών λόγων:

Πρώτο είδος

Αυτό παρουσιάζει τήν υπόθεση **σάν κάτι πραγματικό και εκφέρεται:**

Υπόθεση: Ἐάν, ἄν, σάν, ἄμα και ὀριστική.

Ἀπόδοση: Ὅποια δὴ ποτε ἔγκλιση (παρδ. 1-2).

Δεύτερο εἶδος

Αὐτὸ παρουσιάζει τὴν ὑπόθεση σάν κάτι ἀντίθετο πρὸς τὸ πραγματικὸ ἢ σάν ἀπλή σκέψη και ἐκφέρεται:

Υπόθεση: Ἐάν, ἄν, σάν, ἄμα και ὀριστική παρατακικοῦ ἢ ὑπερσυντέλικου.

Ἀπόδοση: Δυνητικὴ ὀριστικὴ (παρδ. 3-4).

Τρίτο εἶδος

Αὐτὸ παρουσιάζει τὴν ὑπόθεση σάν κάτι ποὺ τὸ περιμένω με και ἐκφέρεται:

Υπόθεση: Ἐάν, ἄν, σάν, ἄμα και ὑποταχτικὴ ἀορίστου και σπάνια παρακειμένου.

Ἀπόδοση: Μέλλοντας ὀριστικῆς ἢ προσταχτικῆς (παρδ. 5-6).

Τέταρτο εἶδος

Αὐτὸ παρουσιάζει τὴν ὑπόθεση σάν κάτι ποὺ ἐπαναλαμβάνεται ἀόριστα και ἐκφέρεται:

Υπόθεση: Ἐάν, ἄν, σάν, ἄμα και ὑποταχτικὴ ἀορίστου και σπάνια ἐνεστώτα ἢ παρακειμένου.

Ἀπόδοση: Ἐνεστώτας ὀριστικῆς (παρδ. 7, 8).

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ

Σχετικὰ με τοὺς ὑποθετικούς λόγους παρατηροῦμε τὰ ἑξῆς:

1. Δὲν κρατᾶνε πάντα τὴν τυπικὴ τους μορφὴ. Π.χ. "Ἄν ἤξερα πῶς δὲ θὰ ἐρχόσουνα, πῆγαινα (θὰ πῆγαινα) και μόνος μου.

2. Δυὸ ἢ περισσότερες ὑποθέσεις μπορεῖ νὰ ἔχουν τὴν ἴδια ἀπόδοση και τὸ ἀντίθετο. Π.χ. "Ἄν με εἰδοποιῦσες και ἄν εἶχα τελειώσει τὴ δουλειά μου, θὰ ἐρχόμουνα. "Ἄν δὲν ἔβλεπα και δὲν ἄκουα, δὲ θὰ μιλοῦσα. "Ἄν χτυποῦσες, θὰ πόναγες και θὰ ἐκλαιγες πολὺ.

3. Μπορεῖ νὰ λείπη ἢ ὑπόθεση ἢ ἢ ἀπόδοση. Στὴν πρώτη περίπτωση, στὴ θέση τῆς ὑπόθεσης μπαίνει ἕνα ἀπὸ τὰ ἐπιρρήμα-

τα: ἀλλοιῶς, εἰδεμή, εἰδάλλως. Π.χ. Εὐτυχῶς πού τὸ
ἔμαθες γρήγορα. Ἀλλοιῶς (ἂν δὲν τὸ μάθαινες) θὰ ἀγωνιοῦσες. Ἄν ἤξε-
ρες τί ἄκουσα γιὰ σένα!

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Α'. Νὰ βρῆτε τοὺς ὑποθετικούς λόγους τῶν κειμένων πού ἀκολου-
θοῦν καὶ νὰ τοὺς ἀναγνωρίσετε.

«Κανενὸς δὲ θαγγίξεις καρδιά, ἂν ὁ λόγος δὲ θγαίνει ἀπ' τῆ καρ-
διά σου».

(Γκαίτε. Ἀπὸ τῆ συλλογὴ τοῦ Οἰκονομίδη)

— Σὰ σ' ἀρέσει μπάριμπα Λάμπρο, ξαναπέραν ἀπὸ τὴν Ἄντρο.

— Ἄν εἶσαι καὶ καλὸς παπᾶς, μὲ τὴν ἀράδα σου θὰ πᾶς.

— Σὰν κάμη ὁ Μάρτης δυὸ νερά κι ὁ Ἀπρίλης ἄλλο ἓνα,
χαράστονε τὸ γεωργὸ πούχει πολλὰ σπαρμένα.

— Σὰ βρῆκε φίλο ἀκριβό, βρῆκε μεγάλο θησαυρό.

— Τὸ γονιό σου σὰν πικράνης, τῆ ζωῆ σου θὰ μαράνης.

— Μὴν κάμης, μὴ σοῦ κάμουνε, μὴν πῆς, νὰ μὴ σοῦ πούνε.
τὴν ξένη πόρτα ἂν τῆ χτυπᾶς, τὴν ἐδική σου σποῦνε.

(Παροιμίες)

«Ἄν εἶμαι χάρος χαλαστής, εἶμαι καὶ χάρος πλάστης».

(Ἄ. Βαλαωρίτης)

«Ὀλόρθο τὸν ἐστήσανε, κι αὐτὸς χαμογελοῦσε.

Τὴν πίστη τους τοὺς ὕβριζε, τοὺς ἔλεγε μουρτάτες·
ἔμένα ἂν μὲ σουβλίσετε, ἓνας γραικὸς ἐχάθη».

(Δημοτικό: «Θάνατος τοῦ Διάκου»)

«Μ' ἂν θῆθελες γιὰ μένα νὰ ρωτήσεις,

Γιὰ τὴ γενιά μου, γιὰ τὰ ἔργα μου,

Ἐένε, πού μὲ συμπόνεσες μὴν ὦρα,

Σῦρε ψηλὰ στὰ κορφοβούνια νὰ ρωτήσεις,

Ψηλὰ στὶς λαγκαδιὲς καὶ στὶς ραχοῦλες,

Μὲ ξέρει ὁ πετροκότσαφας κ' οἱ κοῦκοι,

Κι οἱ νερομάνες ξέρουν τ' ὄνομά μου..

Κι' ἂν δὲ μπορεῖς τόσο ψηλὰ ν' ἀνέβεις,

Ροβόλα κάτω ἐκεῖ στὴν Κωπαῖδα,

Πού ἀσπρογαλιάζει ἀπὸ τίς μπαμπακέλες,

Κι' ἀπὸ τὰ στάχυα τὰ χρυσὰ πού μοιάζουν γῆλιος...

Κι ἂν κείνα ἀναστενάξουν καὶ δὲν κρίνουν

Σῦρε στρατί - στρατί στὴ Λειβαδιά

Κι ἐκεῖ, στὸν ἴσκιό ρώτα τοῦ πλατάνου:

— Μὴ χάσατε ἓνα νέον ἐπροχτές;

Κι ἂν δὲ σκιωθοῦν κι οἱ πέτρες νὰ σὲ κράξουν
«Ἀδέρφι» καὶ νὰ κλάψουνε μαζί σου
(Ἀδέρφι θὰ σὲ κράξουν καὶ θὰ κλάψουν)
Πᾶρε τὸ δρόμο π' ὀδηγᾷ πρὸς τὶς πηγές,
Ποῦ πᾶν οἱ κοπελλιές μας μὲ τὶς στάμνες....
Κι ἂν δεῖς μιὰ στάμνα ραϊσμένη στὴν κορφή,
Κι ἂν δεῖς τὰ μάτια ὅλα δακρυσμένα,
Τότε, θὰ καταλάβεις πῶς μὲ λένε».
(Ἰ. Απ. Λιανού: «Ἐλεγείο»)

«Τέτιαν ὦρα οἱ ψυχές διψοῦν καὶ πᾶνε
στῆς λησιμονιάς τὴν κρουσταλλένια βρῦση·
μὰ βοῦρκος τὸ νεράκι θὰ μαυρίσει,
ἂ στάξει γι' αὐτὲς δάκρι ὅθε ἀγαπᾶνε.

Κι ἂν πιοῦν θολὸ νερό, ξαναθυμοῦνται,
διαθαίνοντας λιθάδια ἀπὸ ἀσφοδεῖλι,
πόνους παλιούς, ποῦ μέσα τους κοιμοῦνται....

Ἄ δὲ μπορεῖς παρὰ νὰ κλαῖς τὸ δεῖλι,
τοὺς ζωντανούς τὰ μάτια σου ἄς θρηνήσουν:
Θέλουν, μὰ δὲ βολεῖ νὰ λησιμονήσουν».
(Λ. Μαβίλη: «Λήθη»)

«Υπάρχουν ὅμως καὶ καινούργια προβλήματα, γιατί ἡ ζωὴ εἶναι πάντοτε δημιουργική. Κι ἂν τὰ καινούργια προβλήματα εἶναι ἀληθινά, ἂν δηλαδὴ εἶναι πραγματικὰ αἰτήματα τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, τότε θὰ ἔχουν κι αὐτὰ τὴν ἴδια αἰωνιότητα, δηλαδὴ τὴν ἴδια ἀντοχὴ μέσα στὴν τριβὴ τοῦ χρόνου, ποῦ εἶχανε τᾶλλα».

(Ι. Θεοδωρακόπουλου: «Σύστημα φιλοσοφικῆς ἠθικῆς»)

«Τί θᾶγραφε ὁ Ὑπερίων στὸ φίλο του τὸν Μπελλαρινί, ἂν ξαναγύριζε σήμερα στὴν ἀγαπημένη γῆ τῆς πατρίδας του; Ποιούς ἀνθρώπους θᾶβρισκε μπροστά του καὶ ποιούς θὰ μπορούσε νὰ συναναστραφῆ; Μὲ τί τρόπο θ' ἀντιδρούσε στὴ νεοελληνικὴ πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ πραγματικότητα; Σὲ τί θᾶλεγε ναί, καὶ σὲ τί θᾶλεγε ὄχι;

* Θὰ εἶχε ἄδικο ὁ Ὑπερίων, ἂν γιὰ τοὺς ἄνδρες αὐτούς, ποῦ ἀφοσιώθηκαν στὴν ἐπιστήμη καὶ τὴν ἔρευνα, ἔλεγε πῶς εἶναι «διανοούμενοι ὄχι ὅμως ἄνθρωποι».

(Π. Κανελλόπουλου: «Ποίηση καὶ ἀλήθεια στὴ νεοελληνικὴ ζωὴ»)

«Ὁ κόσμος τοῦ Παλαμᾶ, ὁ ἴδιος ὁ Παλαμᾶς, ἔνοιωθε πῶς μέσα σὲ τούτην τὴν ταραχὴ καὶ τὴ σύγχυση, ἂν ἤθελε νὰ ἐπιζήση, θᾶπρεπε ἢ νὰ προσαρμωσθῆ ἢ νὰ πολεμήση».

(Αἰμ. Χουρμούζιου: «Ὁ Παλαμᾶς καὶ ἡ ἐποχὴ του»)

«'Αν παραδεχτούμε ότι έγραψε ο ίδιος ο 'Ηράκλειτος, αναγκαστικά παραδεχόμαστε και ότι ταχτοποίησε, έστω και εκ των υστέρων, τ' αποφθέγματα του με κάποια καθορισμένη σειρά. 'Η σειρά αυτή, αν την ξέραμε, θα μαρτυρούσε ένα σχετικό είρμό, που θα ήταν πρώτα απ' όλα σεβαστός σαν ιστορικό γεγονός, αλλά και πολύ χρήσιμος για την έρμηνεία των σκοτεινών άποσπασμάτων».

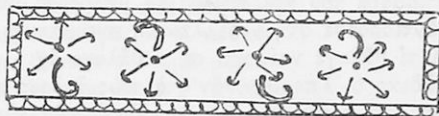
(Ε. 'Ιωαννίδη: «'Ηράκλειτος. Γλώσσα και σκέψη»)

Β'. Νά βρῆτε στο κείμενο που ακολουθεί τις γνωστές δευτερεύουσες προτάσεις.

«Φάνηκε ακόμη καθαρά από τις συζητήσεις του Συνεδρίου πώς η αληθινή μετάφραση, εκείνη που θα οδηγήση στην έρμηνεία, μόνο σε ζωντανή γλώσσα μπορεί να γίνει· ή καινούργια μορφή του κειμένου πρέπει να μιλήση στην ψυχή του νέου, πρέπει να του δώση τη διάθεση να προχωρήση πέρα από τή μορφή, για να φτάση στο βαθύ νόημα, να αρχίση τὸ διάλογο με τὸν ποιητή· ή αλήθεια μόνο με αληθινή γλώσσα εκφράζεται. 'Αν ή σχολική πράξη δημιουργή δυσκολίες πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτή, πρέπει με κάθε τρόπο να τις εξουδετερώσουμε και να οδηγούμε τούς μαθητές μας να μεταφράζουν ἄνετα, σε μιὰ στρωτή δημοτική, έτσι ὥστε τὸ νεοελληνικό κείμενο να ἔχη όλες τις ἀρετές τοῦ έντεχνου γραπτοῦ λόγου».

('Αλέξη Δημαρά: «Σκέψεις από ένα Συνέδριο»)

Γ'. Νά σχηματίσετε φράσεις με όλα τὰ εἶδη τῶν ὑποθετικῶν λόγων.

ΜΑΘΗΜΑ 36ο

7. ΠΑΡΑΧΩΡΗΤΙΚΕΣ Η ΕΝΑΝΤΙΩΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Παραδείγματα:

1. Κάνει πολύ ζέστη, αν και είναι ακόμα Ἀπρίλης.
2. Ἐγὼ ἤρθα, κι ἄς μὴ μὲ εἰδοποιήσες.
3. Καὶ νὰ σὲ εἶχα εἰδοποιήσει, δὲν θὰ μπορούσες νὰ κάνης τίποτα.
4. Καὶ νὰ θρέχη, ἐγὼ θὰ ἔρθω.
5. Μολονότι θυμώνει ἢ μητέρα μου, ἐγὼ πηγαίνω συχνὰ στὸν κινηματογράφο.

Εκκλήσεις:

1. Παραχωρητικές ἢ ἐναντιωματικές λέγονται οἱ δευτερεύουσες προτάσεις ποὺ φανερώνουν μὴν ἀντίθεση πρὸς τὸ περιεχόμενο τῆς κύριας πρότασης.

2. Εἰσάγονται μὲ τοὺς ἀντιθετικούς συνδέσμους: ἐγὼ, ἂν καί, μολονότι καὶ μὲ τίς ἀντιθετικές ἐκφράσεις: καὶ ποῦ, καὶ ἄς, καὶ νὰ, ποῦ νὰ.

3. Παρουσιάζουν τὴν ἀντίθεση ὡς κάτι τὸ πραγματικό (παρδ. 1, 2), τὸ μὴ πραγματικό (παρδ. 3), τὸ προσδοκώμενο (παρδ. 4) καὶ τὸ ἀόριστα ἐπαναλαμβανόμενο (παρδ. 5). Γι' αὐτὸ μαζὶ μὲ τὴν κύρια πρότασή τους ἐκφέρονται ὅμοια μὲ τοὺς ὑποθετικούς λόγους.

Σημείωση:

Ἀπὸ τοὺς ἀντιθετικούς συνδέσμους μόνο αὐτοὶ ποὺ ἀναφέραμε στὸν κανόνα 2 εἰσάγουν δευτερεύουσες παραχωρητικές προτάσεις, οἱ ἄλλοι χρησιμεύουν στὴν παραταχτική σύνταξη. Βλέπε καὶ σχετικὸ κεφάλαιο.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Α'. Να βρῆτε στὰ κείμενα πού ἀκολουθοῦν τίς παραχωρητικὲς προτάσεις καὶ νὰ τίς ἀναγνωρίσετε.

«Ἐμένα δὲ μοῦ λείπει τίποτ' ἀπ' αὐτά, ἀποκρίθηκε ὁ Σάντσος. Εἶναι ἀλήθεια πὼς δὲν ἔχω ἄλογο· ὅμως ἔχω ἓνα γαϊδουράκι πού ἀξίζει διπλά ἀπὸ τὸ ἄλογο τοῦ ἀφεντικοῦ μου. Κακὸ Πάσχα νὰ μοῦ δώσει ὁ Θεὸς καὶ μάλιστα τὸ πρῶτο πού εἶναι νὰ ῥθει, ἂν δεχόμενα νὰ ἀλλάξω τὸ ζῶο μου μὲ τὸ δικό του, κιὰν ἤθελε ἀκόμα νὰ μοῦ δώσει μαζί μ' αὐτὸ καὶ ἕχτῶ κιὰ κριθάρι».

(Μιχ. Θερβάνες: «Δὸν Κιχώτης», Μετ. Κ. Καρθαίου)

«Ἄλλὰ καὶ ἂν ἀκόμα ὁ Χόλμες δὲν πρόσεξε τὴν καταπληκτικὴ αὐτὴ διορατικότητά τοῦ Ἴπποκράτους, πού ὀνόμασε «Δαιμόνια» τὰ τότε ἀόρατα γι' αὐτὸν μικρόβια, πάντως ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας γιατροὺς καὶ τὴν πνευματικὴ ἰδιοσυγκρασία του ὁδηγήθηκε στὴ διαισθητικὴ παρατηρητικότητά πού κατέληξε στὰ 1843».

(Ν. Λούρου: «Ἐνας μεγάλος Ἀμερικανὸς γιατρός»)

«Ὁ Παλαμᾶς, καθὼς βλέπουμε, μιλεῖ καθαρά. Γι' αὐτὸν δὲν ὑπάρχει ὅ,τι δὲν ἀγαπᾷ. Καὶ τὸ τί δὲν ἀγαπᾷ, μᾶς ἀφίνει ἐπίσης νὰ τὸ μαντέψουμε. Ἄλλωστε, κι ἂν τυχόν μᾶς ἔμεναν ἀμφιβολίες, μᾶς τίς διαλύει μὲ τίς ἐξηγήσεις πού ἀκολουθοῦν καὶ πού τίς θεωρῶ ἐπίσης χρήσιμες».

(Αἰμ. Χουρμούζιου: «Ὁ Παλαμᾶς καὶ ἡ ἐποχὴ του»)

«Δὲ θέλω τοῦ γιαιλοῦ τὸ λαμπροφέγγισμα, πού δείχνεται ἄστρο μὲ τοῦ ἡλιοῦ τὴ χάρι
θέλω νὰ δίνω φῶς ἀπὸ τὴ φλόγα μου
κι ἂς εἶμαι κι ἓνα ταπεινὸ λιχνάρι».

(Γ. Δροσίνη: «Ὁ κισσὸς»)

- Ἐνῶ καλὰ σ' ὀρμήνεψα, στραβά τὸ δρόμο πήρες.
- Ἄν καὶ δὲ λείπουν οἱ χαρές, εἶναι πολλὲς οἱ λύπες.
- Καὶ μοιλονότι δὲν τὸ λές, στὰ μάτια σου τὸ βλέπω.
- Ὁ Ἀπρίλης κι ἂν χιονίση, καλοκαίρι θὰ μυρίση.

(Παροιμίες καὶ παροιμιακοὶ στίχοι)

Β'. Να βρῆτε στὰ κείμενα πού ἀκολουθοῦν τίς γνωστὲς δευτερεύουσες προτάσεις:

«Ὁ Οὐράνης ξέρει νὰ δίνει τέλεια τὴν ἀναπαράσταση μιᾶς εἰκόνας, ἔστω κι ἂν ὑπῆρξε φανταστικὴ τούτη. Ξέρει νὰ στήνει ποιητικὰ ἀκόμα μιὰ ὀλόκληρη περιπέτεια, μιὰ ἱστορία κοινή. Ἰδιαίτερα στὶς θαλασσινὲς του περιγραφὲς ἀποχτᾷ ἓναν ἐξαίρετο τόνο. Κάθε γραμμὴ, κάθε λέξη μᾶς γοητεύει τόσο, πού νὰ κατοχυρωθεῖ δλάκερο τὸ τραγούδι στὰ ἐκλεχτὰ τῆς νεοελληνικῆς μᾶς παράδοσης».

(Χ. Κουλούρη: «Ἀλησμόνητοι καὶ λησιμονημένοι»)

«Μά κι αν αυτό δὲ γίνει τώρα, κι αν ἄλλη μοίρα σκληρὴ μᾶς κρύβει τὸ αὔριο, κι αν ἀκόμη πολλές ἄνθρωποι πρέπει νὰ ποτίσουνε μὲ τὸ αἷμα τους καὶ μὲ τὸν ἰδρώτα τους τὴ γῆ, ὡς που ν' ἀνθίσει τὸ πανέμορφο καὶ ὄνειρευτὸ λουλούδι ἐνὸς εἰρηνικοῦ πανανθρώπινου πολιτισμοῦ, ὁ ἐλληνικὸς λαὸς ἔχει συνεισφέρει μὲ τὴν ἱστορικὴ του παρουσία πάνω στὴ γῆ τέτοια στοιχεῖα ἀκατάλυτα ἀπὸ τὸ πέρασμα τοῦ καιροῦ, ποὺ καλλιεργώντας τα, ζωντανεύοντας τα νὰ βρῖσκει μὲ τὴν ἐξαιρετικὴ αὐτὴ τωρινὴ ὑπηρεσία καὶ μοναδικὴ συμβολὴ του στὸν πολιτισμὸ τῆ δικαίωση γιὰ τὴν ὑπαρξὴ του».

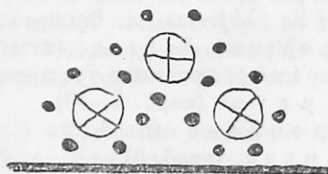
(Δ. Ἀλεξάνδρου: Εἰσαγωγή στὸ «Σοφιστὴ» τοῦ Πλάτωνα)

«Στάχτη ἔγινε τὸ Λίμπρο Νε» Ὅρο. Ὅχι ὅμως καὶ ἡ Κερκυραϊκὴ εὐγένεια.

*"Αν ἐξαφανίζονται ὅμως οἱ τίτλοι καταγωγῆς, διατηρεῖται ἡ εὐγένεια στὴν ἄλλη τῆς μορφῆ, σ' αὐτὴν ποὺ ἔχει καὶ πραγματικὴ ἔννοια. Διατηρεῖται σὰν ἐκδήλωση καλῆς συμπεριφορᾶς.

*"Αδιάφορο ἴσως νὰ σᾶς ἀφήνει ἡ μορφὴ αὐτὴ τῆς εὐγένειας. Ὑπόθεση ἐντελῶς ἐξωτερικὴ. Μιὰ λεπτομέρεια χωρὶς πραγματικὴ σημασία. Θὰ τὴ βρῖσκετε ἀκόμη καὶ σὲ δυσαρμονία μὲ τὸν τόνο τῆς ἐποχῆς, ὅπου ἡ θαναυσότητα ἔχει τὸν κύριον λόγον. Ἡ λεπτομέρεια ὅμως αὐτὴ, ποὺ τόσο περιφρονήσαμε, εἶναι ἐκείνη ποὺ ἀπαλύνει τὶς τραχύτητες, ραίνει μὲ ἀπαλότητα τὴν ἀτμόσφαιρα, φέρνει τὸ χᾶδι τῆς ζωῆς καὶ σᾶς κάνει, ἐνῶ βρῖσκεστε σὲ μιὰ περιοχὴ μὲ φλογερὸ τὸν πατριωτισμὸ καὶ ἐλληνικώτατη τὴν ψυχὴ, νὰ νιώθετε πῶς ξεπεράσατε τὴ μεθόριον καὶ ἀναπνέετε ἀέρα «Εὐρώπης».

(II. Παλαιολόγου: «Ἀγάπη μου Κέρκυρα»)

ΜΑΘΗΜΑ 37ο

8. ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Παραδείγματα:

1. Όσοι τέλειωσαν να φύγουν.
2. Αυτός είναι ό,τι να πής.
3. Αγαπώ όσους λένε την αλήθεια.
4. Αγαπώ αυτούς που λένε την αλήθεια.
5. Τα πάντα, έπου να κύτταζες, ήταν καταπράσινα.
6. Σε όσους τὸ εἶπα δὲν τὸ πίστεψαν.
7. Μὲ εὐχαρίστησε, πού τοῦ ἔδειξα τὸ δρόμο.
8. Θέλω ἕναν καλὸ μαραγκό, πού νὰ (γιά νὰ) μοῦ φτιάση καλὲς τίς πόρτες τοῦ σπιτιοῦ μου.
9. Φώναζες τόσο δυνατά, πού (ώστε) σὲ ἄκουσα ἀπὸ μακριά.
10. Όποιος ἔρθη μαζί μου θὰ περάση καλά.
11. Όσο καὶ ἂν ἐπιμένης, δὲν μὲ πείθεις.

Εξανόντες:

1. Ἀναφορικές λέγονται οἱ δευτερεύουσες προτάσεις πού εισάγονται μὲ ἀναφορικές λέξεις (ἀντωνυμίες, ἐπιρρήματα).
2. Οἱ ἀναφορικές προτάσεις χρησιμοποιοῦνται σάν:
 - α' Ὑποκείμενο (παρδ. 1, 10).
 - β' Κατηγορούμενο (παρδ. 2).
 - γ' Ἀντικείμενο (παρδ. 3).
 - δ' Προσδιορισμός. Αὐτές λέγονται προσδιοριστικές καὶ εἶναι οἱ πιὸ συνηθισμένες (παρδ. 4, 5, 6).
3. Οἱ ἀναφορικές προτάσεις πολλές φορές παίρνουν τὴ θέση ἄλλων δευτερευουσῶν προτάσεων. Ἔτσι ἔχομε προτάσεις:
 - α' Ἀναφορικές Αἰτιολογικές (παρδ. 7).
 - β' Ἀναφορικές Τελικές (παρδ. 8).

γ' Αναφορικές Αποτελεσματικές (παρδ. 9).

δ' Αναφορικές Υποθετικές (παρδ. 10) και

ε' Αναφορικές Παραχωρητικές (παρδ. 11).

4. Οι αναφορικές προτάσεις εκφέρονται με τις εγκλίσεις τῶν δευτερευουσῶν προτάσεων (ὀριστική, ὑποταχτική), ἀνάλογα μὲ τὴ χρήση καὶ τὴ σημασία τους.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Α'. Νὰ βρῆτε στὰ κείμενα πού ἀκολουθοῦν τὶς ἀναφορικές προτάσεις καὶ νὰ τὶς ἀναγνωρίσετε:

«Βοήθησέ με, λέγει τὸ ἐρημοκλήσι εἰς τὸν Χρόνον· πύκνωσέ μου τὶς μυρτιές, πού μὲ ἀγκαλιάζουν, θέριεψέ μου τὴ βελανιδιά, πού μοῦ κρατεῖ συντροφιά, τὸν πεῦκο, πού μουρμουρίζει τὸ τροπάρι μου, τὸν πλάτανο, πού μὲ δροσίζει. Προφύλαξέ μου ἀπὸ τὸν κεραυνὸ τὸ ψηλὸ κυπαρίσσι, πού μέσα στὰ πυκνόκλαδά του κρύβεται τὸ στοιχεῖό μου — στὸ κυπαρίσσι αὐτὸ εἶναι κρεμασμένο καὶ τὸ σήμαντρό μου... Ἔτσι θὰ ἔλθῃ κανένας διαβάτης νὰ ξεκουραστῆ καὶ ἴσως νὰ μπῆ καὶ μέσα νὰ προσκυνήσῃ. Ἐκείνο ὅμως, πού περισσότερο σὲ παρακαλῶ, χρόνε, εἶναι νὰ χρυσώσης τοὺς τοίχους μου μὲ τὸ χνούδι σου, νὰ παλιώσης καὶ τὶς εἰκόνες μου ἔτσι θὰ ῥθῆ καὶ καμιά καλλιτεχνικὴ ψυχὴ, ἀπ' αὐτὲς πού γνωρίζουν νὰ προσεύχωνται».

(Δ. Καμπούρογλου: «Θρύφαλα»)

- "Ὅποιος ἀγοράζει τὰ περιττὰ πούλει τὰ ἀναγκαῖα.
- "Ὅποιος πεινᾷ στὸν ὕπνο του πολλὰ καρβέλια βλέπει.
- "Ὅποιος φυλάει τὰ ρούχα του ἔχει τὰ μισά.
- "Ὅσα σοῦ λένε ἄκουε κι ὅσα σοῦ βγαίνει κάνε.
- "Ὅσα δὲ φτάνει ἢ ἀλεποῦ τὰ κάνει κρεμαστάρια.
- "Ὅποιος ἔχει πολὺ πιπέρι θάζει καὶ στὰ λάχανα.
- "Ὅποιος σκάπτει τὸ λάκο τοῦ ἄλλου πέφτει ὁ ἴδιος μέσα.
- "Ὅπου λαλοῦν πολλοὶ πετεινοί, ἀργεὶ νὰ ξημερώσῃ.
- "Ὅσα σκεπάζει ὁ οὐρανός, τόσα σκεπάζει ἡ μάνα.
- "Ὅπου ἀκοῦς πολλὰ κεράσια, θάστα καὶ μικρὸ καλάθι.

(Παροιμίες)

Β'. Νὰ βρῆτε στὰ κείμενα πού ἀκολουθοῦν τὶς γνωστὲς δευτερεύουσες προτάσεις καὶ νὰ τὶς ἀναγνωρίσετε.

«Ἡ πρώτη αἰτία τῆς διοικητικῆς ἀτονίας εἶναι ἡ ἐπίμονη πλάνη μας ὅτι, ἂν κάνουμε καὶ μόλις κάνουμε ἓνα ἢ περισσότερα νομοθετήματα πάνω σ' αὐτὰ πού θεωροῦμε τὰ κλασσικὰ θέματα τῆς διοικήσεως, πραγματοποιήσαμε κιόλας τὴν εὐεργετικὴ μεταρρυθμίσι τῆς ὀριστικῆ καὶ ἀμετάκλητα, καὶ μπορούμε νὰ κοιμούμαστε ἡσυχᾶ».

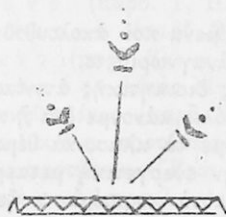
(Φ. Βεγλερῆ: «Ἡ Ἐθνικὴ ἀνάγκη τῆς Διοικητικῆς Μεταρρυθμίσεως»)

«Όταν στήν Ἀθήνα οἱ ἀριστοκρατικοὶ μὲ τις λόγχεις τοῦ ἐχθροῦ ἄρπαξαν τὴν ἐξουσία, πῆγαν νὰ σθήσουν τὴν ἀπὸ χρόνια πυκνωμένη λύσσα τους μὲ τὰ πιὸ σιχαμερὰ ἐγκλήματα. Μὲ τὴν πρόφαση πὼς διαπραγματεύονταν τὴν εἰρήνη μὲ τὸ Λύσανδρο, ἀργοπόρησαν σκόπιμα, γιὰ νὰ λείψουν τὰ τρόφιμα ἀπὸ τὴν πόλη, ὥστε νὰ παραδοθεῖ χεροπόδαρα δεμένος ὁ λαός. Μὲ χάρες καὶ πανηγύρια γκρέμισαν τὰ μακρὰ τείχη, τὸ θῶρακα τῆς δημοκρατίας, πού γι αὐτὸ ἦταν μισητὰ στοὺς ἀριστοκρατικούς καὶ στὴ Σπάρτη».

(X. Θεοδωρίδης: «Ἐπίκουρος»)

«Φοβοῦμαι πὼς πολλές φορές ἀστοχοῦμε, γιὰτὶ ἀτικροῦζουμε τὸ κάθε κείμενο μεμονωμένο, καί, μὴν ἔχοντας νὰ ποῦμε τίποτα, καταφεύγουμε στὰ κοσμητικὰ ἐπίθετα, τίς μεταφορὲς καὶ τίς παρομοιώσεις, πού εἶναι τίς περισσότερες φορές προϊόντα ἀμηχανίας. Στὴν ἴδια ἀμηχανία θὰ βρισκόμουν, ὁμολογῶ, κι ἂν ἔπρεπε νὰ ξεναγήσω μέσα σ' ἓνα μουσεῖο χωρὶς νὰ ξέρω ἢ ἐγὼ ἢ οἱ ἀκροατές μου τίποτα ἀπὸ ἀρχαιολογία ἢ ἱστορία τῆς τέχνης. Θὰ στεκόμουν μὲ ἀμηχανία μπροστὰ στὸ κάθε ἀγαλμα ἢ τὸν κάθε ζωγραφικὸ πίνακα καὶ τὸ πολὺ-πολὺ νὰ ἔβρισκα πόσο «φυσικὰ» ἢ «ζωντανὰ» ἔχει ἀποδώσει τίς λεπτομέρειες ὁ καλλιτέχνης ἢ πόση «ἐκφραση» ἔχει τὸ τάδε πρόσωπο καὶ ἄλλα τέτοια προϊόντα ἀμηχανίας κι αὐτά. Ἄν ὅμως ἤξερα νὰ τοὺς δεῖξω τίς διαφορὲς πού ἔχει ἓνας κοῦρος γύρω στὸ 600 κι ἓνας ἄλλος γύρω στὸ 500 π.Χ., ἂν μπορούσα ἀκόμα νὰ θυμίσω στοὺς ἀκροατές μου τί σημαίνει γιὰ τὴν ἱστορία τῆς Ἑλλάδας (καὶ γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ κόσμου) τὸ 600 καὶ τὸ 500 π.Χ., ἂν πάλι τοὺς καθιστοῦσα προσεκτικούς στὶς διαφορὲς πού ἔχει ὁ πίνακας αὐτὸς τοῦ Ἰταλοῦ ζωγράφου ἀπὸ τὸν ἄλλον τοῦ Φλαμανδοῦ ἢ τοῦ Γερμανοῦ, ἂν εἶχα κάτι νὰ τοὺς πῶ γιὰ τὸν ρομαντισμὸ ἢ τὸν ἱμπρεσιονισμὸ, τότε δὲν θὰ εἶχα καμιὰ ἀμηχανία καὶ — τὸ σπουδαιότερο — θὰ ἔκανα τοὺς ἀκροατές μου νὰ κατανοήσουν περισσότερο καὶ ν' ἀπολαύσουν τὸ κάθε ἔργο τέχνης. Θὰ εἶχα ξεπεράσει τὸ προεπισημονικὸ στάδιο τῆς ἀμηχανίας καὶ τοῦ αὐτοσχεδιασμοῦ καὶ θὰ κινούμουν σὲ μιὰ περιοχὴ ἐπιστημονικὴ καὶ γόνιμη».

(Λ. Πολίτης: Εἰσαγωγή στὸ Β' Παιδαγωγικὸ Συνέδριο Θεσσαλονίκης)

ΜΑΘΗΜΑ 38ο

9. ΧΡΟΝΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Παραδείγματα:

1. Όταν πέρασες από το σπίτι μου, εγώ έλειπα.
2. Μόλις (θά) με φώναζαν, θά κατέβαινα.
3. Θά έρθω, πρίν βραδυάση.
4. Όποτε σε δώ, θυμάμαι τὰ παιδικά μας χρόνια.

Κανόνες:

1. Χρονικές λέγονται οι δευτερεύουσες προτάσεις που φανερώνουν πότε γίνεται ή πράξη της κύριας πρότασης. Έτσι ή χρονική σχέση ανάμεσα σ' αυτές τις δυο δηλώνει το σύγχρονο (παρδ. 1), το προτερόχρονο (παρδ. 2) ή το ύστερόχρονο (παρδ. 3).

2. Εισάγονται με τους χρονικούς συνδέσμους: όταν, σάν, ένω, καθώς, αφού, αφού, πρίν, μόλις, προτού, ώπου, ώστόσο, όσο πού, όποτε, άμα και με λέξεις που έχουν χρονική σημασία, όπως: κάθε πού, κοντά να κ.λπ.

3. Παρουσιάζουν τη χρονική σχέση σάν κάτι πραγματικό (παρδ. 1), μη πραγματικό (παρδ. 2), προσδοκώμενο (παρδ. 3) ή άοριστα έπαναλαμβανόμενο. Γι' αυτό μαζί με την κύρια πρότασή τους εκφέρονται και αυτές όμοια με τους ύποθετικούς λόγους.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Α'. Να βρήςτε στα κείμενα που ακολουθούν τις χρονικές προτάσεις και να τις αναγνωρίσετε. Αναγνωρίσετε και τους άλλους συνταχτικούς όρους που ξέρετε.

«Κι ἐνῶ ἀπάνωθε περνοδιαβαίν' ὁ κόσμος, ἄμαξες, πεζοί, ἐντόπιοι, ταξιδιώτες, ἡ ζωὴ τῆς πόλεως, κι ἐνῶ μπροστὰ περνοῦν καίτια καὶ βαπόρια, βάρκες καὶ καράβια, ἡ ζωὴ τῆς θάλασσας, εἴτε ἡ μέρα ἀπλώνει τὸ καθάριο φῶς, εἴτε ἡ νύχτα ρίχνει τὸ βαθὺ σκοτάδι, εἴτε βρονταεῖ ἡ μπόρα, εἴτε ἡ γαλήνη ἀνασαινει, ὀλομόναχη καὶ ἤσυχη, ἀσυντρόφευτη καὶ ἔρημη, ἀπροσάτευτη καὶ ἀόρατη, χαμένη μέσα στὰ παλιὰ βενετσάνικα μουράγια, χάμω στὴ θάλασσα, ἓνα μέτρο ἀπὸ πᾶν' ἀπ' τὸ νερό, στὸ βάθος τῆς μικρῆς κρυψώνας τῆς, ἀπὸ πᾶν' ἀπ' τὸ μικρὸ τῆς τὸ βολτάκι, ἀπὸ μέσ' ἀπ' τὰ μικρά τῆς κάγκελα, μὲ τὸ θεῖο παιδί τῆς στὴν ἀγκάλη, ἡ Παναγία ἡ Μεγαλομάτα κυττάζει ἀδιάκοπα, μὲ τὰ μεγάλα τῆς γλυκὰ μάτια τὸ λευκὸν κύμα...».

(Μιχ. Μητσάκη: «Ἡ Παναγία ἡ Μεγαλομάτα»)

«Ὁ Διάκος σὰν τ' ἀγροίκησε, πολὺ τοῦ κακοφάνη».

(Δημοτικὸ: «Ὁ Διάκος»)

«Ὅταν μαθαίνουμε νὰ χαίρομαστε, ξεμαθαίνουμε εὐκολώτερα νὰ κάνουμε κακὸ στοὺς ἄλλους».

(Νίτσε. Ἀπὸ τὴ συλλογὴ Δημ. Οἰκονομιῆδη)

— «Ὅταν κοιμάται ὁ γιόγκας μου, ψωμί δὲ μᾶς γυρεύει.

(Παροιμία)

— «Σὰ θὰ γυρίσης στὸ χωριό, θὰ βασιλεῦῃ ὁ ἥλιος».

(Σκόρπιοι στίχοι)

«Ἡ μητέρα τοῦ Σολωμοῦ ζοῦσε ἀκόμα, ὅταν ὁ ποιητῆς ἔγραψε τὴ Ντόνα Βελάτα, γιὰ κείνον ὅμως ἦταν πραγματικὰ νεκρή. Τὴν ἐποχὴ τῆς δίκης, ὅταν εἶχε πάρει τὸ μέρος τοῦ μικροῦ τῆς γιοῦ, κινδύνεψε ὁ ποιητῆς νὰ χάσει ὅλη τὴν περιουσία του, ἐκεῖνο ὅμως ποὺ τοῦ στοίχισε πρὸ πολὺ ἦταν πὼς ἔχασε τὴ μητέρα του' κι ἦταν ὅτι εἶχε καὶ δὲν εἶχε στὸν κόσμο τοῦτο».

(Μαργαρίτας Δαλμάτη: «Σολωμοῦ Ντόνα Βελάτα»)

Β'. Νὰ ῥηθεῖτε στὰ κείμενα ποὺ ἀκολουθοῦν τίς γνωστὲς δευτερεύουσες προτάσεις καὶ νὰ τίς ἀναγνωρίσετε.

«Καὶ μιὰ βραδυὰ ἡ νεράιδα, ἀφοῦ ἐτοίμασε τὸ καράβι τῆς, λέγει στὸ φεγγάρι: «Ἐλα νὰ ἰδοῦμε σήμερα ποιὸς θὰ γίνῃ ὁ ἀφέντης τῆς θάλασσας!». Τὸ φεγγάρι τραβοῦσε ἤσυχα τὸ δρόμο του, καὶ ἡ νεράιδα πάσχιζε νὰ τὸ φθάσῃ. Τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες πάλευε, ὅσο ποὺ εἶδε τ' ἄσπρα τῆς πανιά νὰ γίνουιν κουρέλια. Ἀπὸ τὸ θυμὸ καὶ τὴ ντροπὴ τῆς ἄρχισε νὰ βρίζῃ καὶ νὰ καταριέται τὴ μάνα τῆς. Τότε σηκώνεται μεγάλη θαλασσοταραχὴ, κι ἓνα ἀστροπελέκι ἐπέτρωσε τὸ καράβι. Ἄν τύχη καὶ ζυγώση κανεὶς ἐκεῖ καὶ βάλῃ τ' αὐτί του σὲ μιὰ τρύπα, ποὺ εἶναι στὴ μέση στὸ Πετροκάραβο, ἀκούει κάτι σὰν φωνές, σὰ μοιρολόγια' ἐκεῖ λὲν πὼς ἦταν ἡ κάμαρα τῆς νεράιδας».

(Ν. Πολίτη: — Παραδόσεις — «Τὸ Πετροκάραβο»)

«Όταν θγαίνω τὸ βράδι στὸ ξάγναντο τοῦτο,
νὰ προσμένω τ' ἀδέρφια μου ν' ἄρθουν πὸ φῶγαν,
τῶν θημάτων σου ἀκούω τὸ περπάτημα
στὸ ρυθμὸ τῶν δικῶν μου θημάτων.

«Όταν μέσα στὴ νύχτα τ' ἀδέρφια μου κράζω,
πὸ τὰ ξέρω πὼς πιά δὲν μποροῦν νὰ μ' ἀκούσουν,
στὴν καρδιά μου ἡ πικρὴ παρηγόρια μοῦ μένει,
πὼς τουλάχιστο ἐσὺ νὰ μ' ἀκούσεις μπορεῖς.
Εἶσαι ἢ σκέπη πὸ στεγάζει τὸ σπίτι,
εἶσαι ἢ φωτιὰ πὸ πηδαίει μέσ στὸ τζάκι,
ὁ λύχνος πὸ τρώει τὸ σκοτάδι».

(Γ. Βαφόπουλου: «Ἐλεγεία τῶν ἀδελφῶν»)

«Τὸ δειλινὸ — τὴν ὥρα αὐτὴ θυμοῦνται — πλάι στὴ γλάστρα,
σὰ θὰ κεντᾶς μονάχη σου στ' ἄγιο παράθυρό σου,
σὰ θὰ κεντᾶς τὰ λούλουδα, τὸν οὐρανὸ μὲ τ' ἄστρα,
νᾶμαι τὸ καλοθύμητο στοχαστικὸ ὄνειρό σου.

«Ἄν μὲ θυμᾶσαι, θᾶρχομαι σὰ μιὰ σκιά — ποιὸς ξέρει;
ξενιτεμένος ἢ νεκρὸς θᾶρχομι' ἐκεῖ πὸ θᾶσαι,
σὰ βλέπεις φύλλα, σύννεφα, πουλιῶν φτερά στὸ ἀγέρι,
σὰ βλέπεις καραβιῶν πανιά, στοιχειά.... νὰ μὲ θυμᾶσαι».

(Α. Πορφύρα: «Τὸ δειλινὸ»)

ΜΑΘΗΜΑ 39ο

ΠΛΑΓΙΕΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

(ἢ πλάγιες ἐρωτήσεις)

Παραδείγματα:

1. Ἡ μητέρα σου μὲ ρώτησε ποῦ πῆγες.
2. Ἄπορῶ πῶς τὰ κατὰφερε.
3. Δὲν εἶμαι βέβαιος ἂν μὲ ἄκουσες.
4. Συλλογίζομαι τί νὰ κάνω, ποῦ νὰ σταθῶ.
5. Λογαριάζω πόσο θὰ στοιχίση αὐτὸ τὸ ταξίδι.
6. Σκεφτότανε ἂν θὰ ἔπρεπε νὰ μοῦ τὸ πῆ.

Ἐκκάνοντες:

1. Πλάγιες ἐρωτηματικὲς προτάσεις λέγονται οἱ δευτερεύουσες προτάσεις ποῦ περιέχουν μιὰν ἐρώτηση ποῦ δὲν τὴ λέμε ἀπ' εὐθείας, ἀλλὰ σὰν συμπλήρωμα (ἀντικείμενο) ἐνὸς ρήματος.

2. Οἱ πλάγιες ἐρωτήσεις:

Α'. Εἰσάγονται μὲ ἐρωτηματικὲς λέξεις (ἀντωνυμίες, ἐπιρρήματα, μόρια).

Β'. Ἐξαρτῶνται ἀπὸ ρήματα ποῦ ἔχουν τὴ σημασία τῶν: ἐρωτῶ, ἀπορῶ, ἀμφιβάλλω, λέω, δείχνω, θυμούμαι, σκέφτομαι, συλλογίζομαι, λογαριάζω, βλέπω, ἀκούω, φροντίζω κ.λ.π. (παρδ. 1, 2, 4, 5, 6) καὶ ρηματικὲς φράσεις ποῦ ἔχουν παρόμοια μὲ αὐτὰ σημασία (παρδ. 3).

Γ'. Ἐκφέρονται μὲ ὅλες τὶς ἐγκλίσεις πλὴν τῆς προστακτικῆς, ἀνάλογα μὲ τὴ σημασία τους.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Α'. Νὰ βρῆτε στὰ κείμενα ποῦ ἀκολουθοῦν τὶς πλάγιες ἐρωτήσεις καὶ νὰ τὶς ἀναγνωρίσετε.

«Χωμένη μέσα στα παλιά Βενετσάνικα μουράγια ή Παναγία ή Μεγαλομάτα βλέπει προς τ' αντικρινό νησί. Τέλεια γυναίκα, ως τή μέση, με τὸ θεῖο παιδί της στήν ἀγκάλη, γραμμένη ἐπάνω στὸν τοῖχο, ποῖός ξέρει ἀπὸ ποῖο εὐσεβὲς χέρι, ποῖόν μακρινὸν αἰῶνα, κάθεται ἀποκάτ' ἀπ' τὸ μικροσκοπικὸ της τὸ βολτάκι, ἀπομέσ' ἀπ' τὰ μικροσκοπικά της καγκελάκια, δλομόναχη καὶ ἤσυχη, ἀσυντρόφευτη καὶ ἔρημη».

(Μητσάκη: «Η Παναγία ή Μεγαλομάτα»)

«Με πολὺ δυσκολία κατόρθωσε νὰ θρεῖ ἓνα διαδατικὸ, γιὰ νὰ τὸν ρωτήσῃ πὸς πέφτει τὸ Πρωτάτο, ἢ ἔδρα νὰ ποῦμε τῆς διοίκησης τοῦ Ὄρους».

* Στὴν κορφὴ τὸν περίμενε ὁ καλόγερος, πὸς ὁ πρῶτος τὸν εἶχε πεῖ ἀρχοντάρη, ἓνα εἶδος νὰ ποῦμε προῖστάμενος τῆς ἐθιμοτυπίας. Τὸν ρώτησε τ' ὄνομά του, τὴν πατρίδα του καθὼς καὶ τί εἶδους συστάσεις ἔχει καί, ἀφοῦ τοῦδειξε ἓνα χαμηλὸ σοφὰ νὰ καθίσει, χάθηκε ἀθύρμα, γιὰ νὰ εἰδοποιήσῃ τὸς γέροντες».

(Τ. Βουρνᾶ: «Ὁ πολίτης Ρήγγας Βελεστινλῆς»)

Β'. Νὰ θρῆτε στὰ κείμενα πὸς ἀκολουθοῦν ὅλες τῖς δευτερεύουσες προτάσεις καὶ νὰ τῖς ἀναγνωρίσετε.

«Ὅταν οἱ δικαστὲς ρώτησαν τὸ Σωκράτη τί ποινὴ προτείνει νὰ τοῦ ἐπιβάλουν, εἶπε ὅτι δὲν δέχεται ὡς δίκαιη τὴν κρίση τους· ὅτι τὸ μόνο, πὸς ταιριάζει στὰ ἔργα του, εἶναι νὰ τοῦ δώσουν τιμητικὴ στίση στὸ πρυτανεῖο. Τὸ εἶπε, γιὰτι ἔπρεπε νὰ πεῖ τὴν ἀλήθεια· ὄχι γιὰτι ἤθελε νὰ πεθάνει. Δὲν τὸν ὠθοῦσε καμιά ἐπιθυμία νὰ γίνῃ ἥρωας.....

.....

Αὐτὸς πὸς ἤξερε πὸς τοῦ λείπει κάθε εἰδικὴ σοφία, ἤξερε πὸς κατέχει τὴ σοφία τῆς ἀρετῆς. Ἦξερε κάθε φορὰ ποιά ἔπρεπε νὰ εἶναι ἢ ὀρθὴ πράξη. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ θάνατός του εἶναι τόσο λιτός καὶ ἀπλός».

(Κ. Τσάτσου: «Ἡ κοινωνικὴ φιλοσοφία τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων»)

«Ὁ Βλαντίκας ὅμως, δεκάρα δὲν ἔδινε γιὰ ὄλου τοῦ κόσμου τὰ σκυλιὰ. Ὅπως ὄλοι οἱ τσιγγάνοι, μόλις ἐκοντοζύγωνε σὲ χωριό, ἔκοβε μιὰ μεγάλη κλάρα ἀπὸ λιγαριὰ καὶ τὴν ἔσερνε ξοπίσω του. Τὴν ἔδαγκούσαν λυσασμένα τὰ σκυλιὰ καὶ ἀλυχτούσαν μανιασμένα, μὰ δὲν ἀποκοτούσανε ν' ἀγγιζοῦνε τὸ Βλαντίκα. Κι αὐτὸς ἔμπαινε στὰ χωριὰ σέρνοντας πάντα πέντ' ἔξη σκυλιὰ μὲ τὴν κλάρα του, ὅσο πὸς βαριότανε τὰ ζωντανὰ καὶ τὸν ἀφήγανε. Τὰ παιδιὰ τὸν ἐπαραιμονεύανε ἀπὸ τῖς γωνιὲς τῶν καλυδιῶν μὲ κανένα σῶλο ἀπὸ χῶμα στὸ χέρι — πέτρες πὸς νὰ θρεθοῦνε σ' αὐτὴ τὴ χώρα τὴν καρπερὴ — μὰ δὲν τολμούσανε στὸ τέλος νὰ τοῦ τὸν πετάξουνε. Τὰ ἐτρόμαζε ἢ ματιὰ του, πὸς πετοῦσε παράξενες ἀστραπές. Ἦτανε ὁ Βλαντίκας σέβλτος σὰ φίδι καὶ ψηλός, καὶ τὰ κορίτσια τὰ χριστιανικὰ τὸν θρίσκανε λεβέντη, κι ἄς ἦτανε καὶ τσιγ-

γάνος. Γύριζε πάντα ολομόναχος. Γύφτος δὲν ἦτανε, ὅσο ξέρανε τὰ χωριά. Τίποτα δὲν ἐφευτοπουλοῦσε, ὅπως ἄλλοι τσιγγάνοι. Βιολὶ δὲν ἐκρατοῦσε ποτές. Τί ἤθελε πού περνοῦσε μέσ' ἀπὸ τὰ χωριά, κανένας δὲν ἤξερε».

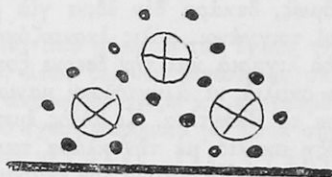
(Ν. Καρβούνη: «Ἡ διαθήκη τοῦ Τσιγγάνου»)

«Ὅλος ὁ μόχθος μας εἶναι νὰ μάθουμε τὰ παιδιὰ πῶς λέγονται «καλύτερον» οἱ λέξεις πού ἔφεραν ἀπὸ τὸ σπίτι τους. Τὸ πηγάδι, τὸ ψάρι, τὸ σπίτι εἶναι χυδαῖες, καὶ δώδεκα χρόνια σχολείου χρησιμοποιοῦνται ὄχι γιὰ νὰ μάθει τὸ παιδί τί εἶναι πηγάδι, πῶς ἀνοίγεται ἓνα πηγάδι, πότε πίνεται τὸ νερό του, πῶς ἀπολυμαίνεται· οὔτε τί καὶ τί ψάρια ἔχουν τ' ἀκρογάλια μας, πῶς ψαρεύονται καὶ πότε. Οὔτε τί εἶναι τὸ σπίτι, τί σημασία ἔχει γιὰ τὴ ζωὴ μας τὸ πατρικὸ σπίτι καὶ τὸ χῶμα πού τὸ τριγυρίζει. Ὅχι· ὅλα αὐτὰ δὲν προφταίνουμε νὰ τὰ διδάξουμε. Μᾶς φτάνει νὰ μάθουμε τὰ παιδιὰ μας ὅτι αὐτὰ «καλύτερον» λέγονται, φρέαρ, ἰχθύς, οἶκος, καὶ στὸ μεταξύ τὰ παιδιὰ χάνουν τὸ πηγαῖο γλωσσικὸ τους αἶσθημα».

(Κ. Παπᾶ: «Σ' ἓνα γυμνάσιο θηλέων»)

Γ'. Νὰ συμπληρώσετε τὰ κενὰ στὶς παρακάτω φράσεις μὲ πλάγιες ἐρωτήσεις.

1. Ἡ μητέρα δὲν μὲ ρώτησε
2. Σήμερα στὸ σχολεῖο μάθαμε
3. Μ' αὐτὰ πού ἄκουσα ἀπορῶ
4. Δὲν μοῦ ἔδειξες
5. Φρόντισε

ΜΑΘΗΜΑ 40^ο

ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

Παραδείγματα:

1. Ὁ καθηγητής μου εἶπε: «Κάθισε φρόνιμα».
Ὁ καθηγητής μου εἶπε νὰ καθίσω φρόνιμα.
2. Φοβερός σεισμός ἔγινε στήν Πελοπόννησο.
Διάβασα πῶς στήν Πελοπόννησο ἔγινε φοβερός σεισμός.
3. Μοῦ παράγγειλε: «Ἄν ἔρθης νωρίς, θά πάμε στό θέατρο».
Μοῦ παράγγειλε πῶς, ἂν πάω νωρίς, θά πάμε στό θέατρο.
4. Τί θέλεις;
Μέ ρώτησε τί θέλω.

Ἐκανόνες:

1. Ἐναν προφορικό λόγο ἢ τόν ἀκούμε μόνοι μας ἀπό αὐτόν πού τόν λέει καί τότε λέγεται εὐθύς λόγος ἢ μᾶς τόν μεταφέρει κάποιος καί τότε λέγεται πλάγιος λόγος.

2. Ἡ μεταφορά τῶν λόγων κάποιου σέ τρίτο γίνεται μέ δυο τρόπους:
Α'. Μέ ἀνεξάρτητο λόγο καί μέ τίς ἴδιες λέξεις πού τίς θάζομε μετά ἀπό δυο τελείες καί μέσα σέ εἰσαγωγικά (παρδ. 1, 3).

Β'. Μέ ἐξαρτημένο λόγο καί μέ σχετικές ἀλλαγές στό πρόσωπο καί τόν τύπο τοῦ ρήματος, ἂν τὸ ἀπαιτῆ ἡ κύρια πρόταση (παρδ. 1 - 4).

3. Στή μετατροπή τοῦ λόγου ἀπό εὐθύ σέ πλάγιο, οἱ προτάσεις κρίσης γίνονται εἰδικές (παρδ. 2), οἱ προτάσεις ἐπιθυμίας τελικές (παρδ. 1), οἱ εὐθείες ἐρωτήσεις πλάγιες (παρδ. 4) καί ὅλες οἱ δευτερεύουσες παραμένουν ἴδιες ὡς πρός τὸ εἶδος τους (παρδ. 3).

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ

Οἱ συγγραφεῖς, ὅταν θέλουν νὰ κάνουν πιό ζωνηρή τή διήγησή τους, χρησιμοποιοῦν διάλογο καί ἔτσι κρατοῦν τόν εὐθύ λόγο.

ΑΣΚΗΣΗ

Α'. Νά βρῆτε στό κείμενο πού ἀκολουθεῖ τίς προτάσεις πού εἶναι σέ πλάγιο λόγο καί νά τίς μετατρέψετε σέ εὐθύ καί ἀντίθετα:

«Δέν ξέρω ὅμως τί εἶχε καί δέν ἄρесе τῆς κόρημας καθόλου. Ὅταν τήν ρωτήσαμε, μᾶς ἀποκρίθηκε, πῶς δέν τῆς ἐφάνηκαν τά μούτρα του καλοῦ ἀνθρώπου καί πῶς ἔχει τὸ ἕνα μάτι πράσινο καί τὸ ἄλλο μαδί. Αὐτὰ μ' ἔκαναν νά θυμώσω. Τῆς εἶπα μὲ χονδρὴ φωνή πῶς ἕνα κορίτσι πού δέν ἔχουν οἱ γονιοὶ του νά τὸ χορτάσουν ψωμί, δέν πρέπει νά κάμει τὴ χαδούσα καί νά ψιλολογᾷ γιὰ τὸ χρῶμα τῶν ματιῶ. Ἐχαμήλωνεν ἡ καὺμένη τὰ δικά της καί ἄρχισε νά κλαίει καί νά μᾶς λέει ὅτι θά κάμει τὸ θέλημά μας».

(Ἐμμ. Ροῖδη: «Τὸ παράπονο τοῦ νεκροθάπτου»)

«Ἐγὼ δέν ἔλειψα νά κάμω μιὰ προσταγὴ καί ἐπάτησα τὴ βούλα μου: «Ὅποιο χωριὸ δέν ἤθελε νά ἀκολουθήσει τὴ φωνὴ τῆς πατρίδος τσεκούρι καί φωτιά». Μανθάνοντας ὅτι βγήκα εἰς τὸ Δερβένι, οἱ ἑβδομήντα καβαλλαραῖοι εὐθὺς ἀναχώρησαν διὰ τὴν Τριπολιτσά. Ἐγὼ ἐπῆγα σὲ ἕνα χωριὸ Τετέμπεη, ἀνάμεσα Λιοντάρι καί Καρύταινα. Οἱ Μανιάτες μοῦ εἶπαν: «Νά πᾶμε εἰς τὸ Λιοντάρι». Τοὺς εἶπα: «Νά πάρουμε χαλκώματα;»

(Γ. Τερτσέτης: «Κολοκοτρώνη ἀπομνημονεύματα»)

Β'. Νά διηγηθῆτε τὸ παρακάτω κείμενο χωρὶς νά μεταχεισθῆτε εὐθὺ λόγο.

«Τὸ ἀεροπλάνο ἀκούγεται ὄλο καί πιὸ μακρὰ, ἕως ὅτου ἔσδησε τέλεια ὁ θόρυβος καί γίνηκε πάλι ἡσυχία.

Τὸ παιδί ἦρθε κι ἔκατσε στὴν προδιά, δίπλα στὴ φωτιά. Ἀναστέναξε:

— Μὲ εἶδε πάλι, εἶπε. Μοῦ ἔγνεψε μὲ τὸ γαντοφορεμένο χέρι του μέσ' ἀπ' τὸ τζάμι. Σὰν πάω στρατιώτης, σὲ τρία χρόνια, θά πάω στὴν ἀεροπορία.

— Ὅχι, παιδί μου.... Πετᾶνε τόσο ψηλὰ τ' ἀεροπλάνα.... Καί βομβαρδίζουν τὸν κοσμάκη....

— Καλέ μου γέρο Βαρλαάμ, κι οἱ στρατιῶτες σκοτώνουν.... Ἄν εἶναι νά γίνει πόλεμος....

— Ὅχι! Σῶπα! Δὲ θά γίνῃ! Δὲν πρέπει νά γίνῃ!.... Ταράζεται ὁ γέρο Βαρλαάμ.

Ὁ Ἰγνάτιος πιὸ φύχραιμα:

— Ἐσένα θ' ἀκούσουν, ἀδερφέ μου Βαρλαάμ.... ».

(Ἰουλίας Ἰατρίδη: «Μετέωρα»)

Γ'. Νά βρῆτε τίς προτάσεις μὲ πλάγιο καί εὐθύ λόγο.

«Ξάφνου κι ἐνώ διάβαζα, ὡσάν νά γέμισε δλόκληρο τὸ σπίτι ἀπὸ τὴν παρουσία τῆς κυρίας Παλαμᾶ, αἰστάνθηκα ἕναν κόμπο νά μοῦ σφίγει τὸ λαιμό. Μοῦ ἦταν ἀδύνατο, ἐντελῶς ἀδύνατο νά προχωρήσω καὶ στὸ διάβασμα. Ἐσυγκρατήθηκα ὅσο μπορούσα, γιὰ νά μὴ μὲ καταλάβει ὁ Ποιητής. Ξανάσκυφα καὶ τοῦτα:

— «Ἄς μὴ διαβάσουμε ἄλλο ἀπόψε. Νὰ ξεκουραστῆτε τώρα λίγο. Θὰ διαβάσουμε αὔριο πάλι...». Ἐγείρα τότε καὶ τοῦ φίλησα τὸ χέρι. Αὐτὸς ἐπῆρε τὸ κεφάλι μου, μὲ φίλησε, ἔπειτα σήκωσε ἄξαφνα τὸ χέρι καὶ τ' ἀκούμπησε μὲ δύναμη κι ὥρα πολλή στὸ μέτωπό μου σὰ νά μ' εὐλογοῦσε. Ὅταν σηκώθηκα ἀπὸ πλάι του, τὸν ἐρώτησα μηχανικὰ σχεδόν.— Τὸ θέλετε τὸ φῶς;

Καὶ τότε — τὸ ἐπαναλαμβάνω αὐτὸ μονάχα, γιὰτι αὐτὰ ἦταν τὰ στερνὰ λόγια ποῦ ἄκουσα ἀπ' τὸ στόμα τοῦ Ποιητῆ — εἶπε μὲ ξάστερη καὶ δυνατὴ φωνή: — Τὸ φῶς; Ποιὸ φῶς; Ἐσὺ εἶσαι τὸ φῶς!

Τότε ἡ κόρη τοῦ Ποιητῆ, ἡ γυναίκα μου κι ἐγώ, ἐβγήκαμε ἀπὸ τὸ δωμάτιο. Τὴν ἄλλη μέρα, ὅταν ἐπῆγα θράδι, ὁ Ποιητῆς κοιμόταν. «Τὴ νύχτα, μοῦπε ἡ κόρη τοῦ Ποιητῆ, ὁ πατέρας μου ξύπνησε ἔχοντας στὸ στόμα ἕνα ἀναστάσιμο τροπάρι, κι ἔπειτα ὅλο σὲ ζητοῦσε: Ποῦ εἶναι ὁ Ἄγγελος; Ποῦ εἶναι ὁ Ἄγγελος;».

(Ἄγγ. Σικελιανοῦ: «Τὰ στερνὰ τοῦ Παλαμᾶ»)

Δ'. Νὰ διηγηθῆτε τὸ ποιητικὸ κείμενο ποῦ ἀκολουθεῖ σὲ πεζὸ λόγο χωρὶς νά μεταχειριστῆτε εὐθὺς λόγο.

«Σηκώνει τὸ κεφάλι του καὶ λέει στὴν ἀδερφή του:

— Ἄστους νά μποῦνε νά μὲ ἴδουν κι ἔχω καλὰ μαντάτα.

Τί τώρα δὲ εἶχ' ἀντάμωση μὲ τὸν Καραϊσκάκη,

κι ὁ Μακρυγιάννης ἔστεκε σιμὰ κι ἀφουκράζδταν:

«Γιάννη, ἐτοιμάσου νάρχεσαι νά στήσουμε ταμπούρι

στὸν κάτω κόσμο μυστικὸ, καὶ θέμε τ' ἄρματά σου.

Καὶ θέλουμε τὴ γνώμη σου, καὶ θάχεις τὴ δική μας.

Τί τώρα κρίνεται ἡ ζωὴ βαριά τῆς Ρωμοσύνης,

καὶ πρωτοσυμβουλάτορα σὲ κρᾶζουμε κοντὰ μας!».

(Ἄγγ. Σικελιανοῦ: «Βλαχογιάννης»)

ΜΑΘΗΜΑ 41ο

Η ΣΤΙΣΗ

Τὰ σημεῖα τῆς στίξης εἶναι: τελεία, ἐπάνω τελεία, κόμμα, ἐρωτηματικό, θαυμαστικό, διπλή τελεία, παρένθεση, ἀποσιωπητικά, παύλα, διπλή παύλα, εἰσαγωγικά.

1. Ἡ τ ε λ ε ί α

Παραδείγματα:

1. Χθὲς πήγαμε στὸν κήπο. Τὰ λουλούδια ἦταν ὅλα ἀνθισμένα. Περάσαμε ἓνα ὄμορφο ἀπόγευμα.
2. Ὁ κ. Γυμνασιάρχης εἶναι στὸ γραφεῖο του.
3. Ἔχω στὴ βιβλιοθήκη μου 3.163 βιβλία. Τὸ 1821 ἔγινε ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση.

Κανόνες:

Ἡ τελεία μπαίνει:

Α'. Στὸ τέλος περιόδου (παρδ. 1 - 3).

Β'. Σὲ συντομογραφίες (παρδ. 2).

Γ'. Σὲ πολυψήφιους ἀριθμούς, ἐκτὸς ἐὰν πρόκειται γιὰ χρονολογία (παρδ. 3).

Δ'. Σὲ ἀριθμήσεις μὲ ἀριθμούς ἢ γράμματα (παρδ. ἡ ἀρίθμηση στὰ παραδείγματα καὶ στὸν κανόνα τοῦ μαθήματός μας).

2. Ἐ π ά ν ω τ ε λ ε ί α

Παραδείγματα:

1. «Ἡ φύση δὲν εἶναι ποτὲ πιὸ ωραία παρὰ τὸ δειλινό· τὸ πρωτὸ εἶναι ὅλα τὰ χρώματα δυσαρμονικά, χτυπητά, σπαραχτικά δυσ-

άρεστα' τὸ μεσημέρι τὸ θαυμάζω, ἀλλὰ δὲν τὸ αἰσθάνομαι' ἀγαπῶ τὸ θράδι, κι ἴσως περισσότερο τὴ νύχτα.

(Ἄλλη Θρύλου: — Δέκατη τρίτη ὥρα — «Διάλογος»)

2. Παρηγοριά ἔχ' ὁ θάνατος κι ἐλεημοσύν' ὁ Χάρος;
ὁ ζωντανὸς ὁ χωρισμὸς παρηγοριά δὲν ἔχει
χωρίζ' ἢ μάννα τὸ παιδί καὶ τὸ παιδί τὴ μάννα.
(Δημ.: «Ὁ Χωρισμὸς»)
3. Δὲ σ' τὸ εἶπα, Δῆμο, μιὰ φορά, δὲ σ' τὸ εἶπα τρεῖς καὶ πέντε;
«Χαμήλωσε τὸ πόδι σου' σκέπασε τὰ τσαπράζια'
νὰ μὴν τὰ δῆ ἢ Ἀρθανιτιά, ρίχνουν καὶ σὲ σκοτώνουν».
(Δημ.: «Τὸ ὄνειρο τοῦ Δήμου»)

Ἐκάνοντας:

Ἡ ἐπάνω τελεία μπαίνει μέσα στὴν περίοδο, ὕστερα ἀπὸ μιὰ ἢ περισσότερες προτάσεις, γιὰ νὰ κἀνῃ μιὰ διακοπὴ μεγαλύτερη παρὰ τὸ κόμμα (παρδ. 1). Πολλὲς φορὲς τὰ μέρη τοῦ χωρίζεῖ εἶναι ἀγτίθετα μετὰξὺ τους ἢ τὸ δεῦτερο ἐπεξηγεῖ τὸ πρῶτο (παρδ. 2).

Σημείωση:

Ἡ ἐπάνω τελεία χρησιμοποιεῖται καὶ στὴ θέση τῆς διπλῆς τελείας, ὅταν ἀκολουθοῦν εἰσαγωγικά (παρδ. 3).

3. Τὸ κ ὀ μ μ α

Γιὰ τὴ χρήση του μιλήσαμε στὰ μαθήματα: 2ο (σ. 12), 3ο (σ. 16) καὶ 26ο (σ. 104).

4. Τὸ ἔ ρ ὠ τ η μ α τ ι κ ὸ

Ἠαραδείγματα:

1. «Ποιὸς μὲ φέρνει μὲ μιᾶς εἰς τὴν εὐλογημένη σου γῆ, ὦ Ἑλλάδα, ὦ μητέρα τόσης δόξας καὶ ωραιότητος καὶ δυστυχίας;»
(Ἰ. Τυπάλδου: «Νησιά, θονά, λαὸς τῆς Ἑλλάδας»)
2. «Γένεσαι Τοῦρκος, Διάκο μου, τὴν πίστη σου ν' ἀλλάξης,
νὰ προσκυνᾷς εἰς τὸ τζαμί, τὴν ἐκκλησιά ν' ἀφήσης;»
(Δημ.: «Θάνατος τοῦ Διάκου»)
3. «Λεβέντη, πόθεν ἔρχεσαι; Λεβέντη ποῦ πηγαίνεις;
Ἄπὸ τὰ πράτα ἔρχομαι, στὸ σπίτι μου πηγαίνω».
(Δημ.: «Ὁ βοσκὸς καὶ ὁ Χάρος»)
4. Ποῦ πᾶς; ρώτησε ἢ μητέρα.

Κανόνες:

Τò ἐρωτηματικό μπαίνει στο τέλος μιας εὐθείας ἐρώτησης (παρδ. 1-4).

Όταν ἀπό τήν εὐθεία ἐρώτηση, ἐξαρτώνται μιὰ ἢ πολλές δευτερεύουσες, τò ἐρωτηματικό μπαίνει στο τέλος τῆς περιόδου (παρδ. 2).

Όστερα ἀπό τò ἐρωτηματικό ἀρχίζομε με κεφαλαίο (παρδ. 3), ἐκτός ἐάν ἀκολουθῆ ἡ φράση πού ἔπρεπε νά προηγεῖται (παρδ. 4).

5. Τὸ θαυμαστικό

Παραδείγματα:

1. "ὦ, τί θαυμάσιος καιρός! "ὦ! τί θαυμάσιος καιρός!
2. Πόσος κόσμος ἦταν μαζεμένος! Δὲν τὸν χωροῦσε ἡ πλατεία.
3. Θεέ μου! φώναξε ἡ γιαγιά.

Κανόνες:

Τò θαυμαστικό μπαίνει ὕστερα ἀπὸ τὰ ἐπιφωνήματα, λέξεις καὶ φράσεις πού ἐκφράζουν κάποιο δυνατὸ συναίσθημα (παρδ. 1-3). Όστερα ἀπὸ τò θαυμαστικό ἀρχίζομε με κεφαλαίο (παρδ. 2), ἐκτός ἐάν ἀκολουθῆ φράση πού ἔπρεπε νά προηγεῖται (παρδ. 3).

Όταν ἡ φράση ἀρχίζῃ με ἐπιφώνημα, βάζομε ὕστερα ἀπ' αὐτὸ θαυμαστικό ἢ κόμμα. Στὴ δεύτερη περίπτωση τò θαυμαστικό μπαίνει στο τέλος τῆς φράσης. (Παρδ. 1).

Σημείωση:

Τò θαυμαστικό καὶ τò ἐρωτηματικό καμιὰ φορὰ τὰ χρησιμοποιοῦμε μόνα τους μέσα σὲ παρένθεση, γιὰ νά ἐκφράσουμε εἰρωνεία. Π.χ. Αὐτὸς ἔχει πολ- λά (;) διδλία. Ὁ Πέτρος εἶναι σπουδαῖος(!) κυνηγός.

6. Διπλὴ τελεία

Παραδείγματα:

1. Ἀγαπῶ πολὺ τὴ θαλασσινὴ ζωὴ: τὸ ψάρεμα, τὸ κολύμπι, τὸ κουπί.
2. Ὁ δάσκαλος εἶπε: «Νὰ πάτε γρήγορα στὰ σπίτια σας».

Κανόνες:

Ἡ διπλὴ τελεία μπαίνει μπροστὰ ἀπὸ ἀρίθμηση ἢ ἐπεξήγηση καὶ

μπροστά από φράσεις που κλείνουμε μέσα σε εισαγωγικά (παρδ. 1-2).

7. Παρένθεση

Παραδείγματα:

1. Του είπα (και νομίζω πώς έπρεπε να του το πω) πώς η μητέρα του ήταν άρρωστη.
2. "Όταν κηρύχτηκε η Ελληνική Έπανάσταση (1821), ο σουλτάνος άρχισε τις σφαγές.

Εκκλήσεις:

Βάζουμε μέσα σε παρένθεση λέξεις, φράσεις και αριθμούς που συμπληρώνουν ή επεξηγούν κάποιο νόημα και που θα μπορούσαν και να παραληφθούν.

Σε παρένθεση κλείνουμε και τις παραπομπές (παρδ. 1-2 και παραπομπές του βιβλίου).

8. Τά ἀποσιωπητικά

Παραδείγματα:

1. «Θωδούλα, αν μείνης όρφανή... μην κλαίς... εσύ, παιδί μου, έδύσαξες από μικρή παρόμοιες ιστορίες...».
(Βαλαωρίτη: «Φωτεινός»)
2. Και τί δέ θάκανα!... Φτάνει να με άφηνες.

Εκκλήσεις:

Τά αποσιωπητικά τά βάζουμε, όταν θέλουμε ν' αποσιωπήσουμε κάτι για όποιοδήποτε λόγο (παρδ. 1). Άποσιωπητικά μπορούμε να βάλουμε και μετά από θαυμαστικό ή έρωτηματικό (παρδ. 2).

9. Παύλα

Παραδείγματα:

1. — Τί έπαθες, τέκνο; ρώτησε ό Παπασίδερος.
— Με κυνηγούν οι Τουρκοί να με κρεμάσουν.
— Τί κακό έκανες, τέκνο, και θέλουν να σε κρεμάσουν οι Άγαρινοί;

— Είμαι κατάσκοπος τῆς Ἑλλάδας.

— Ἡ Παναγία νὰ προστατεύει τὸ γένος, εἶπε ὁ Παπασίδηρος.
(Γ. Θεοτοκά: «Ἀργὺ»)

2. Κι ὅταν ξαναπῆγε, τοῦ εἶπαν
κλαίγοντας οἱ δυὸ ψυχές:
— «Δυὸ κορμιά ξερὰ μᾶς μεῖναν,
κάμε τα κι αὐτὰ ὅ,τι θές».

* Χάθηκε ὕστερα κι ὁ γέρος,
— μὰ δὲν ξέρω πῶς καὶ ποῦ —
κι ἂν ὁ θάνατος τὸν πῆρε,
κι ἂν ὑψώθη ἄλλου.

(Κ. Παλαμᾶ: «Δωδεκάλογος τοῦ γύφτου»)

Κανόνας:

- Ἡ ἀπλή παύλα μπαίνει στὸ διάλογο, ὅπου ἀλλάζει πρόσωπο (παρδ.
1). Ἐπίσης μπαίνει μπροστὰ ἀπὸ τὰ λόγια κάποιου πού τὰ ἔχομε κλεί-
σει μέσα σὲ εἰσαγωγικά (παρδ. 2).

Ἡ διπλή παύλα μπαίνει στὴ θέση τῆς παρένθεσης (παρδ. 2).

10. Εἰσαγωγικά

Παραδείγματα:

1. Ὁ διευθυντὴς εἶπε στοὺς ὑπαλλήλους τοῦ γραφείου του: «Νὰ εἶστε τίμιοι καὶ ἐργατικοί».
2. Ἐκεῖ ἦταν καὶ τὸ «κονάκι» τοῦ παπποῦ.
3. Εἶδα στὸ Θέατρο τὸν «Πειρασμό» τοῦ Ξενόπουλου.
4. Ὁ Σωκράτης δίδασκε τό: «Γνώθι σ' αὐτόν».

Κανόνας:

Μέσα σὲ εἰσαγωγικά κλείνομε τὰ λόγια κάποιου ὅπως ἀκριβῶς τὰ εἶπε (παρδ. 1), λέξεις, πού δὲν ἀνήκουν στὴ συνηθισμένη γλώσσα (παρδ. 2), ρητὰ καὶ παροιμίες (παρδ. 4), τίτλους καὶ ἐπιγραφές (παρδ. 3).

ΑΣΚΗΣΗ

Νὰ δικαιολογήσετε τὰ σημεῖα στίξης τοῦ κειμένου πού ἀκολουθεῖ.
Κι ἄρχισε νὰ τὰ χτενίζει, νὰ τὰ χτενίζει τὰ σγουρὰ μαλλιά, τὰ φουντωμένα κι δλόμακρα, πού εἶχαν ρουφήξει, θαροῦσες, ὅλη τὴ φρε-

σκάδα και τή δύναμη του κορμιού, γι' αυτό φούντωναν ἔτσι και μάκραιναν. Κι ἔστριβε τὸ μουσάκι του σὰ νὰ ἦταν ἕτοιμος γιὰ δεύτερ' ἀραβωνήσια. Κι ὅταν ἀπόκαμε πιά, σὰ νὰ τοῦ φώτισεν ἄξαφνα φῶς τὸ νοῦ του, ἔτσι καθὼς ἦταν ἀκουμπιστός, εἶπε στὴ μάννα του: «Τώρα, δυστυχισμένη μάννα, τόσο καιρὸ ἔκανα κουράγιο, ἔλεγα πὼς δὲν θὰ πεθάνω... Μιὰ χάρη τώρα σοῦ ζητάω. Κλάψε με νὰ σ' ἀκούσω». — «Μπᾶ! παιδί μου, τί λόγια εἶν' αὐτά; Νὰ σὲ κλάψω; Ἰσαμὶ αὐτοῦ ἤρθες;» τραύλισεν ἀλαλιασμένη ἡ μάννα. — «Ἄχ! καὶ πάλι ἄχ! Κλάψε, μάννα, κλάψε! Τὰ νιάτα χῶμα γίνονται κι ἡ λεβεντιά χορτάρι, καὶ τὸ σαίνικο κορμί χῶμα καὶ τὸ πατοῦνε! Ὅπου πᾶς καὶ σταθεῖς, μάννα, νὰ τὸ λές».

Σώπασε λιγάκι, κι ἔξαφνα ἀνατινάχτηκε ἀπελπισμένα καὶ φώναξε: «Δὲ θέλω νὰ πεθάνω μοναχικά· κόσμο θέλω. Ἄνοιξε, μάννα, τὴν πόρτα νὰ μπῆ κόσμος μέσα».

Ὅτ' ἀκόντευε τὸ μεσημέρι. Γύριζαν οἱ θαλασσοχωρίτες ἀπ' τὴν ἐκκλησιά. Ἄντρες, γυναῖκες, παιδιά, κρατοῦσαν ἀνθη στὸ χέρι, τ'ἀνθη τοῦ ἐπιταφίου. Ὅταν ἄξαφνα φτάνει στ' αὐτιά τῶν ἀνθρώπων, ὄλων ἐκείνων ποὺ ἔβγαίνουν ἀπ' τὸν Ἄη Νικόλα, κι ὄλων ἐκείνων ποὺ περνοῦσαν ἀπὸ καὶ — κι ἦταν ἀδιάκοπο τὸ διάβα κατὰ τὴν ὄρα ἐκείνη — φτάνει ἕνας ἦχος ἀργός, βραχνός, λυπητερός ποὺ σήκωνε τίς τρίχες καὶ σὲ σπάραιζεν, ἦχος βγαλμένος σὰν ἀπὸ ζωντόβολο, σὰν ἀπὸ ἄνθρωπον ἦχος ποὺ κατέβαινε καὶ ὑψώνονταν, καὶ πνίγονταν, καὶ χύνονταν καὶ δέρνονταν ἦχος ποὺ ἦταν καὶ μίλημα, καὶ οὐρλιασμα, καὶ θρῆνος, καὶ παράπονο, καὶ κλάψιμο, καὶ γέλιο, καὶ βρυσιά, καὶ τραγούδι· τραγούδι τρομαγμένης, ξετρελαμένης, ἀπελπισμένης ψυχῆς.

(Κ. Παλαμᾶ: «Θάνατος παλληκαριῦ»)

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΑΜΕ

(Οί αριθμοί παραπέμπουν στις σελίδες)

Α

- Ἀθάνας Γ. 58, 64.
Ἀθανασιάδης Νόβας Θεμ. 119, 120.
Ἀκρίτας Λ. 82.
Ἀλεξάνδρου Δ. 61, 131.
Ἀλκης Θρύλος 55, 75.
Ἀργυράκης Μιν. 103.

Β

- Βαλαωρίτης Ἀρ. 49, 70, 71, 74,
75, 126.
Βάρναλης Κ. 28, 104.
Βασιλικός Β. 82.
Βαφόπουλος Γ. 137.
Βεγλερής Φαίδ. 133.
Βενέζης Ἡλ. 31, 33.
Βλαχογιάννης Γ. 21, 54, 60, 110,
112.
Βλάχος Ἄγγ. 116, 120, 122.
Βουρνάς Τάσ. 139.
Βουτυράς Δημ. 95.
Βρεττάκος Νίκηφ. 40, 42.

Γ

- Γεωργούλης Κ. 103.
Γιαννόπουλος Γιαν. 116.
Γρηγόρης Γερ. 82.
Γρυπάρης Ἰ. 74, 98, 110.

Δ

- Δαλμάτη Μαργ. 136.
Δημαράς Ἀλ. 128.
Δημητρακόπουλος Πολ. 111.

- Δραγούμης Ἴων 103, 109.
Δροσίνης Γ. 47, 58, 64, 130.

Ε

- Ἐλύτης Ὁδ. 104.
Ἐφταλιώτης Ἀργ. 37, 44, 49,
112.

Θ

- Θεοδωρακόπουλος Ἰ. 127.
Θεοδωρίδης Χ. 134.
Θεοτοκάς Γ. 110, 122.

Ι

- Ἰατρίδου Ἰουλ. 142.
Ἰωαννίδη Ἐλ. 128.

Κ

- Καβάφης Κ. 21, 25, 26, 33, 42, 49.
Καζαντζάκης Ν. 21, 33, 40.
Καιροφύλλας Κ. 119.
Κακριδής Ἰ. 113.
Καμπούρογλου Δ. 26, 58, 133.
Κανελλόπουλος Π. 127.
Καρβούνης Ν. 140.
Καρθαίος Κ. 130.
Καρκαβίτσας Ἀ. 21, 24, 31, 33,
35, 79, 80, 84.
Καστανάκης Θρ. 87.
Κονδυλάκης Ἰ. 112.
Κοσμάς Η. 110, 112.
Κουλούρης Χρ. 130.
Κρυστάλλης Κ. 27, 30, 54, 84.

Α

Λαμπρίδη "Ελλη 109.
 Λιανός 'Απ. 127.
 Λουντέμης Μεν. 44.
 Λούρος Ν. 130.

Μ

Μαβίλης Α. 21, 26, 127.
 Μαλακάσης Μιλτ. 98.
 Μελάς Σπ. 27, 43.
 Μητσάκης Μιχ. 136, 139.
 Μυριδάκης Στρ. 11, 24, 35, 41, 49.

Ν

Νάκου Λιλίκα 103, 106.
 Νιρβάνας Π. 64.

Ξ

Ξενόπουλος Γρ. 25, 51, 54, 112.

Ο

Οικονομίδης Δ. 126, 136.
 Ούράνης Κ. 98, 104, 110.

Π

Παλαιολόγου Π. 131.
 Παλαμάς Κ. 25, 26, 31, 61, 71,
 85, 149.
 Παναγιωτόπουλος Ι. Μ. 40, 41, 67,
 79, 82, 84, 88.
 Παπά Κ. 140.
 Παπακωνσταντίνου Δ. 115.
 Παπανούτσος Ε. 109.
 Παπαντωνίου Ζ. 27, 79.
 Πασαγιάννης Κ. 67, 115.
 Πετιμεζάς—Λαύρας 24.
 Πολέμης 'Ι. 61.
 Πολίτης Ν. 136.
 Πολίτης Λ. 134.
 Πολυδάς 'Ιακ. 115.
 Πορφύρας Λάμπρος 137.
 Πρεβελάκης Παντ. 58.

Ρ

Ρήγας Βελεστινλής 40.
 Ρίτσος Γ. 67.
 Ροΐδης 'Εμμ. 142.

Σ

Σεφέρης Γ. 47, 71, 80, 95, 98.
 Σικελιανός 'Αγγ. 25, 27, 75, 143.
 Σκίπης Σωτ. 96.
 Σολωμός Δ. 25, 26, 44, 49, 75.
 Σουρής Γ. 54.
 Σπεράντζας Στ. 54.
 Σταυροπούλου 'Αλίκη 116.

Τ

Τατάκης Β. 99.
 Τερζάκης "Αγγ. 33, 47, 70, 79,
 106.
 Τερτσέτης Γ. 142.
 Τραυλαντώνης 'Αντ. 55.
 Τσάτσος Κ. 139.
 Τσιάκος Τάκης 70.
 Τσιρόπουλος Κ. 107.

Φ

Φωτιάδης Δ. 44, 123.

Χ

Χατζόπουλος Κ. 95.
 Χουρμούζιος Αίμ. 127, 130.
 Χρηστοδασίλης Χρ. 17, 21, 30, 31,
 33.

Ψ

Ψαθάς Δ. 88.
 Ψυχάρης Γ. 107.
 ΔΗΜΟΤΙΚΑ: 21, 25, 26, 33, 42,
 49, 54, 58, 70, 79, 119, 126, 136.
 ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ: 25, 49, 58, 61, 70,
 99, 126, 130, 133, 136.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

	ΣΕΛΙΣ
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	5— 6
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7— 8
ΜΑΘΗΜΑ 1ο	
ΑΠΛΗ ΠΡΟΤΑΣΗ	9— 11
Α'. Είδη προτάσεων κατά περιεχόμενο	9
Β'. Είδη προτάσεων κατά τη μορφή	10
Γ'. Είδη προτάσεων ανάλογα με τη θέση τους στο λόγο	10
ΑΣΚΗΣΕΙΣ	11
ΜΑΘΗΜΑ 2ο	
1. ΣΥΝΤΑΞΗ ΠΑΡΑΤΑΧΤΙΚΗ	12
2. ΤΟ ΚΟΜΜΑ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΤΑΧΤΙΚΗ ΣΥΝΤΑΞΗ	12— 13
ΑΣΚΗΣΕΙΣ	13— 14
ΜΑΘΗΜΑ 3ο	
1. ΣΥΝΤΑΞΗ ΥΠΟΤΑΧΤΙΚΗ	15— 16
2. ΤΟ ΚΟΜΜΑ ΣΤΗΝ ΥΠΟΤΑΧΤΙΚΗ ΣΥΝΤΑΞΗ	16— 17
ΑΣΚΗΣΕΙΣ	17
ΜΑΘΗΜΑ 4ο	
Η ΑΠΛΗ ΠΡΟΤΑΣΗ	18— 21
Κύριοι ὄροι	18
Κατηγορημα	18
Υποκείμενο	19
Συνδετικό	19
Κατηγορούμενο	20
ΑΣΚΗΣΕΙΣ	20— 21
ΜΑΘΗΜΑ 5ο	
ΕΛΛΙΠΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗ — ΣΥΝΘΕΤΗ ΠΡΟΤΑΣΗ	22— 27
1. Ἑλλιπῆς πρόταση	22— 24

	ΣΕΛΙΣ
Α'. Πότε παραλείπεται τὸ ὑποκείμενο	22— 23
Β'. Πότε παραλείπεται τὸ ρῆμα	23— 24
Γ'. Πότε παραλείπεται τὸ κατηγορούμενο	24
ΑΣΚΗΣΕΙΣ	24— 25
2. Σύνθετη πρόταση	26
ΑΣΚΗΣΕΙΣ	26— 27
ΜΑΘΗΜΑ 6ο	
ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΟΡΩΝ ΣΤΗΝ ΠΡΟΤΑΣΗ	28— 31
1. Πῶς συμφωνεῖ τὸ ρῆμα μὲ τὸ ὑποκείμενο	28— 29
2. Πῶς συμφωνεῖ τὸ κατηγορούμενο μὲ τὸ ὑποκείμενο	29— 30
ΑΣΚΗΣΕΙΣ	30— 31
ΜΑΘΗΜΑ 7ο	
ΓΕΝΙΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑΤΙΚΗ	32— 33
ΑΣΚΗΣΕΙΣ	32— 33
ΜΑΘΗΜΑ 8ο	
ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΕΝΗ ΠΡΟΤΑΣΗ	34— 35.
ΑΣΚΗΣΕΙΣ	35
ΜΑΘΗΜΑ 9ο	
ΤΟ ΡΗΜΑ	36— 37
1. Διάθεση	36
2. Ρήματα μεταδατικά καὶ ρήματα ἀμετάβατα	36— 37
ΑΣΚΗΣΕΙΣ	37
ΜΑΘΗΜΑ 10ο	
ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ	38— 40
ΑΣΚΗΣΕΙΣ	39— 40
ΜΑΘΗΜΑ 11ο	
ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟ ΤΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ	41— 42
ΑΣΚΗΣΕΙΣ	41— 42
ΜΑΘΗΜΑ 12ο	
ΜΕΣΑ ΡΗΜΑΤΑ	43— 44
ΑΣΚΗΣΗ	43— 44
ΜΑΘΗΜΑ 13ο	
ΠΑΘΗΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ	45— 47
Σύνταξη παθητικῆ	45
1. Τὸ ποιητικὸ αἴτιο	45
2. Πῶς μετατρέπομε τὴν ἐνεργητικὴν σύνταξιν σὲ παθητικὴν καὶ ἀντίστροφα	45— 46
ΑΣΚΗΣΕΙΣ	46— 47

	ΜΑΘΗΜΑ 14ο	
ΑΠΡΟΣΩΠΑ ΡΗΜΑΤΑ		48— 49
ΑΣΚΗΣΕΙΣ		48— 49
	ΜΑΘΗΜΑ 15ο	
ΡΗΜΑ		50— 51
1. Φωνή		50
2. Έγκλίσεις		50— 51
ΑΣΚΗΣΕΙΣ		51
	ΜΑΘΗΜΑ 16ο	
Α'. ΟΡΙΣΤΙΚΗ		52— 55
Οι χρόνοι στην Όριστική		52— 53
ΠΙΝΑΚΑΣ ΧΡΟΝΩΝ		53
ΑΣΚΗΣΕΙΣ		54— 55
	ΜΑΘΗΜΑ 17ο	
ΧΡΟΝΟΙ ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΗΤΙΚΟΙ		56— 58
Α'. Ένεστώτας		56— 57
Β'. Παρατατικός		57
Γ'. Έξακολουθητικός μέλλοντας		57
ΑΣΚΗΣΕΙΣ		58
	ΜΑΘΗΜΑ 18ο	
ΧΡΟΝΟΙ ΣΤΙΓΜΙΑΙΟΙ		59— 61
1. Άόριστος		59— 60
2. Στιγμιαίος μέλλοντας		60
ΑΣΚΗΣΕΙΣ		60— 61
	ΜΑΘΗΜΑ 19ο	
ΧΡΟΝΟΙ ΣΥΝΤΕΛΕΣΜΕΝΟΙ		62— 64
1. Παρακείμενος		62— 63
2. Ύπερσυντέλικος		63
3. Συντελεσμένος μέλλοντας		63
ΑΣΚΗΣΕΙΣ		63— 64
	ΜΑΘΗΜΑ 20ο	
Β'. ΥΠΟΤΑΧΤΙΚΗ		65— 67
Οι χρόνοι στην ύποταχτική		66
ΑΣΚΗΣΗ		66— 67
	ΜΑΘΗΜΑ 21ο	
Γ'. ΠΡΟΣΤΑΧΤΙΚΗ		68— 71
Χρόνοι στην Προσταχτική		69
ΑΣΚΗΣΗ		69— 71

ΜΑΘΗΜΑ 22ο

ΑΠΡΟΣΩΠΕΣ ΕΓΚΛΙΣΕΙΣ	72— 75
Α'. Ἀπαρέμφατο	72
Β'. Μετοχή	72— 73
ΑΣΚΗΣΕΙΣ	74— 75

ΜΑΘΗΜΑ 23ο

ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ	76— 82
Ὀνοματικοὶ προσδιορισμοὶ	76
Ὀμοίωπτωτοι προσδιορισμοὶ	77
1. Παράθεση	77
2. Ἐπεξήγηση	77— 78
3. Διάφοροι ἄλλοι προσδιορισμοὶ	78
ΑΣΚΗΣΕΙΣ	79— 80
4. Ἐπιθετικοὶ προσδιορισμοὶ	80— 81
5. Κατηγορηματικοὶ προσδιορισμοὶ	81
ΑΣΚΗΣΗ	81— 82

ΜΑΘΗΜΑ 24ο

ΕΤΕΡΟΠΙΤΩΤΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ	83— 85
ΑΣΚΗΣΕΙΣ	84— 85

ΜΑΘΗΜΑ 25ο

ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ	86— 88
ΑΣΚΗΣΕΙΣ	87— 88

ΜΑΘΗΜΑ 26ο

ΕΜΠΡΟΘΕΤΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ	89— 96
ΑΣΚΗΣΕΙΣ	95— 96

ΜΑΘΗΜΑ 27ο

Η ΣΥΓΚΡΙΣΗ	97— 99
ΑΣΚΗΣΕΙΣ	98— 99

ΜΑΘΗΜΑ 28ο

ΟΙ ΠΤΩΣΕΙΣ	100—104
Α'. Ὀνομαστική	100
Β'. Γενική	100—101
Γ'. Αἰτιατική	101—102
Δ'. Κλητική	102
ΑΣΚΗΣΕΙΣ	102—104

ΜΑΘΗΜΑ 29ο

ΤΟ ΚΟΜΜΑ ΣΤΗ ΣΥΝΘΕΤΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΕ- ΝΗ ΠΡΟΤΑΣΗ	105—107
ΑΣΚΗΣΕΙΣ	106—107

	ΜΑΘΗΜΑ 30ο	
	ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	
1.	Ειδικές	108—110
	ΑΣΚΗΣΕΙΣ	109—110
	ΜΑΘΗΜΑ 31ο	
2.	ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	111—113
	ΑΣΚΗΣΕΙΣ	111—113
	ΜΑΘΗΜΑ 32ο	
3.	ΤΕΛΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	114—117
	ΑΣΚΗΣΕΙΣ	115—117
	ΜΑΘΗΜΑ 33ο	
4.	ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	118—120
	ΑΣΚΗΣΕΙΣ	119—120
	ΜΑΘΗΜΑ 34ο	
5.	ΔΙΣΤΑΧΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	121—123
	ΑΣΚΗΣΕΙΣ	121—123
	ΜΑΘΗΜΑ 35ο	
6.	ΥΠΟΘΕΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	124—128
	ΑΣΚΗΣΕΙΣ	126—128
	ΜΑΘΗΜΑ 36ο	
7.	ΠΑΡΑΧΩΡΗΤΙΚΕΣ Ή ΕΝΑΝΤΙΩΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟ- ΤΑΣΕΙΣ	129—131
	ΑΣΚΗΣΕΙΣ	130—131
	ΜΑΘΗΜΑ 37ο	
8.	ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	132—134
	ΑΣΚΗΣΕΙΣ	133—134
	ΜΑΘΗΜΑ 38ο	
9.	ΧΡΟΝΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	135—137
	ΑΣΚΗΣΕΙΣ	135—137
	ΜΑΘΗΜΑ 39ο	
10.	ΠΛΑΓΙΕΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	138—140
	ΑΣΚΗΣΕΙΣ	138—140
	ΜΑΘΗΜΑ 40ο	
	ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ	141—143
	ΑΣΚΗΣΕΙΣ	142—143
	ΜΑΘΗΜΑ 41ο	
	Η ΣΤΙΞΗ	144—149
	ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ	150—151
	ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	152—156

«ΒΟΗΘΗΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΕΣΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ»

Διευθυντής: ΑΛΕΚΟΣ Γ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Ἡ «ΒΒΜΠ» ἀποβλέπει στὴν ἀρτιότερη καὶ μεθοδικότερη διδασκαλία τῶν φιλολογικῶν μαθημάτων.

Ἀπὸ τὰ βιβλία τῆς «ΒΒΜΠ», ἄλλα προορίζονται γιὰ τὸ μαθητὴ, ἄλλα γιὰ τὸ φιλόλογο - δάσκαλο καὶ ἄλλα καὶ γιὰ τοὺς δυό. Θὰ μποροῦν ὁμως νὰ σταθοῦν χρήσιμα καὶ στὸ φοιτητὴ καὶ σὲ κάθε καλλιεργημένο ἄνθρωπο.

Οἱ ἐκδόσεις τῆς «ΒΒΜΠ» θὰ εἶναι προσιτὲς στὴν τιμὴ καὶ θὰ περιλάβουν τὶς ἀκόλουθες τέσσερις σειρές:

Α' Σειρά:

Ἡ διδασκαλία τῶν Νέων Ἑλληνικῶν. Θὰ περιλάβῃ νεοελληνικὰ λογοτεχνικὰ κείμενα μὲ ὑποδειγματικὴ ἔρμηνεα, καθὼς καὶ ἄλλα βοηθητικὰ τοῦ μαθήματος.

Β' Σειρά:

Ἡ διδασκαλία τῶν Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν καὶ Λατινικῶν. Θὰ περιλάβῃ βιβλία, ποὺ θὰ βοηθήσουν στὴν ἀρτιότερη συγκρότηση τῶν δύο μαθημάτων.

Γ' Σειρά:

Οἱ κλασσικοὶ σὲ μετάφραση: Θὰ περιλάβῃ κείμενα ποὺ διδάσκονται στὸ Γυμνάσιο, καθὼς καὶ ὅσα παρουσιάζουν γενικότερο ἐνδιαφέρον, μεταφρασμένα στὴ δημοτικὴ, μὲ σύντομες εἰσαγωγὲς καὶ ἐρμηνευτικὰ σχόλια.

Δ' Σειρά:

Ἡ διδασκαλία τῆς Ἱστορίας. Θὰ περιλάβῃ βιβλία βοηθητικὰ τοῦ μαθήματος, πρωτότυπα ἢ μεταφράσεις ἀπὸ ξένες γλώσσες.

Βιβλία Α' σειράς:

1. Ὁ Ἑθνικὸς ὕμνος, κείμενο - αἰσθητικὴ ἔρμηνεα. Ἄλ. Παπαγεωργίου — Εἰρ. Βασιλειάδου. Α' ἔκδ. 1952, σ. 88, Β' ἔκδ. 1957, σ. 104, Γ' ἔκδ. 1961, σ. 112, Δ' ἔκδ. 1965, σ. 112 (εἶναι ἐγκεκριμένο μὲ τὴν ὑπ'

- άρθ. 73)28)1952 πράξη του Έκπαιδ. Συμβουλίου του Υπουργείου Παιδείας).
2. Πρακτικός οδηγός ορθογραφίας, στίξεως και συντάξεως. Άλ. Παπαγεωργίου — Ν. Ασωνίτη. Α΄ έκδ. 1954, σ. 8+144, Β΄ έκδ. 1958, σ. 4+140, Γ΄ έκδ. 1963, σ. 4+140.
 3. Η διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας και τα βοηθητικά της βιβλία. Άλ. Παπαγεωργίου. 1956, σ. 16.
 4. Αναλύσεις νεοελληνικών λογοτεχνημάτων και στοιχεία ιστορίας της νεοελληνικής λογοτεχνίας. Γ. Μοραΐτη, Γ. Βανδώρου, Ά. Βλάχου. 1965, σ. 126.
 5. Η Νεοελληνική Σύνταξη σε απλά μαθήματα. Ζ. Κωτούλα, Σ. Κοκολάκη. 1965, σ. 158.
 6. Η ελληνική στίξη. Άλ. Παπαγεωργίου (έτοιμάζεται).

Βιβλία Β΄ σειράς:

1. Είσαγωγή στην αρχαία ελληνική τραγωδία. Πέτρου Σπανδωνίδη. Β΄ έκδ. βελτιωμένη, 1964, σ. 167.
2. Θεματογραφία της αρχαίας ελληνικής. Δ. Καρβέλη — Γ. Μοραΐτη. 1965, σ. 320.

Βιβλία Γ΄ σειράς:

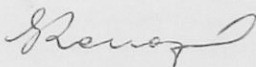
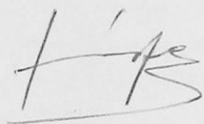
1. Πλάτωνα Συμπόσιο ή για τον έρωτα, είσαγωγή, λογοτεχνική μετάφραση, σημειώσεις. Άλ. Παπαγεωργίου. Α΄ έκδ. 1954, σ. 56+84, Β΄ έκδ. 1955, σ. 74+86, Γ΄ έκδ. 1963, σ. 74+86.

Βιβλία Δ΄ σειράς:

1. Η διδασκαλία της ιστορίας. UNESCO, μετ. Άλ. Παπαγεωργίου (έτοιμάζεται).
2. Τα μεγάλα προβλήματα της βυζαντινής ιστορίας. Καρόλου Ντήλ, μετ. Άλ. Παπαγεωργίου (έτοιμάζεται).

ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ ΤΟΝ ΑΠΡΙ-
ΛΗ ΤΟΥ 1965 ΣΤΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ Μ.
ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ, ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑ-
ΣΜΟ ΤΟΥ ΕΚΔΟΤΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ «Ι. ΣΙ-
ΔΕΡΗΣ». ΤΗΝ ΕΚΔΟΣΗ ΕΠΙΜΕΛΗΘΗΚΕ
Η ΖΩΓΡΑΦΟΣ ΤΖΕΝΗ ΠΑΠΑΔΑΚΗ

Κάθε γνήσιο αντίτυπο έχει την υπογραφή των συγγραφέων.

**ΒΟΗΘΗΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΕΣΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ
ΑΡ. 5**